พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์

ในการพระราชทานเพลิงศพ

พระราชบัณฑิต (แจ่ม ธมฺมสาโร)

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม กรุงเทพมหานคร

วันอังคาร ที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๒๙

(แบบ ค.)

หมายรับสั่งที่ ๙๕๙

สำนักพระราชวัง

๑๗ มกราคม ๒๕๒๙

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดให้บำเพ็ญพระราชกุศลอัฐิ พระราชบัณฑิต (แจ่ม ธมฺมสาโร) ณ ศาลา ๑๕๐ ปี วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพมหานคร

วันพุธ ที่ ๒๙ มกราคม ๒๕๒๙ เวลา ๑๐.๐๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูป สวดพระพุทธมนต์ จบ มีพระธรรมเทศนากัณฑ์ ๑ แล้วพระสงฆ์ทั้งนั้นถวายพรพระ รับพระราชทานฉัน พระสงฆ์อีก ๑๐ รูปบังสุกุล เป็นเสร็จการ.

บุญสม/พิมพ์/ประภาพร/ทาน

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ พระราชบัณฑิต เพื่อทราบ.

ทั้งนี้ ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่ง โดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

(แบบ ค.)

หมายรับสั่งที่ ๘๓๓

สำนักพระราชวัง

๑๖ มกราคม ๒๕๒๙

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ไปพระราชทานเพลิงศพ พระราชบัณฑิต (แจ่ม ธมฺมสาโร) ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม กรุงเทพมหานคร

วันอังคาร ที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๒๙ เวลา ๑๗.๐๐ น.

บุญสม พิมพ์.
ปิดปิดหมายหาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ พระราชบัณฑิต เพื่อทราบ.

ทั้งนี้ ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่งโดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

(แบบ ข.)

หมายรับสั่งที่ ๘๓๖	สำนักพระราชวัง

๑๖ มกราคม ๒๕๒๙

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ในการพระราชทานเพลิงศพ พระราชบัณฑิต (แจม ธมฺมสาโร) ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม กรุงเทพมหานคร

วันจันทร์ ที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๒๙ เวลา ๑๖.๓๐ น. บำเพ็ญพระราชกุศลพระราชทานในการออกเมรุ ณ ศาลา ๑๕๐ ปี วัดบวรนิเวศวิหาร พระสงฆ์ ๑๐ รูปสวดพระพุทธมนต์ จบ มีพระธรรมเทศนากัณฑ์ ๑ พระ ๔ รูป สวดธรรมคาถา พระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรม

วันอังคาร ที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๒๙ เวลา ๑๐.๔๕ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูปที่สวดพระพุทธมนต์แต่วันก่อนถวายพรพระ รับพระราชทานฉัน

เวลา ๑๔.๓๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูปบังสุกุล เชิญหีบศพขึ้นรถยนต์รวอประเทียบจากวัดบวรนิเวศวิหารไปยังเมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม หยุดรถตั้งกระบวนแห่ศพเวียนเมรุ แล้วเชิญขึ้นตั้งบนจิตกาธาน

เวลา ๑๗.๐๐ น. สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ไปพระราชทานเพลิงศพ

วันพุธ ที่ ๒๙ มกราคม ๒๕๒๙ เวลา ๗.๐๐ น. พระราชทานผ้าไตรและภัตตาหารสามหาบในการเก็บอัฐิ.

บุญสม/พิมพ์/[signature]/ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ พระราชบัณฑิต เพื่อทราบ เครื่องประกอบเกียรติยศที่พระราชทานมานี้และเจ้าพนักงานที่มาปฏิบัติ เจ้าภาพไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอย่างใดทั้งสิ้น.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่งโดยหน้าที่ราชการ

[signature]

ผู้รับรับสั่ง

ด่วนที่สุด

ที่ รล ๐๐๐๓/๔๕๕

สำนักราชเลขาธิการ
พระบรมมหาราชวัง กทม. ๑๐๒๐๐

๑๗ มกราคม ๒๕๒๙

เรื่อง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จ ฯ ไปในการพระราชทานเพลิงศพ พระราชบัณฑิต (แช่ม ธมฺมสาโร)

นมัสการ เจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหาร

อ้างถึง ลิขิตที่ พิเศษ/๒๕๒๘ ลงวันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๒๘

ตามที่พระคุณเจ้าได้มีลิขิตขอให้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณา ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตประกอบการรับพระราชทานเพลิงศพ พระราชบัณฑิต ณ เมรุวัดมกุฎกษัตริยาราม ในวันใดวันหนึ่ง ระหว่างวันที่ ๒๘ - ๓๐ มกราคม ๒๕๒๙ หรือระหว่างวันที่ ๑๘ - ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๙ ความแจ้งอยู่แล้ว นั้น

ได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จ ฯ ไปในการพระราชทานเพลิงศพ พระราชบัณฑิต ซึ่งสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงกำหนดจะเสด็จ ฯ ไปในการนี้ ในวันอังคาร ที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๒๙ เวลา ๑๗.๐๐ น.

ขอได้โปรดส่งเจ้าหน้าที่ไปติดต่อรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้ กับเจ้าหน้าที่กองพระราชพิธี สำนักพระราชวัง ต่อไปด้วย

จึงขอนมัสการมาเพื่อโปรดทราบ

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างยิ่ง

(หม่อมหลวงทวีสันต์ ลดาวัลย์)
ราชเลขาธิการ

กองการในพระองค์
โทร. ๒๒๑๑๕๑ - ๕ ต่อ ๒๑ และ ๕๙

(แบบ ค.)

หมายรับสั่งที่ ๑๗๔๑๔ สำนักพระราชวัง

๑๗ ธันวาคม ๒๕๒๘

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดบำเพ็ญพระราชกุศล ๕๐ วัน พระราชทานศพ พระราชบัณฑิต (แจ่ม ธมฺมสาโร) ณ ศาลา ๑๕๐ ปี วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพมหานคร

วันศุกร์ ที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๒๙ เวลา ๑๐.๐๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูปสวดพระพุทธมนต์จบ มีพระธรรมเทศนากัณฑ์ ๑ แล้วพระสงฆ์ทั้งนั้นถวายพรพระ รับพระราชทานฉัน พระสงฆ์อีก ๑๐ รูป บังสุกุล

เวลา ๑๙.๓๐ น. พระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรม

บุญสม/พิมพ์/ตรวจ/ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ พระราชบัณฑิต เพื่อทราบ.

ทั้งนี้ ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่ง โดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

(แบบ ก.)

สำนักพระราชวัง

หมายรับสั่งที่ ๑๒๐๖๔

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๒๘

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดบำเพ็ญพระราชกุศล ๗ วันพระราชทานศพ พระราชบัณฑิต (แจ่ม ธมฺมสาโร) ณ ศาลา ๑๕๐ ปี วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพมหานคร

วันศุกร์ ที่ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๒๘ เวลา ๑๐.๐๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูปสวดพระพุทธมนต์ จบ มีพระธรรมเทศนากัณฑ์ ๑ แล้วพระสงฆ์ทั้งนั้นถวายพรพระ รับพระราชทานฉัน พระสงฆ์อีก ๑๐ รูปบังสุกุล เป็นเสร็จการ

บุญสม/พิมพ์/ผ่าน/ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ พระราชบัณฑิต (แจ่ม ธมฺมสาโร) เพื่อทราบ.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่งโดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

(แบบ ค.)

หมายรับสั่งที่ ๑๖๒๑๒

สำนักพระราชวัง

๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๒๘

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ คุณหญิงเพ็ญศรี วัชโรทัย เชิญพวงมาลาไปวางที่หน้าหีบศพ พระราชบัณฑิต (แจ่ม ธมฺมสาโร) ณ ศาลา ๑๕๐ ปี วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพมหานคร

วันจันทร์ ที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๒๘ เวลา ๑๙.๓๐ น.

บุญสม พิมพ.

ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ พระราชบัณฑิต เพื่อทราบ.

ทั้งนี้ ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่ง โดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

(แบบ ค.)

หมายรับสั่งที่ ๑๖๑๕๑

สำนักพระราชวัง

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๒๘

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ หม่อมหลวงปีย์ มาลากุล เชิญพวงมาลาไปวางที่หน้าหีบศพ พระราชบัณฑิต (แจ่ม ธมฺมสาโร) ณ ศาลา ๑๕๐ ปี วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพมหานคร

วันเสาร์ ที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๒๘ เวลา ๑๙.๓๐ น.

บุญสม พิมพ.

หาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ พระราชบัณฑิต
	เพื่อทราบ.

ทั้งนี้ ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่ง โดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

(แบบ ค.)

หมายรับสั่งที่ ๑๖๑๘๗ สำนักพระราชวัง

๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๒๘

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ หม่อมหลวงจิรายุ นพวงศ์ องคมนตรี เชิญพวงมาลาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และของสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ไปวางที่หน้าหีบศพ พระราชบัณฑิต (แจ่ม ธมฺมสาโร) ณ ศาลา ๑๕๐ ปี วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพมหานคร

วันศุกร์ ที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๒๘ เวลา ๑๙.๓๐ น.

บุญสม พิมพ์.

หาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ พระราชบัณฑิต เพื่อทราบ.

ทั้งนี้ ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่งโดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

(แบบ ก.)

หมายรับสั่งที่ ๑๖๑๔๘

สำนักพระราชวัง

๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๒๘

พระราชบัณฑิต (แจ่ม ธมฺมสาโร) อายุ ๗๙ ปี ถึงมรณภาพด้วยโรคไตล้มเหลว ณ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ กรุงเทพมหานคร วันศุกร์ ที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๒๘ เวลา ๐๔.๒๕ น.

วันเดียวกันนี้ เวลา ๑๗.๐๐ น. พระราชทานน้ำหลวงสรงศพ พร้อมด้วยเครื่องเกียรติยศประกอบศพ ณ ศาลา ๑๕๐ ปี วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพมหานคร

ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานหีบทองทึบประกอบศพ และพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์โดยตลอด มีพระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรม กำหนด ๗ คืน.

บุญสม พิมพ์.

ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ พระราชบัณฑิต
	เพื่อทราบ
	เครื่องประกอบเกียรติยศที่พระราชทานมานี้และเจ้าพนักงาน
	ที่มาปฏิบัติ เจ้าภาพไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอย่างใดทั้งสิ้น.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่งโดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ หม่อมหลวงจิรายุ นพวงศ์ องคมนตรี
เชิญน้ำหลวงสรงศพพระราชบัณฑิต (แจ่ม ธมฺมสาโร) และเชิญพวงมาลา ของ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ วางที่หน้าหีบศพ

พระเถรานุเถระในการบำเพ็ญกุศล ณ ศาลา ๑๕๐ ปี   วัดบวรนิเวศวิหาร

ทรงพระกรุณาโปรดบำเพ็ญพระราชกุศล ๗ วันพระราชทานศพ พระราชบัณฑิต

ทรงพระกรุณาโปรดบำเพ็ญพระราชกุศล ๕๐ วัน

คณะสงฆ์ธรรมยุตจังหวัดตราด–จันทบุรี บำเพ็ญกุศลถวาย

คณะอุบาสกอุบาสิกาวัดบวรนิเวศวิหาร บำเพ็ญกุศลถวาย

คำนำ

พระราชบัณฑิต (แจ่ม ธมฺมสาโร) เป็นพระเถระรัตตัญญูรูปหนึ่ง ของวัดบวรนิเวศวิหาร เพราะท่านมีอายุยืนยาวมาถึง ๘๐ ปี ได้รู้ได้เห็นเหตุการณ์ภายในวัดบวรนิเวศวิหารมานานถึง ๕๔ ปี ตลอดระยะเวลาอันยาวนานที่ท่านได้ประจำอยู่ ณ วัดบวรนิเวศวิหารนั้น ก็ได้ช่วยกิจการของวัด ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมมาโดยตลอด กิจการของวัดที่ท่านได้มีส่วนช่วยโดยตรงนั้น ก็คือภารกิจเกี่ยวกับการบริหารวัด ซึ่งท่านได้เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาส เป็นกรรมการวัด ภารกิจเกี่ยวกับการศึกษาของสำนักเรียน ซึ่งท่านได้เป็นผู้ช่วยเจ้าสำนักเรียน จัดการเรื่องการสอบความรู้นักธรรม และบาลีสนามหลวง ที่ทางราชการกำหนดให้สำนักเรียนวัดบวรนิเวศวิหารเป็นสนามสอบ และเป็นครูสอนประจำสำนักเรียนมาเป็นเวลากว่า ๔๐ ปี. ส่วนภารกิจโดยอ้อมซึ่งก็เป็นส่วนสำคัญอีกประการหนึ่ง สำหรับภิกษุผู้เป็นพุทธสาวก ที่มีหน้าที่อบรมสั่งสอนประชาชนในทางพระศาสนา นั่นคือการเป็นพระธรรมกถึกและเรียบเรียงข้อเขียน ทั้งที่เป็นร้อยแก้วและร้อยกรอง เพื่อเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา ซึ่งท่านได้ทำมาตลอดชีวิตของท่าน จนชื่อเสียงของท่านเป็นที่คุ้นหูคุ้นตาของคนทั่วไป ในนามว่าธมฺมสาโร ภิกฺขุ

ในวโรกาสที่สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จออกทรงผนวช ประทับทรงบำเพ็ญเนกขัมมปฏิบัติ ณ วัดบวรนิเวศวิหาร พระราชบัณฑิต ธมฺมสาโร เป็นพระเถระรูปหนึ่งของวัดบวรนิเวศวิหาร ที่ได้ปฏิบัติภารกิจ สนองพระเดชพระคุณ ในวโรกาสอันสำคัญนี้ทำให้ภารกิจสำคัญของวัดสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

เมื่อพระราชบัณฑิต ธมฺมสาโร มรณภาพ ได้รับพระมหากรุณาธิคุณ พระราชทานพวงมาลาของสมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า ทั้ง ๒ พระองค์ วางที่หน้าหีบศพ พระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์โดยตลอด มีพระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรม กำหนด ๗ คืน ทรงพระกรุณาโปรดบำเพ็ญพระราชกุศล ๗ วัน ๕๐ วัน. พระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ในการพระราชทานเพลิงศพ ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลในการออกเมรุ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จ ฯ ไปในการพระราชทานเพลิงศพ ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลอัฐิ

อนึ่ง สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ได้พระราชทานพวงมาลาวางที่หน้าหีบศพ

วัดบวรนิเวศวิหาร พร้อมทั้งคณะศิษยานุศิษย์ผู้เคารพนับถือ สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ พระกรุณาธิคุณ ที่ได้รับพระราชทานเป็นล้นพ้น

เมื่อมาระลึกถึงอุปการะและภารกิจที่ พระราชบัณฑิต ธมฺมสาโร ได้กระทำมาดังกล่าวแล้วข้างต้น วัดบวรนิเวศวิหาร พร้อมศิษยานุศิษย์ และผู้เคารพนับถือ จึงได้จัดบำเพ็ญกุศลถวายมาทุกวัน ตลอดเวลาที่ศพตั้งบำเพ็ญกุศลอยู่ ณ ศาลา ๑๕๐ ปี และในโอกาสรับพระราชทานเพลิงศพในวันที่ ๒๘ มกราคม พ. ศ. ๒๕๒๙ ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม อันเป็นโอกาสที่สุดนี้ วัดบวรนิเวศวิหาร ได้จัดพิมพ์หนังสือ "ธรรมโวหาร" อันเป็นการรวบรวมข้อเขียนบางส่วนของท่าน เพื่อแจกเป็นธรรมทานแด่ท่านผู้มาร่วมงานพระราชทานเพลิงศพ อุทิศถวายอีกส่วนหนึ่ง

ขออำนาจบุญกุศลทั้งมวล ที่ได้บำเพ็ญมาแล้วตั้งแต่ต้น ตลอดจนพิมพ์หนังสือแจกเป็นธรรมทานนี้ จงอำนวยให้ พระราชบัณฑิต ธมฺมสาโร ประสบอิฐวิบูลมนุญผล ในคติภพนั้น ๆ ตามสมควรแก่ฐานนิยม เทอญ.

วัดบวรนิเวศวิหาร

๒๐ มกราคม ๒๕๒๙

ประวัติสังเขป

พระราชบัณฑิต (แจ่ม ธมฺมสาโร)

พระราชบัณฑิต นามเดิมว่า แจ่ม นามฉายา ธมฺมสาโร เกิดในสกุล อภิบาลศรี เมื่อวันที่ ๑๑ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๔๙ ตรงกับวันเสาร์ แรม ๗ ค่ำ เดือน ๙ ปีมะเมีย เวลาประมาณ ๐๖.๐๐ น. ณ บ้านแหลมไทร ตำบลชำราก อำเภอเมือง จังหวัดตราด โยมบิดาชื่อ ไป่ โยมมารดาชื่อ วาว เป็นบุตรคนที่ ๒ ของตระกูล มีพี่ชายคนหนึ่ง ชื่อ จันทร์ ยังมีชีวิตอยู่ เมื่อมีอายุได้ขวบครึ่ง โยมมารดาก็ถึงแก่กรรม จึงได้อยู่ในความเลี้ยงดูของย่าต่อมาจนเติบใหญ่

ผู้ที่เชื่อถือได้ท่านหนึ่ง กล่าวว่า โยมบิดาของพระราชบัณฑิต ได้เข้ามาบรรพชาอุปสมบท ที่พัทธสีมาวัดบวรนิเวศวิหาร โดยเล่าว่า สมัยเมื่อฝรั่งเศสเข้ายึดครองจังหวัดตราด วัดบุรินทประดิษฐาราม อันเป็นวัดคณะธรรมยุต เจ้าคณะจังหวัดตราด ร้างไป วัดท่าเลื่อน หรืออีกนามหนึ่งเรียกกันว่า วัดเขาญวน ซึ่งปัจจุบันได้รับประทานนาม จากเจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ เมื่อครั้งทรงดำรงสมณศักดิ์เป็นสมเด็จพระวชิรญาณวงศ์ ว่า วัดคิรีวิหาร เป็นวัดคณะธรรมยุตอยู่เพียงวัดเดียว มีพระอธิการอยู่ ธมฺมธีโร (ต่อมามีสมณศักดิ์เป็นพระครูรัฐาภิมุข เจ้าคณะเมือง) เป็นเจ้าอาวาส ยังไม่ได้รับแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์ ในคณะธรรมยุต การบรรพชาอุปสมบทกุลบุตร เป็นการลำบาก เพราะจะต้องนำกุลบุตรผู้ต้องการอุปสมบท ไปบรรพชาอุปสมบท ณ วัดจันทนาราม จังหวัดจันทบุรี หรือต้องอาราธนาพระอุปัชฌาย์จากวัดจันทนาราม ไปให้การบรรพชาอุปสมบท ณ วัดคิรีวิหาร การเดินทางในสมัยนั้นต้องไปมาโดยทางเรือ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงทราบ มีพระประสงค์จะแต่งตั้งพระอธิการอยู่ ธมฺมธีโร เป็นพระอุปัชฌาย์ จึงมีรับสั่งให้พระอธิการอยู่ เดินทางเข้าไปยังวัดบวรนิเวศวิหาร พร้อมกับนำกุลบุตรผู้ประสงค์จะอุปสมบทเข้าไป ๑ คนด้วย ในขณะนั้น นายไป่ อภิบาลศรี โยมบิดาของพระราชบัณฑิต มีอายุครบต้องการจะอุปสมบทพอดี พระอธิการอยู่ จึงนำนายไป่ เข้ากรุงเทพ ฯ พร้อมกับท่าน

เมื่อพระอธิการอยู่ ธมฺมธีโร ได้เข้ามาถึงวัดบวรนิเวศวิหารแล้ว สมเด็จพระมหาสมณเจ้า

กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้ทรงแนะนำซักซ้อมหน้าที่พระอุปัชฌาย์ในภาคทฤษฎีแก่ท่านเสร็จแล้ว ได้ทรงแนะนำซักซ้อมในภาคปฏิบัติโดยให้อุปสมบทนายไป่ อภิบาลศรี ในพระอุโบสถวัดบวรนิเวศวิหาร นับว่า นายไป่ อภิบาลศรี เป็นชาวจังหวัดตราดคนแรกที่ได้มาอุปสมบท ณ วัดบวรนิเวศวิหาร กล่าวได้ว่าพระราชบัณฑิต ธมฺมสาโร มีเชื้อสายเกี่ยวข้องกับวัดบวรนิเวศวิหารเป็นทุนเดิมอยู่ จึงเป็นเหตุอันหนึ่งที่นำให้ท่านได้เข้ามาอยู่ศึกษาพระธรรมวินัยในวัดบวรนิเวศวิหารในกาลต่อมา

พระราชบัณฑิต เมื่อสมัยเยาว์วัยได้รับการศึกษาเบื้องต้นที่โรงเรียนวัดชำราก อำเภอเมือง จังหวัดตราด อันเป็นวัดที่ตั้งอยู่ใกล้บ้าน การศึกษาสมัยนั้นยังไม่มีการสอบไล่ เพราะเป็นโรงเรียนที่วัดจัดขึ้น พระราชบัญญัติประถมศึกษายังไม่มีไปถึง จึงไม่ปรากฏว่า จบชั้นประถมศึกษาชั้นไหน เป็นแต่ศึกษาให้อ่านออก เขียนได้คล่อง และเรียนรู้วิชาช่างบางอย่างสำหรับประกอบอาชีพ เมื่อเรียนจบตามหลักสูตรของโรงเรียนวัดแล้ว ได้เป็นครูช่วยสอนแก่นักเรียนรุ่นหลังในโรงเรียนนั้นต่อมาอีกชั่วระยะหนึ่ง แล้วได้ลาออกจากวัดมาช่วยประกอบกิจการตามอาชีพของครอบครัว ได้ใช้ชีวิตในวัยหนุ่มช่วยสร้างสรรค์ครอบครัวอยู่จนถึงอายุได้ ๒๒ ปี จึงได้เข้าสู่ร่มกาสาวพัสตร์ ในพระบวรพุทธศาสนา

พระราชบัณฑิต อุปสมบท ณ วัดคิรีวิหาร ตำบลชำราก อำเภอเมือง จังหวัดตราด เมื่อวันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๔๗๐ เวลา ๑๕.๒๘ น. โดยมีพระอธิการต้อย ฉนฺทธมฺโม วัดคิรีวิหาร เป็นพระอุปัชฌาย์ พระครูครุนาถสมาจาร (เศียร อุตฺตโม) วัดจันทนาราม อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี เป็นพระกรรมวาจาจารย์ เมื่ออุปสมบทแล้วก็ได้อยู่ศึกษาพระปริยัติธรรม ณ วัดคิรีวิหารเป็นเวลา ๔ พรรษา ในพรรษาที่ ๑–๒ ก็สอบไล่ได้นักธรรมชั้นตรี และชั้นโท ตามลำดับ จากนั้นก็ทำหน้าที่เป็นครูสอนนักธรรมที่วัดคิรีวิหารอยู่เป็นเวลา ๒ พรรษา

ย่างเข้าพรรษาที่ ๕ ได้รับเลือกให้เข้ามาศึกษาพระปริยัติธรรมต่อ ณ วัดบวรนิเวศวิหาร โดยเป็นนักเรียนในความอุปการะของมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งเรียกสั้น ๆ ว่า นักเรียนมหามกุฏ ฯ เหตุที่ทำให้ท่านได้เข้ามาอยู่วัดบวรนิเวศวิหารนั้น ท่านเล่าว่า ครั้งหนึ่ง ท่านเจ้าอาวาสวัดคิรีวิหาร ได้เข้ามาเฝ้าสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ (แต่ครั้งยังมิได้ทรงกรม) ได้มีรับสั่งกับท่านเจ้าอาวาสว่า "ให้หาพระมาเรียนบาลีบ้าง" ครั้นท่านเจ้าอาวาสกลับไปยังวัดคิรีวิหารแล้ว จึงได้เลือกพระแจ่ม น. ธ. โท ส่งเข้ามาเป็นนักเรียนมหามกุฏ ฯ เพื่อศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ณ วัดบวรนิเวศวิหาร ตามพระดำรัสแนะนำของสมเด็จพระสังฆราชเจ้า ฯ พระองค์นั้น ท่านจึงได้เดินทางเข้ามาสู่วัดบวรนิเวศวิหารในปีนั้น คือ

เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๔๗๔

การศึกษาเล่าเรียนของท่าน ณ วัดบวรนิเวศวิหาร ก็เจริญก้าวหน้าไปตามควรแก่สภาพ คือในปีแรกที่อยู่วัดบวรนิเวศวิหาร ก็สอบไล่ได้นักธรรมชั้นเอก ซึ่งครั้งนั้นถือกันว่าสอบได้ยากนักหนา และต่อ ๆ มาก็สอบไล่เป็นเปรียญ ๓ และ ๔ ประโยคตามลำดับ แต่ดูเหมือนท่านจะมีอุปนิสัยในทางการพูดและการขีดเขียนมากกว่าการเรียนและการสอบ ฉะนั้น การเรียนการสอบในทางพระปริยัติธรรมของท่านจึงหยุดอยู่เพียงนี้ แล้วหันไปจับงานด้านเผยแผ่พระศาสนาและกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะคืองานพระธรรมกถึก และงานเขียนในลักษณะต่าง ๆ ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง ซึ่งเป็นงานที่ท่านรักและมีความถนัดเป็นพิเศษ และได้ปฏิบัติมาจนตลอดอายุของท่าน

กล่าวได้ว่า พระราชบัณฑิต เป็นผู้ที่มีอุปนิสัยในทางการพูดการเขียนมาแต่ต้น ซึ่งอุปนิสัยนี้ท่านก็ได้แสดงให้เป็นที่ปรากฏมาแต่ครั้งยังมิได้เป็นเปรียญ เวทีอันเป็นที่ให้ท่านได้แสดงความสามารถและอุปนิสัยในด้านนี้ออกมาจนเป็นที่ปรากฏเป็นครั้งแรกก็คือ หนังสือธรรมจักษุ วารสารเผยแผ่ธรรมในพระพุทธศาสนาของมหามกุฏราชวิทยาลัย อันเป็นสถาบันที่นำท่านมาสู่วัดบวรนิเวศวิหารนั่นเอง แต่นั้นมา ท่านก็ได้จับงานด้านนี้อย่างจริงจังจนกลายเป็นนักพูดนักเขียนที่มีชื่อคุ้นหู คุ้นตา ของนักฟัง นักอ่านคนหนึ่งในเวลาต่อมา

พระราชบัณฑิต ได้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาในด้านการพูดและการเขียนมาโดยตลอดจนถึงบั้นปลายของชีวิต โดยการบรรยายธรรมทางสถานีวิทยุกระจายเสียงบ้าง ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์บ้าง โดยการแสดงปาฐกถาธรรมบ้าง อภิปรายธรรมร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิอื่น ๆ บ้าง และโดยการเขียนบทความธรรมะลงตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์รายวันบ้าง หนังสือพิมพ์รายสัปดาห์บ้าง เช่น หนังสือพิมพ์ประชาธิปไตย และศรีสัปดาห์เป็นต้น ซึ่งได้ตีพิมพ์ข้อเขียนของท่านเป็นประจำติดต่อกันมาเป็นเวลานาน กระทั่งหนังสือพิมพ์ชื่อนี้ได้เลิกไป ในการเสนองานเขียนนั้น พระราชบัณฑิตได้ใช้นามปากกาหลายชื่อ เป็นต้นว่า จ. อภิบาลศรี, ธมฺมสาโร ภิกฺขุ, แจ่มสวรรค์, ศรีตราด, หลวงตาวัดบวร ฯ แต่ดูเหมือนคนทั่วไปจะรู้จักท่านในนามปากกาว่า ธมฺมสาโร ภิกฺขุ มากกว่านามอื่น งานเขียนของพระราชบัณฑิตนั้นมีจำนวนมากที่ได้จัดพิมพ์ออกเผยแพร่โดยรวมเป็นชุด ๆ ก็มีอาทิ

ชุดฉัพพัณรังษี ๖ เล่ม คือ

๑. อานุภาพนานา

๒. หลวงตาเล่านิทาน

๓. วิญญาณหลวงตา
๔. ปัญหาทางธรรม์
๕. สถาบันกษัตริย์
๖. สารพัดบทความ

ชุดเบญจรงค์ ๕ เล่ม คือ

๑. บุญ
๒. เทศน์
๓. ถกปัญหา
๔. บูชาพระ
๕. สาระทางจิต

ชุดสวัสดิรักษา ๗ เล่มคือ

๑. พากย์พจน์บทกลอน
๒. คำสอนด้วยนิทาน
๓. ผลงานของพระเวสสันดร
๔. เสียงสะท้อนทางธรรมะ
๕. สัจจะมหาโจรโปริสาท
๖. อำนาจสถาบันสงฆ์
๗. นึกถึงธงในทางธรรม

ชุดประมวลข้อเขียน ประกอบด้วยหนังสือเล่มขนาดใหญ่ ๙ เล่ม คือ

๑. บทความตามเทศกาล และบทความตามประสงค์
๒. แก้ปัญหาชีวิตทางธรรมะ
๓. ธรรมะจากข่าว เล่ม ๑
๔. หลงวัดบวร ๕๐ ปี
๕. ของดี ความดี คนดี
๖. บทอภิปรายยุครัตนโกสินทร์
๗. นิราศและบทกวีของศรีตราด
๘. เทศนาโวหารหลังกรุงรัตนโกสินทร์ ๑๕๐ ปี

๙. บรรยายโวหารหลังกรุงรัตนโกสินทร์ ๑๕๐ ปี

ในส่วนกิจการของวัดนั้น พระราชบัณฑิตได้รับสนองงานในด้านการศึกษาของวัด โดยได้เป็นครูสอนพระปริยัติธรรมประจำสำนักเรียนวัดบวรนิเวศวิหาร เป็นผู้ช่วยเจ้าสำนักเรียน จัดการสอบนักธรรม และบาลีสนามหลวง ที่ทางการกำหนดให้มีการสอบ ณ สำนักเรียนวัดบวรนิเวศวิหาร มาเป็นเวลากว่า ๔๐ ปี กระทั่งถึงวัยชรา ภารกิจในด้านการศึกษาของวัดที่ท่านได้มีส่วนช่วยอย่างสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การอบรมสั่งสอนพระนวกะ (พระใหม่) ของวัดบวรนิเวศวิหาร ซึ่งในแต่ละพรรษกาลมีจำนวนมาก และในยุคหลัง ๆ มามีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็นร้อยเศษทุกพรรษกาล พระราชบัณฑิตก็ได้เป็นพระเถระท่านหนึ่งที่ได้สนองงานด้านนี้ของวัดด้วยดีตลอดมา

อนึ่ง ในวโรกาสที่ สมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า เสด็จทรงผนวชประทับ ณ วัดบวรนิเวศวิหาร ระหว่างวันที่ ๒๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๙๙ ถึงวันที่ ๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๙ พระราชบัณฑิตได้ปฏิบัติภารกิจที่ทางวัดมอบหมายสนองพระเดชพระคุณในวาระอันสำคัญครั้งนี้ด้วย โดยได้อ่านพระธรรมวินัย ถวายในพระอุโบสถ ๔ ครั้ง และในวโรกาสที่ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จทรงผนวชเป็นพระภิกษุประทับ ณ วัดบวรนิเวศวิหาร ระหว่างวันที่ ๖–๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๑ นั้น พระราชบัณฑิต ก็เป็นพระเถระรูปหนึ่งของวัดบวรนิเวศวิหาร ที่ได้ปฏิบัติภารกิจสนองพระเดชพระคุณ โดยได้เป็นผู้ถวายพุทธประวัติบรรยาย ในการทรงศึกษาพระธรรมวินัย ของพระภิกษุสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร ตลอดระยะแห่งกาลที่ทรงผนวช

ในด้านการคณะสงฆ์นั้น แม้จะเป็นงานที่ไม่ถูกกับอัธยาศัยของท่าน แต่เมื่อได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติ ท่านก็สามารถปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เช่น เคยได้รับพระบัญชาจากสมเด็จ ฯ เจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุต ให้ไปเป็นผู้กำกับการวัด วัดหนึ่งในจังหวัดราชบุรี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๐ เนื่องจากขาดเจ้าอาวาสปกครองดูแลวัด เป็นเวลา ๑ พรรษา ท่านก็สามารถกำกับให้การทุกอย่างดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยสมกับภารหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

ในด้านการพระศาสนานั้น ก็ปรากฏว่า พระราชบัณฑิตได้เอาใจใส่ให้อุปการะแก่วัดและสำนักเรียนอันเป็นถิ่นเดิมของท่านตามกำลังความสามารถมาโดยตลอดมิได้ขาด กล่าวคือ ได้สนับสนุนส่งเสริมวัดคิรีวิหาร อันเป็นสำนักเดิมของท่าน ในด้านต่าง ๆ ทั้งทางทุนทรัพย์ ทาง

การศึกษา และทางบุคลากร จนมีความเจริญก้าวหน้าไปตามฐานานุรูป และต่อมาเมื่อสำนักวัดคิรีวิหาร ได้มีการขยับขยายออกไปเป็นวัดวรดิตถาราม ขึ้นมาอีกวัดหนึ่ง ท่านก็ได้ให้ความอุปการะสนับสนุนตามควรแก่ฐานะมาโดยตลอดอีกเช่นกัน นอกจากนี้พระราชบัณฑิตยังได้จัดตั้งกองทุนขึ้นเรียกว่า "ทุนสร้างหนังสือชุด ธมฺมสาโร ภิกฺขุ วัดคิรีวิหาร จังหวัดตราด" เพื่อนำดอกผลจากกองทุนนี้ไปใช้ในการพิมพ์หนังสือชุดธมฺมสาโร ภิกฺขุ ตลอดไปอีกด้วย

ในด้านบุคลากรนั้น พระราชบัณฑิตได้เป็นที่พึ่งพิงของพระภิกษุสามเณรและกุลบุตรชาวตราดที่เข้ามาศึกษาในกรุงเทพ ฯ จำนวนมากมาย กระทั่งบุคคลเหล่านั้นได้ศึกษาสำเร็จไปปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ เป็นประโยชน์แก่พระศาสนาและประเทศชาติในระดับและตำแหน่งต่าง ๆ กันมากมาย ดังเป็นที่รู้จักกันอยู่

ในครั้งที่ทางราชการได้จัดตั้ง สภาวัฒนธรรมแห่งชาติขึ้น ซึ่งได้กลายมาเป็นกระทรวงวัฒนธรรมในเวลาต่อมา เพื่อดำเนินการในการส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรมของชาตินั้น พระราชบัณฑิตก็ได้เป็นพระธรรมกถึกรูปหนึ่ง ที่ได้รับอาราธนาให้ร่วมในหน่วยอบรมศีลธรรมและวัฒนธรรมแก่ข้าราชการและประชาชนของคณะอนุกรรมการอบรมศีลธรรมและวัฒนธรรมแก่ข้าราชการและประชาชน ของกระทรวงวัฒนธรรม (หน่วยอบรม ฯ ดังกล่าวนี้ได้เริ่มขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๕ และเลิกไปเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๘)

พ.ศ. ๒๕๐๑ ได้มีการจัดตั้งมูลนิธิส่งเสริมกิจการพระศาสนาและมนุษยธรรม ในพระราชูปถัมภ์ของสมเด็จพระศรีนครินทรา บรมราชชนนี ขึ้น (เรียกชื่อย่อว่า ก.ศ.ม.) โดยมีสมเด็จพระสังฆราช (อุฏฐายีมหาเถร) วัดมกุฏกษัตริยาราม ทรงเป็นประธาน พระราชบัณฑิตก็ได้เป็นกรรมการท่านหนึ่งของมูลนิธิ ก.ศ.ม. และเป็นวิทยากรของมูลนิธิ ในการบรรยายธรรม และอภิปรายธรรม ในรายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของมูลนิธิ ก.ศ.ม. ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงบ้าง ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์บ้าง และในโอกาสอื่น ๆ บ้าง มาโดยตลอดติดต่อกันเป็นเวลาหลายปี

โดยที่เป็นผู้ประกอบด้วยจรณะและความสามารถดังกล่าวมาแล้ว พระราชบัณฑิตจึงได้รับการยกย่องด้วยสมณศักดิ์มาโดยลำดับ ดังนี้

พ.ศ. ๒๔๙๐ ได้รับแต่งตั้งเป็น พระครูประสาทพุทธปริตร ฐานานุกรมในสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ แต่ครั้งยังมิได้ทรงกรม

พ. ศ. ๒๔๙๘ ได้รับเลื่อนขึ้นเป็น พระครูวิสุทธิธรรมภาณ ฐานานุกรมในสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ แต่ครั้งยังมิได้ทรงกรม

พ. ศ. ๒๕๐๐ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ที่ พระมหานายก พระราชาคณะปลัดขวา ในสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์

พ. ศ. ๒๕๑๑ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ ขึ้นเป็นพระราชาคณะชั้นราช ที่ พระราชบัณฑิต

พระราชบัณฑิต เมื่อเจริญอายุพรรษามากขึ้น ถึงวัยชราเกิน ๗๕ ปีแล้ว ไม่อำนวยให้ท่านปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ อย่างที่เคยปฏิบัติได้มากนัก ยังคงปฏิบัติอยู่เป็นครั้งคราว คือ การอบรมพระนวกภิกษุในภาคกลางคืน การแสดงพระธรรมเทศนาในพระอุโบสถ แต่งานที่ท่านยังทำอยู่เป็นประจำก็คือ การเขียนหนังสือ ซึ่งกล่าวได้ว่า เป็นงานที่ท่านรักและทำมาตลอดชีวิตของท่าน

หลังจากวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ. ศ. ๒๕๒๘ ท่านเริ่มมีอาการเบื่ออาหาร แต่ก็ยังปฏิบัติภารกิจตามปกติได้ จนถึงวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ตอนเย็น มีอาการอ่อนเพลียไม่มีกำลัง ทางวัดบวรนิเวศวิหารจึงได้นำส่งโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ เพื่อรับการรักษาพยาบาลโดยใกล้ชิด บรรดานายแพทย์ก็ได้ถวายการรักษาพยาบาลอย่างเต็มความสามารถ แต่อาการก็ไม่ดีขึ้น ถึงวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน พ. ศ. ๒๕๒๘ เวลา ๐๔.๒๕ น. ก็ถึงแก่มรณภาพ ด้วยโรคความไหลเวียนโลหิตล้มเหลวและไตล้มเหลว ด้วยอาการอันสงบ รวมเวลาเข้ารับการรักษาพยาบาล ณ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์เพียง ๖ วัน สิริรวมอายุได้ ๗๙ ปี ๓ เดือน ๑๑ วัน หรือ ๘๐ โดยปี.

สภากาชาดไทย

โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ กรุงเทพฯ

ที่ จฬ.ล. ๒๖/๕ /2528

๒๐ ธันวาคม 2528

เรื่อง ตอบรับทราบการบริจาคสิ่งของ

กราบเรียน เจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวร

ตามที่พระเดชพระคุณพระราชบัณฑิต รองเจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหาร ได้มีจิตศรัทธาบริจาคเครื่องปั้มลมไฟฟ้า **Alphabed** พร้อมที่นอนลม 1 ชุด ราคา 17,500.- บาท (หนึ่งหมื่นเจ็ดพันห้าร้อยบาทถ้วน) ให้กับตึกอายุรศาสตร์ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2528 ก่อนการมรณภาพ นั้น

โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ได้รับทราบแล้ว ด้วยความขอบพระคุณยิ่ง และขอให้ผลบุญอันนี้จงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของพระราชบัณฑิต จงประสบความสุขสงบในสัมปรายภพด้วย

นมัสการมาด้วยความเคารพ

(นายแพทย์จรัส สุวรรณเวลา)

ผู้อำนวยการโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์

แผนกเลขานุการ

โทร. 252-8181 ต่อ 312

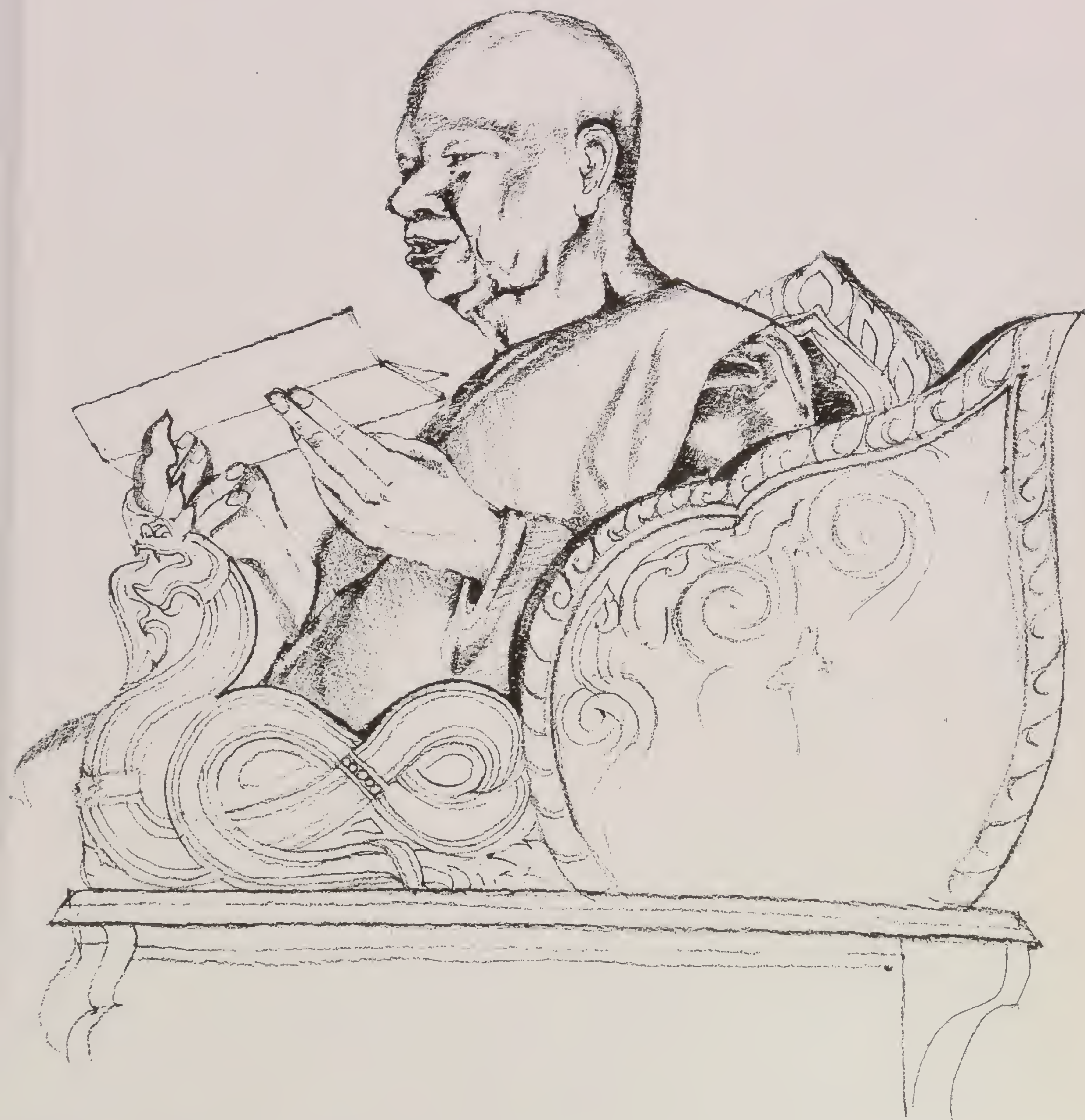
พระมหาแจ่ม ธมฺมสาโร

พระมหานายก (แจ่ม ธมฺมสาโร)

ธรรมโวหาร
ธมฺมสาโร ภิกฺขุ

สารบาญ

สมเด็จผู้ไม่หอบทุกข์

บัดนี้ จะถวายวิสัชนาพระธรรมเทศนา พรรณนาเรื่อง *ความไม่หอบทุกข์* อันเป็นปัญหาสำคัญของชีวิตทุกชีวิต โดยเฉพาะชีวิตของชาวพุทธ เพื่อฉลองศรัทธาสามัคคีธรรมและส่งเสริมสัมมาปฏิบัติ ตามสมควรแก่ทักษิณานุปทาน ซึ่งพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ เป็นเจ้าภาพบำเพ็ญเพื่ออุทิศส่วนกุศลถวายแด่เจ้าพระคุณ *สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์* ซึ่งพระองค์ทรงเป็นตัวอย่างของบุคคลผู้ไม่หอบทุกข์ และไม่ทิ้งทุกข์ไว้ให้ใคร ๆ จำต้องหอบ พระองค์ทรงเป็นชาวพุทธที่ถือเป็นแบบฉบับไว้ได้หลายอย่างหลายประการ...

การที่พุทธสมาคมมีศรัทธาสามัคคีธรรม บำเพ็ญกุศลถวายครั้งนี้ *ไม่เป็นการหอบทุกข์* โดยเหตุผลที่ว่า สมาชิกพุทธสมาคมทั้งมวล มีศรัทธาปสาทะเป็นเอกฉันท์ในองค์สมเด็จพระสังฆราชเจ้าในพระโกศอยู่แล้ว ไม่จำจะต้องกล่าวทวงบุญคุณไปในทางที่ว่า เมื่อพระองค์ยังทรงพระชนม์อยู่ เคยมีพระเมตตากรุณาปรานีแก่พุทธสมาคมด้วยประการต่าง ๆ เช่นทรงอนุญาตให้ใช้ตึกของวัดเป็นที่ตั้งสมาคมมานาน ตลอดถึงทรงรับสั่งให้ขยายตึกนี้ให้กว้างขวางออกไป ซึ่งเป็นทำนองว่าทรงอนุญาตให้ใช้ตึกนี้เป็นที่ประชุมถาวรของพุทธสมาคมสืบไป...

เรื่องราวที่สมเด็จพระสังฆราชเจ้าพระองค์นี้ ทรงอุตสาหะทำให้แก่พุทธสมาคมที่จับใจที่สุด ก็คือในสมัยที่ทรงชราและมีพระโรคเบียดเบียนพระกายทุพพลภาพ พระสุรเสียงก็แผ่วเบามาก พวกเรารู้กันดีว่าไม่ทรงแข็งแรงเสียเลย การที่พุทธสมาคมทูลขอพระโอวาทโดยวิธี *เร็คคอร์ด* คือบันทึกเสียง เพื่อนำไปออกทางวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ในอภิลักขิตสมัยวันวิสาขบูชาน่าจะไม่มีหวัง แต่พระองค์ก็ทรงแข็งพระหฤทัย ประทานพระโอวาทได้ตามความประสงค์ของพุทธสมาคมอย่างประหลาด ทำให้พวกเราคาดกันผิดหลายครั้ง การที่เป็นเช่นนี้มีเหตุอยู่หลายประการ คือโปรดปรานนายกพุทธสมาคมเป็นส่วนพระองค์ โปรดปรานบุคคลที่เป็นสมาชิกพุทธสมาคม ตลอดถึงทรงโปรดปรานวัตถุประสงค์ของพุทธสมาคม ดังที่ทรงประทานสถานที่ประชุมไว้เป็นสักขีอยู่...

แต่จะด้วยเหตุผลอย่างไรก็ตาม การที่พุทธสมาคมบำเพ็ญกุศลถวายแด่พระองค์ ย่อมเป็นสิ่งที่ชอบทั้งทางฐานะและทางธรรมะ ทางฐานะหมายความว่า พระองค์ทรงดำรงตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราชเจ้า สกลมหาสังฆปริณายก ซึ่งเป็นประมุขแห่งพุทธศาสนิกชนในประเทศไทย พุทธสมาคมโดยฐานะก็เป็นสมาคมชาวพุทธในประเทศไทย โดยฐานะอย่างนี้ย่อมมีความสัมพันธ์ เรียกว่ามีความเกี่ยวข้องกันในทางตำแหน่ง เช่นเดียวกับหัวหน้าครอบครัวสิ้นชีพลง คนในครอบครัวก็บำเพ็ญกุศลให้ ในฐานะที่ผู้สิ้นชีพเป็นหัวหน้าครอบครัว ผู้บำเพ็ญกุศลนั้นก็บำเพ็ญในฐานะที่อยู่ในครอบครัว ในฐานะเช่นนี้ดูเป็นเรื่องจำต้องทำ คือ *ไม่ทำไม่ได้* หรือ *ไม่ทำไม่ดี* ไม่ค่อยมีความประสงค์ที่จะทำก็ต้องทำกันไป เพราะดูเป็นภาระผูกพันอะไรกันอยู่ แม้ในครอบครัวที่ไม่เคยมีการบำเพ็ญกุศลอะไรที่บ้านเลย แต่เมื่อถึงคราวที่หัวหน้าครอบครัวสิ้นชีพลง ก็จำต้องจัดการบำเพ็ญกุศลจนได้ หรือในครอบครัวที่ยากจน จะยากจนสักเพียงไรก็ตาม เมื่อถึงคราวเช่นนี้เข้าก็ต้องกระเสือกกระสนกระตือรือร้นแสวงหาเงินทอง หรือไปกู้ยืมเงินทองผู้อื่นมาทำบุญจนได้ ถ้าเป็นครอบครัวที่เคยบำเพ็ญกุศลมาจนเป็นประเพณีของบ้าน และฐานะการเงินค่อนข้างดี ก็จะถือเป็นโอกาสพิเศษบำเพ็ญกุศลให้แก่หัวหน้าครอบครัวของตนด้วยความภาคภูมิใจ การบำเพ็ญกุศลโดยฐานะเช่นนี้ จะทำด้วยความลำบากยากจนหรือจะทำด้วยความร่ำรวยภาคภูมิใจ อย่างไรก็ตาม ย่อมถือว่าเป็นการทำที่ชอบด้วยฐานะทุกประการ เพราะความยากลำบาก ความเหน็ดเหนื่อย ความสิ้นเปลือง อันเกิดขึ้นในกรณียะอย่างนี้ เป็นเรื่องที่ต้องพลีให้เป็นไปตามฐานะ . . .

คนเรานั้นไม่ว่าชั้นไหน เมื่อเกิดมาในสังคม และมีชีวิตอยู่ในสังคม ก็จำต้องมีฐานะอย่างใดอย่างหนึ่งโดยไม่มีทางจะปฏิเสธได้ ถึงไม่มีฐานะเป็นหัวหน้า ก็มีฐานะเป็นอะไรรอง ๆ ลงไป เรื่องของฐานะนี้ถ้าบุคคลแต่ละคนหรือกลุ่มชนแต่ละกลุ่มปฏิบัติกันได้ ย่อมเป็นทางที่ชอบ จะก่อเกิดความเหมาะสม ความเรียบร้อย ความดีงามในสังคมมนุษย์ได้ทางหนึ่ง . . .

ส่วนทางธรรมะ หมายความว่า สมเด็จพระสังฆราชเจ้าพระองค์นี้ ทรงถึงพร้อมด้วยหลักควรเคารพถึง ๓ ประการ อันเป็นความนิยมในทางพระพุทธศาสนาของเราคือ *ชาติวุฑฺโฒ* เจริญด้วยพระชาติ *วยวุฑฺโฒ* เจริญด้วยพระชนมายุ *คุณวุฑฺโฒ* เจริญด้วยพระคุณสมบัติ พระองค์ทรงอุบัติเป็นเชื้อพระวงศ์อันเป็นที่เทิดทูนของชาวไทยนี้อย่างหนึ่ง พระองค์ทรงมีพระชนม์ถึง ๘๖ พรรษา ซึ่งเป็นประเภทอายุยืนมากสำหรับคนไทย และพระองค์ทรงถึงพร้อมด้วยพระคุณสมบัติทางสมณเพศนานาประการ และเป็นเวลายาวนานตลอดพระชนมชีพ ความเจริญแต่ละประการถ้ามีแก่บุคคลแต่ละคน ก็ถือว่ามีความสำคัญอยู่แล้ว ถ้าบวกความเจริญทั้ง ๓ ประการ

เข้าในบุคคลคนเดียวก็มีความสำคัญมาก อันหาได้ยากแสนยาก คนเกิดในตระกูลสูง คนมีอายุยืน คนมีคุณสมบัติดี ชื่อว่ามีพรพิเศษก็ได้ คำอวยพรต่าง ๆ ก็มีอยู่ในกระบวนนี้ *สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์* ทรงสมบูรณ์ด้วยความเจริญทั้ง ๓ ประการนั้น...

จริงอยู่ เรื่องชาติเรื่องตระกูล โดยเนื้อแท้ทางธรรมะมิได้ถือว่าความสำคัญตลอดไป คนต่างชั้นวรรณะอาจจะปรับให้เป็นอย่างเดียวกันได้ ดังที่พระองค์ทรงปรารภตามพระสุบินนิมิตครั้งหนึ่งว่า นก ๔ สี *เขียว เหลือง แดง ดำ* บินมาจากทิศทั้ง ๔ แล้ว ฟุบลงแทบพระบาทของพระองค์ก็กลับกลายเป็นสีขาวไปด้วยกันหมดทั้งสิ้นนั้น ย่อมมีความหมายว่า วรรณะ ๔ หรือตระกูลทั้ง ๔ คือ *กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร* เมื่อมาปฏิบัติธรรมะของพระองค์ ก็จะถึงความบริสุทธิ์หรือได้รับผลดีด้วยกันทั้งนั้น เช่นเดียวกับไม้ต่างชนิด เมื่อนำมารวมกองในที่แห่งเดียวกันแล้วติดไฟขึ้น ควันและเปลวย่อมเป็นอย่างเดียวกัน รวมความว่า ชาติตระกูลนั้นมิใช่ธาตุแท้ของความชั่วหรือความดี เรามีหลักธรรมสำหรับชี้ขาดปัญหาอย่างนี้ไว้ว่า

บุคคลจะเป็นคนเลวทรามเพราะชาติก็หาไม่
บุคคลจะเป็นคนประเสริฐเพราะชาติก็หาไม่
บุคคลจะเป็นผู้เลวทรามก็เพราะกรรม
บุคคลจะเป็นผู้ประเสริฐก็เพราะกรรม

ชาติตระกูลจึงไม่ใช่ธาตุแท้ ส่วนความบริสุทธิ์หรือคุณงามความดีเป็นธาตุแท้ เพราะฉะนั้น คนที่ต่างชั้นวรรณะกัน เมื่อมาปฏิบัติธรรมะของพระพุทธองค์เช่นเดียวกัน ก็เท่ากับมายุบตัวหรือหล่อหลอมให้ได้ธาตุแท้ คือความบริสุทธิ์หรือคุณงามความดี แต่บุคคลที่ได้มาอุบัติในชาติตระกูลสูงนั้น ทางพระพุทธศาสนาก็แสดงว่าเป็นผลแห่งกรรมดีอย่างหนึ่ง คือ *ไม่กระด้างถือตัว แต่รู้จักประพฤติอ่อนน้อม ...*

เรื่องอายุยืนโดยเนื้อแท้ทางธรรมะก็มิได้ถือเป็นหลักสำคัญอะไรนัก พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ในที่หลายแห่ง เช่นว่า

คนไม่มีศีล มีจิตไม่ตั้งมั่น อยู่ในโลกอย่างโง่ ๆ มีอายุตั้ง
๑๐๐ ปี ก็สู้คนมีศีลมีจิตตั้งมั่นอยู่ในโลกอย่างเฉลียวฉลาด
มีอายุวันเดียวไม่ได้

แต่บุคคลที่เกิดมาแล้วอายุยืนนั้น ทางพระพุทธศาสนาก็แสดงว่าเป็นผลแห่งความดีอย่างหนึ่ง *คือเพราะไม่ฆ่าสัตว์ ...*

ส่วนในเรื่องคุณงามความดีนั้น ไม่จำกัดว่าคนในตระกูลไหนหรือคนในวัยไหน คือคนตระกูลสูงมีคุณงามความดีก็เรียกว่า *คนดี* คนตระกูลต่ำมีคุณงามความดี ก็เรียกว่า *คนดี* ผู้ใหญ่มีคุณงามความดีก็เรียกว่า *คนดี* เด็กมีคุณงามความดีก็เรียกว่า *คนดี* ตรงกันข้าม ถ้าคนไม่มีคุณงามความดีคนนั้น ๆ จะอยู่ในฐานะไหน ๆ ตระกูลสูงหรือมั่งคั่งร่ำรวยหรือยศสูง ก็ไม่มีทางจะยืดคอให้เป็นสง่าได้อย่างถูกต้อง เพราะทางธรรมไม่รับรองว่า *เป็นคนดี ฐานะ* ที่เขากำลังโอ่อ่าอยู่ในปัจจุบัน เป็นเพียงผลของกรรมเก่าหรือกรรมปัจจุบันที่ยังไม่ให้ผลเท่านั้น ผลกรรมเก่าหมดลงก็ดี กรรมปัจจุบันให้ผลขึ้นมาก็ดี เจ้าของกรรมเจ้าของเวรนั้น ก็จะเดือดร้อนเป็นไฟไหม้ เพราะคุณงามความดีเกิดได้เฉพาะสาย *บุญนิธิ คือการสั่งสมบุญไว้เท่านั้น* บุญเป็นรอยจารึกแห่งคุณงามความดี ผู้ที่ทำบุญยั่งยืนไม่คืนคลาย ก็เหมือนรอยจารึกบนหิน ผู้ที่ทำบุญไม่ยั่งยืน ก็เหมือนรอยจารึกบนดิน ผู้ที่ทำบุญโดยมิได้ตั้งใจจริงจังอะไร ก็เหมือนรอยจารึกบนน้ำ ทางพระพุทธศาสนาถือว่า *คนจะมีคุณงามความดีเพราะประพฤติดี . . .*

คนเราทุกคนที่ได้อัตภาพร่างกายมานี้ ดู ๆ ไปก็คล้ายกับว่า ได้กระสอบมาคนละใบ แม้จะเป็นกระสอบที่มีคุณภาพแตกต่างกัน คือทอด้วยไหมบ้าง ทอด้วยปอบ้าง หรือเป็นกระสอบเก่าบ้าง กระสอบใหม่บ้าง อย่างไรก็ตาม กระสอบเหล่านั้น ถ้าใส่สิ่งโสโครกเข้าไป มันก็เหม็นแน่ ไม่เหม็นเวลานี้ ก็เหม็นเวลากระสอบแตก ถ้าใส่สิ่งที่หอมที่สะอาดเข้าไป ก็จะหอมเป็นแน่ ยิ่งเวลากระสอบแตกก็ยิ่งจะหอมใหญ่ ดังที่เราจะเห็นได้แล้วว่า เวลาที่คนดีสิ้นชีพลง ก็มีผู้สรรหาเรื่องมากล่าวสดุดีได้อย่างภาคภูมิใจ การที่คนเรามีกระสอบคนละใบนั้น ทุกคนมีสิทธิ์ที่จะใช้กระสอบของตนใส่อะไรก็ได้ มีพิเศษกว่ากันอยู่เพียงว่า ใครได้กระสอบคุณภาพดี ก็ใช้ได้ทนอาจมีโอกาสใช้ได้มากกว่ากันเท่านั้นเอง *มากทั้งการที่จะใช้ใส่บุญหรือใส่บาป . . .*

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ทรงสมบูรณ์ด้วยความเจริญทั้ง ๓ ประการ ทรงเจริญด้วยพระชาติ ก็เหมือนว่าทรงได้กระสอบที่ทอด้วยไหม ทรงเจริญด้วยพระชนมายุ ก็เหมือนว่าทรงได้กระสอบที่มีคุณภาพดีใช้ได้ทนทาน ทรงเจริญด้วยพระคุณสมบัติ ก็เหมือนว่าได้ทรงใช้กระสอบของพระองค์ บรรจุแต่สิ่งที่ *สะอาด ที่มีคุณค่า และดี* พระองค์จึงทรงเป็นบุคคลที่ควรคารวะได้ทั้ง ๓ ประการ และพระคุณสมบัติที่เด่นที่สุด ก็คือพระองค์ได้ทรงผ้ากาสาวพัสตร์ ประพฤติพระธรรมวินัยตลอดพระชนมชีพ การเคารพหรือคารวะในพระองค์จึงเป็นการทำโดยชอบธรรม การที่คนเราได้ทำอะไรโดยชอบธรรม ย่อมเป็นกรณียะอันสมควรแท้ คนเกิดมาร่วมอยู่กับคนอื่น จะพึงปฏิเสธความประพฤติโดยชอบธรรมอยู่คนเดียวไม่ได้ เพราะ

จะทำให้สังคมเขายุ่ง ทั้งตนเองก็จะยุ่ง และเข้าสังคมอันชอบธรรมไม่คล่อง ในเรื่องสามัคคีธรรม หรือในเรื่องสหธรรมอื่น ๆ นั้น คนเกิดมาในประชาคม ก็ต้องมีสัญญาประชาคมครอบงำตนอยู่ด้วยทุกคน ผู้ใดละเมิดไม่ประพฤติเหมือนเขา ถ้าได้เป็นพระอรหันต์เสียก็แล้วไป ถ้ายังและยังจะต้องอยู่กับคน ก็ทำให้เข้ากับคนไม่สนิท เรื่องความประพฤติชอบธรรมในสังคม จึงมีความสำคัญไม่ใช่น้อย...

การที่พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย สามารถรวบรวมสมาชิกได้เพียบพร้อมบำเพ็ญกุศลถวายครั้งนี้ จึงเป็นการชอบทั้งทางฐานะ และทางธรรมะ การทำอะไรครั้งเดียว แต่ได้ผลหลาย ๆ อย่างนั้น ย่อมเป็นที่นิยมกันในหมู่นักปราชญ์ราชบัณฑิต ดังที่มักกล่าวกันติดปากว่า *กระสุนนัดเดียวได้นกสองตัว* แต่สำนวนนี้ฟังดูออกจะเป็นนักเลงไปสักหน่อย ถ้าเราจะใช้กันในหมู่ชาวพุทธว่า ปฏิบัติครั้งเดียวได้ทั้งอามิสบูชาและปฏิบัติบูชา หรือทำครั้งเดียว ได้ทั้งทางฐานะและทางธรรมะ ก็จะดูค่อยรู้สึกว่าไม่เป็นสำนวนนักเลง หากจะเป็นนักเลงก็เป็นของธรรมะ ไม่เป็นข้อเสียหาย ชาวพุทธโดยทั่วไป หรือโดยเฉพาะสมาชิกพุทธสมาคมก็เป็นนักเลงในทางนี้กันอยู่แล้ว...

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ทรงมีพระจริยาที่น่าเคารพบูชาเป็นพิเศษอยู่อีกอย่างหนึ่งคือ **ไม่ทรงหอบทุกข์** ทุกข์กองใหญ่ ๆ ที่จะกล่าวถึงมีอยู่ ๓ ทุกข์ คือ *ทุกข์ทางครองเรือน ทุกข์ทางเพศครองบรรพชิต ทุกข์ทางครองอารมณ์* ซึ่งเป็นทุกข์หนักแต่ละอย่าง ๆ ที่มีอยู่ในโลก แต่ใครจะหอบหรือไม่หอบก็ได้ จะหอบให้มากอย่างบ้าหอบฟางก็ได้ จะหอบครึ่ง ๆ กลาง ๆ อย่างครึ่งบ้าครึ่งดีก็ได้ จะหอบตามควรแบบสิ่งที่ยังมาไม่ถึงก็ไม่คว้าสิ่งมาถึงเฉพาะหน้าก็ไม่บั่นก็ได้ หรือไม่หอบเสียเลยแบบพระอรหันต์ก็ได้ สมเด็จ ฯ ทรงอุบัติมาในราชตระกูลนภวงศ์ ซึ่งมีทุกข์ในทางครองเรือนให้หอบเหมือนกัน แต่ไม่ทรงหอบ ทรงออกบรรพชาเป็นสามเณรตั้งแต่พระชนม์ ๑๕ พรรษา และทรงอุปสมบทเป็นภิกษุต่อมาตลอดพระชนมชีพ ไม่ทรงกลับไปหอบทุกข์ทางครองเรือน หรือทุกข์ของคฤหัสถ์ ซึ่งคฤหัสถ์นั้นเขามีทุกข์อยู่ ๔ อย่าง คือบางทีก็ทุกข์ไม่มีสตางค์ใช้ บางทีก็ทุกข์เกี่ยวกับการใช้สตางค์ มันยุ่ง ๆ อย่างไรก็ไม่รู้ บางทีก็ทุกข์เกี่ยวกับการเป็นหนี้เป็นสิน เราติดเขา เขาติดเรา ชำระกันไม่คล่องเสียเลย บางทีก็ทุกข์เกี่ยวกับหน้าที่การงาน มันผิดพลาด มันไม่ดี หรือมันหมิ่นตะรางอะไรอยู่ สมเด็จ ฯ มิได้ทรงหอบทุกข์เหล่านี้ไว้สักประการเดียว ทุกข์เหล่านี้แต่ละประการเป็นภาระยุ่งยากยิ่งเป็นคนเขลาเบาปัญญา ก็ถึงกับหอบไม่ไหวล้มละลายไปก็มี ฆ่าตัวตายเสียก็มี กำลังร้องทุกข์

ก็มาก ที่ต้องถึงรัดเข็มขัดก็มี ที่ไม่ถึงกับต้องรัดเข็มขัด แต่ก็ต้องแนะกันให้ประหยัด ซ้ำแล้วซ้ำอีก ดูก็เป็นเรื่องยุ่งยาก การครองเรือนนั้น แม้จะมีทรัพย์สินมั่งคั่งสมบูรณ์ ก็จะหา *สุขสมบูรณ์* ได้ยาก เพราะจะต้องยุ่งอยู่ด้วยการใช้จ่าย การเก็บรักษา จะต้องมีบัญชีเล่มโต ๆ ทั้งบัญชีเจ้าหนี้ บัญชีลูกหนี้ บางทีก็มีเรื่องไม่ลงรอยกันในครอบครัวสมทบ มีเรื่องกระเทือนกับเพื่อนบ้านแถม ดูก็เป็นการชวนให้หอบทุกข์ทั้งนั้น การครองเรือนจึงหนักและยุ่งยากโลกอย่างหนึ่ง ดังที่พระพุทธองค์ตรัสว่า ทุราวาสา ฆรา ทุกฺขา การครองเรือนยาก...

สมเด็จ ฯ ทรงอุปสมบทเป็นภิกษุต่อมา จนถึงสมัยเป็นเจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหาร การเป็นเจ้าอาวาสวัดใหญ่ ๆ นั้น เรียกว่า **มหาสมภาร** คือ มีภาระใหญ่หรือภาระมาก แต่พระองค์ก็ไม่ทรงหอบภาระนี้ ทรงให้มีกรรมการวัดดำเนินการ ทรงปรึกษาหารืออย่างง่าย ๆ ไม่ทรงเหน็ดเหนื่อย การงานก็ไม่ผิดพลาด เพราะหลายคนช่วยกันคิดช่วยกันทำ เมื่อทรงเป็นเจ้าคณะใหญ่ธรรมยุต ก็ทรงให้มีกรรมการคณะธรรมยุต เมื่อทรงเป็นสกลมหาสังฆปริณายก ก็มีผู้รับสนองพระบัญชา การปฏิบัติพระธรรมวินัยพระองค์ก็ทรงปฏิบัติได้ดี มีพระเกียรติยศปรากฏอยู่ ดูก็ไม่ทรงหอบทุกข์ในการครองเพศบรรพชิต การครองเพศบรรพชิตนั้นยาก ดังที่พระพุทธองค์ตรัสว่า ทุปฺปพฺพชฺชํ การบวชยาก...

ทุกข์ทางครองอารมณ์ เป็นเรื่องยากอย่างยิ่งของมนุษย์ เพราะลักษณะของจิตย่อมสับสน *ดิ้นรน กวัดแกว่ง รักษายาก ห้ามยาก* คนเสียคนเนื่องจากครองอารมณ์ไม่ได้ มีเป็นจำนวนมาก *อารมณ์เฉื่อย ๆ อารมณ์ดี อารมณ์ร้าย สามวันดีสี่วันร้าย หรือหนึ่งชั่วโมงดีสี่ชั่วโมงร้าย* ตลอดถึงสิ่งเปลี่ยนเป็น *นาที วินาที* จนไม่มีใครทำสถิติความเร็วของจิตหรืออารมณ์ในขณะที่นักวิทยาศาสตร์คำนวณความเร็วของแสงได้ว่า มีความเร็วชั่วโมงละ ๖๗๑,๐๔๐,๐๐๐ ไมล์...

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ทรงสามารถครองพระอารมณ์ของพระองค์ สร้างกัลยาณเกียรติและทรงรักษาพระเกียรติยศได้ตลอดมา สรุปความว่า ไม่ทรงหอบทุกข์ทั้งทางครองเรือน ทั้งทางครองเพศบรรพชิต และทางครองอารมณ์...

ด้วยอานุภาพแห่งทักษิณานุปทาน ซึ่งพุทธสมาคมแห่งประเทศไทย บำเพ็ญอุทิศส่วนกุศลครั้งนี้ จงสำเร็จแด่ *สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์* โดยฐานนิยม และธรรมนิยม ถวายพระธรรมเทศนา ก็สมควรแก่เวลา ด้วยประการฉะนี้ ขอถวายพระพร.

ค่าของชีวิต

บัดนี้ จะเทศน์ทางวิทยุโทรทัศน์ ณ สถานีวิทยุโทรทัศน์ ไทย. ที.วี. อันเป็นการเผยแผ่ธรรมะทางพระพุทธศาสนา ทั้งทางเสียงและภาพประกอบกัน ซึ่งเป็นเรื่องทันสมัยในเวลานี้...

การเทศน์นับได้ว่าเจริญก้าวหน้ามาเป็นลำดับ จากการเทศน์ตามป่า ตามโคนต้นไม้ ตามภูเขา ตามทุ่งนา ตามโรงนา มาถึงการเทศน์ในศาลา ในวิหารและในโบสถ์ ตลอดมาถึงการเทศน์ทางวิทยุกระจายเสียง ซึ่งทำให้การเทศน์ได้เป็นไปอย่างกว้างขวาง เทศน์กัณฑ์เดียวอาจฟังกันได้ทั่วพระราชอาณาจักร และบัดนี้มาถึงการเทศน์ทางวิทยุโทรภาพกัน อำนวยความสะดวกสบายในการฟังเทศน์ขึ้นอีกมาก ผู้มีเครื่องรับวิทยุโทรทัศน์ ก็อาจนั่งฟังและนั่งดูบนเก้าอี้นวมหรือโซฟาในบ้านของตนได้อย่างสบาย เป็นการส่งธรรมะประกอบภาพมาให้ถึงในห้องรับแขก...

วันพระนี้ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๐๑ จะเทศน์เรื่อง **ค่าของชีวิต** เพื่อสำรวจกันดูสักทีว่า ชีวิตของเราจะมีค่าหรือมีราคาสักแค่ไหน ? เราตีราคาค่าของชีวิตไว้อย่างไร ? เรื่องค่าของชีวิตย่อมมีความสำคัญที่สุดแก่ชีวิตทุกชีวิต ไม่ว่าชีวิตหญิงหรือชีวิตชาย...

ทุกวันนี้หรือเวลานี้ ชีวิตของบุคคลย่อมแตกต่างกันอยู่ บางคนถูกเห่กล่อมอยู่ด้วยลาภ ยศ สรรเสริญ สุข บางคนถูกคุกคามขู่เข็ญอยู่ด้วยเสื่อมลาภ เสื่อมยศ นินทา ทุกข์ ผู้ที่ถูกเห่กล่อมอยู่ด้วยลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ก็มักจะเคลิบเคลิ้ม เห็นว่าชีวิตได้ประสบค่าแล้ว ส่วนผู้ที่ถูกขู่เข็ญอยู่ด้วยความเสื่อมลาภ เสื่อมยศ นินทา ทุกข์ ก็มักจะคิดว่าชีวิตไร้ค่าไปเสียแล้ว ไม่รู้ว่าค่าของชีวิตที่แท้จริงคืออะไร ?

ลาภ คนที่มองค่าของชีวิตอยู่ที่การมีลาภ เพียบพร้อมไปด้วยเครื่องบำรุงบำเรอ คือมีสมบัติพัสถานมาก ๆ มีเครื่องใช้ไม้สอยดี ๆ มีรถยนต์ยี่ห้อแพง ๆ มีตึกหลังใหญ่ ๆ มีที่ดินในทำเลการค้าราคาสูง ๆ มีบริษัทการค้าใหญ่ ๆ มีอำนาจในการซื้อและการขายมาก ๆ แล้วก็กระตือรือร้นกอบโกยให้ได้มากขึ้นอย่างภาคภูมิใจ ความจริงค่าของชีวิตมิใช่อยู่ที่สมบัติเหล่านั้น เพราะนั่นเป็นเพียงค่าของสิ่งของต่างหาก จะกอบโกยสักเท่าไรก็ได้ ถ้ามีอิทธิพลพอ...

ยศ คนที่มองค่าของชีวิตอยู่ที่การมียศ เพียบพร้อมไปด้วยยศศักดิ์อัครฐาน คือได้เป็นนั่นเป็นนี่ ได้รับแต่งตั้งอย่างนั้นอย่างนี้ ก็นึกว่าได้ประสบค่าของชีวิต ยิ่งผู้ที่ได้รับยศสูงสุดก็อาจคิดว่าตนได้ประสบค่าของชีวิตสมบูรณ์แล้ว มัวเมาฮึกเหิมจนไร้สติสัมปชัญญะไปก็มี ความจริงค่าของชีวิตมิใช่อยู่ที่ยศ เพราะเป็นการแต่งตั้งมาจากภายนอก เช่นเดียวกับผู้ที่สวมหัวโขนอย่างมากก็เป็นโขนอยู่ในขณะที่สวมเท่านั้น สวมมงกุฎ *พระราม* หรือ *ทศกัณฐ์* หรือ *หนุมาน* ก็เป็นเพียงพระรามเทียม ทศกัณฐ์เทียม หนุมานเทียม ไม่มีทางจะเป็นพระรามจริง ๆ ยักษ์จริง ๆ ลูกพระพายจริง ๆ ขึ้นมาได้ แม้จะออกท่าเต้นสักเพียงไรก็ตาม *พระยาเศวตคชเดชดิลก* แม้จะมียศเป็นถึงพระยา ก็เป็นช้างดี ๆ นี่เอง แม่น้ำเจ้าพระยา แม้จะมียศถึงเจ้าพระยา ก็คงเป็นแม่น้ำอยู่นั่นเอง ถึงไม่มีใครตั้งยศให้ ก็มีน้ำไหลเอื่อย ๆ อยู่ตามธรรมชาติ ยศจึงไม่ใช่ค่าของชีวิต เพราะนั่นเป็นเพียงคนแต่งตั้งต่างหาก จะตั้งกันสักแค่ไหนก็ได้ถ้ามีโอกาส...

ดังนั้น ทั้งผู้ที่มีลาภและมียศ จึงได้มีคำตักเตือนกันไว้ว่า **ลาภยศเหมือนความฝัน รูปโฉมโนมพรรณเหมือนดอกไม้...**

สรรเสริญ คนที่มองค่าของชีวิตอยู่ที่คนสรรเสริญเยินยอ "ท่านเยี่ยมอย่างนี้ ท่านเป็นผู้ดีอย่างนั้น ท่านเป็นผู้สำคัญอย่างโน้น ท่านทำอย่างนั้นถูกแล้ว ท่านเป็นผู้เด็ดขาดดีเหลือเกิน มีคนนับถือท่านมาก..." คนเรานั้นถ้าสติสัมปชัญญะไม่มั่นคงดีพอ เมื่อถูกเห่กล่อมด้วยคำสรรเสริญยกยอ ก็มักจะเหลิงไปตามคารมนั้น ๆ คิดว่าตนได้ประสบค่าของชีวิต เช่นนิทานเรื่องขรัวตาองค์หนึ่ง บำเพ็ญฌานเพ้อ ๆ ไปตามอารมณ์ โดยคิดว่าสักวันหนึ่งตนจะต้องเหาะได้ จึงเข้าเครื่องบริขารไว้พร้อม มีบาตรสะพายไว้อย่างรัดกุม นั่งบริกรรมใกล้หน้าต่าง พร้อมที่จะเหาะเมื่อโอกาสมาถึง ทำอยู่เช่นนั้นหลายวัน ฝ่ายบรรดาศิษย์น้อยใหญ่เห็นอาจารย์ทำเช่นนั้นอย่างเคร่งครัดหลายวันมา ก็พากันสรรเสริญยกย่องว่า อาจารย์ของเราเก่งจริง ท่านเคร่งมากนี่ท่านคงจะเหาะเหินได้แล้ว เมื่ออาจารย์ได้ฟังศิษย์ยกย่องเช่นนั้นบ่อย ๆ เข้า ก็เลยนึกว่าตนเหาะได้ กระทำปาฏิหาริย์โผโผนออกทางหน้าต่าง แต่แทนที่จะเหาะไปบนฟ้า กลับเหาะลงไปกองอยู่กับพื้นดิน ถึงกับบาตรบุบี้และเคล็ดยอกไปทั้งตัว นี่แหละค่าของชีวิตมิใช่อยู่ที่คนอื่นเขาพูดยกย่องสรรเสริญ เพราะนั่นเป็นเพียงคำพูดต่างหาก เขาจะฝอยกันสักเพียงไรก็ได้...

สุข คนที่มองค่าของชีวิตอยู่ที่ความสุข สุขเพราะเห็นว่าตนมีลาภก็ดี สุขเพราะเห็นว่าตนมียศก็ดี สุขเพราะเห็นว่าตนได้รับคำสรรเสริญก็ดี หรือสุขทางตา เช่นดูหนัง ดูละคร ดูภาพงาม ๆ สุขทางหู เช่นฟังดนตรี ฟังเพลงไพเราะ สุขทางจมูก เช่นได้สูดกลิ่นหอม

สุขทางลิ้น เช่นได้ลิ้มรสที่อร่อย สุขทางกาย เช่นได้แตะต้องสิ่งยวนกาย สุขทางใจ เช่นนึกถึงคนรักหรือของรัก เมื่อได้ประสบสุขดังที่กล่าวมานี้เพียงอย่างเดียว หรือหลายอย่าง ก็คิดว่าตนได้ประสบค่าของชีวิตแล้ว ระเริงมัวเมาอยู่แค่นั้น ความจริงนั่นเป็นเพียงสุขไปตามอารมณ์ ย่อมมีความแปรปรวนอยู่เสมอ และจะระเหิดไปทันที เมื่อนึกถึงความเป็นลม ๆ แล้ง ๆ ของสิ่งเหล่านั้น พระโมคคัลลาน์สารีบุตร เมื่อท่านยังเป็นหนุ่มอยู่ ก็ใช้ชีวิตระเริงสุขอย่างเต็มอัตรา เช่นเที่ยวชมมหรสพ ครั้นชมไป ๆ ก็ได้คิดว่าเป็นสิ่งไร้ค่า ไม่ถึงร้อยปี ทั้งผู้แสดงและผู้ชม ก็จะมอดม้วยไปด้วยกัน ท่านจึงผละจากการระเริงสุขเหล่านั้น เพื่อแสวงหาค่าให้แก่ชีวิตในทางที่ถูกต้องต่อไป คือ แสวงหาโมกขธรรม ธรรมที่จะทำให้พ้นจากความยุ่งยากสับสน ธรรมที่ไม่รู้จักทรยศ ธรรมที่มีความสุขสถาพร ต่างกับความสุขชนิดล่อใจ ความสุขชนิดล่อใจทั้งหลายนั้น ก็เช่นเดียวกับน้ำเชื่อมในโถที่ไม่ได้ปิดฝา คนที่ติดความสุขชนิดนี้ก็เปรียบได้กับมดที่ชอบน้ำเชื่อม ในที่สุดก็ถูกแช่อิ่มไปตาม ๆ กัน แต่คนมีข้อเสียมากกว่ามด อย่างที่เรียกกันว่า *ตายทั้งเป็น เหม็นทั้งมีชีวิตอยู่* ตกอยู่ในฐานประมาท ดังที่พระพุทธองค์ตรัสว่า *คนประมาทแล้วก็เหมือนคนตายแล้ว* ดังนั้น ความสุข *กระจุ๋มกระจิ๋ม* จึงมิใช่ค่าของชีวิต เพราะนั่นเป็นสุขเวทนา คือสุขตามอารมณ์ต่างหากเราจะผันหวานให้สุขสักเท่าไรก็ได้...

ตามที่กล่าวมาแล้ว เป็นการลองปฏิเสธดูว่า ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข มิใช่เป็นค่าของชีวิต เพราะเป็นเพียงโลกธรรมฝ่ายอิฏฐารมณ์ คือ อารมณ์ที่ชาวโลกออกจะชอบ ๆ กัน ผู้ชอบมาก ๆ จนถึงขาดสติสัมปชัญญะ และขาดหิริโอตตัปปะไปก็มี ในเวทีต่าง ๆ เราก็เห็นประจักษ์ตากันอยู่ ชาวโลกได้มีการวุ่นวายในสิ่งที่มิใช่ค่าของชีวิตเหล่านี้ จนเกิดอันตรายเป็นภัยแก่ตนเอง ผู้อื่น สังคม ประเทศชาติ ตลอดถึงคุณงามความดีของโลกมนุษย์ ดังนั้น การที่เราจะมานั่งตีราคาค่าของชีวิตกันด้วยลาภ ยศ สรรเสริญ สุข เห่กล่อมกันอยู่แค่นี้ ย่อมจะเป็นการผิดพลาดสำหรับเวทีแห่งชีวิตไปครึ่งหนึ่ง...

อีกครึ่งหนึ่ง เรื่องเสื่อมลาภ เสื่อมยศ นินทา ทุกข์ คนที่ถูกคุกคามขู่เข็ญ ทำลายลาภ ถอดยศ ถูกนินทา หรือประสบความทุกข์ ก็มักจะเห็นว่าชีวิตของตนไร้ค่าไปเสียแล้ว ถึงกับคิดลาโลก ลาคนรัก คนชัง เพื่อไปยังปรโลก หรือไม่ถึงนั้นก็พากันปล่อยตัวกลายเป็นนักดื่มนักเที่ยวไปบ้าง กลายเป็นคนมีอารมณ์พลุ่งพล่านไปบ้าง ถึงกับเป็นคนหมดสติสตางค์เอาจริง ๆ ก็มี ความจริง ความเสื่อมลาภ เสื่อมยศ นินทา ทุกข์ เป็นเพียงโลกธรรมฝ่ายอนิฏฐารมณ์ คืออารมณ์ที่คนพื้นเมืองไม่ปรารถนาเท่านั้น โดยเนื้อแท้แล้วก็ไม่มีอานุภาพทำลาย

ค่าของชีวิตได้ ถ้าความเสื่อมลาภเสื่อมยศหรือถูกนินทาจะทำให้ชีวิตไร้ค่าลงไป พระพุทธองค์เมื่อเสด็จออกทรงผนวช ทรงสละลาภอันมหาศาล พระอิสริยยศอันยิ่งใหญ่ และเมื่อเป็นพระ-พุทธเจ้าแล้ว ก็ยังทรงถูกนินทาจากฝ่ายตรงกันข้ามเป็นอันมาก พระชนมชีพของพระองค์มิทรงไร้ค่าไปหรือ ? เปล่าเลย ? พระชนมชีพของพระองค์กลับประสบค่าอันสมบูรณ์.

การประสบความทุกข์อีกอย่างหนึ่ง ซึ่งมักทำให้คนเสียน้ำตา และกลายเป็นคนอ่อนแอไปมาก ความทุกข์ของคนพื้นเมือง ก็มักจะมีอยู่แค่เสื่อมลาภหรือไม่ได้สิ่งที่ต้องการ เสื่อมยศหรือไม่ได้ยศที่ต้องการ ถูกนินทาตัดพ้อต่อว่าเสียดสีหรือไม่ได้ความสรรเสริญที่ต้องการ หรือดูอะไรไม่ถูกตา ฟังอะไรไม่ถูกหู คิดอะไรไม่ถูกใจ ก็กลายเป็นคนมีทุกข์มีร้อนไป ความจริง *ลาภยศก็เหมือนความฝัน นินทากาเลก็เหมือนเทน้ำ ความทุกข์ความร้อนเหมือนนอนละเมอ* เราไม่ยอมเพ้อไปตามก็ไม่เป็นอะไร ดูไปถึงเมื่อแรกเกิดเราก็แบมือมา.

ตามที่กล่าวมานี้ เป็นการมองปฏิเสธดูว่า ความเสื่อมลาภ เสื่อมยศ นินทา ทุกข์มิใช่ทำให้ชีวิตไร้ค่า เพราะเป็นเพียงโลกธรรม ฝ่ายอนิฏฐารมณ์ คืออารมณ์ที่ชาวโลกไม่ชอบกัน แต่คนที่เขาไม่สนใจในอนิฏฐารมณ์เหล่านั้น ก็สามารถทำตัวให้ดีเด่นขึ้นมาได้ เหมือนดอกบัวที่บานงามขึ้นจากตม.

สรุปความว่า ค่าของชีวิตอันเป็นค่าโดยแท้นั้น มิใช่มีค่าอยู่ที่ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข และมิใช่สิ้นค่าเมื่อเสื่อมลาภ เสื่อมยศ นินทา ทุกข์ เพราะทั้ง ๘ อย่างนั้น เป็นโลกธรรมที่ครอบงำสัตว์โลกอยู่ พระพุทธองค์ประทานหลักสำหรับปลงไว้ว่า

"สิ่งนี้เกิดขึ้นแล้ว ก็แต่ว่ามันไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรรู้ตามความเป็นจริง อย่าให้มันครอบงำจิตได้ คือ อย่ายินดีในส่วนที่ปรารถนา อย่ายินร้ายในส่วนที่ไม่ปรารถนา"

ชีวิตร้อยปีจะไม่เป็นประโยชน์อะไรเลย ถ้าเพียงนำไปผูกพันไว้กับลาภ ยศ สรรเสริญ สุข จะเป็น *โมฆชีวิตะ* คือ ชีวิตเปล่า ถ้ามัวประมาทจะเป็น *ทุชชีวิตะ* คือชีวิตชั่วช้าโสมม ถ้าปลงเสียได้ไม่ประมาท ก็จะเป็น *สุชีวิตะ* คือ ชีวิตดีงามสดใสไร้มัวหมอง.

ชีวิตอันมีค่านั้น เรามิใช่พูดกันเพื่อจะลากไปนิพพานแต่ฝ่ายเดียว มีค่าแค่เป็นพลเมืองดีก็คือปฏิบัติตามหน้าที่พลเมืองดี มีค่าแค่เป็นมนุษย์ก็คือมีมนุษยธรรม คือทำตัวอย่างมนุษย์ผู้ดีเขาทำกัน มาตรการทางศีลธรรม อนุสติทางศาสนาย่อมประมวลมาซึ่งค่าแห่งชีวิต การบรรลุธรรมอันสูงสุด ย่อมทำให้ชีวิตประสบค่าอันสมบูรณ์ ...

ความหมายของชีวิตที่ถูกต้องนั้น มิใช่พายเรืออยู่ในอ่าง จริงอยู่ เวลานี้เราพายเรืออยู่ในอ่าง แต่สักวันหนึ่งเราจะต้องออกจากอ่างไป เพราะในอ่างอันหมุนเวียนย่อมมีเรื่องเวียนหัว และไม่ทำให้เราเจอค่าของชีวิตอันแท้จริง พระพุทธองค์ตรัสว่า

ชีวิตร้อยปีไม่เห็นธรรมอันสูงสุด [โลกุตรธรรม] สู้ชีวิตวันเดียวของผู้เห็นธรรมอันสูงสุดไม่ได้ ...

ตามพระพุทธภาษิตนี้ กล่าวง่าย ๆ ว่า คนที่มีอายุยืน เพียบพร้อมด้วย ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข สู้คนที่ทำคุณงามความดีไม่ได้ ทั้งในครึ่งแรกและครึ่งหลัง หรือตั้งแต่ยกแรกตลอดยกสุดท้าย ตราบเท่าอำลาเวทีแห่งชีวิตไป การหาค่าให้แก่ชีวิตอย่างถูกต้อง ย่อมมีความสำคัญ ดังแสดงมาด้วยประการฉะนี้.

คาถามหาเสน่ห์

สีลทสฺสนสมฺปนฺนํ ธมฺมฏฺฐํ สจฺจวาทินํ
อตฺตโน กมฺมกุพฺพานํ ตํ ชโน กุรุเต ปิยํ

คาถานี้เมื่อท่องคล่องแคล่วดีแล้ว ปฏิบัติดังนี้ คือ

๑. มีมารยาทดี
๒. มีความคิดความเห็นดี
๓. มีธัมมะธัมโม (ตกลงในทางดีทางชอบ)
๔. มีคำสัตย์
๕. จัดการงานในหน้าที่ของตนดี

ย่อมเกิดมหาเสน่ห์ คนเป็นอันมากย่อมทำให้คนนั้นเป็นที่รัก หากจะมีคนว่าเขาไม่ดี ย่อมมีคนเถียงแทนว่า “ ดี ”

ธมฺมสาโร ภิกฺขุ

จตุโลกบาล

"ธตรฐ" จอมภูต ชุดผีนั้น
จอมคนธรรพ์ อีกชื่อ ถือรักษา
ตะวันออก บอกเขต เบ็ดเสร็จมา
ถือรักษา หน้าซื่อ ลือมานาน
"วิรุฬหก" จอมกุมภัณฑ์ ก็สรรกล่าว
ว่าเป็นท้าว ทิศใต้ ที่ไขขาน
หรือเป็นจอม เทวดา คงหน้าบาน
เป็นครึ่งมาร ครึ่งเทวา ว่าบรรยาย
"วิรูปักษ์" จอมนาค ว่าศักดิ์สิทธิ์
เคยสถิต "บาดาล" งานเฉิดฉาย
หรือจอมนาค โลกนี้ มีร่างกาย
ได้โยกย้าย ตะวันตก เข้าปกครอง
"ท้าวกุเวร" จอมยักษ์ รักษ์ทิศเหนือ
คงเอื้อเฟื้อ เพื่อสรร กันเป็นฝ่าย
ไม่บุกรุก แย่งทิศ คิดวุ่นวาย
แต่ความหมาย ปัจจุบัน ผันแปรไป
เกิด **หิริ** **โอตตัปปะ** พระสั่งสอน
เป็น **บวร** "โลกธรรม" นำยิ่งใหญ่
หากชาวโลก ถือ**ธรรม** นำเมื่อไร
ผ. ก. ค. เมืองไทย ไม่มีเอย.

"ศรีตราด"

๑๑ สิงหาคม ๒๕๒๑

ปาฐกถาธรรม
ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

ออกอากาศ วันอาทิตย์ ที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๒

เวลา ๐๘.๐๐ – ๐๘.๓๐ น.

ท่านผู้ฟังทั้งหลาย

วันอาทิตย์ เวลา ๘ โมงเช้า เป็นรายการแสดงปาฐกถาธรรม ซึ่งทางราชการได้มอบให้กรมประชาสัมพันธ์จัดให้มีการแสดงทางวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย และให้ถ่ายทอดทุกสถานี เพื่อเผยแพร่ไปทั่วราชอาณาจักร ให้ประชาชนได้ฟังกันอย่างทั่วถึง ก่อนอื่นขอทบทวนเรื่องเดิมคือ ทางราชการได้เน้นไว้ว่า เป็นนโยบายที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนประพฤติสิ่งที่ดี ที่ชอบ ตามหลักศีลธรรมและจริยธรรมโดยกว้างขวาง ซึ่งจะเป็นเหตุกล่อมเกลาจิตใจประชาชนให้ยึดมั่นในคุณงามความดี มีน้ำใจเอื้อเฟื้อช่วยเหลือซึ่งกันและกันยิ่งขึ้น ข้อเน้นที่ว่า ให้ประชาชนประพฤติปฏิบัติตามหลักศีลธรรมและจริยธรรม ดังนี้ หมายความว่าไม่ให้ประพฤติเพียงแต่ความเห็นของตน หรือประพฤติไปตามเพ้อฝัน ต้องประพฤติตามหลักศีลธรรมและจริยธรรม คำว่า "จริยธรรม" หมายความว่า ความประพฤติเป็นธรรม ส่วนคำว่า "ศีลธรรม" นั้น ไม่ต้องอธิบาย เพราะชินหูกันอยู่แล้ว ข้อเน้นที่ว่า กล่อมเกลาจิตใจของประชาชนให้ยึดมั่นในคุณงามความดี ดังนี้นั้น หมายความว่า คนเราบางทีก็รู้จักคุณงามความดีอยู่บ้างแล้ว แต่ยังไม่ยึดมั่น ข้อเน้นที่ว่า มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือซึ่งกันและกันยิ่งขึ้น ดังนี้นั้น หมายความว่า คนเรานั้นบางทีก็มีน้ำใจเอื้อเฟื้อช่วยเหลือกันอยู่บ้างแล้ว แต่ยังไม่ถึงขนาดที่เพียงพอตามข้อเน้นเหล่านี้ ถ้าภายใต้ร่มไตรรงค์ของเรามีคนประพฤติศีลธรรมจริยธรรม มั่นคงอยู่ในคุณงามความดี และเอื้อเฟื้อช่วยเหลือซึ่งกันและกันยิ่งขึ้น ก็เป็นที่เชื่อถือได้ว่า ภายใต้ร่มไตรรงค์ของเรานี้ จะเป็นดินแดนแห่งความสุข แต่ก่อนที่จะปาฐกถาธรรมก็ถูกถามว่า เทศนาธรรมกับปาฐกถาธรรม ต่างกันอย่างไร ดังนี้ ก็จะต้องอธิบายสักเล็กน้อยอธิบายมากไม่ได้ เพราะที่นี่ไม่ใช่รายการตอบปัญหา

เทศนาธรรม เป็นการแสดงธรรม มีพิธีรีตอง มีการอาราธนาศีล อาราธนาธรรม และต้องทำกันด้วยความเคารพเป็นอย่างยิ่ง องค์เทศน์ก็ต้องตั้งนโม ๆ ถือคัมภีร์ ผู้ฟังก็ต้องฟังด้วยความเคารพ และเมื่อจบแล้ว องค์เทศน์ก็ต้องยถา – สัพพีด้วย

ส่วนปาฐกถาธรรม ไม่ต้องมีพิธีรีตองตามที่กล่าวแล้ว เป็นการกล่าวธรรมด้วยปาก ไม่ต้องถือคัมภีร์ มุ่งให้ผู้ฟังเข้าใจง่าย ๆ นักปาฐกถาธรรมส่วนใหญ่ก็คงประกอบด้วยหลักอย่างน้อย ๔ ประการ

หลักที่ ๑ พูดให้เห็นดำเห็นแดง ข้อนี้หมายความว่า พูดให้เห็นชัด เราจะเห็นได้ว่า เรื่องผู้ใหญ่ลี มีคนรู้จักกันมาก ก็เพราะเหตุที่ว่า เขาทำเรื่องให้เห็นดำเห็นแดง คือว่า ผู้ใหญ่ลีนั้นสวมแว่นตาดำ เมื่อสวมแว่นตาดำก็เห็นสิ่งอื่นดำไปหมด ครั้นถอดแว่นตาดำก็เห็นอย่างธรรมดา อย่างที่ว่า เห็นฟ้าแจ้งจางปาง ดังนี้ ผู้ฟังก็เข้าใจเรื่องผู้ใหญ่ลีได้ดี

หลักที่ ๒ พูดให้เกิดอุตสาหะ ข้อนี้เป็นข้อสำคัญ คนเราบางทีก็มีความอุตสาหะคลายไป เคยมีนิสิตเคยท้อใจขาดความอุตสาหะ ทั้ง ๆ ที่หลักสูตรของเขาเรียน ๕ ปี เรียนมาได้ ๔ ปีแล้ว ก็เกิดท้อถอย ขาดความอุตสาหะ จึงยกตัวอย่างให้ฟังว่า สมมติว่า เราจะเดินทาง ๑๐๐ กิโล-เมตร เวลานี้เราเดินมาได้ ๔ ปีแล้ว เท่ากับเดินมา ๘๐ กิโลเมตร จะไม่เดินทีเดียวรึ ? พูดให้ฟังดังนี้ก็ทำให้เกิดความอุตสาหะเล่าเรียนต่อจนจบ

หลักที่ ๓ พูดให้เกิดยินดีจะปฏิบัติตาม ข้อนี้สำคัญ เคยมีนักศึกษาเหมือนกัน เรียนมาถึงปีที่ ๓ เกิดมีโรคแทรกคิดจะไม่เรียน จึงบอกว่า การเรียนมาถึงนี่นั้น ก็เห็นชายเสื้อครุยอยู่แล้ว และใกล้จะได้รับพระราชทานปริญญาบัตรอยู่แล้ว จะมาท้อถอยทำไม ตั้งใจเรียนต่อไปดีกว่า ปรากฏว่า เขาก็ไปตั้งใจเรียนต่อจนสำเร็จ

หลักที่ ๔ พูดให้บังเกิดความเพลิดเพลิน ฟังแล้วไม่ง่วงเหงาหาวนอน ข้อนี้ก็ยิ่งสำคัญมาก ฟังกันเป็นเรื่องความขบขันเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็ได้ ดังมีเรื่องเล่าว่า ผู้ฟังกำลังง่วงแล้วก็ผู้พูดก็เอาเรื่องง่าย ๆ มาพูด โดยกล่าวว่า กาลครั้งหนึ่ง มีเครื่องบินเครื่องขนาดใหญ่บรรทุกคนเกินอัตรา ในขณะที่เครื่องบินร่อนอยู่เหนือมหาสมุทรนั้น ก็ร่อนลงต่ำ ทันใดนั้นกัปตันประกาศว่า คนนั่งเกินอยู่ ๑ คน ขอผู้เสียสละ ทันใดนั้น

ชาวเยอรมันลุกขึ้นร้องว่า "ฮิตเล่อร์จงเจริญ" แล้วกระโดดลงทะเลไป

เครื่องบินร่อนไปได้อีกเล็กน้อย กัปตันก็ร้องอีกว่า ยังเกินอีก ๑ คน ขอผู้เสียสละ

ชาวรัสเซียลุกขึ้นร้องว่า "สตาลินจงเจริญ" แล้วกระโดดลงทะเลไป

เครื่องบินร่อนไปอีกไม่นาน กัปตันประกาศอีกว่า ยังเกินอีก ๑ คน ขอผู้เสียสละ

ชาวญี่ปุ่นลุกขึ้นร้องว่า "ซามูไรจงเจริญ" แล้วก็กระโดดลงทะเลไป

เครื่องบินบินต่อไปอีกไม่นาน กัปตันก็ร้องอีกว่า ผู้โดยสารยังเกินอีก ๑ คน ขอผู้เสียสละเป็นคนสุดท้าย ทันใดนั้น

ชาวไทยลุกขึ้นโดยเร็ว ใคร ๆ นึกว่า "ชาวไทยจะลงทะเลเป็นคนสุดท้าย" แต่คนไทยเพียงแต่ร้องว่า "กรุงศรีอยุธยาไม่สิ้นคนดี" แล้วก็ให้พม่าลงทะเลแทนไป (คงจะใช้ศิลปะนายขนมต้ม)

โดยเฉพาะในปีนี้ กล่าวกันว่า เป็นปีเด็กสากล และเป็นปีชาวนาชาวไร่ เป็นปีแห่งเด็กสากลนั้น นับว่าเป็นเรื่องใหญ่โตกว้างขวาง โดยที่องค์การสหประชาชาติหรือโลกกำหนดขึ้น วันปีแห่งชาวไร่ชาวนานั้น เป็นเรื่องใหญ่ภายในประเทศไทยของเรา เฉพาะทางราชการประเทศไทยได้กำหนดขึ้นทั้ง ๒ เรื่อง ก็คงจะต้องพูด และต้องทำกันอย่างเห็นดำเห็นแดง มิฉะนั้นก็คงจะไม่เข้าใจกันอย่างแจ่มแจ้ง ต้องพูดให้เกิดอุตสาหะ มิฉะนั้นก็จะไม่มีคนกระตือรือร้น ต้องพูดให้เกิดความยินดีที่จะปฏิบัติ มิฉะนั้นก็จะไม่ตั้งใจปฏิบัติเรื่องนั้น ๆ

และข้อสุดท้าย ต้องพูดให้เพลินตามสมควร มิฉะนั้นผู้ฟังก็จะง่วงเหงาหาวนอน หรือหลับ ๆ ตื่น ๆ เป็นสำคัญ เมื่อพูดถึงเรื่องเด็กนั้น เราถือว่าเป็นเรื่องใหญ่ เป็นเรื่องสำคัญเฉพาะในประเทศของเรา เด็กมีความสำคัญอยู่ในปัจจุบันและในอนาคต ผู้ใหญ่มีความสำคัญอยู่ในเพียงปัจจุบัน ส่วนอนาคตนั้นก็จะหมดความสำคัญไป ในปัจจุบันเรามองดูปากเด็กที่กระดุกกระดิก แล้วก็ดูดน้ำจากขวดอย่างรวดเร็ว ไม่นานก็หมดขวด อย่างนี้เราก็รู้ได้ว่า เด็กนั้นเป็นนักกินทีเดียว ในปัจจุบันเด็กเป็นนักกินคนสำคัญ และเด็กนี้ในประเทศไทยมีเท่าไหร่ กินอาหารวันละเท่าไหร่ และเด็กนักกินเหล่านี้ก็จะโตวันโตคืน การกินก็จะเพิ่มปริมาณขึ้น เพราะฉะนั้น มองดูเด็กแบบนี้แล้ว พวกผู้ใหญ่ปัจจุบันก็จะต้องเตรียมอาหารการกินไว้ให้พอแก่เด็ก ถ้าเราดูเด็กเริ่มตั้งไข่ แล้วก็วิ่งได้นิด ๆ หน่อย ๆ พูดอ้อ ๆ แอ้ ๆ เด็กขนาดนี้นี่แหละต่อไปจะวิ่งเก่ง แล้วก็จะพูดเก่ง อาจจะพูดประณามบรรพบุรุษของตนเองก็ได้ เพราะฉะนั้น เด็กจำพวกนี้เราก็ต้องเริ่มอบรมให้ดี ถ้าเราดูเด็กเล็กที่วิ่งอยู่ตามตรอกตามซอย และลักเล็กขโมยน้อยต่อไปเติบโตขึ้นก็อาจจะซุกซน กวนบ้านกวนเมือง ลักเล็กขโมยน้อยเป็นส่วนตัว บางทีจะไปตั้งเป็นแก๊ง เพราะฉะนั้น การที่เราจะต้องอบรมเด็กจึงเป็นเรื่องสำคัญและมีมากประการ เพียงที่กล่าวมาเท่านี้ก็พอเห็นได้ว่า เด็กเป็นปัญหาสำคัญในปัจจุบันไม่ใช่น้อย และเด็กจะเป็นปัญหา

ยิ่งใหญ่ต่อไปในอนาคต และในโอกาสนั้นเด็กจะเป็นตัวแทนของผู้ใหญ่ในปัจจุบันนี้ทุกสิ่งทุกอย่าง ส่วนผู้ใหญ่ เฉพาะที่ทำงานอยู่ในปัจจุบัน ต่างก็มีอายุมากแล้ว ลองนึกดูว่า คนผู้ใหญ่ที่ทำงานอยู่ในเวลานี้อายุเท่าไหร่ ? ก็คงตั้งแต่ ๓๐ ขึ้นไปถึง ๖๐ ปี อายุของคนนั้นไม่มากเท่าไหร่ เขากล่าวเป็นขั้นตอนให้เห็นชัดเจนว่า

คนอายุ ๑๔ ปี เป็นนกยูง
อายุ ๓๐ ปี เป็นราชสีห์
อายุ ๔๐ ปี เป็นอูฐในทะเลทราย
อายุ ๕๐ ปี เป็นงู
อายุ ๖๐ ปี เป็นสุนัข
อายุ ๗๐ ปี เป็นลิง
และตั้งแต่ ๘๐ ปี ๙๐ ปีขึ้นไปนั้น ไม่เป็นอะไรเลย

อันนี้จะเห็นได้ว่า อายุของคนที่ว่ามาตามลำดับมานี้นั้น เราก็เป็นกันอยู่ไม่นานเท่าไรที่กล่าวถึงว่า อายุ ๑๔ ปีกำลังงามนั้นเปรียบเหมือนนกยูง ส่วนถึง ๓๐ ปีก็แข็งแรงเหมาะที่จะทำงาน ส่วน ๔๐ ปี ก็เป็นภาระหนัก เขาจึงว่าเหมือนอูฐในทะเลทราย คนอายุ ๔๐ ปีนี้โดยมากก็เป็นหัวหน้าครอบครัว ส่วนอายุ ๕๐ ปี เริ่มจะขี้เกียจ ชักจะนอนขด แต่ว่าโผล่หัวมาดูนั่นดูนี่พอสมควร ส่วนอายุ ๖๐ ก็เรียกว่าเป็นสุนัขนั้น หมายความว่า เริ่มจะเป็นคนขี้บ่นส่วนคนอายุ ๗๐ ปีนั้นเป็นเหมือนลิงที่เขาผูกไว้กับหลัก เริ่มนั่งซึมสะลึมสะลือ แล้วก็ตั้งแต่อายุ ๘๐ ปี ๙๐ ปีขึ้นไป ไม่เป็นอะไรเลย หมายความว่า คนเราหมดความหมายเพียงแค่นั้น

มีข้อไขเหล่านี้ว่า ดังที่ได้กล่าวมานั้น คราวนี้เมื่อพึงดู ผู้ใหญ่ที่ทำงานอยู่ในระหว่าง ๓๐ ถึง ๖๐ ปี ทำงานในหน้าที่เป็นผู้ใหญ่ประมาณ ๓๐ ปีเป็นต้นนั้น ต่อไปก็จะหมดเวลาดังนั้น ผู้ใหญ่ที่มีความสำคัญอยู่เพียงในปัจจุบัน จึงต้องทำทุกอย่างไปในทางการงานที่จะต้องดำเนินไว้อย่างฝากฝีมือ ไม่ใช่ทำอย่างทิ้งขี้มือไว้ เพราะฉะนั้น ผู้ใหญ่มีความสำคัญอยู่ในปัจจุบันนี้ ก็จำต้องทำอะไรให้เป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติ เป็นประการสำคัญ เมื่อถือว่าเด็กไทยเป็นหัวใจของชาติ หรือว่าเด็กไทยเป็นผู้แทนไทยในอนาคต จะถือว่าอย่างไรก็ตาม ย่อมเป็นการแสดงว่า เด็กนั้นมีความสำคัญมาก พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงไว้ในมงคลสูตรว่า การสงเคราะห์เด็กเป็นมงคลอันสูงสุด การสงเคราะห์เด็กนั้น จริงอยู่ เป็นมงคลแก่ผู้ใหญ่ผู้สงเคราะห์นั้นเองแต่เด็กที่ได้รับการสงเคราะห์นั้น ก็ย่อมได้รับความเจริญด้วย จึงนับว่าเป็นมงคลแก่เด็กด้วย ถือ

ว่าเป็นมงคลด้วยกันทั้ง ๒ ฝ่าย ชาวต่างประเทศคนหนึ่งกล่าวว่า ธรรมชาติได้เสกสรรให้เกิดต้นโอ๊คและต้นกะหล่ำปลี แต่สิ่งแวดล้อมจะประกาศว่า มันจะเติบโตหรือจะแกรน นี้เขาหมายความว่า เด็กที่เกิดมาแล้วนั้นจะเติบโตหรือจะแกรน ก็ต้องอาศัยสิ่งแวดล้อม อย่างที่เขาจะกล่าวว่า ต้นไม้ ต้นกะหล่ำปลี ต้นอะไรทั้งหลายนั้น ที่จะเติบโตต้องอาศัยการรดน้ำพรวนดิน เด็กของเราก็เช่นนั้น ต้องอาศัยความอุปการะจากผู้ใหญ่ เมื่อพระพุทธองค์ตรัสถึงเรื่องสงเคราะห์เด็กเป็นมงคลอันสูงสุด ชาวต่างประเทศก็ถึงกับว่า เหมือนกับต้นโอ๊ค ต้นกะหล่ำปลี ดังที่กล่าวนั้น จึงรวมได้ว่า เด็กที่เกิดมานั้น ลองนึกดูมี ๓ จำพวก คือ พวกหนึ่งเกิดมาเพื่อจะดี พวกหนึ่งเกิดมาเพื่อจะเลว พวกหนึ่งเกิดมาเป็นกลาง ๆ เด็ก ๓ จำพวกนี้ พวกที่เกิดมาเพื่อจะดีนั้น ถ้าบังเอิญเกิดมาในครอบครัวที่ไม่ดี เด็กพวกนี้จะหนีไปอยู่กับญาติที่ดี ๆ หรือหนีไปอยู่กับพระ เอาดีจนได้

ส่วนพวกที่เกิดมาเพื่อจะเลวนั้น ทั้ง ๆ ที่เกิดมาในตระกูลที่ดี ๆ มีอาหารการกินดี มีตู้เย็นจะเปิดอะไรกินเวลาไหนก็ได้ แต่ว่าชอบหนีบ้านไปกินอยู่ตลาดโต้รุ่ง

ส่วนอีกพวกหนึ่งที่เกิดมาเป็นกลาง ๆ นั้น นับว่าเป็นจำนวนมาก พวกนี้สำคัญมาก ซึ่งผู้ใหญ่จำจะต้องประคับประคองกันหลาย ๆ ฝ่าย ผู้ใหญ่ที่จะประคับประคองเด็กนั้น เมื่อกล่าวไปแล้วมีอยู่ ๔ ฝ่าย ฝ่ายแรกคือพ่อแม่ ต้องอุปการะลูกชายหญิงด้วยประการทั้งปวง และต้องห้ามไม่ให้ทำความชั่ว แล้วให้ตั้งอยู่ในความดีให้ได้เป็นต้น ครูบาอาจารย์ต้องอบรมจรรยามารยาทต่าง ๆ และประสาทวิทยาการต่าง ๆ ด้วยการแนะนำดี ให้เรียนดีเป็นต้น ส่วนพระตามวัดต่าง ๆ เมื่อมีศิษย์ก็ต้องสั่งสอนอบรมหลักศีลธรรมจริยธรรม และห้ามไม่ให้ทำความชั่ว ให้ตั้งอยู่ในความดี สงเคราะห์ด้วยน้ำใจอันงาม เป็นต้น เจ้าหน้าที่ของรัฐบาล หรือรัฐบาล ก็ต้องจัดการบริหารเกี่ยวกับเด็กโดยทั่วไป เพื่อมิให้เด็กซุกซน เด็กประพฤติเกเรในที่ต่าง ๆ

ทั้ง ๔ ฝ่ายนี้ ถ้าต่างฝ่ายต่างเอาเด็กไว้ให้อยู่ เด็กก็จะเป็นเด็กดีโดยไม่ต้องสงสัย ความจริงนั้น สถาบันต่าง ๆ สำหรับเด็กก็มีอยู่แล้ว คือว่า พ่อแม่ก็ต้องกำกับบังคับบัญชา เมื่ออยู่โรงเรียนก็ครูบาอาจารย์ต้องกำกับบังคับบัญชา เมื่ออยู่วัดก็ต้องพระคอยดูแลกำกับบังคับบัญชา เมื่ออยู่นอกนั้น ตามถนนหนทาง ตามสวนสาธารณะ ตามสถานเริงรมย์ต่าง ๆ ก็ต้องเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลกำกับบังคับบัญชาคอยดูแล ทั้ง ๔ ฝ่ายนี้เรามีอยู่ครบแล้ว ไม่บกพร่องอะไร ถ้าหากว่าทำได้จริง ก็จะบังเกิดประโยชน์มาก แต่ว่าข้อสำคัญอยู่ในพวกแรก คือมารดาบิดาของเด็กนั้น เวลานี้เราดูทั่ว ๆ ไปแล้ว มีครอบครัวเป็นอันมาก ไม่สามารถจะอุปการะลูกชาย

หญิงของตนได้ เพราะอยู่ในฐานะที่ไม่ถึงพร้อมในการที่จะเป็นหัวหน้าครอบครัวกัน พวกนี้จำเป็นจะต้องอาศัยการสังคมสงเคราะห์ต่าง ๆ ช่วยให้เขาช่วยตัวเองได้ ต่อไปก็ให้ช่วยให้สามารถดูแลลูกของตนได้ ส่วนอีก ๓ ฝ่ายนั้นมีอยู่พร้อมแล้ว เรามีสถาบันอย่างมั่นคงด้วย มีโรงเรียน มีมหาวิทยาลัย มีครูบาอาจารย์อยู่ครบครัน มีวัดวาอารามพอจะอบรมศีลธรรมแก่เด็กได้ และนอกจากนั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลก็มากมาย สามารถจะควบคุมเด็กในสถานที่ต่าง ๆ ได้ทั่วไป เพราะฉะนั้น เรื่องเหล่านี้นับว่าเรามีเรื่องที่เป็นความสำคัญอยู่แล้ว ไม่ยากลำบากนัก ในประเทศไทยเรา ที่มีคำกล่าวที่สำคัญอยู่อย่างหนึ่งว่า ชาวนาเป็นกระดูกสันหลังของประเทศ เรื่องของชาวนานั้น แต่ก่อนร่อนชะไรนั้น ไม่มีใครช่วย เขาช่วยตัวของเขาเอง คือว่า ในเวลาไหนนาเกิดเสียขึ้นมา ชาวไร่ชาวนาที่เป็นผู้หลักผู้ใหญ่ เขารู้ของเขาเองว่าข้าวจะไม่พอกิน เขาก็เตรียมไปขุดหัวกลอยเอามาทำแห้ง แล้วก็เอามาหุงปนกับข้าว สามารถเลี้ยงไปได้ตลอดปี แต่มาในปัจจุบันนี้ไม่รู้ว่าหัวกลอยดังที่ว่านั้นจะมีหรือไม่ เพราะฉะนั้น เรื่องของชาวนาชาวไร่นี้ในปัจจุบันนี้ก็เป็นเรื่องสำคัญ ชาวนาชาวไร่เกิดมาใช้สิ่งต่าง ๆ ต้องอาศัยน้ำมัน เช่นการไถ การหว่าน การลากเข็นต่าง ๆ ก็ต้องมีน้ำมัน ซึ่งเมื่อน้ำมันแพงก็ต้องลำบากไปด้วย เพราะฉะนั้นอันนี้ทางราชการก็ได้ประกาศว่า ปีนี้จะเป็นปีแห่งชาวไร่ชาวนา เมื่อเราสามารถทำให้ชาวนาชาวไร่มีความสมบูรณ์ อีกอย่างหนึ่ง ประเทศไทยเรานั้นก็นับว่ามีความสมบูรณ์ ' เพราะฉะนั้นการที่ใคร่จะอุปการะชาวนาชาวไร่ เป็นปีแห่งชาวนาชาวไร่ นับว่าเป็นความคิดที่ดี ควรร่วมมือกันดำเนินการต่อไป เพราะว่า การทำนาทำไร่ หรือว่าการเกษตรกรรมนั้น หากว่าเราขายไม่ได้ประชาชนพลเมืองก็นำมารับประทานเองได้ เคยมีประเทศที่อดอยากยากแค้น พอได้อิสระเสรีภาพขึ้นมา แทนที่จะมุ่งไปในทางเกษตรกรรม กลับมุ่งไปทางอุตสาหกรรม คือ ตั้งโรงงานผลิตเหล็กกล้า ในเมื่อเหล็กกล้าขายไม่ได้ เหล็กกล้านั้นกินไม่ได้ ประชาชนของเขาจึงต้องอดอยากยากแค้นต่อไป เพราะฉะนั้น ถูกจุดจริง ๆ ละก็ ในขณะที่คนเราอดอยากยากแค้น จะต้องส่งเสริมในทางเกษตรกรรม ยิ่งส่งเสริมให้ชาวไร่ชาวนาสมบูรณ์ ก็นับว่ากระดูกสันหลังของประเทศนั้น ๆ ก็จะแข็งแกร่งขึ้น

เมื่อกล่าวถึงตอนนี้ ถ้าเราสามารถทำเด็กให้เป็นเด็กดี เราก็ได้ดีไปอย่างหนึ่ง ก็จะเป็นตัวแทนของชาติไทยในอนาคต แล้วถ้าเราสามารถทำชาวนาให้สมบูรณ์ได้อีกอย่างหนึ่ง ชาวนาก็จะเป็นกระดูกสันหลังอันแข็งแกร่งของชาติสืบไป ข้อสำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือว่า คนเรานั้นอยู่รวมกันนั้น เราจะทำอะไรอย่าเรียกร้องอะไรกันมากเกินไปนัก แล้วก็อย่าคดโกงกัน ต้องอยู่

ในความสุจริต เคยมีคำกล่าวของรัฐบุรุษอยู่ตอนหนึ่ง คือ เขากล่าวแก่ประชาชนพลเมืองของเขาว่า ขอให้ท่านทั้งหลายอย่าเรียกร้องว่า ประเทศชาติจะให้อะไรแก่ท่านได้บ้าง แต่ตรงกันข้ามขอให้ท่านทั้งหลายเรียกร้องว่า ท่านจะให้อะไรแก่ประเทศชาติได้บ้าง อย่างนี้ แต่ความสำคัญนั้นก็อยู่ที่ว่า เราฝ่ายหนึ่งก็ต้องดูแลพอสมควร ให้พออยู่พอกิน ฝ่ายหนึ่งจะเรียกร้องอะไรก็ต้องเรียกร้องพอสมควร ให้พออยู่พอกิน อย่าให้เกินไปนัก สมมติให้เห็นง่าย ๆ ว่า ถ้าเรามีช้างอยู่เชือกหนึ่ง ทุกคนอยากจะเอาเนื้อช้างกันคนละก้อนสองก้อน ในที่สุดช้างก็ต้องตาย หรือไม่ต้องถึงเช่นนั้น เพียงแต่ทุกคนต้องการมูลช้างเท่านั้น เราก็ไม่มีมูลช้างที่จะหาให้ได้เพียงพอ เพราะฉะนั้น การเรียกร้อง หรือการจะอำนวยการให้แก่กันนี้ก็ต้องเป็นไปพอดีพอควร ไม่ให้เกินไป ถ้าเกินไปก็จะเกิดความยากลำบาก แล้วก็ประเทศชาตินั้นสำคัญที่สุด ก็คือ ต้องการคนซื่อ คนซื่อสัตย์สุจริต เคยมีผู้เขาทำเป็นปริศนา คือกลางวันแสก ๆ นี่ แล้วก็เอาตะเกียงนี่ไปเที่ยวส่องหน้าคนนั้นส่องหน้าคนนี้ ถามว่า ส่องทำไม เขาก็บอกว่า ส่องหาคนซื่อ อันนี้นับว่าเป็นปริศนาสำคัญที่คนซื่อนั้นเขามองกันที่หน้า ความจริง เมื่อเขามองกันที่หน้า คนก็ควรจะเป็นคนซื่อ เขาจะได้เห็นว่าเป็นคนซื่อ อย่าทำเป็นคนไม่ซื่อ เมื่อทำเป็นคนไม่ซื่อ เขามองดูที่หน้าเขาก็จะเห็นว่าเราไม่ซื่อ ก็จะเป็นการไม่เหมาะสม เสียหายต่าง ๆ นี่ก็กล่าวมาพอสมควร แต่ว่าเนื่องจากวันนี้เป็นวันมาฆบูชา วันมาฆบูชาเป็นวันสำคัญวันหนึ่งในทางพระพุทธ-ศาสนา เกิดขึ้นเมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้ได้เพียง ๙ เดือนบริบูรณ์ ก็มีสาวกมาชุมนุมกัน พระ-พุทธเจ้าจึงได้ทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์

ฯลฯ ฯลฯ ฯลฯ

ประโยชน์ในการอุปการะเด็กในปีเด็กสากล ในปีชาวนาชาวไร่ ขอให้สมหวังทั้ง ๒ ประการ

แสดงปาฐกถาธรรมก็หมดเวลาลงพอดี ขอท่านผู้ฟังจงประสบความสุขสวัสดีโดยทั่วกัน.

บทเรียนพระพุทธศาสนา ๑๕ นาที

ฝรั่ง: คุณนับถือศาสนาอะไร ?

ไทย: นับถือพระพุทธศาสนา !

ฝรั่ง: พระพุทธศาสนามีอะไรเป็นสำคัญ ?

ไทย: มีพระรัตนตรัยเป็นสำคัญ !

ฝรั่ง: พระรัตนตรัยคืออะไร ?

ไทย: คือ พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ !

ฝรั่ง: การนับถือพระพุทธศาสนาทำอย่างไร ?

ไทย: ต้องกล่าวคำถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ว่า
พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ ข้าพเจ้าถึงพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่งที่ระลึกถึง
ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ ข้าพเจ้าถึงพระธรรมเป็นที่พึ่งที่ระลึกถึง
สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ ข้าพเจ้าถึงพระสงฆ์เป็นที่พึ่งที่ระลึกถึง

ฝรั่ง: คจฺฉามิ แล้วก็แล้วไป หรือต้องวางตัวอย่างไรต่อไป ?

ไทย: ไม่แล้วไป ต้องนับถือพระรัตนตรัยอย่างมั่นคง และแก้ปัญหาชีวิตที่สำคัญทางพระรัตนตรัย ?

ฝรั่ง: โอ ยังมีอะไรอีกไหม ?

ไทย: ยังมีอีกมาก พระพุทธศาสนาเป็นเรื่องใหญ่ พระพุทธเจ้าสอนถึง ๔๕ พรรษา !

ฝรั่ง: โอ นานมาก ๆ คงพิสดาร ?

ไทย: แน่นอน พิสดารมาก ครบถ้วนตามความต้องการของมนุษย์ !

ฝรั่ง: ขอบใจ...

เมื่อฝรั่งออกไป คนไทยก็เข้ามา เป็นพวก "ศาสตรพงศ์" (หมายถึงผู้ที่พยายามจะดำเนินชีวิตอย่างมีตำรับตำรา) ได้ไปเป็นนิสิตในมหาวิทยาลัยต่างประเทศ และพักอยู่ในหอพักของมหาวิทยาลัยร่วมกับนิสิตหลายชาติหลายศาสนา และนิสิตเหล่านั้นส่วนมากก็ชอบจับกลุ่มกันถกปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะเรื่องศาสนาได้ข้อสังเกตว่าใครนับถือศาสนาอะไร ก็ยกเรื่อง

ราวในศาสนานั้นมาพูดอย่างภาคภูมิใจ พอมาถึงเราผู้นับถือพระพุทธศาสนา ความภาคภูมิใจเหลืออยู่ครึ่งเดียว คือภาคภูมิในการได้นับถือพระพุทธศาสนา แต่ไม่ภาคภูมิในการที่จะพูดเพราะพูดไม่ออก ความรู้ไม่มี หรือมีไม่พอ เนื่องจากได้นับถือพระพุทธศาสนาแบบชาวบ้านสามัญตามบรรพบุรุษมา ไม่ได้ศึกษาแบบพระที่เรียนนักธรรม และบาลี นอกจากไม่ภาคภูมิใจแล้ว ออกจะอาย ๆ ด้วย...

เมื่อคนไทยที่กล่าวถึงกลับไปแล้ว ก็เกิดความคิดถึงสถิติว่า "ประเทศไทยมีพลเมืองเป็นชาวพุทธ ๙๔ เปอร์เซ็นต์" ก็น่าจะกล่าวได้ว่า "พระพุทธศาสนาเป็นหัวของประเทศ" เช่นเดียวกับที่กล่าวว่า "ชาวนาเป็นกระดูกสันหลังของประเทศ" เพราะประเทศไทยมีพลเมืองเป็นเกษตรกรถึง ๘๐ เปอร์เซ็นต์ ดังนี้ นึกให้แคบเข้ามาถึงนาย ก. นางสาว ข. ซึ่งหัวไม่ดีหลังเดาะ ก็คงจะร่วมชีวิตกันสร้างครอบครัวให้เป็นหลักฐานมั่นคงไม่ได้...

เรื่องที่พูดถึงชาวนายากจนทรัพย์เงินทอง ชาวพุทธยากจนความรู้นั้น ถ้าฟังกันเหมือนอย่างคนเส้นตื้น หรือฟังกันอย่างคนบ้าจี้ ก็จะรับว่าจริง และจริง ตามนั้น ไปเสียทุกอย่าง ประเทศไทยก็คง "วิบัติ" ไปนานแล้ว พระพุทธศาสนาวัดวาอารามก็จะกลายเป็นศาลเจ้า ชาวพุทธก็จะกลายเป็นนักร่ายมนต์นอกคัมภีร์ไปอย่างน่าเวทนา...

พูดถึงผลิตผลทางเกษตรของชาวนาชาวไร่ชาวสวน พอเราโผล่เข้าไปที่ตลาดบางลำพู มหานาค ปากคลองตลาด หรือตลาดมหึมาที่สนามหลวง (วันเสาร์ วันอาทิตย์) ก็จะพบผลิตผลเต็มอัตราอยู่ทุกตลาด พูดถึงความรู้ในทางพระพุทธศาสนา ถ้าเราเยี่ยมหน้าเข้าไปที่วัดซึ่งมีการศึกษาทางนักธรรมและบาลี ก็จะได้พบผู้ทรงภูมิวิทยาในทางพระพุทธศาสนาอย่างน่าตื่นเต้น (ทำไมจึงเรียนรู้และท่องจำได้มากมายเช่นนั้น)...

เสียงร่ำร้องที่ว่า ชาวนายากจนทรัพย์สินเงินทองก็ดี ชาวพุทธยากจนความรู้ก็ดี มีทั้งที่เป็นเสียงเหนือเหตุผล และเป็นเสียงที่เป็นไปตามเหตุผล คือมีทั้งไม่จริงและมีจริง เราเคยฟังว่าชาวนาในภาคต่าง ๆ ยากจนและมีหนี้มาก แต่กลับมาพบว่าชาวนาในภาคกลางเป็นหนี้มากที่สุด และวัดกลางกรุงมีทารุณที่สุด คือมีเผาย่างสดที่วัดดอนพม่า–ไทยใหญ่ ไทยใหญ่นี้อยู่ในประเทศพม่าเรียกว่า "เงี้ยว" นับเป็นเหตุการณ์กระเทือนใจมาก แต่บังเอิญเป็นไทยใหญ่ไม่ใช่ไทยเล็ก...

การฟังเสียงร่ำร้อง เสียงตะโกน เสียงซุบซิบทุกวันนี้มีเพียง ๒ หู ๒ ตา ไม่พอ จำจะต้องมีปัญญาเป็นแสงสว่าง ซึ่งจะต้องค่อนข้างเจิดจ้าสักหน่อย จึงพอจะป้องกันเส้นตื้นหรือบ้าจี้ของตนได้ คือฟังแล้วจะต้องวิจัยหาข้อมูล (ศึกษาหาข้อเท็จจริง) ทางพระพุทธศาสนาจึงมีศรัทธากับปัญญาเป็นคู่เคียง จึงเป็นการนับถือพระพุทธศาสนาที่ดี เหมือนครอบครัวที่ดีมีพ่อบ้านกับแม่บ้านเป็นคู่เคียง เมื่อมีปัญญาเป็นแสงสว่างแล้ว ก็จะเป็นคนไม่หลงเสียงไม่หลงรูป การไม่หลงเสียงไม่หลงรูป จะได้จากการศึกษาพระพุทธศาสนาที่ถูกต้อง บางทีแม้ใช้เวลาเรียนสัก ๑๕ นาที ก็อาจได้ผลพอสมควร...

นับถือพระพุทธศาสนา

เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้ใหม่ ๆ ในสัปดาห์ที่ประทับร่มไม้เกด (ราชายตนพฤกษ์) ขณะนั้นพระองค์ยังไม่ทรงสั่งสอนพระธรรม พ่อค้า ๒ คน ชื่อ ตปุสสะ ภัลลิกะ เข้าเฝ้าสนทนา ถวายอาหารที่เขาใช้เดินทาง (สัตตุผง สัตตุก้อน) แล้วแสดงความนับถือพระพุทธองค์กับพระธรรม (ยังไม่มีพระสงฆ์) ท่านทั้ง ๒ นี้นับเป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนาแบบถึงสรณะโดยมิได้รับข้อปฏิบัติอะไรไป มีบางแห่งท่านว่ารับพระเกศาพระพุทธองค์ไปเป็นที่ระลึก ดูก็พอจะเป็นอนุสสติดีเหมือนกัน เนื่องจากนับถือพุทธศาสนาแบบถึงรัตนะ ๒ นี้ก่อนเพื่อนและรวดเร็ว น่าสนใจว่าทำกันอย่างไร ก็มีเรื่องราว[๑]...

กล่าวถึงผู้นับถือพระพุทธศาสนาแบบถึงรัตนะ ๓ รุ่น ต่อมา (หลังจากทรงเทศนาสั่งสอนนักบวชเก่า ๆ คร่ำคร่ามานาน แต่หาความสำเร็จไม่ได้ ติดอยู่ที่เส้นผมบังภูเขา คือพระปัญจวัคคีย์ ด้วยธรรมจักร ฯ และอนัตต์ ฯ จนได้บรรลุเป็นพระอริยสงฆ์เป็นสังฆรัตนะแล้ว ก็มีบิดามารดาภริยาเก่าในกลุ่มพระยสะได้ถึงพระรัตนตรัยเป็นพวกแรก และได้บรรลุเป็นพระโสดา...

ผู้ที่นับถือพระรัตนตรัยนั้น ตามที่เราทำกันในปัจจุบัน เมื่อว่า นโม ฯ ๓ จบแล้ว ก็กล่าวคำถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ย้ำเป็น ทุติยมฺปิ ฯ ตติยมฺปิ ฯ ครั้นแล้วรับศีล ๕ หรือศีล ๘ สำหรับคนทั่วไปหรืออุบาสกอุบาสิกา ถ้าจะบวชเป็นสามเณร หรือบวช

---

๑. คำกล่าวถึงรัตนะ ๒ มีว่า เอเต มยํ ภนฺเต ภควนฺตํ สรณํ คจฺฉาม ธมฺมญฺจ ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ข้าพระองค์ทั้ง ๒ นี้ ถึงพระผู้มีพระภาคกับพระธรรมว่าเป็นสรณะเครื่องระลึกที่พึ่ง ณ บัดนี้ อุปาสเก โน ภควา ธาเรตุ ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าจงทรงไว้ซึ่งข้าพระองค์ทั้ง ๒ ว่า เป็นอุบาสกผู้เข้านั่งใกล้ด้วยจิต อชฺชตคฺเค ปาณุเปเต สรณํ คเต เป็นผู้เข้าไปใกล้ด้วยชีวิต ถึงสรณะแล้ว ณ กาลมีวันนี้เป็นต้น.

เป็นพระภิกษุต่อไป ก็มีพิธีการอย่างประณีตที่จะต้องดำเนินการให้ถูกต้อง มิฉะนั้น ก็อาจจะเป็นโมฆะ...

การถึงรัตนะ ๒ (เท๎ววาจิก) ตัวอย่าง ตปุสสะ ภัลลิกะ ไม่ได้รับข้อธรรม และศีล (เพียงกล่าวในที่บางแห่งว่าได้รับพระเกศาของพระพุทธองค์ดังกล่าวแล้ว) รับอย่างกลุ่มพระยสะ (บิดามารดาภริยาเก่า) ก็ไม่มีข่าวสมาทานศีล แต่ผู้ที่เป็นพระโสดาบัน (ก็ได้ศีล ๕ เป็นสมุจเฉทวิรัติไปเอง) ทั้ง ๓ นี้ต่างได้เป็นพระโสดาบัน เพราะฟังอนุปุพพิกถา–ทาน ศีล สวรรค์ กามาทีนพ เนกขัมมานิสงส์ ฟอกอัธยาศัยมาโดยลำดับ เมื่อสะอาดพอสมควร ทรงแสดงอริยสัจจ์ (ความจริงจริง ๆ) จริงเป็นอันติมะคือจริงถึงที่สุดแล้ว รื้อฟื้นและต่อเติมไม่ได้...

ตรัสรู้

ย้อนเรื่องถอยหลังพูดถึงเรื่อง "ตรัสรู้" ถ้าเราผ่านการศึกษาเรื่องนี้ไป เราอาจไม่ทราบความเยี่ยมยอดของพระพุทธศาสนา ความเยี่ยมยอดของพระพุทธศาสนานั้น ได้มาจากพระพุทธองค์รู้ ๓ อย่าง ซึ่งเป็นต้นขั้วของรู้ทั้งปวง ที่เรียกว่า "สัพพัญญู" เมื่อแปลแล้วก็ได้ความครบถ้วนกระบวนความรู้ทั้งหลายทั้งหมด คือ "รู้ทั้งปวง" อันความรู้ที่ยังตะเปะตะปะเพราะไม่รู้ทั้งปวง เมื่อ "รู้ทั้งปวง" แล้ว ก็พ้นความรู้ตะเปะตะปะ ใคร ๆ จะมาปลุกระดมมวลชนให้ตื่นก็ไม่ตื่นอีก เพราะตื่นเองเสียเต็มที่แล้ว รู้แบบตรัสรู้นี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "ตรัสรู้อริยสัจจ์ ๔" ซึ่งก็เป็นความหมายถึงรู้เป็นอันติมะ คือที่สุด เป็นข้อความที่อธิบายไปด้วยกันได้ แต่ ๑๕ นาทีนี้ จะยังไม่กล่าวถึง...

งานตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าเป็นงานประณีต นับเป็นที่สุดของความประณีต ดังในหนังสือพุทธประวัติเล่ม ๑ อธิบายว่า "ทรงเจริญสมถภาวนา ทำจิตให้เป็นสมาธิ คือแน่แน่วบริสุทธิ์ ปราศจากอุปกิเลส คืออารมณ์เครื่องเศร้าหมอง สุขุมเข้าโดยลำดับ นับว่าได้บรรลุฌานที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ๓ ที่ ๔ แล้วยังญาณอันเป็นตัวปัญญา ๓ ประการ ให้เกิดขึ้นในยามทั้ง ๓ แห่งราตรีตามลำดับกัน (รายละเลียดของฌานทั้ง ๔ จะยังไม่พูดถึงใน ๑๕ นาทีนี้)...

ทรงระลึกชาติได้ (น่าตื่นเต้นที่สุด)

การที่พระพุทธองค์ทรงระลึกชาติได้นี้ ไม่ใช่อย่างชาวบ้านเพ้อฝันระลึกชาติกันที่โน่นที่นี่อย่างที่ลือ ๆ กัน เพราะการระลึกชาติได้ของพระพุทธองค์ต้องผ่านมาจากศีลบริสุทธิ์ สมาธิ

บริสุทธิ์ คือผ่านฌานที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ๓ และที่ ๔ มาได้แล้ว จึงยังญาณให้เกิดขึ้น ญาณระลึกชาติได้ของพระองค์นี้เรียกว่า ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ รู้จักระลึกชาติได้ ในหนังสือธรรมวิภาคปริเฉทที่ ๒ อธิบายนิเทศแห่งญาณนี้ว่า "ระลึกชาติถอยหลังเข้าไปได้ตั้งแต่หนึ่งชาติสองชาติ ฯ ล ฯ จุติจากนั้นแล้วได้มาเกิดในชาติที่เท่าโน้น ได้เป็นอย่างนั้น ๆ แล้วมาเกิดในชาตินี้" พระพุทธองค์ใช้เวลา ๔ ชั่วโมงตรัสรู้ญาณนี้ ผลที่ได้งดงามที่สุด คือทำให้พระองค์ทรงแสดงชาดกได้มากมายหลายเรื่อง...

ทรงแสดงกฎแห่งกรรมได้ (น่าตื่นเต้นที่สุด)

การที่พระพุทธองค์ทรงแสดงกรรมได้นี้ ไม่ใช่อย่างพวกที่เล่นทางในเห็นอย่างที่พูด ๆ กัน เพราะการรู้เรื่องกรรมของใคร ๆ ได้นั้น จำต้องผ่านคุณสมบัติเบื้องต้นมาแบบเดียวกับที่ทรงระลึกชาติได้ ญาณที่รู้กรรมของผู้อื่นนี้เรียกว่า จุตูปปาตญาณ กำหนดรู้จุติและเกิด อธิบายนิเทศแห่งญาณนี้ว่า เห็นเหล่าสัตว์ที่กำลังจุติก็มี กำลังเกิดก็มี เลวก็มี ดีก็มี มีผิวพรรณงามก็มี มีผิวพรรณไม่งามก็มี ได้ดีก็มี ตกยากก็มี รู้ชัดว่าเหล่าสัตว์เป็นไปตามกรรม พระพุทธองค์ใช้เวลา ๔ ชั่วโมงตรัสรู้ญาณนี้ ผลที่ได้งดงามที่สุด คือทำให้พระองค์ทรงแสดงชี้ผลกรรมได้ทุกเรื่อง ไม่ต้องหาเรื่องซัดกันโหวกเหวกอย่างสมัยนี้...

ทรงทำอาสวะให้สิ้นได้ (น่าตื่นเต้นที่สุด)

การที่พระพุทธองค์ทรงทำอาสวะให้สิ้นนี้ ไม่ใช่อย่างที่พูดกันด้วยความเข้าใจผิด หลงทางปฏิบัติอย่างข่าวโคมลอย เพราะการรู้เรื่องทำอาสวะให้สิ้นนั้น จำต้องผ่านคุณสมบัติเบื้องต้นมาแบบเดียวกับญาณทั้ง ๒ ญาณที่รู้การทำอาสวะให้สิ้นนี้เรียกว่า อาสวักขยญาณ รู้จักทำอาสวะให้สิ้น อธิบายแห่งนิเทศนี้ว่า "รู้ชัดตามเป็นจริงว่านี้ทุกข์ นี้สมุทัย นี้ทุกขนิโรธ นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา เหล่านี้อาสวะ นี้เหตุเกิดอาสวะ นี้ความดับอาสวะ นี้ทางถึงความดับอาสวะ เมื่อรู้อย่างนี้ จิตพ้นแล้วจากกามาสวะ ภวาสวะ อวิชชาสวะ รู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์ได้อยู่จบแล้ว กรณียะทำเสร็จแล้ว กิจอื่นอันจะต้องทำเช่นนี้ไม่มีอีก" พระองค์ใช้เวลา ๔ ชั่วโมงตรัสรู้ญาณนี้เช่นเดียวกับ ๒ ญาณข้างต้น ผลที่ได้งดงามที่สุด เพราะความพ้นจากอาสวะอย่างสิ้นเชิงนั้น ทำให้พระมนัสของพระองค์ปลอดโปร่งทุกอย่าง ทรงสั่งสอนคนได้ทุกระดับ...

ความตรัสรู้นี้ ไม่ว่าจะทรงรู้เรื่องขันธ์หรือเรื่องคนก็ย่อมมีความพิเศษทุกอย่าง รวมความว่า บทเรียนพระพุทธศาสนา ๑๕ นาที ตอนนี้ถือว่า ความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าผู้เป็นพระบรมศาสดาเป็นของยอดเยี่ยมที่สุด เป็นพุทธรัตนะล้ำเลิศจริง ๆ.

วิธีอ่านหนังสือ

เมื่อหงอยเหงา เศร้าสร้อย ละห้อยหวน อย่ารีบด่วน ชวนใคร ไปดูหนัง
เปิดหนังสือ อ่านเสียง สำเนียงดัง หรือจะนั่ง อ่านเอา แต่เค้าความ
ครั้นอ่านไป ได้พบ ข้อขบคิด ในดวงจิต จ้องเห็น เป็นคำถาม
จะรู้สึก ครึกครื้น ระรื่นตาม เหมือนกับยาม เพื่อนอยู่ เป็นคู่คุย.

สะสมหนังสือดี ๆ

ห้องที่ไร้ หนังสือ ถือความหมาย เหมือนร่างกาย ไร้วิญญาณ แก่นสารสูญ
ไม่รู้สิ่ง ควรนิยม อันสมบูรณ์ จะเทิดทูน คุณค่า หายากเย็น
อ่านหนังสือ สู้อ่าน นานนานหน่อย จะค่อยค่อย เรืองปัญญา พาให้เห็น
เคยคิดผิด พูดผิด จิตลำเค็ญ จักกลับเป็น "ผู้รู้" อยู่สบาย.

สรุปเรื่องหนังสือ

อ่านหนังสือ "ไตรปิฎก" ได้ถกเถียง จิตไม่เอียง ย่อมเข้า สู่เป้าหมาย
เขาทรงเจ้า เข้าผี มีมากมาย และบางราย ฝากใจ ไว้กับดวง
"ไตรปิฎก" บอกกรรม จะนำผล ให้ทุกคน "ทำดี" ไม่มีห่วง
สรรพมงคล เกิดล้น ถึนทั้งปวง อย่าละล่วง "สุจริต" ลิขิตเอย.

ศรีตราด

ทำชั่วได้ดีมีถมไป....

คนทำชั่ว ได้ดี มีจริงหรือ?
เกิดหาหือ คือกล่าว ฉาวกันใหญ่
"คนทำชั่ว ได้ดี มีถมไป"
จริงแล้วไซร้ "ตบหน้า" สักห้าที
อันความจริง หญิงชาย คล้ายกับลิ้น
หากใครหมิ่น ตบหน้า ว่าเสียดสี
เราจะรับ รองไหม ว่าได้ดี?
โอ ควรที่ ชี้ผล กุศลกรรม.

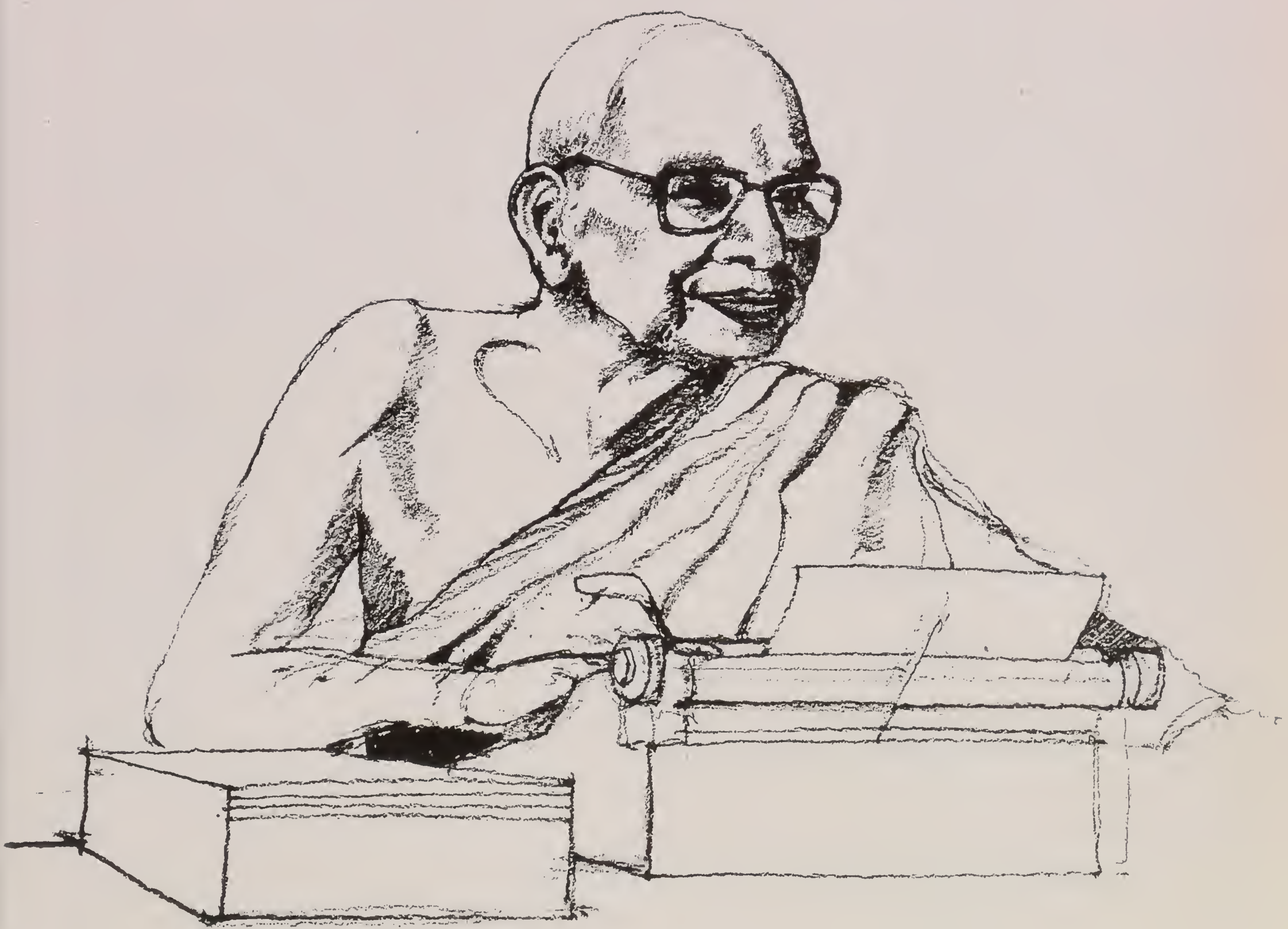
ทำดีได้ดีมีถมไป....

คนทำดี ได้ดี มีจริงแน่!
ข่าวเผยแผ่ แพร่ไป อย่างไพศาล
"คนทำดี ได้ดี มีมานาน"
ทั้งไหว้วาน ธุรการ งานบูชา
อันความจริง หญิงชาย ทั้งหลายนั้น
ก็รู้กัน สรรค์เล่ห์ เสน่หา
คือทำดี ที่กัน ทั้งนั้นมา
อ้อ พูดจา สารพัด วัดกรรมดี.

ทำดีได้ดีที่ตรงไหน....

การทำดี ได้ดี ที่ตรงไหน
ดีที่ใจ "ใจดี" มิกังขา
ดีที่กาย "กายดี" มีอัตรา
ดีวาจา "วาจาดี" นี้มีจริง
คิดคำพูด "สุจริต" ติดอันดับ
ที่ท่านนับ "ว่าดี" มีทุกสิ่ง
ใช่ทำดี "แล้วชั่ว" ตัวเป็นลิง
ขอชายหญิง มิ่งขวัญไทย เข้าใจเทอญ.

ธมฺมสาโร ภิกฺขุ

วิธีจับเหี้ยของเณรน้อย

เหี้ยเป็นสัตว์ชนิดหนึ่ง พจนานุกรมของเราอธิบายว่า มีรูปร่างคล้ายจะกวด แต่ใหญ่กว่า หางแบนคล้ายจระเข้ ถือกันว่าขึ้นเรือนใครแล้วทำให้ไม่เป็นมงคล คือเป็นสัตว์อุบาทว์นั่นเอง การจับเหี้ยนั้น ถ้าไม่มีวิธีจับ ไม่รู้ทางเข้าทางออกของมัน ก็ไม่มีทางจะจับได้อยู่มือ แต่ถ้าใช้วิธีจับของสามเณรน้อยก็จะจับได้ง่ายและได้ผล คือมันจะไม่เที่ยวเพ่นพ่านเป็นอัปมงคลอีกต่อไป...

แต่วิธีจับเหี้ยนี้ เขาจับกันเงียบ ๆ ไม่อึงไม่เอิกเกริกและไม่เอะอะ มุ่งจับเฉพาะตัวเหี้ยในจอมปลวกของตน ไม่ยุ่มย่ามกับตัวเหี้ยในจอมปลวกของคนอื่นเขา เว้นแต่จะได้รับคำขอร้อง...

ครั้งหนึ่ง ในกรุงสาวัตถี ซึ่งยกย่องกันว่ามีสมบัติสมบูรณ์ทุกอย่าง แต่เป็นเรื่องของบ้าน ๆ เมือง ๆ ไม่ว่า *ที่ไหน ที่นั่น* เมื่อมีสิ่งที่ดี ก็มักจะมีสิ่งที่ไม่ดีเข้าไปแทรกซึมอยู่ ก็เห็นจะเช่นเดียวกับที่กายนคร คือในร่างกายของคน หรือในหัวใจของคนนี่แหละ ก็ได้มีอารมณ์ดีบ้าง อารมณ์ร้ายบ้าง ผลัดเปลี่ยนกันเข้า ๆ ออก ๆ อยู่เสมอ บางคราวเราก็ปล่อยหัวใจให้กว้างยังกะสนามหลวง ใครจะเข้าไปเดินทอดน่องเล่นก็ได้ บางคราวเราก็ปล่อยหัวใจให้ว่าง ใครจะเช่าทำอะไรก็ได้ บางคราวเราก็ปิดประตูแน่นขังเอาตัวอัปมงคลไว้เต็มหัวใจ ตัวมงคลอุตส่าห์มาเคาะถึงประตูบ้านก็ไม่ยอมเปิดรับ ฉุนขึ้นมายังไล่ตะเพิดไปเสียอีก บางคราวเป็นโชคดีขังตัวมงคลไว้เต็มหัวใจ ตัวอัปมงคลแห่กันมาเคาะประตูเปรี้ยง ๆ แปร๋น ๆ เท่าไร ๆ ก็เข้าไม่ได้...

ในกรุงสาวัตถี สมัยที่จะเล่าถึงนี้ เป็นเวลาที่ล่วงมาแล้วช้านานพอใช้ ถ้าพูดถึงชีวิตของบุคคล ก็หลายชั่วชีวิตทีเดียว ไม่ต่ำกว่า ๒๕ ชั่วคน แต่ถ้าพูดถึงชีวิตประวัติศาสตร์ก็ไม่นานเลย เป็นเพียงเรื่องไม่เกิน ๓๐๐๐ ปี เท่านั้น เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์จึงยังเป็นเรื่องที่รู้ ๆ กันอยู่ดี แต่ทางภูมิศาสตร์นั้น บางทีก็เปลี่ยนแปลงไปมิใช่น้อย...

กรุงสาวัตถีแม้จะเจริญรุ่งเรืองเพียงไรก็ตาม ในผืนแผ่นดินบางส่วนก็มีจอมปลวกระเกะระกะอยู่มากมาย ทั้งในที่เป็นดอน เป็นดอย และในป่า ในดง จนอาจกล่าวได้ว่า จอมปลวกเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งของกรุงสาวัตถี มีทั้งจอมปลวกเก่า ๆ และจอมปลวกใหม่ ๆ แต่จอมปลวกเก่า ๆ มีมากกว่า คือมันเก่าไปตามความเก่าของกรุงสาวัตถี และเก่าไปตาม

สิ่งทั้งหลายในโลก จอมปลวกใหม่ ๆ ก็มีมิใช่น้อย มันเกิดขึ้นแข่งกับความใหม่ของกรุงสาวัตถี และแข่งกับความใหม่ทั้งหลายในโลก ก็เห็นจะเช่นเดียวกับคนที่เกิดในเมืองเรา คนที่เกิดก่อนก็เก่าไป คนที่เกิดทีหลังก็กำลังหนุ่มกำลังสาว และหนุ่มสาวก็จะแก่ในวันข้างหน้า พวกเด็กที่กำลังนอนแบเบาะ หรือกำลังวิ่งเจี๊ยวจ๊าวอยู่ตามถนนหนทางในเวลานี้ ก็จะเติบโตเป็นหนุ่มเป็นสาว และเป็นผู้ใหญ่ครองบ้านครองเมืองต่อไป แล้วเขาเหล่านั้นก็ไม่พ้นความแก่ความตายไปได้ *นิจจภาพ* ในโลกหามีไม่ คือ ความจีรังยั่งยืนของแต่ละบุคคลหามีไม่ *ได้แก่หาให้มีไม่ได้นั่นเอง* และแต่ละบุคคลเหล่านั้น ในเวลาที่มีชีวิตโลดเต้นอยู่ในโลก ต่างก็ต้องมีช่องโหว่อยู่ในตัวถึงคนละ ๖ ช่อง เหมือนกับจอมปลวกเก่า ๆ ที่ตัวเหี้ยคอยจะเข้ารำไป และเมื่อมันเข้าไปแล้วก็จับยาก มันคอยจะปรู๊ดปร๊าดหลบไปหลบมาทำท่าทำทางพิลึกพิลั่นเอาการอยู่...

ในที่ใกล้ ๆ จอมปลวกมักจะมีสัตว์ชนิดหนึ่ง ชาวกรุงสาวัตถีหรือชาวอินเดียในสมัยนั้นเรียกว่า *โคธา* สัตว์นี้ในเมืองเราเรียกว่า *เหี้ย* ชาวบางกอกคงได้ยินชื่อนี้กันมาก แต่ที่จะรู้จักตัวจริงนั้นคงจะไม่มากนัก มันเป็นสัตว์ที่เปรียว และว่องไวพอสมกับอัตภาพของมัน ซึ่งเป็นสัตว์ประเภทเลื้อยคลาน มันคล่องที่จะวิ่งเข้าจอมปลวก คล้าย ๆ กับมันคอยบริกรรมอยู่เสมอว่า *จอมปลวกหนอ ๆ* แล้วพอมันประสบเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งขึ้น มันก็วิ่งปรู๊ดเข้าจอมปลวกไป ทีนี้ใครจะไปจับมันได้นั้นยากนัก เว้นแต่จะใช้วิธีจับของสามเณรน้อย...

ตัวโคธาอย่างว่านี้ ชาวกรุงสาวัตถีมิได้ยกย่องให้มีเกียรติในหมู่สัตว์ประเภทใดอย่างไร เห็นจะมีนิสัยชอบเข้าจอมปลวกนั่นเอง แต่ชาวไทยเราตั้งแต่คนโบราณมาถึงคนปัจจุบันมีจำนวนมิใช่น้อยที่ถือว่าเป็นตัวอุบาทว์ ขึ้นเรือนใครก็ต้องมีการสะเดาะเคราะห์กัน ตัวพรรณนี้เป็นสัตว์ข่มขวัญอย่างร้ายแรง ขึ้นเรือนใครจึงทำให้เจ้าของเรือนหมดสง่าราศีไปทีเดียว และเพื่อนบ้านก็มักจะพากันซุบซิบไปในทางอัปมงคลต่าง ๆ เมื่อ *มันซุบ – มันซิบ – มันกระซิก – กระซี้ – กันเรื่อยไป – –* เจ้าของเรือนซึ่งยังไม่มีกัมมสัทธา คือเชื่อมั่นในกรรม *ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว* โดยแท้จริง ก็อาจมีจิตใจตกต่ำและเสียกำลังใจ เปลี่ยนสีหน้าไปได้...

อุบาทว์ เป็นคำที่มีความหมายร้ายแรงเหลือเกิน ถ้าตัวอย่างว่านั้นเป็นตัวอุบาทว์จริงก็น่ากลัวยิ่งกว่าสิ่งที่น่ากลัวทั้งหมดในโลก...

เพราะอุบาทว์คำเดียวบวกเอา อัปรีย์ จัญไร และอันตรายใด ๆ ไว้ทั้งสิ้น และแต่ละอย่างยังออกลูกออกดอกออกไปอีกมาก คือ **อัปรีย์** ขยายออกไปเป็น *ไม่น่ารัก น่าเกลียด ไม่พึงใจ เสื่อมทราม เป็นอัปมงคล ชั่วช้า ต่ำช้า* **จัญไร** ขยายออกไปเป็น *ชั่วร้าย เลวทราม* **อันตราย** ขยายออกไปรวมเอาความว่า *เหตุที่ทำให้ถึงแก่ความแตกดับ หรือพังทลายฉิบหายไป* ...

คนประสาทอ่อน คนอ่อนในความหมายของคำพูด อ่อนในพจนานุกรม อ่อนเหตุผลทางธัมมะธัมโม คนคิดไม่ตลอด ฟังไม่ศัพท์จับไปกะเดียด พอแว่ว ๆ ว่า อัปมงคล อุบาทว์ อันตราย หรือบรรลัย ก็อาจตกใจจนตาตั้ง และวาดภาพไปในทางเสียหายต่าง ๆ ทั้งตัวคน และสถาบัน ความจริงในเรื่องนั้นอาจไม่มีความร้ายแรงอะไรเลย เป็นเพียงมโนภาพนึกขยายส่วนให้ใหญ่ขึ้น แบบนึกให้กระปุกหมึกโตเท่าภูเขา ส่วนเรื่องใหญ่ ๆ กลับไปนึกให้มันเล็กลง แบบนึกให้ภูเขาเล็กเท่ากระปุกหมึก...

ตัว *โคธา* ของชาวอินเดียหรือตัว *เหี้ย* ของชาวไทย จะเป็นตัวอุบาทว์จริงหรือไม่? ตัวพรรณอย่างว่านี้ อาจมี *กัมมันตภาพ* ในทางอันตราย ตรงกันข้ามกับกำไลวิทยาศาสตร์ที่กำลังอื้ออึงกันว่า มี *กัมมันตภาพรังสี* ในทางแก้โรคร้ายไข้เจ็บ เลยพากันสวมพราวไปหมด ทั้งสาวแก่แม่หม้าย บางรายถึงกับยอมพักกำไลฝังเพชรอันแสนสวยไว้ก่อน...

ในสมัยนั้นได้มีฤาษีจับเหี้ยกินเสียเป็นจำนวนไม่น้อย ไม่ปรากฏว่าเป็นอันตรายในทางกัมมันตภาพรังสี นอกจากอันตรายในทาง*ศีลธรรม* หรือบางทีในตัวฤาษีจะมีกัมมันตภาพรังสีในทางป้องกันตัวกระมัง ?

ในคราวที่ตัวโคธากำลังชุกชุมในกรุงสาวัตถีนั่นเอง พระพุทธองค์ก็เสด็จมาถึง ในพระวรกายและพระหฤทัยของพระองค์ ทรงเพียบพร้อมไปด้วยกัมมันตภาพในทางธรรม เสด็จถึงไหนจึงร่มเย็นเป็นสุขไปถึงนั่น เพราะเสด็จมาดี ด้วยพระปัญญาคุณ พระบริสุทธิคุณ และพระมหากรุณาธิคุณ...

ชาวกรุงสาวัตถีต้อนรับพระองค์ พร้อมด้วยพระธรรมและพระสงฆ์ ในฐานะผู้วิเศษที่มีความเปิดเผย คำสั่งสอนของพระองค์หลั่งออกมาเหมือนสายฝนในยามร้อน ก่อให้บังเกิดความร่มเย็นเป็นสุขอย่างไพศาล มีทั้ง *น่าฟัง น่าคิด* และ *น่าปฏิบัติตาม* หรือ *น่าถาม* และ *น่าจดจำ* เป็นอย่างยิ่ง เพราะมีความไพเราะเบื้องต้น ท่ามกลาง และที่สุด

ผู้ปฏิบัติตามย่อมเห็นผลเป็นที่ประจักษ์ ในชีวิตประจำวัน *ทำให้อยู่ดีกินดี* ในชีวิตอนาคต *ทำให้บังเกิดความมั่นใจ* ในทางปรมัตถ์ *ทำให้แหวกออกจากวงล้อมของวัฏฏะออกไปได้* คำสั่งสอนของพระองค์ไม่มีทางตัน ไม่ว่าในปัญหาใด ๆ พอแก่ความต้องการของมนุษย์ทุกจำพวก ซึ่งมีอยู่ ๓ ชั้น คือชั้นต่ำ ชั้นกลาง และชั้นสูง *ทำให้เดินในโลกได้คล่อง ทำให้มองเห็นโลกหน้า และทำให้หานิพพานได้* ทรงมีคำสั่งสอนล้ำยุคนำสมัยกว่าใคร ๆ ทั้งสิ้น ด้วยพระญาณต่าง ๆ เห็นอดีตปัจจุบันและอนาคต ทรงทราบกฎแห่งสัมพันธภาพได้ตลอด เป็นมาอย่างไร เป็นอยู่อย่างไร ย่อมเป็นไปตามกฎของกรรมทั้งสิ้น จึงทรงย้ำแล้วย้ำอีกว่า *สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม . . .*

ในขณะที่พระธรรมคำสั่งสอนของพระองค์กำลังขจรขจายอยู่ในกรุงสาวัตถีนั้น พระโปฐิละได้พยายามจดจำไว้ทั้งหมด เรียกกันว่าผู้ทรงไตรปิฎก และชำนาญในการอธิบายเรียกว่าอรรถกถา ตั้งตนเป็นอาจารย์สอนภิกษุ ๕๐๐ รูป ถึง ๑๘ คณะใหญ่ ท่าทางโอ่อ่า ห่มจีวรเนื้อดี ๒ ชั้น ฟุ้งเฟื่องในทางความรู้ พูดธรรมะคล่องเป็นว่าเล่น เห็นตนว่าเด่นเยี่ยมมิใช่ย่อย แต่ในสายพระเนตรของพระองค์ทรงสังเวชยิ่งนัก ในการที่พระโปฐิละไม่คิดสลัดตนออกจากทุกข์เสียเลย มัวแต่เฟ้อ ความรู้เฟ้อในหมู่พุทธศาสนิกชน โดยปราศจากการปฏิบัติที่สมควร ก็เหมือนเงินตราเฟ้อในท้องตลาด ทำให้ราคาตกต่ำ หรือไร้ค่าลงไป . . .

พระองค์ทรงแก้ไขมานะของพระโปฐิละที่ถือว่าตนมีภูมิวิทยาในการจำเก่ง ด้วยพระดำรัสต่าง ๆ คือ :–

เวลามาเฝ้าทรงทักว่า มาเถิด พระใบลานเปล่า!

เวลาจะนั่งทรงแนะว่า นั่งเถิด พระใบลานเปล่า!

เวลาจะไปทรงอนุญาตว่า ไปเถิด พระใบลานเปล่า!

เวลาไปตรัสส่งว่า พระใบลานเปล่าไปแล้ว !

ด้วยพุทธดำรัสอย่างนี้ ทำให้ท่านโปฐิละสำนึกตน บังเกิดความสลดใจ รำพึงถึงตนเองว่า

เราจำพระไตรปิฎก พร้อมทั้งอธิบายได้ บอกธรรมแก่ภิกษุ ๕๐๐ รูป ถึง ๑๘ คณะใหญ่ พระศาสดาตรัสเรียกว่า พระใบลานเปล่าบ่อย ๆ เช่นนี้เพราะความไม่มีคุณพิเศษอันเกิดจากการปฏิบัติโดยแน่แท้...

ท่านโปฐิละคิดเช่นนี้แล้ว ตกลงใจจะไปทำสมณธรรมในป่า รีบจัดแจงบาตรจีวรด้วยตนเองต่างกับสมัยที่ยังฟุ้ง เวลานั้นต้องคนอื่นจัดให้ถึงจะสมเกียรติผู้ทรงภูมิวิทยาถึงปานนั้น พระโปฐิละเข้าป่าไปแล้ว เข้าไปหาพระผู้ใหญ่ขอเป็นที่พึ่ง ท่านก็บุ้ยใบ้ให้ไปหาพระผู้น้อย โดยส่งกันต่อ ๆ ไป พระทั้งหมดตอบเป็นเสียงเดียวกันว่า *ท่านเป็นนักพูดธรรมะ เรื่องอะไรที่เรารู้ได้ เพราะอาศัยท่านต่างหากเล่า* มิหนำซ้ำส่งให้ไปหาสามเณรน้อย ใหม่กว่าเพื่อนทั้งหมด และมีอายุเพียง ๗ ขวบ ซึ่งกำลังนั่งเย็บผ้าอยู่ในที่พักในกลางวัน ท่านโปฐิละไปหาสามเณรน้อยประคองอัญชลี [*ยอมไหว้เณร*] กล่าวด้วยเสียงอ่อนว่า *ท่านสัตบุรุษ ขอท่านจงเป็นที่พึ่งของผม...*

สามเณร *โอ ท่านอาจารย์ ท่านพูดอะไรอย่างนั้น ท่านเป็นคนแก่ เป็นพหูสูต เรื่องอะไร ๆ กระผมควรรู้จากท่าน*

ท่านโปฐิละอ้อนวอนสามเณรต่าง ๆ นานา รับว่าจะฟังโอวาททุกประการ แม้แต่จะให้กระโดดเข้ากองไฟก็จะยอม สามเณรชี้บอกให้ลงสระ ก็ลงอย่างว่าง่าย โดยมิได้คำนึงถึงจีวรเนื้อดีราคาแพงจะเปียกน้ำ สามเณรจึงเรียกให้ขึ้นมา แล้วแนะวิธีจับเหี้ยให้ฟังว่า

ในจอมปลวกแห่งหนึ่งมีช่องอยู่ ๖ ช่อง เหี้ยเข้าไปในช่องหนึ่ง ผู้ประสงค์จะจับต้องอุดช่องทั้ง ๕ เสีย แล้วทำลายช่องที่ ๖ ที่มันเข้าไป ก็จะจับตัวได้ ทวารทั้ง ๖ ท่านจงปิดทวารทั้ง ๕ เสีย จงเริ่มตั้งบริกรรมไว้ในมโนทวาร...

พระโปฐิละฟังวิธีจับเหี้ยเพียงเท่านี้ ก็บังเกิดความแจ่มแจ้ง ลุกโพลงขึ้นเหมือนดวงประทีป บอกกับสามเณรว่า *ถ้อยคำเพียงเท่านี้ พอละ* แล้วหยั่งญาณลงในกรัชกาย คือร่างกายอันเกิดแต่ธุลี เริ่มปฏิบัติเด็ดเดี่ยว พระพุทธองค์ทรงแนะนำเพิ่มเติมในขณะนั้นว่า ปัญญาเกิดขึ้นเพราะการประกอบ ความเสื่อมสิ้นไปแห่งปัญญาเพราะการไม่ประกอบเป็นต้น พระโปฐิละก็ได้สำเร็จเป็นอรหันต์ในบัดนั้น...

คนเราเป็นมหาภูตรูป ซึ่งสร้างขึ้นด้วยส่วนประกอบ คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม และมีอุปาทายรูป คือรูปอาศัย แสดงไว้ในคัมภีร์ *อภิธัมมัตถสังคหะ* หลายประการ เช่นประสาท ๕ ให้สำเร็จ *การเห็น การฟัง การดม การลิ้ม การรู้สึกผัสสะ* **และมีสิ่งให้สำเร็จความคิดเป็นประการสำคัญ**

คนเราแต่ละคนนั้น ถ้าจะดูกันไปก็เห็นคล้ายกับจอมปลวก เวลานั่งเหมือนจอมปลวกเตี้ย ๆ เวลายืนเหมือนจอมปลวกสูง ๆ เวลานอนเหมือนจอมปลวกเอนยาว ๆ เวลาอยู่กันเป็น

หมู่ก็เหมือนจอมปลวกระเกะระกะไปหมด และมีลักษณะเป็นจอมปลวกชนิดที่มีช่อง ๖ ช่อง ซึ่งตัวเหี้ยกำลังจะวิ่งเข้าอยู่ร่ำไป ยากแก่การระวังรักษาเป็นอย่างยิ่ง...

มานะ ความถือตัว เป็นตัวเหี้ยในเรื่องนี้ คนเราไม่ว่าใครละ ถ้าเผลอตัวแผล็บเดียว เกิดทิฏฐิมานะขึ้น ก็เป็นอัปมงคลแก่ตนทันที จะให้โทษเป็นอุบาทว์ อัปรีย์ จัญไร อันตราย หรือบรรลัยสักแค่ไหน ? ก็แล้วแต่ความดันของมานะนั้น ๆ มันจะเกิดรุนแรง และคงทนสักเพียงไร เหตุที่คนนำมาเป็นมานะนั้น กำหนดโดย*ชาติ โคตร สกุล รูป สมบัติ ทรัพย์ ศิลปะ วิทยา การงาน ความฉลาดเฉลียว* และอื่น ๆ อีกมากมาย คนมักจะเผลอเอาสิ่งเหล่านี้มาเปรียบเทียบกับคนอื่นแล้วทำให้เกิด *ปมเด่นบ้าง* ทำให้*ตีเสมอบ้าง* ทำให้เกิด *ปมด้อยบ้าง* สร้างอารมณ์ร้ายขึ้นในตนเอง และก่อความสังเวชสลดใจให้แก่สังคม ดังที่พระพุทธองค์ทรงสังเวชพระโปฐิละมาแล้ว แต่พระโปฐิละนั้น ภายหลังท่านจับตัวเหี้ยได้ ก็กลายเป็นสุภาพชนชั้นเยี่ยมขึ้นมาอย่างน่าดูที่สุด...

ความอวดดี ตีเสมอ เพ้อว่าต่ำ
ข้อควรจำ มานะ จงละเสีย
เพราะมานะ นั้นไซร้ ใช่ไอเดีย
เป็นตัวเหี้ย อัปรีย์ ไม่ดีเอย.

คาถาหายตัว

เตสํ สมฺปนฺนสีลานํ อปฺปมาทวิหารินํ
สมฺมทญฺญา วิมุตฺตานํ มาโร มคฺคํ น วินฺทติ

ท่องคาถานี้ขึ้นใจแล้ว ปฏิบัติตามหลัก ๓ ประการ

๑. มีศีลถึงพร้อม
๒. เป็นอยู่ด้วยความไม่ประมาท (มีสติเสมอ)
๓. เป็นผู้รู้ชอบ พ้นความยึดมั่น (หายตัวตรงนี้ เห็นตัวไม่มีตัว อย่าว่าแต่คน แม้แต่มารก็ตามรอยไม่พบ)

ธมฺมสาโร ภิกฺขุ

พุทธพยากรณ์ ๔ ข้อ

เราทุกคนมีปัญหาชีวิตกันอยู่ ทั้งปัญหาปัจจุบันและปัญหาอนาคต ส่วนเรื่องอดีตเป็นอันหมดปัญหาไปแล้ว ไม่มีใครย้อนกลับไปสร้างอดีตของตนขึ้นมาใหม่ได้ แม้จะรู้สึกเสียดายเหตุการณ์ที่ล่วงมาแล้วสักเพียงไรก็ตาม เราทุกคนมีชีวิต แล้วก็ชีวิตของเรานี้เองกลับเป็นปริศนาให้เราต้องขบคิดไม่รู้จักสิ้นสุด แต่ถ้าเราเป็น โอปนยิโก คือน้อมพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเข้ามาในตน เราก็จะรู้จักแก้ปัญหาชีวิตได้โดยเด็ดขาด เช่นพระสาวกในปางก่อน เมื่อได้นำพระธรรมของพระพุทธเจ้าเข้ามาในตน ปัญหาชีวิตที่แก้ยากของท่านก็คลี่คลายออกได้หมดถึงกับมีคำยกย่องว่า "พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมเหมือนเสด็จเข้ามานั่งอยู่ในหัวใจ แล้วแก้ปัญหาข้องใจให้หมดสิ้น" ทั้งนี้ก็เพราะเหตุว่า พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมเพื่อรู้ ไม่ใช่ทรงแสดงเพื่อไม่รู้ คือทรงแสดงให้เข้าใจ นี้อย่างหนึ่ง ทรงแสดงธรรมพร้อมทั้งเหตุ ไม่ทรงแสดงไร้เหตุ คือทรงแสดงมีเหตุมีผล นี้อย่างหนึ่ง ทรงแสดงธรรมมีปาฏิหาริย์ ไม่ทรงแสดงธรรมไม่มีปาฏิหาริย์ คือทรงสามารถแสดงธรรมกลับความประพฤติของบุคคลได้อย่างอัศจรรย์ นี้อีกอย่างหนึ่ง...

รวมแล้ว พระพุทธองค์ทรงสามารถขจัดปัญหาแห่งชีวิตได้หมดจดสิ้นเชิง ครั้งหนึ่งอาฬวกยักษ์ได้ทูลถามปัญหาว่า *อะไรเป็นทรัพย์อันประเสริฐสุดของบุคคลในโลกนี้ ? อะไรอันบุคคลประพฤติแล้วย่อมนำสุขมาให้ ? อะไรเป็นรสดียิ่งกว่ารสทั้งหลาย ? นักปราชญ์ทั้งหลายสรรเสริญชีวิตแห่งบุคคลผู้เป็นอยู่อย่างไรว่าประเสริฐสุด ?* พระพุทธองค์ทรงพยากรณ์ปัญหาทั้ง ๔ ข้อนี้โดยตรงไปตรงมาและได้ความแจ่มแจ้งว่า *ศรัทธาเป็นทรัพย์อันประเสริฐสุดของบุคคลในโลกนี้ ธรรมอันบุคคลประพฤติดีแล้ว ย่อมนำสุขมาให้ สัจจะเป็นรสดีกว่ารสทั้งหลาย ปราชญ์ทั้งหลายสรรเสริญชีวิตแห่งบุคคลผู้เป็นอยู่ด้วยปัญญาว่าประเสริฐสุด...*

ปัญหาข้อแรกว่า *อะไรเป็นทรัพย์อันประเสริฐสุดของบุคคลในโลกนี้ ?* ความจริงเรื่องนี้ก็น่าเป็นปัญหา เพราะขึ้นชื่อว่าทรัพย์ คือสิ่งของต่าง ๆ, เงินตราตระกูลต่าง ๆ, สมบัติต่าง ๆ สิ่งของที่เป็นประโยชน์และมีค่านั้น ย่อมเป็นเครื่องจูงใจให้บุคคลอยากได้ จนเกิด ทรัพย์สัญจัย การสั่งสมทรัพย์กันขึ้น ทั้งในทางที่ชอบ ทั้งในทางที่มิชอบ ถึงกับมีการฉ้อโกงปล้นสะดมแย่งชิงกันเป็นปัญหาประจำวัน ทั้งนี้ก็เพราะไม่ทราบชัดว่า *อะไรเป็นทรัพย์อันประเสริฐสุด* ยังพา

กันมองทรัพย์แต่ในด้านวัตถุเท่านั้น พระพุทธองค์ทรงพยากรณ์เปิดขุมทรัพย์ขึ้นใหม่ว่า สทฺธีธ วิตฺตํ ปุริสสฺส เสฏฺฐํ ศรัทธาเป็นทรัพย์อันประเสริฐสุดของบุคคลในโลกนี้ อันเป็นทรัพย์ในด้านมโนธรรมหรือศีลธรรม ซึ่งเป็นทรัพย์ที่ไม่ต้องยื้อแย่งกัน และเป็นทรัพย์ที่อำนวยสารประโยชน์อันแท้จริง...

ศรัทธา แปลว่า *ความเชื่อ* ความเชื่อนี้เป็นกำลังใจ เหมือนพลังงานสำหรับเดินเครื่องยนต์กลไกต่าง ๆ ใจที่ไม่มีศรัทธา เป็นใจเปล่า ๆ ไม่มีแรงผลักดันที่จะทำอะไรให้สำเร็จได้ เหมือนเครื่องยนต์ที่ไม่มีพลังงานก็เดินเครื่องไม่ได้ แต่ใจที่ประกอบด้วยศรัทธาแล้ว จะทำสิ่งใดสิ่งนั้นย่อมสำเร็จ คนที่เขาสามารถไต่ขึ้นไปถึงยอดภูเขาซึ่งสูงที่สุดในโลกได้ ก็เพราะเขามีความเชื่อมั่นในใจ คือตัวศรัทธานั่นเอง พระพุทธองค์ทรงบรรลุอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ ก็เพราะทรงมีศรัทธาความเชื่อมั่นเป็นอย่างยิ่ง ในการทรงบำเพ็ญเพียรในทางจิต ไม่มีประโยชน์อันใดที่ผู้มีศรัทธาตั้งมั่นแล้วจะทำไม่สำเร็จ สทฺธา สาธุ ปติฏฺฐิตา *ศรัทธาตั้งมั่นแล้วย่อมยังประโยชน์ให้สำเร็จ* แต่ศรัทธาในทางพระพุทธศาสนานั้น ประสงค์เอาศรัทธารู้ ไม่ใช่ศรัทธาไม่รู้ หมายความว่าศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญา รู้ทำนองคลองธรรม คือเชื่อกรรม โดยมั่นใจว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เชื่อผลของกรรม โดยเชื่อมั่นว่า ผลอันนี้มาจากเหตุที่ได้ทำไว้ เชื่อว่าสัตว์มีกรรมเป็นของของตน โดยแน่ใจว่า สัตว์ที่แตกต่างกันอยู่ในปัจจุบัน กรรมเป็นเครื่องจำแนก เชื่อพระปัญญาตรัสรู้ของพระตถาคต โดยเทิดทูนทุกประการว่า พระองค์เป็นผู้ตรัสรู้ชอบเอง ถูกต้องครบถ้วนทุกประการแล้ว คำสอนของพระองค์ย่อมถูกต้องเป็นหลักปฏิบัติได้ผลลัพธ์แน่นอน เหมือน ๒ บวก ๒ เป็น ๔ ฉะนั้น บุคคลเราอาจมีทรัพย์กันคนละหลายอย่าง เช่น สังหาริมทรัพย์ ทรัพย์ที่เคลื่อนที่ได้ อสังหาริมทรัพย์ ทรัพย์ที่เคลื่อนที่ไม่ได้ หรือวิญญาณกทรัพย์ ทรัพย์ที่มีวิญญาณ อวิญญาณกทรัพย์ ทรัพย์ที่ไม่มีวิญญาณ ทรัพย์เหล่านี้ ที่เคลื่อนที่ได้ ก็อาจเคลื่อนย้ายไปจากเรา ที่เคลื่อนที่ไม่ได้ เราก็อาจเคลื่อนย้ายไปจากทรัพย์ โดยเปลี่ยนกรรมสิทธิ์บ้าง โดยเราต้องล้มหายตายจากไปบ้าง มิใช่เป็นสิ่งจีรังยั่งยืน เรียกได้ว่ามิใช่เป็นทรัพย์คู่ชีวิต เป็นของอำนวยความสุขสบายชั่วคราวเท่านั้น ส่วนทรัพย์คือศรัทธาเป็นทรัพย์คู่ชีวิต เมื่อดำรงชีวิตอยู่ ย่อมเป็นคุณสมบัติ เป็นกำลังใจให้ประกอบแต่กรรมดีถึงคราวสิ้นชีวิตก็ติดตามตนไปได้ จึงเป็นอันได้ความอย่างถูกต้องทีเดียวว่า ศรัทธาเป็นทรัพย์อันประเสริฐสุดของบุคคลในโลกนี้...

ปัญหาข้อที่ ๒ ว่า *อะไรอันบุคคลประพฤติดีแล้ว ย่อมนำสุขมาให้* ความจริงการแสวงหาความสุขก็เป็นปัญหาเก่าดึกดำบรรพ์ บางพวกว่า *การดำรงตำแหน่งที่ใหญ่โตเป็นสุข.* บางพวกว่า *กามสมบัติเป็นสุข.* บางพวกว่า *การบริโภคอาหารที่มีรสอร่อยเป็นสุข.* แล้วต่างพวกต่างก็มุ่งจะได้ความสุขที่ตนคิดเห็นลงทุนลงแรงประพฤติไปตามนั้น ถึงกับไม่คำนึงถึงเรื่องเหตุผลหรือไม่ฟังเสียงใครเลยก็มี ความประพฤติเพื่อจะได้ความสุขของบุคคล ก็ยังจับจุดต่าง ๆ กันอยู่ พระพุทธองค์ทรงพยากรณ์ชี้จุดเฉพาะไว้ว่า ธมฺโม สุจิณฺโณ สุขมาวหาติ ธรรมอันบุคคลประพฤติดีแล้ว ย่อมนำสุขมาให้ อันเป็นสุขในด้านศีลธรรม ซึ่งไม่ต้องยื้อแย่งกับใคร และเป็นความสุขที่บริสุทธิ์สดชื่นอย่างแท้จริง...

ธรรม แปลว่า *เหตุแห่งความดี, ที่ประชุมความดี หรือประมวลแห่งความดี* ตรงกันข้ามกับ อธรรม คือความชั่ว ธรรมนี้มีคุณสมบัติรักษาผู้ปฏิบัติมิให้ตกไปในที่ชั่ว เหมือนกับเครื่องเลี้ยงตัวมิให้คนไต่เชือกตกลงมา คนไม่มีธรรม มีแต่ตัวเปล่า ๆ ย่อมไม่มีเครื่องประคองมิให้ประพฤติผิด และไม่มีเครื่องส่งให้บรรลุถึงแดนสุขารมณ์ได้ คนที่ได้ดื่มสุขอันที่แท้จริงนั้นมีเฉพาะพวกประพฤติธรรมจำพวกเดียว ไม่มีความสุขชั้นไหนที่ผู้ประพฤติธรรมจะไม่ได้ ธมฺมจารี สุขํ เสติ ผู้ประพฤติธรรมย่อมอยู่เป็นสุข แต่ก็ต้องประพฤติธรรมให้สุจริต ดังที่มีคำเตือนไว้ว่า ธมฺมํ สุจริตํ จเร พึงประพฤติธรรมให้สุจริต หมายความว่า ต้องประพฤติธรรมด้วยเจตนารมณ์อันดี และถูกต้องตามทำนองคลองธรรม โดยลักษณะ คือละทุจริต ประกอบสุจริต บุคคลเราอาจละความชั่ว และทำความดีกันอยู่คนละอย่างสองอย่าง เช่นบางคนยังปากร้ายอยู่แต่ว่าใจดี หรือบางคนใจร้าย แต่ว่าปากดี เช่นนี้เป็นการประพฤติธรรมยังไม่ถูกต้องสมบูรณ์ เรียกว่าประพฤติธรรมยังไม่ดี ความสุขย่อมได้บ้าง ไม่ได้บ้าง ธรรมที่ประพฤติดีแล้ว ต้องหมายความโดยสิ้นเชิงว่า สพฺพปาปสฺส อกรณํ ไม่กระทำบาปทั้งปวง เว้นทุจริตพร้อมทั้งกายวาจาและใจ กุสลสฺสูปสมฺปทา ทำกุศลให้ถึงพร้อม ประกอบสุจริตพร้อมทั้งกายวาจาและใจ สจิตฺตปริโยทปนํ ทำใจให้หมดจดผ่องใส เมื่อประพฤติได้ถูกต้องครบถ้วนดังนี้ ย่อมประสบความสุขอันแท้จริง ส่วนความสุขอื่น ๆ เป็นความสุขที่เปลี่ยนแปลงง่าย หรือเป็นความสุขที่เจือทุกข์ ไม่เป็นความสุขคู่ชีวิต ความสุขทางธรรมเป็นความสุขคู่ชีวิต เมื่อดำรงชีวิตอยู่ย่อมมีคุณสมบัติทำให้ใจเอิบอิ่ม ธมฺมปีติ สุขํ เสติ ความอิ่มใจในธรรม ย่อมอยู่เป็นสุข ถึงคราวสิ้นชีวิตก็ย่อมติดตามตนไปได้ จึงเป็นอันได้ความอย่างถูกต้องว่า ธรรมที่บุคคลประพฤติดีแล้วย่อมนำสุขมาให้...

ปัญหาข้อที่ ๓ ว่า *อะไรเป็นรสดียิ่งกว่ารสทั้งหลาย* ความจริงปัญหาเรื่องติดรสของคนเราก็มีมาก บางรายก็เป็นไปอย่างรุนแรง จนถึงกับทำให้คนต้องแยกทางกันเดินก็มี เพราะรสนิยมไม่ตรงกัน คนบ้านเดียวกัน บริโภคอาหารสำรับเดียวกัน บางทีคนครัวต้องทำอาหารหลาย ๆ อย่าง เพราะรสนิยมอาหารของคนในบ้านนั้นไม่เหมือนกัน บางคนก็ต้องออกไปรับประทานอาหารนอกบ้าน ซึ่งทำความชอกช้ำใจให้แก่แม่บ้านผู้สู้อุตส่าห์ทำอาหารไว้คอยก็มีไม่น้อย บางคนต้องย้ายภัตตาคารไปเรื่อย ๆ ซึ่งหาความสิ้นสุดไม่ได้ บางทีก็เป็นผลร้ายในทางสุขภาพอนามัย บางทีก็เป็นผลร้ายในการครองชีพ บางทีก็เป็นผลร้ายให้แตกสามัคคีในครอบ-ครัว ทั้งนี้ก็เพราะยุติไม่ได้ว่า *อะไรเป็นรสดีแน่* จึงต้องเปลี่ยนรสกันไปเรื่อย ๆ พระพุทธองค์จึงทรงพยากรณ์บอกรสใหม่ซึ่งดีกว่าว่า สจฺจํ หเว สาธุตรํ รสานํ สัจจะเป็นรสดีกว่ารสทั้งหลายอันเป็นรสทางธรรม ไม่ต้องแย่งกันกิน แม้จะเป็นคราวคับขันสักเพียงไรก็ตาม ไม่ต้องจำกัดปริมาณหรือปันส่วน และเป็นรสที่อำนวยสุขภาพในทางใจอย่างแท้จริง...

สัจจะ แปลว่า *ความจริง* หมายถึง *ความซื่อสัตย์ ความเที่ยงธรรม* ประพฤติอะไรก็ด้วยน้ำใสใจจริง ไม่ลำเอียงเพราะความรักหรือความโลภ เพราะความโกรธ เพราะความหลงเพราะความกลัว ทำงานตรงต่อหน้าที่ จงรักภักดีต่อผู้ใหญ่ กตัญญูกตเวทีต่อผู้มีอุปการคุณและทำจริงพูดจริง โดยทั่วไป ที่เรียกว่าสัจจะในสังคม คนมีสัจจะย่อมทำให้สังคมไม่ผิดหวังเช่นกับว่าไฟมีความร้อน เกลือมีรสเค็ม น้ำตาลมีรสหวาน เราก็หวังกันได้เช่นนั้น ส่วนคนอสัตย์เราจะหวังอะไรแน่นอนไม่ได้เลย ว่าวที่ขาดลอยเรายังพอรู้ว่าจะไปตกทางทิศไหน ที่เรามีคำใหม่เรียกกันว่า สังคมพิการ ก็เพราะมีคนไร้สัจจะเข้าไปแทรกแซงอยู่นั่นเอง ผลร้ายนั้นย่อมตกอยู่แก่ส่วนรวมด้วย คือในบ้านที่มีคนไร้สัจจะอยู่ ก็ทำให้บ้านนั้นเสียความเชื่อถือไว้วางใจในประเทศที่มีคนไร้สัจจะมาก ๆ ต่างประเทศก็เอือมระอา คนที่คบค้าสมาคมกับเรา แม้เราจะได้ปรุงอาหารให้เขารับประทานอร่อยสักเพียงไรก็ตาม แต่เราเท็จกับเขาเรื่อย ๆ เขาก็คบกับเราต่อไปไม่ได้ ในประเทศเราแม้จะสมบูรณ์ด้วยอาหารรสดี ๆ เป็นที่ติดใจของชาวต่างประเทศก็จริงแต่พร้อมกันนั้นเราก็สมบูรณ์ไปด้วยพลเมืองกลับกลอก รสอาหารที่แสนดีนั้น ก็จะช่วยให้เราเป็นประเทศที่มีเกียรติยืนเด่นอยู่ในโลกไม่ได้ สัจจะ จะช่วยให้มีเกียรติ สจฺเจน กิตฺตึ ปปฺโปนฺติ คนย่อมบรรลุเกียรติเพราะความสัตย์ สจฺจํ เว อมตา วาจา คำสัตย์แลเป็นวาจาไม่ตาย สัจจะเป็นรสนิยมของคนทุกหมู่เหล่า เป็นรสที่ให้ความชื่นบาน ยิ่งเป็นปรมัตถสัจจะรสก็ยิ่งล้ำเลิศขึ้นไป จึงเป็นอันแน่ใจได้ว่า สัจจะเป็นรสดีกว่ารสทั้งหลาย...

ปัญหาข้อที่ ๔ ว่า *นักปราชญ์ทั้งหลายสรรเสริญชีวิตแห่งบุคคลผู้เป็นอยู่อย่างไรว่าประเสริฐสุด* ความจริงการดำรงชีวิตของบุคคลนั้นมีปัญหามาก เนื่องจากทุกคนรักชีวิตเป็นอย่างยิ่ง จึงคิดหาทางดำเนินชีวิตที่เข้าใจกันว่าดีที่สุด จนเกิดเป็นตำรับตำราขึ้นมาก เช่น *ตรรกวิทยา จิตวิทยา ปรัชญา วิทยาศาสตร์ เกษตรศาสตร์ เศรษฐศาสตร์* และ *ศาสนา* ถึงเช่นนั้นปัญหาการดำรงชีพก็ยังไม่สิ้นสุด คนเป็นอันมากยังตกอยู่ในความสนเท่ห์ว่า *ฉันจะดำเนินชีวิตความเป็นอยู่อย่างไรจึงจะดี ?* พระพุทธองค์ทรงชี้ว่า ปญฺญาชีวึ ชีวิตมาหุ เสฏฺฐํ *นักปราชญ์ทั้งหลายสรรเสริญชีวิตแห่งบุคคลผู้เป็นอยู่ด้วยปัญญาว่าประเสริฐสุด* ปัญญาเป็นเครื่องดำเนินชีวิตเหมาะแก่คนทุกคน และทุกกาลสมัยอย่างแน่นอน...

ปัญญา แปลว่า *ความรอบรู้ ความรู้ทั่ว ความรู้เท่า* หรือความรู้ทันต่อทุกสิ่งทุกอย่างรวมอยู่ที่ว่า *รู้เหตุ รู้ผล* พูดง่าย ๆ ว่า ชีวิตเปล่า ๆ นั้น ยังเป็นความมืดอยู่ ปัญญาเป็นความสว่าง ทำให้มองเห็นทางเจริญ ทางเสื่อม และหลีกเลี่ยงความเสื่อม ดำเนินชีวิตไปในทางเจริญได้โดยปลอดภัย นำชีวิตไปสู่จุดประสงค์ที่ดีทั้งทางโลกและทางธรรม จึงเป็นอันได้ความอย่างแน่นอนว่า คนมีปัญญาทำอะไรไม่ผิด นักปราชญ์ย่อมสรรเสริญชีวิตแห่งบุคคลผู้เป็นอยู่ด้วยปัญญาว่าประเสริฐสุด...

ปัญหาพยากรณ์ทั้ง ๔ ข้อ คือ ศรัทธา ธรรมะ สัจจะ ปัญญา ซึ่งเป็นข้นต้นนี้ ความจริงก็เป็นปัญหาชีวิตประจำวันของบุคคลนั่นเอง ชีวิตของบุคคลย่อมเกี่ยวข้องอยู่กับคุณธรรมเหล่านี้ทั้งสิ้น ทุกวันที่เราดำเนินชีวิตอยู่นั้น เราต้องเริ่มกันด้วย ศรัทธา ธรรมะ สัจจะ ตลอดถึงรักษาชีวิตไว้ด้วย ปัญญา ไม่เช่นนั้นเราก็เอาตัวรอดมาไม่ได้ คนอื่น ๆ ก็เหมือนกัน แต่การที่ชีวิตส่วนตัวของเรายังลุ่ม ๆ ดอน ๆ ก็ดี ประชาชนพลเมืองของเรายังลักลั่นกันอยู่ คือมีทั้งฝ่ายก่อ ฝ่ายทำลาย และฝ่ายไม่รู้ไม่ชี้ก็ดี ฝ่ายไม่รู้แต่เที่ยวชี้ก็ดี ทั้งนี้ก็เป็นเพราะทุกคนยังไม่พร้อมที่จะประพฤติธรรมเหล่านั้น ธรรมทั้ง ๔ นี้ เป็น อกาลิโก ควรลงมือประพฤติได้เดี๋ยวนี้ ไม่ต้องคอยเวลาย่ำรุ่ง หรือว่าคอยฤดูกาล และเมื่อประพฤติแล้ว ก็ย่อมมีผลทันที ขจัดความเสื่อมทางศีลธรรม ส่งเสริมความเจริญทางศีลธรรม เราทุกคนจะมีทรัพย์อันประเสริฐ มีความสุขอันแท้จริงได้ด้วยดื่มรสที่ดียิ่ง และดำเนินชีวิตอยู่ด้วยดี ดังที่มีพุทธพยากรณ์ว่า ศรัทธาเป็นทรัพย์อันประเสริฐสุดของบุคคลในโลกนี้ ธรรมอันบุคคลประพฤติดีแล้ว ย่อมนำสุขมาให้ สัจจะเป็นรสดีกว่ารสทั้งหลาย นักปราชญ์ทั้งหลายสรรเสริญชีวิตแห่งบุคคลผู้เป็นอยู่ด้วยปัญญาว่าประเสริฐสุด...

หมายเหตุ:– อาฬวกยักษ์เป็นยักษ์นักเลงโตอยู่ในเมืองอาฬวี พระพุทธองค์เสด็จเข้าไปในที่อยู่ของยักษ์นี้ ยักษ์กล่าวคำหยาบขับไล่พระพุทธองค์ออกไป ครั้นเสด็จออกไปก็เรียกให้กลับเข้ามาอีก เมื่อเสด็จกลับเข้ามาก็ไล่ออกไปอีก ทำเช่นนี้จนครบ ๓ ครั้ง ถึงครั้งที่ ๔ ยักษ์เรียกให้พระองค์เสด็จเข้าไป คราวนี้ยักษ์ไล่เท่าไรๆ พระพุทธองค์ก็ไม่ยอมเสด็จออก ซ้ำตรัสท้าทายเอาด้วยว่า *จะเอาอย่างไรก็เอากัน* ยักษ์จึงว่าจะถามปัญหา ถ้าไม่แก้จะควักหัวใจ หรือทำให้หัวใจแตก หรือมิฉะนั้นจะจับ ๒ ขาขว้างข้ามแม่น้ำคงคาไป พระพุทธองค์ตรัสตอบว่า ผู้ที่จะทำเช่นนั้นแก่เรายังมองหาตัวไม่ได้ จะถามปัญหาก็ถามเถิด...

ยักษ์จึงได้ถามปัญหา และเกิดพุทธพยากรณ์ดังกล่าวแล้ว แต่เท่าที่ได้กล่าวนั้นเพียงปัญหาท่อนต้น ยักษ์ยังถามปัญหาต่อไปอีก คือถามถึง *พาหนะข้ามโอฆะ ข้ามอรรณพ ทำอย่างไรจะล่วงทุกข์ อะไรเป็นเครื่องชำระตนให้บริสุทธิ์* ซึ่งพระพุทธองค์ตรัสตอบว่า *ศรัทธา อัปปมาทะ วิริยะ ปัญญา* โดยลำดับ ในที่สุดยักษ์ก็เลื่อมใสคลายทิฏฐิมานะ ชมพระพุทธองค์ว่า ที่เสด็จมากรุงอาฬวีเป็นประโยชน์แก่ตนโดยแท้ ตามนัยของเรื่องนี้ เครื่องมือปราบยักษ์ก็คือ *ศรัทธา ธรรมะ สัจจะ ปัญญา* นั่นเอง ถ้าใช้ *โลภะ โทสะ โมหะ* เป็นเสียการแน่.

หนักกาย . . . . .

การพักผ่อน นอนหลับ ระงับจิต
เป็นชีวิต ของมนุษย์ สุดแดนหมาย
หากบกพร่อง ขาดเสีย เพลียแทบตาย
ความสบาย สูญสิ้น ทั้งอินทรีย์
เมื่อตื่นมา หางานทำ จำเอาไว้
ด้วยการใช้ ฉันทะ จะสุขศรี
วิริยะ จิตตะ ประดังมี
ต่อท้ายที่ วิมังสา ผาสุกเอย.

หลวงตา

สองคนพาไป

อะไรเอ่ย ? สี่คนหาม สามคนแห่ คนหนึ่งนั่งแคร่ สองคนพาไป ?

เมื่อผู้เขียนยังเป็นเด็กรุ่น หน้าตาพอไปวัดไปวาได้ ก็ได้ลองเข้าไป วันหนึ่งได้พึ่งบุคคลประเภทหัวเป็นดอกเลา หรือจวนเป็นอย่างผู้เขียนเวลานี้ กลุ่มหนึ่งนั่งสนทนากัน มีเรื่องต่าง ๆ เก่า ๆ ใหม่ ๆ แบบคนอยู่ในโลกมานานวันทั่ว ๆ ไป เมื่อเรื่องอื่น ๆ ผ่านไปพอสมควรแล้ว คนหนึ่งในจำนวนนั้น ก็ออกปริศนาว่า "อะไรเอ่ย สี่คนหาม สามคนแห่ คนหนึ่งนั่งแคร่ สองคนพาไป?" *ดังข้างต้น ครั้นแล้วต่างคนต่างก็แก้ปริศนานั้น ผิด ๆ ถูก ๆ เป็นที่สนุกสนาน ตามแต่ใครจะคิดว่า อะไร ๔ อะไร ๓ อะไร ๑ อะไร ๒ ซึ่งก็ได้ตอบกันอย่างโผงผางไม่อ้อมแอ้ม แต่ดูเหมือนจะไม่มีใครตอบถูกใจเจ้าของปริศนาจัง ๆ สักรายเดียว ในที่สุดเจ้าของก็ไขโครมคราม ออกมาเองด้วยเสียงดังว่า พุทโธ่ ๔ – ๓ – ๑ – ๒ นั้นไม่ใช่คนจริง ๆ เป็นปริศนาดังนี้ :–*

สี่คนหาม หมายถึงธาตุ ๔ คนเรานี้มีธาตุ ๔ รู้ไหมล่ะ ? สามคนแห่ หมายถึงไตรลักษณ์ คนหนึ่งนั่งแคร่ หมายถึงจิตหรือวิญญาณ สองคนพาไป หมายถึงกุศลกรรมกับอกุศลกรรม หรือบุญกับบาป...

ผู้เขียนจำคำไขปริศนาได้เลา ๆ ดังนี้ แต่ในครั้งนั้นเห็นเป็นเรื่องสนุกของคนแก่มากกว่าอื่น ไม่ได้คิดถึงข้อเท็จจริงหรือหลักธรรมะ เพราะไม่รู้เทคนิคในทางพระพุทธศาสนา มาลองคิดดูในเวลานี้อีกครั้งหนึ่ง ก็เห็นว่าเป็นปริศนาธรรมเตือนตนเองได้ดี และถ้าเพื่อนฝูงต้องการก็ดูจะเตือนได้เหมือนกัน คือเมื่อนึกถึงตัวเราและนึกถึงปริศนาธรรมนั้น เพียงแค่สามัญสำนึกก็รู้สึกได้ว่า เราถูกหาม ถูกแห่ และนั่งแคร่อยู่ผู้เดียว ต่อจากนั้นก็ถูกสองคนพาไป คนหนึ่งจะพาไปสวรรค์ อีกคนหนึ่งจะพาไปนรก...

สี่คนหาม ที่ว่าเป็นธาตุ ๔ คือ *ดิน น้ำ ลม ไฟ* อันนี้ก็จริง เพราะคนเรายังเป็นคนคงรูปร่างอยู่ได้ และยืนเดินนั่งนอนเปลี่ยนอิริยาบถทั้ง ๔ ได้ หรือแสดงท่าต่าง ๆ ได้ ตลอดถึงไปไหนมาไหนได้ ก็เพราะธาตุทั้ง ๔ นี้ยังช่วยกันหามอยู่ ถ้าธาตุทั้ง ๔ นี้แยกจากกัน ไม่

ช่วยกันหามเมื่อไร เราก็จบเห่...

สามคนแห่ ที่ว่าเป็นไตรลักษณ์ คือ *อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา* อันนี้ก็จริง เพราะคนเราเกิดมาแล้ว สังขารร่างกายก็แปรเปลี่ยนอยู่เสมอ ถูกอนิจจังความไม่เที่ยงแห่อย่างถี่ยิบ เพราะเพียงชั่วระยะนิดเทียวก็แปรแล้ว ดังคาถาในวิสุทธิมรรคว่า

ชีวิตํ อตฺตภาโว จ สุขทุกฺขา จ เกวลา
เอกจิตฺตสมา ยุตฺตา ลหุโส วตฺตเต ขโณ

แปลว่า ชีวิต อัตภาพ และสุขทุกข์ ทั้งมวลประกอบกัน เป็นธรรมเสมอด้วยจิตดวงเดียว ขณะย่อมเป็นไปพลัน เช่นนี้ก็หมายความว่า เราถูกอนิจจังความไม่เที่ยงแห่อยู่เสมอ คือเกิดแล้วเสื่อมด้วย เป็นอย่างอื่นไปด้วย อนิจจังความไม่เที่ยงแห่ไปหาทุกขังความเป็นทุกข์ ดังที่พระพุทธองค์ตรัสว่า "สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์" เพราะคนเราเกิดมาแล้ว สังขารร่างกายก็เป็นทุกข์อยู่เสมอ ถูกทุกขังความเป็นทุกข์แห่อยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเกิดขึ้น ตั้งอยู่ หรือดับไป ดังบาลีที่ว่า

ทุกฺขเมว หิ สมฺโภติ ทุกฺขํ ติฏฺฐติ เวติ จ
นาญฺญตฺร ทุกฺขา สมฺโภติ นาญฺญตฺร ทุกฺขา นิรุชฺฌติ

แปลว่า ก็ทุกข์นั่นแลย่อมเกิดขึ้น ทุกข์ย่อมตั้งอยู่ด้วย ย่อมเสื่อมสิ้นไปด้วย นอกจากทุกข์หาอะไรเกิดมิได้ นอกจากทุกข์หาอะไรดับมิได้ เช่นนี้ก็หมายความว่า เราถูกทุกขังความเป็นทุกข์แห่อยู่เป็นนิตย์ ไม่ว่าเวลาเกิด เวลาเป็นอยู่ หรือเวลาตาย ทุกขังความเป็นทุกข์ แห่ไปหาอนัตตา ดังที่พระพุทธองค์ตรัสว่า "สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา" เพราะคนเราเกิดมาแล้ว สังขารร่างกายไม่อยู่ในอำนาจ แย้งต่ออัตตา เป็นเจ้าของไม่ได้ เป็นสภาพสูญ และเป็นไปตามเหตุปัจจัย สังขารร่างกายของเราทุกคนนี้ พิจารณากระจายออกไปเป็นส่วนย่อย ๆ จากฆนะคือก้อน ก็เหลือแต่ชิ้นส่วน ไม่มีอะไรเป็นเรา เพียงแต่เมื่อขันธ์ทั้งหลายยังมีอยู่ ก็สมมติกันไปเท่านั้นเอง ดังที่แสดงในบาลีว่า

ยถา หิ องฺคสมฺภารา โหติ สทฺโท รโถ อิติ
เอวํ ขนฺเธสุ สนฺเตสุ โหติ สตฺโตติ สมฺมติ

แปลว่า เหมือนอย่างเพราะคุมส่วนทั้งหลายเข้า เสียงว่ารถ ย่อมมีฉันใด เมื่อขันธ์ทั้งหลายยังมีอยู่ การสมมติว่าสัตว์ ย่อมมีฉันนั้น ในที่สุดก็ไม่พ้นบทที่ว่า เกียรติยศชื่อเสียง

เหมือนความฝัน รูปโฉมโนมพรรณเหมือนดอกไม้ ซึ่งมีแต่วันที่จะหายไป และมีแต่วันที่จะเหี่ยวไป เพราะเป็นแต่เรื่องแห่ของอนิจจัง ทุกขัง อนัตตาเท่านั้น และการแห่นั้นแม้จะเอิกเกริกสักเพียงใด ก็ไปยุติกันที่ป่าช้า...

คนหนึ่งนั่งแคร่ ที่ว่าเป็น *จิต* หรือ *วิญญาณ* อันนี้ก็จริง เพราะคนเรายังเป็นคนมีรูปร่างอยู่ ก็มีจิตวิญญาณสิงอยู่ในร่างกายเป็นหนึ่ง ดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า

ทูรงฺคมํ เอกจรํ　　　　อสรีรํ คูหาสยํ
เย จิตฺตํ สญฺญเมสฺสนฺติ　　　　โมกฺขนฺติ มารพนฺธนา

แปลว่า ชนเหล่าใด จักสำรวมจิตซึ่งไปรับอารมณ์ในที่ไกล เที่ยวไปดวงเดียว ไม่มีสรีระ มีคูหาเป็นที่อาศัยได้ ชนเหล่านั้น ย่อมพ้นจากเครื่องผูกของมาร จิตนี้ก็มีธาตุ ๔ หามไปหามมา มีไตรลักษณ์แห่ไปแห่มา เป็นผู้เดียว จะหามหรือจะแห่ไป หรือจะเลิกหามเลิกแห่ ก็แต่ตนคนเดียว ญาติมิตรไม่เกี่ยว ใครช่วยไม่ได้ เครื่องหามเครื่องแห่ก็หามก็แห่เราไปคนเดียว เป็นเรื่องของความว้าเหว่เดียวดายโดยแท้ ในที่สุด แม้จะอาลัยอะไรเหลืออาลัยสักเพียงไร ก็ต้องไปผู้เดียวต่อไปอีก...

สองคนพาไป ที่ว่าเป็น *กุศลกรรม* กับ *อกุศลกรรม* หรือบุญกับบาป อันนี้ก็จริง เพราะคนเราไม่ว่าจะเป็นอยู่หรือจะตายไป ก็ต้องไปตามกรรม ดังบาลีที่ว่า

กมฺมุนา วตฺตตี โลโก
สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม

และกรรมที่ว่านี้ ก็เป็นกรรมดีหนึ่ง เรียกว่า กุศลกรรม หรือบุญกรรม เป็นกรรมชั่วหนึ่ง เรียกว่า อกุศลกรรม หรือบาปกรรม หรือจะว่าธรรมกับอธรรมก็ได้ ดังบาลีที่ว่า

น หิ ธมฺโม อธมฺโม จ　　　　อุโภ สมวิปากิโน
อธมฺโม นิรยํ เนติ　　　　ธมฺโม ปาเปติ สุคตึ

แปลว่า ธรรมและอธรรม ๒ อย่างนี้มีผลไม่เสมอกัน อธรรมย่อมนำไปนรก ธรรมย่อมให้ถึงสุคติ จึงเป็นอันว่า สองคนพาไป ก็คือนายดีกับนายชั่ว นายดีจะนำไปสู่สุคติโลกสวรรค์ คือเป็นมนุษย์ เป็นเทวดา นายชั่วจะนำไปทุคติ คือไปตกนรก เป็นสัตว์ดิรัจฉาน เป็นเปรต เป็นอสุรกาย รวมความได้ว่า นำไปดีทางหนึ่ง นำไปชั่วทางหนึ่ง...

ตามปริศนาธรรมนี้ แม้จะจำได้เป็นเลา ๆ แต่ดูก็เป็นคติชีวิตที่ดีที่จริงอยู่ คือจิตหรือวิญญาณของคนก็ถูกหาม ถูกแห่อยู่เช่นนั้น และย่อมเป็นไปตามที่ตนทำไว้ ทำดีก็พาไปดี ทำชั่วก็พาไปชั่ว จุดแรกที่จะทำดีหรือทำชั่ว ก็คือคนหนึ่งนั่งแคร่นี่แหละ คือจิตใจนี่เอง คนเราเริ่มตั้งกรรมที่จิตใจของตนที่เรียกว่า มโนกรรม มโนกรรมถ้าประกอบด้วยอกุศลมูล คือโลภอยากได้ของเขา พยาบาทปองร้ายเขา เห็นผิดจากคลองธรรม ก็เป็นมโนทุจริต เป็นอกุศล เป็นบาป เป็นอธรรม รวมเป็นใจชั่ว คนเราเมื่อใจชั่วแล้ว พูดออกมาก็ชั่ว ทำออกมาก็ชั่ว เพราะความชั่วนั้น ทุกข์ก็ย่อมติดตามบุคคลผู้นั้นไป เหมือนล้อเกวียนตามรอยเท้าโคตัวที่ลากแอกไป ถ้ามโนกรรมนี้ประกอบด้วยกุศลมูล คือไม่โลภอยากได้ของเขา ไม่พยาบาทปองร้ายเขา เห็นชอบตามคลองธรรม ก็เป็นมโนสุจริต เป็นกุศล เป็นบุญ เป็นธรรม รวมเป็นใจดี คนเราเมื่อใจดีแล้ว พูดออกมาก็ดี ทำออกมาก็ดี เพราะความดีนั้น สุขย่อมติดตามบุคคลนั้นไป เหมือนเงาตามตนไป ข้อเปรียบเทียบในเรื่องความชั่วกับความดีนั้น มีอยู่แตกต่างอย่างน่าคิด คือความชั่วท่านเปรียบเหมือนโคลากเกวียน ซึ่งดุนไปข้างหน้าก็หนัก ถอยมาข้างหลังล้อก็เบียดเท้า เป็นเรื่องของความลำบากมากทีเดียว ส่วนความดีนั้น ท่านเปรียบด้วยเงาตามตน ซึ่งจะไปข้างหน้า หรือถอยหลัง หรือจะซ้ายหันขวาหันอย่างไรก็ไม่หนัก และไม่มีอะไรเบียด เป็นเรื่องของความสบายมากทีเดียว...

เราดูเฉพาะเรื่องความโลภกับความไม่โลภ ๒ ตัวนี้ ความโลภเป็นอกุศล เป็นบาป เป็นอธรรม ย่อมนำไปประสบความยากลำบากต่าง ๆ ความโลภอยากได้เกินกำลังไม่รู้จักสิ้นสุด ทำให้ไม่รู้จักพอ ทำให้กินไม่รู้จักอิ่ม ท่านที่ไปในงานแสดงสัปดาห์แห่งพระไตรปิฎก ซึ่งมีงานเมื่อปลายปีที่แล้ว ณ สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย วัดบวรนิเวศวิหาร จะเห็นส่วนหนึ่งของงานมีพระไตรปิฎกตั้งอยู่เรียงราย ฉบับสยามรัฐ มี ๔๕ เล่ม ในพระไตรปิฎกนี้มีโอกาสแปลออกเป็นภาษาต่าง ๆ มาแล้ว ในพระไตรปิฎกมีเรื่องชาดกแสดงเรื่องอกุศลกรรมอันเกิดจากความโลภ ความโกรธ ความหลงไว้เป็นอันมาก เช่นในมันธาตุราชชาดก แสดงเรื่องความโลภอยากได้ไม่รู้จักพอของพระเจ้ามันธาตุราช โดยความก็ว่าท่านผู้นี้ร่ำรวยเหลือหลายอยู่แล้ว และมีมือดีอยู่มาก คือมือนั้นทั้งซ้ายขวาตบกันเข้าเมื่อไร ทรัพย์สมบัติก็จะร่วงพรั่งพรูลงมาดังห่าฝน แต่ก็ยังไม่พอ ถามลูกน้องว่า มีสมบัติที่ไหนมากกว่านี้ ลูกน้องตัวยุกิเลสนั้นก็บอกว่า ชั้นจาตุมหาราช ก็เผ่นไปยึดสมบัติที่นั่น แล้วถามที่นั่นว่า มีที่ไหนมากกว่านี้อีก พวกนั้นก็ยุกิเลสโลภะต่อไปว่า ชั้นดาวดึงส์ ก็เผ่นขึ้นไปที่นั่นอีก พระอินทร์ใจดีแบ่งสมบัติให้ครึ่งหนึ่ง ก็เกิด

ไม่พอขึ้นมาอีก คิดฆ่าพระอินทร์เพื่อจะครอบครองทั้งหมด แต่ไม่สามารถจะฆ่าได้ ก็เกิดตรอมใจขนาดหนัก และประกอบทั้งแก่แล้ว เรี่ยวแรงน้อย ก็เลยร่วงจากสวรรค์ตกตุ้บลงมาที่สวน บอกให้ประกาศว่า เราอยากได้สมบัติไม่รู้จักพอ พลัดตกจากสวรรค์มาอยู่ที่สวน บัดนี้ตายแล้ว... ชาดกเรื่องนี้แสดงความโลภ ทำลายคุณธรรมอย่างสิ้นเชิง มีแต่ความอยากได้เป็นกำลังเกินเหตุ ความจริงพระเจ้ามันธาตุราชนี้ก็มีมือดีอยู่แล้ว หากจะใช้มือตบหากินโดยสุจริตก็ถมเถ ไม่ต้องหลงกอบโกยให้เหนื่อย และผลสุดท้ายตกไปตายในสวนอย่างน่าสังเวช นี่แหละพระพุทธองค์ถึงได้ตรัสว่า โลโภ ธมฺมานํ ปริปนฺโถ ความโลภเป็นอันตรายแห่งธรรมทั้งหลาย หรือว่า อติโลโภ ปาปโก ความละโมบเป็นบาปแท้...

เรื่องกินไม่รู้จักอิ่ม กินไม่รู้จักพอ เช่นในสิงคาลชาดก แสดงเรื่องกิเลสอยากกินของสุนัขจิ้งจอกตัวหนึ่งได้พบช้างแก่นอนตายอยู่ ก็แทะกินเป็นการใหญ่ ข้างรอบนอกตัวช้าง กินมากินไปเจอที่ทวารหนักนุ่ม ก็เลยแทะกินเข้าไปทีละน้อย จนทะลุเข้าไปในท้องช้าง แล้วเลยนอนกินอยู่ในนั้นไม่ยอมออก นานวันเข้าซากศพช้างก็แห้ง ทวารบีดแข็งออกไม่ได้ ต้องแทะกินต่อไปจนเครื่องในหมด สุนัขจิ้งจอกตัวนั้นออกไม่ได้ ต้องทนทุกข์อยู่ในท้องช้างหลายวัน พอดีฝนตกลงมาทำให้ซากศพช้างอ่อน ทวารช้างเบิดจึงออกมาได้ เมื่อออกมาได้ก็รู้สึกเข็ด ปฏิญาณว่า "เราจะไม่เข้าไปในท้องช้างอีก เพราะเกือบจะตายในท้องช้าง ไม่ขอเห็นแก่กินต่อไปอีก นี่แหละกิเลสอยากกินมันร้ายเหลือ จูงใจให้กินเข้าไป ๆ โดยไม่รู้ว่าอันตรายจะมีอยู่ข้างหน้าอย่างไร เสือกไสให้กินให้แทะไปเรื่อย พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า อิจฺฉา นรํ ปริกสฺสติ ความอยากย่อมเสือกไสซึ่งนรชน หรือว่าความอิ่มในกามทั้งหลายไม่มีในโลก นอกจากนี้ก็มีเรื่องอีกมากเกี่ยวกับโทษของโลภะ โทษของความตระหนี่ อันพาไปสู่คติที่ตกต่ำลง ซึ่งไปเป็นมนุษย์พิกลพิการก็มี ไปเป็นสัตว์ดิรัจฉานก็มี เช่น อานันทเศรษฐีเป็นคนตระหนี่ โลภะครอบงำจิต ได้ฝังทรัพย์ไว้ ๕ แห่งโดยไม่บอกใคร ตายไปเกิดเป็นคนจัณฑาล มีร่างกายหงิกงอต่าง ๆ และเกิดในตระกูลยากจน ผู้ปกครองเลี้ยงไม่ได้ ปล่อยให้ไปเที่ยวขอทาน พลัดเข้าไปในบ้านของตนซึ่งลูกชายครอบครองอยู่ ก็ถูกขับไล่โบยตีอย่างสาหัส พระพุทธเจ้าเสด็จเข้าไปตรัสว่า อย่าตีพ่อ มูลสิริเศรษฐีซึ่งเป็นลูกก็ไม่เชื่อ ต่อมาเมื่อพระองค์ให้พ่อเก่านั้นชี้ขุมทรัพย์ให้จึงเชื่อ หรือที่ว่าผู้โลภจัดตระหนี่กอบโกยแต่ทรัพย์เห็นแก่ได้ถ่ายเดียว ตายไปเกิดเป็นสุนัขเฝ้าขุมทรัพย์ก็มี หรือว่าเป็นปู่โสมเฝ้าทรัพย์ ซึ่งเป็นเรื่องสองคนพาไปนั่นเอง แต่นี่เป็นฝ่ายอกุศล ฝ่ายบาป หรือฝ่ายอธรรมพาไป จึงพาไปลำบากไปตกต่ำต่าง ๆ...

คราวนี้ถ้าฝ่ายกุศล ฝ่ายบุญ หรือฝ่ายธรรมพาไปในทางดี ในกาญจนขันธชาดก เล่าเรื่องคนไถนา ไถไปเจอแท่งทองคำโตเท่าขา ยาว ๕ ศอก คิดจะแบกกลับบ้านแต่ยกไม่ไหว จึงคิดแบ่งออก ๔ ส่วน คือจะใช้เลี้ยงชีวิตส่วนหนึ่ง เก็บไว้ส่วนหนึ่ง ใช้ลงทุนส่วนหนึ่ง จะใช้ทำบุญส่วนหนึ่ง คิดดังนี้แล้วก็แบกทองกลับบ้านได้ ต่อมาก็จัดการตามที่คิดนั้น พอตายบุญก็พาไป และบำเพ็ญบารมีสูงขึ้นโดยลำดับ ในที่สุดพระพุทธองค์ก็ทรงประชุมชาดกนี้ว่า ชาวนานั้นก็มาอุบัติเป็นตถาคตนี้แล และมีเรื่องในชาดกอีกมากมายที่แสดงว่าฝ่ายกุศลพาไปในทางดีทั้งสิ้น...

ในยมกวรรคมีคาถาคู่ กล่าวถึงกุศล อกุศล คือส่วนดีกับส่วนชั่วสำหรับที่จะพาคนหนึ่งนั่งแคร่ไป คนที่นั่งแคร่นี้ก็คือจิต หรือเราชอบเรียกควบกันว่า จิตใจ ดังที่ได้กล่าวข้างต้น จิตของคนที่กุศลพาไป ย่อมรื่นเริงบันเทิง เช่นธัมมิกอุบาสก ผู้มีใจประกอบด้วยบุญกุศล เวลาใกล้จะตาย ก็แสดงความรื่นเริงบันเทิงใจ พระพุทธองค์ตรัสต่อหน้าคนที่เฝ้ารับใช้อยู่ในครั้งนั้นว่า

อิธ โมทติ เปจฺจ โมทติ กตปุญฺโญ อุภยตฺถ โมทติ
โส โมทติ โส ปโมทติ ทิสฺวา กมฺมวิสุทฺธิมตฺตโน

แปลว่า ผู้มีบุญกรรม ย่อมบันเทิงในโลกทั้งสอง คือบันเทิงในโลกนี้ บันเทิงในโลกหน้า คนมีบุญกรรมย่อมบันเทิง ย่อมรื่นเริง เพราะมองเห็นความบริสุทธิ์แห่งกุศลกรรมของตนดังนี้ ส่วนจิตของคนที่อกุศลพาไป ย่อมเศร้าโศก เช่นนายจุนทสูกริกผู้มีใจประกอบด้วยบาปอกุศล เวลาจะตาย ร้องทุรนทุรายด้วยทุกขเวทนาถึง ๗ วัน ตายก็ไปตกนรก คนที่ได้ยินเสียงร้องก็ไปทูลถามพระพุทธองค์ พระพุทธองค์ตรัสว่า

อิธ โสจติ เปจฺจ โสจติ ปาปการี อุภยตฺถ โสจติ
โส โสจติ โส วิหญฺญติ ทิสฺวา กมฺมกิลิฏฺฐมตฺตโน

แปลว่า ผู้มีบาปกรรม ย่อมเศร้าโศกในโลกทั้งสอง คือเศร้าโศกในโลกนี้ เศร้าโศกในโลกหน้า คนมีบาปกรรมเศร้าโศกอยู่ เดือดร้อนอยู่ เพราะมองเห็นกรรมอันเศร้าหมองของตน...

เรื่องสองคนพาไป ก็เป็นเรื่องสำหรับคิดว่า ผู้หามผู้แห่เราก็เท่านั้นแหละ มีแต่จะหามแห่เราไปบ่าช้า เราที่นั่งแคร่จึงควรระวังตัวให้ดี อย่าให้อกุศล บาป หรืออธรรมครอบงำ เพราะจะเดือดร้อนเพราะกรรมอันเศร้าหมอง ต้องเป็นฝ่ายกุศล ฝ่ายบุญหรือฝ่ายธรรมไว้ แล้วฝ่ายดีนี้ก็จะพาไปให้ได้รับความบันเทิงทั้งชาตินี้และชาติหน้า เป็นการรักษาไว้ได้ดีตลอดไป.

เด็กวัดยุคใหม่
แสดงทัศนะเรื่องบิณฑบาต

บิณฑบาตมันก็ขอทานดี ๆ นี่เอง จะไปดัดจริตเรียกว่า โปรดสัตว์ จะได้หรือ ?

การทำทานที่บอกว่าได้บุญ มันเป็นลูกไม้ชั้นสูงเท่านั้นแหละ . . .

เด็กวัยรุ่นเวลานี้ออกจะมีความคิดล้ำหน้าล้ำหลังชอบกล ทำไมเด็กจึงมีพฤติกรรมเช่นทุกวันนี้นั้น นักหนังสือพิมพ์ นักอภิปราย นักศาลคดีเด็กถึงกับตกใจและค้นหาสาเหตุกันวุ่นวาย บางท่านก็ว่า สาเหตุมาจากภาพยนตร์ แต่มีผู้ค้านว่า อาจมีความจริงน้อยมาก เพราะภาพยนตร์มีมานานแล้ว ทำไมจึงมาลุกลามฮือขึ้นเวลานี้ บางท่านก็ว่า อาจมาจากสถาบันต่าง ๆ เช่น กรมตำรวจ โรงเรียน ผู้ปกครอง สังคม ทัณฑสถาน ตลอดจนสถานพินิจของศาลคดีเด็กและเยาวชน แต่ก็มีผู้เห็นสาเหตุเป็นอย่างอื่นอีก เช่นว่าสาเหตุมันมาจากตาแก่ทำไม่ดีต่าง ๆ จนพากันเน่าไปตาม ๆ กัน เด็กมันจึงไม่เกรงกลัวพากันอาละวาดขึ้น . . .

สาเหตุอันแท้จริงของเด็กวัยรุ่นอาละวาด ยังไม่เป็นเอกฉันท์ว่ามาจากอะไร ? แต่คิดว่าคงจะมาจากหลาย ๆ อย่างรวมกัน . . .

อันการที่จะแก้แก๊งอินทรีขาว อินทรีแดง หรืออินทรีดำอะไรต่าง ๆ นั้น นักประพันธ์ใหญ่บางคนจนปัญญา เสนอว่า เรื่องการอบรมศีลธรรมนั้น เป็นเรื่องเก่า ๆ ฤาษีชีพราหมณ์ได้พูดกันมามากแล้ว ไม่แปลกประหลาดอันใด และยังไม่ปรากฏว่าได้ผล . . .

อันการอบรมหรือการพูดเคาะแคะทางศีลธรรมนั้น จะว่าไม่ได้ผลก็เห็นจะเป็นการพูดง่ายเกินไป เพราะตามพุทธประวัติ แม้โลกุตรธรรม พระพุทธองค์ก็ทรงอบรมให้บังเกิดผลได้ถึง

๗๕% ซึ่งเปรียบด้วยดอกบัว ๔ เหล่า จะเป็นเหยื่อของเต่าปลาก็เพียงเหล่าเดียว ในด้านโลกิยธรรมก็ปรากฏว่า สมณะชีพราหมณ์ได้พูดเคาะแคะให้ปุถุชนเลิกดื่มสุราไปก็มี...

พูดถลากไถลไปหน่อย เข้าเรื่องเด็กวัดเสียที ในขบวนเด็กวัดยุคต่าง ๆ เด็กวัดยุคใหม่ออกจะมีทัศนะล้ำหน้าล้ำหลังขอบกล อันเป็นข้อควรศึกษาของสมภารเจ้าวัดอยู่เหมือนกัน...

ทัศนะล้ำหน้าของเขา เขาคาดการณ์ว่า ต่อไปพระจะแย่ ถ้าขืนไปเรียนวิชาต่าง ๆ สอบแข่งขันกับเด็กวัด ไม่เร่งรีบเรียนธัมมะธัมโมให้ล้ำลึก...

ทัศนะล้ำหลังของเขา ก็มักไปงัดเอาเรื่องเก่า ๆ ออกมาโจมตี เช่น บิณฑบาตก็ว่าเป็นขอทาน จะดัดจริตเรียกว่า โปรดสัตว์ไม่ได้ เรื่องทำบุญทำทานก็หาว่าเป็นลูกไม้ชั้นสูง และมักจะออกความเห็นไปในทางรุนแรงเอาจริงเอาจัง ต่างกับเด็กวัดยุคก่อน ๆ เด็กวัดยุคก่อนมักจะซนไปในทางสนุกสนาน ดังที่ว่า

วันหนึ่ง พระผู้เฒ่าต่างวัดมาหาอาจารย์ผู้เฒ่าของเขา เขาเห็นอาการงก ๆ เงิ่น ๆ นึกสนุกขึ้นมา ก็บอกให้พักอยู่หน้าบันไดก่อน แล้วก็รีบขึ้นไปหาอาจารย์ผู้เฒ่าบอกว่า :–

"*ท่านฮับ มีพระแก่ ๆ มาหาฮับ หูท่านหนวกจังเลย จะพูดให้ได้ยินต้องตะเบ็งเสียงแรงฮับ*"

ครั้นแล้วเด็กซนนั้น ก็รีบลงไปหาพระผู้เฒ่าที่คอยอยู่ข้างล่าง ดำเนินตามแผนการณ์อันสนุกสนานของเขาต่อไป :–

"*หลวงตาครับ ขึ้นได้ ๆ แต่เวลาพูดกับท่านต้องเต็มที่หน่อยครับ หูท่านหนักดักดานเล้ย*"

สักประเดี๋ยวเสียงคับกุฎิก็ดังขึ้น

เจ้าวัด "นิมนต์นั่ง มีธุระอะไร ?"

อาคันตุกะ "ไม่มีดอก คิดถึงก็มาเยี่ยม !"

เจ้าวัด "หูหนวกมาแต่เมื่อไร ?"

อาคันตุกะ "ไม่หนวกนี่ ท่านละหนวกมาตั้งแต่เมื่อไร ?"

เจ้าวัด "ไม่หนวกดอก !"

หลังจากนั้นก็ได้ยินขรัวตาทั้ง ๒ หัวเราะฮ่า ๆ ๆ ๆ แล้วท่านสมภารผู้เฒ่าก็กล่าวด้วยความขบขันว่า

"*ไอ้เปี๊ยกทำเหตุ ไอ้ริยำ...*"

เด็กจอมซนแก่นแก้ว เห็นลูกไม้ของตนได้ผลดี ก็พากันหัวเราะเก็กก๊ากกับเพื่อนฝูงอย่างชอบอกชอบใจ...

แต่ทัศนะของเด็กวัดยุคใหม่นี้ ไม่ใช่ทำอย่างล้อพระแก่ ๆ เล่นสนุก ๆ เป็นทัศนะชนิดเอาเป็นเอาตาย วิจารณ์สถาบันต่าง ๆ อย่างรุนแรงคล้าย ๆ กับว่าจะให้สถาบันนั้น ๆ ละลายไปพร้อมกับน้ำลายของเขา ทัศนะแปลก ๆ เหล่านั้น มักจะเป็นอยู่ในจำพวกเด็กมีปมด้อย พวกชอบหนีโรงเรียน พวกพ่อแม่ไม่รัก และพระเณรไม่ชอบ...

ส่วนเด็กยุคใหม่ที่ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน คือเอาวัดเหมือนเมืองตักกสิลา เป็นแหล่งหาความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม เด็กพวกนี้ไม่มีความคิดล้ำหน้าล้ำหลังอะไร คงตั้งใจศึกษาเล่าเรียนวิชาที่ตนเรียนอย่างเอาใจใส่ และเมื่อสิ้นปีก็สอบไล่ได้ ขึ้นปีใหม่ก็ขึ้นชั้นใหม่ต่อไป เด็กจำพวกนี้ก็มีจำนวนมิใช่น้อย เป็นเด็กที่เข้ากันได้กับภิกษุสามเณร...

กำลังตรุษจีน พระบิณฑบาตรวย เด็กวัดกลุ่มหนึ่งคนหัวโจกเผยทัศนะของเขาว่า "การบิณฑบาตมันก็ขอทานดี ๆ นี่เอง แต่มีผู้ดัดจริตเรียกว่า โปรดสัตว์ การทำทานมันก็เป็นลูกไม้ชั้นสูงอย่างหนึ่ง..."

เสียงพวกกันเองคัดค้าน "ไม่เหมือนเว้ย ขอทานเอะอะ ใครไม่ให้บางทีมันก็ด่าเอาด้วย พระเณรบิณฑบาตไปเฉย ๆ ใครไม่ให้ ท่านก็ไม่ด่า..."

เสียงเด็กที่เป็นนักศึกษา " ผมคุยด้วยคนครับ เรื่องบิณฑบาตนี่ อดีตปลัดกระทรวงต่างประเทศคนหนึ่งท่านเล่าว่า พวกฝรั่งก็เข้าใจว่าการบิณฑบาตเป็นขอทาน Begging แต่ท่านได้อธิบายให้ฝรั่งฟังว่า ขอทานกับบิณฑบาตมันเป็นคนละอย่าง ขอทานไม่มีวัตถุประสงค์ในทางกุศล พวกขอทานขอเป็นการส่วนตัว การกระทำบางอย่าง เช่นไปเรี่ยไร เพื่อนำเงินไปสร้างวัด สร้างโรงพยาบาล ตลอดถึงนำไปสงเคราะห์คนอนาถา มีวัตถุประสงค์เป็นกุศลสาธารณะ ก็ย่อมจะแตกต่างกับขอทาน การบิณฑบาตเป็นเรื่องในวงการกุศล มีแบบฉบับที่เป็นพระพุทธบัญญัติทำไปตามแบบเรียกว่า นิสสัย ๔ ซึ่งมีบิณฑบาตอยู่อย่างหนึ่ง มีวัตถุประสงค์ทางพระศาสนา คือให้ผู้ที่เข้ามาบวชไม่ยุ่งต่อการประกอบอาชีพ และพระจะรับเฉพาะจากบุคคลที่เขามีความต้องการบริจาคอาหาร เพื่อวัตถุประสงค์อันเป็นกุศลของเขาอย่างใดอย่างหนึ่ง...อย่างนี้แหละครับ ท่านปลัดกระทรวงท่านว่า ฝรั่งคนนั้นก็ยอมเห็นด้วยกับท่าน..."

เด็กวัดที่มีความคิดล้ำหลัง โจมตีเรื่องบิณฑบาตชักจะมีเสียงเบาลง และมักจะเป็นอย่างนี้

ทุกทีไม่ว่าเรื่องอะไร ถ้าเผชิญหน้าต่อนักศึกษามักจะมีเสียงอ่อนลง เห็นจะเป็นเพราะนักศึกษาส่วนมากพูดจาสุภาพ และมีเหตุผล ใช้คำว่าผม ว่าคุณ และยังอ้างความคิดความเห็นของผู้ใหญ่ที่มีชื่อเสียงนั่นเอง...

อาจารย์องค์หนึ่งนั่งฟังอยู่อย่างภาคภูมิ ชอบเรื่องที่เด็กค้านกันเอง และชอบความรู้ของนักศึกษา คิดว่าเด็กพวกนี้ถ้าพระได้สนทนากับเขาอย่างเป็นกันเองก็จะเกิดประโยชน์มาก นอกจากจะทำให้เด็กเข้าหน้าเข้าตาได้แล้ว ยังจะทำให้เด็กเข้าใจอะไรได้ถูกต้องอีก จึงเข้าไปร่วมวงเด็กและให้ทุกคนออกความเห็นเรื่องบิณฑบาตกับขอทานว่า ใครเห็นเหมือนกัน ใครเห็นต่างกัน? เด็กเหล่านั้นก็ตอบไปตามความเห็นของตัว ต่างบ้าง เหมือนบ้าง ครั้นแล้วอาจารย์จึงบอกว่าเธอออกความเห็นกันแล้วจะเล่าเรื่องให้ฟังบ้าง...

สมัยก่อนพระพุทธเจ้าบัญญัติเรื่องบิณฑบาต ก็มีคนเขาต้องการบริจาคอาหารอยู่แล้วเพื่ออุทิศให้ผู้ล่วงลับไปหรือเพื่อบูชาอื่น ๆ โดยนำไปวางไว้บนแผ่นดินบ้าง โคนต้นไม้บ้างซึ่งตามความจริงของนั้นก็บูดเน่าเสียเปล่า ต่อมาพระพุทธเจ้าจึงทรงแนะนำไปในทางที่เป็นประโยชน์ คือให้นำไปถวายสมณพราหมณ์แล้วทิศส่วนกุศลไปให้ คราวนี้คนเราก็อยากทำบุญทำทานกัน เพื่อประโยชน์ของเขาเองที่จะอุทิศส่วนกุศลไปถึงใคร หรือทำเพื่อจะให้ตัวเขาเองสบายใจ แต่ก็ต้องถ่อกายไปหาพระถึงวัด หรือไปในที่พระอยู่เป็นการลำบาก พระจึงช่วยไปรับเสียเองถึงบ้าน ทำให้ผู้ที่จะทำทานทำได้ง่ายสะดวกเหลือเกิน เพียงแต่จัดอาหารใส่ถ้วยเล็ก ๆ ไว้ก็มีพระมาช่วยรับให้ถึงบ้าน ทำให้ความประสงค์ของเขาสำเร็จลงโดยง่าย...

ด้วยเหตุผลอย่างนี้ การบิณฑบาตกับขอทานจึงต่างกัน และการบิณฑบาตจึงเรียกว่าโปรดสัตว์ได้อย่างไม่มีปัญหา พวกเด็กวัดควรจะอ่านพุทธประวัติ เล่ม ๒ เพื่อจะได้เข้าใจเรื่องที่โต้เถียงกันนี้ดีขึ้น...

ยุคนี้เป็นยุคใหม่แล้ว ทุกคนควรจะได้ทำ ได้พูด ได้คิดด้วยเหตุผล...

การทำทานเป็นลูกไม้ชั้นสูงจริง แต่เป็นชั้นสูงของผู้ทำ มิใช่ของผู้รับ วันหลังคุยกันใหม่...

บิณฑบาตต่างกับขอทาน และบิณฑบาตคือโปรดสัตว์โดยแท้.

การคุ้มครองใจตนเอง

ปัญหาเรื่องการคุ้มครองใจตนเอง เราได้ปล่อยปละละเลยกันมาเสียนาน เรามัวแต่คิดจะครองใจคนอื่นจนชักจะเคยตัวไปเสียแล้ว ยิ่งในปัจจุบันเรารักเสรีภาพและสมภาพกันมากขึ้น การพูด การเขียน การทำ การแสดงท่าทีต่าง ๆ ตลอดถึงความคิดความเห็นร้อยแปดพันประการ ออกจะรู้สึกว่า *ช่างเป็นอิสระเสียนี่กระไร* จึงมักมีเรื่องบุ่มบ่ามหรือบั้นจิ้มบั้นเจ๋อกันมากขึ้น บั้นจิ้มบั้นเจ๋อหนึ่งเป็นฝ่ายก่อเหตุ บั้นจิ้มบั้นเจ๋อหนึ่งเป็นฝ่ายปฏิกิริยา...

เรื่องบุ่มบ่ามหรือบั้นจิ้มบั้นเจ๋อเหล่านั้น ในบ้านแต่ละบ้านหรือสำนักงานแต่ละแห่งมักจะมีไม่ค่อยขาด และเป็นที่รู้กันทั่วไป เมื่อมีพวกบุ่มบ่ามทำอะไรเป็นการกดดันเข้า ก็มีพวกบุ่มบ่ามทำอะไรเป็นปฏิกิริยาออกมาต่อ ๆ กันไปเป็นปฏิกิริยาลูกโซ่ และแล้วก็มีคนอวดฉลาดคาดความคิดเห็นของคนเกิดขึ้นอีกพวกหนึ่ง...

เมษายน วันมหาสงกรานต์แต่ละครั้ง เป็นเวลาของฤดูร้อนเต็มที่ซึ่งเคยติดกันอยู่ว่าเป็นเวลาที่ทำให้คนมีสติอารมณ์ฟุ้งซ่านมากกว่าเวลาอื่น ถึงกับต้องหาวิธีหรือศิลปะครองชีวิตในฤดูร้อนกันต่าง ๆ เช่นไปตากอากาศชายทะเล เล่นสาดน้ำกันในวันสงกรานต์เป็นต้น ส่วนผู้ที่ไม่ได้ไปไหนนอนอุดอู้อยู่ในกรุง กลางคืนนอนไม่หลับกระสับกระส่าย ก็มีคนแนะศิลปะการนอนในฤดูร้อน คือเวลาขึ้นเตียงนอนก็ให้ใช้ผ้าห่มซ้อนหลาย ๆ ชั้นคลุมตัวจนรู้สึกร้อนจะทนไม่ไหว จึงเปลื้องผ้าคลุมออก หลังจากนั้นก็จะนอนหลับสบาย อันนี้มีอธิบายว่า ในเวลาที่ผ้าคลุมหลายชั้นนั้นเป็นเวลาที่เรารู้สึกร้อนเหลือทน ครั้นเปลื้องผ้าคลุมออกเราจะรู้สึกเย็นลง และสบาย เมื่อเป็นเช่นนี้จิตก็หลุดจากอารมณ์ร้อนจึงหลับสบายแล...

เรื่องฤดูร้อนทำให้คนคลุ้มคลั่งมากจริงไหม ? ผู้เขียนเคยไปที่โรงพยาบาลสมเด็จเจ้าพระยาที่ปากคลองสานสมัยเมื่อยังเรียกว่า โรงพยาบาลโรคจิต เนื่องจากพากระทาชายหนึ่งไปเพราะเขาเกิดมีอารมณ์เหี่ยวแห้ง (ซึมเศร้า) เนื่องจากความกดดันทางแม่ยาย คือแม่ยายของเขามีลูกเขย ๒ คน ลูกเขยคนหนึ่งมีเรือนอยู่ต่างหาก ส่วนตัวเขาอยู่กับแม่ยาย และทำมาหาเลี้ยงครอบครัวโดยเฉพาะคือเอาใจใส่ดูแลแม่ยายเป็นอย่างดี แต่ปรากฏว่าแม่ยายไม่รักและไม่สนใจเขา กลับไปรักและไปสนใจลูกเขยอีกคนหนึ่ง เขาสารภาพกับนายแพทย์อย่างนี้แล้วเล่าต่อไปว่า

ตั้งแต่นั้นมาเขาก็รู้สึกหัวใจเหี่ยวแห้งเศร้าสลดรันทดใจอย่างบอกไม่ถูก มีอาการพูดเผลอ พูดแล้วพูดอีก และไม่ติดต่อกัน แต่ก็มีปัญหาเรื่องแม่ยายวกวนอยู่เสมอ บ้าแบบนี้พูดกันอย่างตรง ๆ ก็คือบ้าเพราะ *แม่ยายเป็นพิษ* นั่นเอง เสียงแว่ว ๆ จากหมอหรือใครคนหนึ่งบอกว่า เพราะแกปล่อยให้อารมณ์เหี่ยวแห้งเกินไป ในที่สุดก็คุมครองใจตนเองไม่อยู่ เป็นภาวะที่น่าสงสาร เพราะอาการพึมพำที่แสดงออกมานั้นมันบอกถึงความเหี่ยวแห้งใจอย่างเหลือเกิน . . .

ปัญหาที่ว่าฤดูร้อนทำให้คนคลุ้มคลั่งมากจริงไหม ? นายแพทย์ในครั้งนั้นได้ให้สถิติว่าไม่แตกต่างกับฤดูอื่น คงมีเป็นปกติทั้งฤดูร้อน ฤดูฝน และฤดูหนาว จึงเป็นอันว่าโรคอย่างว่านี้เกิดไม่เลือกฤดู เราจึงต้องระวังรักษาตัวกันทุกฤดูไปทีเดียว มิฉะนั้นเราก็อาจเป็นในฤดูร้อนนี้ ซึ่งอาจเกิดขึ้นในขณะไปตากอากาศ หรือกำลังเล่นสาดน้ำสงกรานต์นั้น ถ้ารอดจากฤดูนี้ไปได้ แต่ไปเผอเรอในฤดูฝนเราก็อาจไปเพลี่ยงพล้ำในฤดูนั้น ครั้นพ้นจากฤดูฝนไปได้แต่ไปปล่อยใจในฤดูหนาว เราก็อาจไปพลาดท่าเสียทีในฤดูหนาวที่จะมาถึงข้างหน้าก็ได้ . . .

โอกาสที่คนมักจะพลั้งพลาด เกิดบุ่มบ่ามหรือบั้นจิ้มบั้นเจ๋อขึ้นนั้น *มันง่ายนิดเดียว* แค่อารมณ์ *วูบหนึ่ง* ก็เป็นไปได้เสียแล้ว และอาจเป็นตำหนิติดตัวและเป็นเรื่องช้ำใจไปตลอดชีวิตก็เป็นได้ การพูดให้ระวังรักษาตัวในสามฤดูกาล คือฤดูร้อน ฤดูฝน และฤดูหนาว เป็นการพูดระยะยาวมากทีเดียว เพียงแต่เราจะบอกคนที่เราหวังดีให้ระวังเนื้อระวังตัวทุก ๆ เดือน ก็อาจเป็นระยะเวลาที่ห่างเกินไป จะพูดถึงเรื่องนี้ทุกกึ่งเดือนทุกเจ็ดวัน ก็คงเป็นเวลาที่ห่างอยู่นั่นเอง *ทุกวินาที ทุกลมหายใจ ทุกขณะจิต* ถ้าเป็นเวลาของการระมัดระวังหรือการรักษาเนื้อรักษาตัว ความพลั้งพลาดก็ไม่มีโอกาสจะเกิดขึ้นได้ . . .

คนดีเกินไปกลายเป็นบ้า ได้หรือไม่ ? เสียงเล่ากันเมื่อไม่สู้จะช้านานมานี้เป็นทำนองว่าคนเรานั้นถ้าจะให้ดีเกินไปนักก็อาจกลายเป็นบ้า ดังว่ามีเด็กหญิงคนหนึ่ง ถูกปกครองอย่างดีที่สุด การแต่งกายเป็นระเบียบเรียบร้อยที่สุด เล่าเรียนดีมาก บังเอิญวันหนึ่งเด็กคนนั้นถูกตำหนิที่โรงเรียนนิดหน่อย ดูเหมือนว่ากระโปรงเธอสั้นไปเล็กน้อย เนื่องจากตัวเธอโตขึ้นขายาวออกไป แต่กระโปรงมันไม่ยาวตาม เพียงการถูกติว่ากระโปรงสั้นไปเท่านั้นก็เสียใจมาก กลับมาบ้านเร่งคุณแม่ให้แก้กระโปรงให้เสร็จเรียบร้อยในคืนนั้น จะได้แต่งไปโรงเรียนให้เรียบร้อยถูกต้องในวันรุ่งขึ้น ต่อมาเด็กที่ว่าแสนดีมีระเบียบเรียบร้อยและเรียนดีคนนั้นก็ออกเดินทางไปเรียนต่อที่เมืองนอก พอเครื่องบินจอดที่ผืนแผ่นดินใหม่ นักเรียนคนนั้นลงเหยียบพื้นธรณีที่นั้นก็ร้อง ไชโย ออกมาทันทีและว่า *มาถึงดินแดนแห่งเสรีภาพแล้ว* และรวบรัดสรุปลงว่า ในไม่

ช้าเด็กคนนั้นก็คุ้มครองใจตนเองไม่ได้ เป็นโรคประสาทอย่างหนัก ? วิกลจริต ? เป็นบ้า ? อะไรทำนองนี้แหละ...

การเล่าเรื่องนี้จะเพื่อประชดคนบางคนบางกลุ่มที่พยายามจะให้เด็กดีอย่างนั้นอย่างนี้จนเกินไปหรือเล่าพอเป็นข้อคิดให้พิจารณากันดู จะได้ดำเนินการให้พอเหมาะพอควรในด้านจริยศึกษาสำหรับเยาวชนต่อไป ? เรื่องนั้นจะเป็นอย่างไรก็ช่าง แต่ในปัญหาที่ว่า *คนดีกลายเป็นบ้า* จะเป็นได้หรือไม่ ? อันนี้ก็ควรจะเป็นข้อคิดสำหรับฤดูร้อนอยู่มากทีเดียว ผู้เขียนขอยืนยันว่า *คนดีไม่บ้า* ตรงกันข้าม *คนบ้าไม่ดี* ที่ว่า *คนดีเกินไปกลายเป็นบ้า* ข้อนี้ก็เป็นไปไม่ได้ คนดีจะไม่มีอะไรขาดอะไรเกิน คนไม่เต็มบาทหรือคนล้นบาทไม่ใช่เป็นคนดี ดีจะกลายเป็นบ้าไม่ได้แน่ เหมือนทองคำจะกลายเป็นตะกั่วก็ไม่ได้ เพชรจะกลายเป็นถ่านก็ไม่ได้ บ้าย่อมมีสมุฏฐานที่ไม่ดี ทำให้คุ้มครองใจตนเองไม่ได้ !

ในปัญหาเรื่องเด็กนักเรียนคนนั้นที่เล่าเป็นนิทานสดกันไว้ และแสดงว่านิทานเรื่องนี้สอนให้รู้ว่า *คนดีเกินไปกลายเป็นบ้า* นั้น เห็นจะไม่ชอบด้วยเหตุผลนักที่จะสรุปลงง่าย ๆ อย่างนั้น เพราะฟังตามเรื่องแล้วก็พอจะมองเห็นค่อนข้างชัดเจนมากทีเดียวว่า เด็กคนนั้นไม่ใช่อยากดีเอง เป็นแต่ผู้ปกครองครูบาอาจารย์อยากให้ดีซึ่งเป็นเรื่องกดดันไว้อย่างหนัก ข้อที่เห็นได้อย่างชัดเจนก็คือ พอแกพ้นจากมือผู้ปกครองเดิมไปยังผืนแผ่นดินอีกแห่งหนึ่งก็ร้อง ไชโยขึ้นมาทันทีและประกาศออกมาโต้ง ๆ ว่า *มาถึงดินแดนแห่งเสรีภาพแล้ว* นี่จะเห็นได้ว่า เด็กคนนั้นมิใช่เป็นเด็กดีอะไรนักหนา ที่ดูเป็นเด็กมีระเบียบเรียบร้อยก็เพราะมีความกดดันอยู่ พูดง่าย ๆ ก็คือว่าไม่ใช่ตัวเด็กอยากดีเอง เป็นแต่คนอื่นอยากให้ดี จิตใจที่แท้ของเด็กคนนี้ต้องการเสรีภาพ อยากทำอะไรตามใจตัวเองมากกว่า ด้วยเหตุนี้พอพ้นมือพวกกดดันไปแล้ว จึงได้ประกาศเสรีภาพออกมาทันที ถ้าความดีความเรียบร้อยต่าง ๆ ที่ปรากฏจากเด็กคนนั้นเป็นความปรารถนาของเด็กเองแล้ว ก็คงจะไม่มีการประกาศเสรีภาพเพ้อ ๆ และคงจะไม่กลับมาเมืองไทยในลักษณะเช่นนั้น...

เรื่องของความดีไม่มีอะไรเกินไป ความดีก็ต้องพอดี ๆ ส่วนอะไรที่เกินไปนั้นไม่ใช่ความดี เช่นว่าการกราบไหว้เป็นความดี แต่ถ้ากราบไม่เลือกที่หรือกราบไม่หยุด ก็กลายเป็นความบ้าไป การอาบน้ำชำระร่างกายให้สะอาดเป็นสิ่งที่ดี แต่ถ้าใครอาบไม่หยุดเพียง ๒๔ ชั่วโมง ก็ดูเหมือนจะบ้าไปเสียแล้ว แม้แต่คนที่มักเข้าห้องน้ำนานเกินพอดี ก็มักจะถูกสงสัยว่าท่าจะวิกลจริต เห็นห้องน้ำเป็นห้องนั่งเล่นไปเสียแล้วกระมัง ?

กระทาชายใจเหี่ยวแห้ง เพราะแม่ยายเป็นพิษนั้นก็ดี เด็กนักเรียนที่ไปร้องไชโยและประกาศเสรีภาพในต่างประเทศนั้นก็ดี แสดงถึงการคุ้มครองใจตนเองไม่ได้อย่างหนัก จนช่วยตนเองไม่ได้ต้องไปพึ่งโรงพยาบาลโรคจิต หรือต้องอยู่ในความคุ้มครองของญาติ หรือต้องพึ่งทางธรรม...

เมื่อครั้งพุทธกาลมีผู้หญิงคนหนึ่ง ชื่อ *ปฏาจารา* เป็นลูกสาวเศรษฐีในเมืองสาวัตถี คุ้มครองใจตนเองไม่ได้ในเรื่องความรัก หนีออกจากบ้านไปกับผู้ชายคนหนึ่งแบบความรักทำให้ตาบอด เห็นคฤหาสน์อันใหญ่โตมโหฬารของบิดามารดา สู้กระท่อมน้อยที่จะไปสร้างกับคนรักไม่ได้ ที่นั้นมันจะเป็น *ปราสาททองของชีวิต* แต่มโนภาพที่วาดไว้ในใจมันผิดไปเสียทุกอย่าง ความลำเค็ญยากแค้นในชีวิตมันเกิดเพิ่มพูนขึ้นทุกวัน กระทาชายคนนั้น วันแล้ววันเล่า ปีแล้วปีเล่า ก็ไม่มีท่าทางว่าจะสร้างปราสาทของชีวิตขึ้นมาได้สักที เมื่อมีลูกสองคนก็ถึงที่สุดของความอดทน จึงชวนสามีคู่ยากบากหน้ากลับไปหาบิดามารดา ซึ่งสามีก็ตกลง (คงจะคิดว่าอันตายายทั้ง ๒ นั้น ถึงจะมีความโกรธแค้นแสนเคืองสักเพียงไร ที่ได้พากันแหวกวงล้อมประเพณีออกไป ทำให้ท่านเศร้าใจอยู่ แต่เมื่อเห็นหลานตาดำ ๆ ก็คงจะเกิดความปรานีบ้าง) จึงพากันเดินกลับเพื่อเข้าสู่อ้อมอกอันอบอุ่นของบิดามารดาต่อไป *อกใครเล่าจะอุ่นเหมือนอกแม่ ?* ก็จะสำนึกกันตอนนี้ได้บ้าง พากันเดินรีบเดิน หนทางก็กันดารมาก ฝนก็ตกหนัก ลูกน้อยทั้งสองก็หนาวสั่น (ลูกเอ๋ยเจ้ามาเกิดยามยากก็เป็นเช่นนี้แหละ) ฝ่ายสามีจึงแวะเข้าไปข้างทางเพื่อจะหาใบไม้มาบังฝนให้ลูก ก็ไปถูกงูกัดตาย *โอเพื่อนยากจากไปแล้ว* นางจึงพาลูกทั้ง ๒ ไปด้วยตนคนเดียว ถึงแม่น้ำสายหนึ่งกำลังไหลเชี่ยว จึงลำเลียงลูกข้ามทีละคน โดยพักคนหนึ่งไว้ที่ข้างตลิ่ง พา (อุ้ม) ลูกคนโตไปวางไว้อีกฝั่งหนึ่ง แล้วนางก็กลับมารับลูกอีกคนหนึ่ง ขณะที่นางกำลังอยู่กลางแม่น้ำทันใดนั้น ก็เห็นเหยี่ยวโฉบลงหาลูกของนางด้วยสำคัญว่าชิ้นเนื้อ นางกำลังตกใจสุดขีด จึงยกมือทั้งสองขึ้นตะเพิด ลูกที่นางอุ้มไปวางไว้ ก็นึกว่านางเรียก จึงโดดจมน้ำตายหายไป ส่วนลูกบนตลิ่งก็ถูกเหยี่ยวโฉบไป *โอลูกทั้งสองจากไปแล้ว* พายุใหญ่ครั้งนั้นรุนแรงมากทำให้คฤหาสน์ของเศรษฐีผู้บิดามารดาพังลงและทับกันตายทั้งครอบครัว นางผู้สูญสิ้นแล้วทั้งผัวและลูก ได้เดินมาเดียวดายด้วยหัวใจอันห่อเหี่ยว ที่สุดก็มาถึงบ้านเดิมที่เคยให้ความสุขสดชื่นเมื่อครั้งแต่ยังเป็นสาวก็เห็นบ้านพังเสียแล้ว คนบ้านใกล้เคียงบอกว่า ท่านเศรษฐีทั้งสองและพี่ชายของนางได้ตายพร้อมกัน และชี้ไปที่เชิงตะกอนว่า เขาได้เผาแล้ว ไฟยังติดกรุ่น ๆ อยู่นั้น *โอท่านบิดามารดาและพี่ชายจากไปแล้ว* เป็นอันหมดสิ้นกันที

เกิดทุกข์ยากนักหนาคราครองคู่
และจู่จู่สามีตายวายสังขาร์
ลูกทั้งสองต้องพรากจากดวงตา
อีกบิดามารดามาม้วยมรณ์.

เมื่อนางถูกโศกปะทะ ๓ – ๔ ซ้ำ ก็มิรู้ที่จะทำไฉน ? เกิดโทมนัสท่วมทับหัวใจ ในที่สุดก็ครองใจไว้ไม่อยู่ เดินบ่นเพ้อไปแต่ผู้เดียว แต่เป็นคราวเคราะห์ดีที่เดินเข้าไปที่วัดพระเชตวัน ซึ่งพระพุทธองค์กำลังทรงแสดงธรรมอยู่ในท่ามกลางบริษัท จึงทรงสั่งสอนตักเตือนให้กลับได้สติ นางนั้นจึงกลับหายละเมอเพ้อพก ออกบวชเป็นภิกษุณีมีศีลธรรมดีเป็นที่ประจักษ์...

คนเราจะคุ้มครองใจตนเองได้หรือไม่ได้สำคัญอยู่ที่ *สติ* ตัวเดียว เพราะความหมายของ *สติ* นั้น มีความหมายไว้กว้าง ๆ ถึง ๓ ประการ คือ สติ = ความรู้สึกตัว สติ = ความรู้สึกผิดชอบ สติ = ความระลึก คนเราเห็นจะไม่มีความเสียหายพลั้งพลาด *ถ้ามีความรู้สึกตัว มีความรู้สึกผิดชอบ และมีความระลึกได้* แต่ปัญหาเรื่องใจของเรา ย่อมเป็นเรื่องที่เราจะต้องทำความเข้าใจเป็นอย่างมาก และการคุ้มครองใจตนเองนั้น ย่อมจะต้องใช้วิธีการหรือศิลปะชั้นสูงสุดยอดทีเดียว มิฉะนั้นอาจเป็นอะไรไปก่อนสิ้นฤดูร้อนนี้ก็ได้ แต่ถ้าคุ้มครองใจของตนเองไว้ดี ก็เป็นที่รับรองได้ เพราะพระพุทธองค์ตรัสว่า *คนพวกที่รักษาจิตใจของตนได้ ย่อมพ้นจากเครื่องผูกของมาร*...

ใจ หมายถึงสิ่งสำคัญในตัวเรา คือ *สิ่งที่มีหน้าที่รู้ คิด และนึก* คุ้มครองหมายถึงการ *ระวังรักษา* การคุ้มครองใจ ก็คือการระวังรักษา *สิ่งที่มีหน้าที่รู้ คิด และนึก* การระวังรักษาใจจึงเป็นงานประณีตที่สุดของมนุษย์...

ลักษณะของจิตใจย่อม *ดิ้นรนกวัดแกว่ง รักษายาก ห้ามยาก* เจ้าหน้าที่ซึ่งจะเป็นยามรักษาจิตใจได้ก็มีอยู่อย่างเดียวคือ สติ พระพุทธองค์ตรัสว่า รกฺขมาโน สโต รกฺเข ผู้รักษาต้องมีสติรักษา สติ ย่อมเป็นยามรักษาใจได้ดีที่สุด เพราะทำหน้าที่ถึง ๓ อย่างคือ ๑. คอยสะกิดให้รู้สึกตัว ๒. คอยเตือนให้รู้สึกผิดชอบ ๓. คอยสั่งสอนให้ระลึกให้รู้จักคิดหน้าคิดหลัง และที่สำคัญคือให้ระลึกรู้ตัวในปัจจุบัน รวมความว่าคนเราถ้า *รู้สึกตัว รู้สึกผิดชอบ และมีความระลึกได้* ก็ย่อมคุ้มครองตนเองได้ คนเราที่เสียตัวหรือเสียอะไรก็ตาม ก็เพราะ *ลืมตัว ไม่รู้จักผิดชอบ และระลึกไม่ได้* ไม่มีอะไรนอกไปจากนี้ จึงขอย้ำไว้หน่อยหนึ่ง...

นางปฏาจาราที่ต้องพลาดอะไรไปอย่างมากมาย เริ่มตั้งแต่ชีวิตรักเป็นอันดับแรก ก็เพราะไม่รู้ผิดชอบในชีวิตสมรสว่า จะดำเนินไปในแบบไหน การพลัดพรากต่าง ๆ ที่ต้องประสบถึง

๓ ครั้ง สามีตาย ลูกตาย บิดามารดาและพี่ชายตาย วิปโยคทุกข์เกิดขึ้นเต็มที่ ก็เพราะไม่รู้สึกตัวและไม่มีความระลึกได้ จึงตกอยู่ในสภาพครองใจตนเองไม่ได้ ต่อเมื่อได้พบพระพุทธองค์ทรงตักเตือนสั่งสอน จึงกลับได้สติ คุ้มครองใจตนเองได้ และพระพุทธองค์ทรงย้ำให้เห็นถึง *ความสิ้นความเสื่อม* ทำให้นางปฏาจาราได้หลักคุ้มครองใจอย่างสูงสุด เพราะคนเรานั้นแม้จะมีอะไรเกิดขึ้นมากมายหรือเสื่อมสลายไปสักเพียงไรก็ตาม ถ้าเห็น *ความสิ้นความเสื่อม* เป็นของธรรมดา ก็สามารถปลงตกได้ทุกอย่าง แต่นี่เป็นวิธีการคุ้มครองใจขั้นสูงสุด ซึ่งมีอานุภาพคุ้มครองใจได้ตลอดกาล ดังที่นางปฏาจาราปฏิบัติได้นั้น ไม่มีวันจะกลับไปเหลวไหลได้อีก คือตั้งแต่วันนั้นไม่มีใครจะได้เห็นนางปฏาจาราบ่นเพ้อ หรือแม้น้ำตาของนางสักหยดเดียว...

แต่ถ้าเราจะพูดถึงปัญหาการคุ้มครองใจในชีวิตประจำวัน พอมิให้คิดฟุ้งซ่านเป็นโรคเส้นประสาท เราก็อาจทำได้ด้วยทำจิตใจให้รักงานสักอย่างหนึ่ง เช่นที่ *วินส์ตัน เชอร์ชิล* ให้คำตอบเมื่อมีคนไปถามทุกข์สุขว่า *ผมมีงานยุ่งมาก ผมไม่มีเวลาสำหรับทุกข์* คนที่ทำงานตามหลักอิทธิบาทของพระพุทธเจ้า ก็คงไม่มีเวลาสำหรับทุกข์เช่นเดียวกัน ใคร ๆ ก็คงรู้ว่าคนที่ขายของใน*ดีพาร์ตเม้นต์สโตร์* จะต้องยุ่งอยู่ตลอดวันและห้างร้านเช่นนี้เป็นที่คุ้มครองใจมิให้เป็นโรคเส้นประสาทดีนัก เพราะคนที่เหนื่อยมาตลอดวันนั้นกลางคืนย่อมนอนหลับเป็นตาย...

สตรีผู้หนึ่งเคยแก้ปัญหาเรื่องคิดมากของเธอโดยให้คนใช้ออกจากบ้าน เพื่อจะทำงานบ้านให้ยุ่งทั้งวันเสียเอง แต่งานบ้านที่เคยคิดว่ามากจนทำไม่ไหวนั้น ครั้นทำแบบอิทธิบาทภาวนางานก็เลยไม่พอ เมื่อหมดงานก็เริ่มคิดมากอีก เธอจึงไปสมัครงานที่ดีพาร์ตเม้นต์สโตร์ คราวนี้ได้ผลไม่มีเวลาคิดฟุ้งซ่านเลย กลับมาอาบน้ำอาบท่ารับประทานอาหารแล้วก็นอนหลับเป็นตาย.

การทำงานด้วยความรักงาน ความเพิ่มความเอาใจใส่และใคร่ครวญในงาน ย่อมเป็นอานุภาพคุ้มครองใจตนเองเป็นอย่างดีในชีวิตประจำวัน...

แต่มนุษย์มีข้อเสียอยู่ที่ว่า มักจะมัวหาศิลปะคุ้มครองใจคนอื่นมากเกินไป ศิลปะคุ้มครองใจตนเองจึงขาดตกบกพร่องอยู่เสมอ มิฉะนั้นก็คงดี.

ชุดปริศนา เรื่อง "เบื่อ"

รู้สึกว่า "เบื่อ" กำลัง "บ่น" ที่ระบาดอยู่อย่างหนึ่ง รวมอยู่ในเรื่องทั้งหลายที่ผู้เขียนรู้ ไม่ใช่ไปเที่ยวเอียงหูฟังที่ไหน และไม่ได้ไปซอกถามแต่อย่างไร เป็นแต่เรื่อง "เบื่อ" ออกมาจากเรื่อง "บ่น" คนเบื่ออะไรอยู่มักอดบ่นไม่ได้ *เบื่อ–บ่น* ควงกันติดเป็นคู่มา ก็เลยกลายเป็น เบื่อ – บ่น แล้วก็มีเสียง "บ่น – เบื่อ" มาเข้าช่องหูจนได้ การพบปะสนทนากันเวลานี้ ถ้าสนทนากันสักพักจากเรื่องที่ถามทุกข์สุขกันอย่างธรรมดา แล้วสนทนากันออกไปอีกคราวนี้ไม่สู้จะช้านานเสียงว่า "เบื่อ" จะหลุดออกมาจนได้ บางทีจะเป็นเสียงลอย ๆ อย่างไม่ค่อยจะได้ความว่าเบื่ออะไร ยังคลุมเครือเหมือนนิกสันสนทนากับเมาเซตุง ต้องรอใจเย็น ๆ ออกไปอีกหน่อย เรื่องก็ค่อย ๆ ทยอยออกมาทีละนิดละหน่อย คล้ายกับนิกสันสนทนากับจูเอนไล แต่ก็ยังไม่สิ้นความคลุมเครือ ไม่สิ้นความคลางแคลงอยู่ดี ดังที่จะเห็นได้ว่าทิ้งข้อคลางแคลงไว้ให้คนคิดค้นกันต่อไป เชื่อว่าต่อไปในอนาคตการพบกันระหว่างสหรัฐกับจีนแดงจะเป็นประวัติศาสตร์ใหญ่เรื่องหนึ่ง ซึ่งมหาบุรุษนิกสันได้ฝากไว้ เรื่อง "เบื่อ" ที่ใคร ๆ บ่นกันทุกวันนี้ ก็เป็นชีวประวัติตอนหนึ่งของแต่ละคนโดยไม่ต้องสงสัย คำว่า "เบื่อ" อาจเป็นเสียงอันตรายอย่างหนึ่งของชีวิตคน มากน้อยแล้วแต่เรื่อง "เบื่อ" นั้นจะไปถูกเอาสิ่งสำคัญเพียงไร หากไป "เบื่อ" ถูกเอาสิ่งสำคัญจริง ๆ เข้า มิ่งขวัญของผู้นั้นก็จะเริ่มทรุดลงจนถึงอาจดับวูบไปก็ได้ ดังนั้นเรื่องนี้จึงจำต้องพิจารณากันให้ลึกซึ้งถึงก้นบึ้ง แล้วรีบขจัดตัว "เบื่อ" โดยพลัน เหมือนคนกิน "ยาเบื่อ" เข้าไปจะต้องรีบไปโรงพยาบาลล้างท้องโดยด่วน ชีวิตจึงจะปลอดภัย และมีโอกาสที่จะสร้างสรรค์สิ่งดีงามสืบไป...

เบื่อ คืออะไร? ควรจะได้รู้จักให้เป็นอย่างดี ถ้าไม่ทำความรู้จัก "เบื่อ" อันเป็นศัตรูตัวร้ายของคน คนก็จะคิดว่า "เบื่อ" เป็นมิตร แล้วก็เอาแต่ "บ่นเบื่อ" อยู่ตลอดศกหรือหลายศกก็ได้ เพราะเป็นความจริงอยู่ว่า เราได้ยินคนบ่นเบื่ออะไรมาเมื่อศกก่อน ศกนี้ก็ยังบ่นเบื่ออยู่อีก อีแบบนี้เรียกว่า "เบื่อข้ามศก" กลายเป็นศึกยืดเยื้ออยู่ในสมองหรือในจิตใจนับเป็นสิ่งเสียหายมาก เหมือนวัชพืชหรือศัตรูพืชที่ค้างอยู่ในสวนข้ามศกโดยที่เจ้าของสวนไม่ขจัด เมื่อเจ้าของสวนไม่ทำลาย วัชพืชหรือศัตรูพืชก็ทำลายสวนของเจ้าของสวนนั้น ชนิดที่

กล่าวได้ว่าน่าเสียดายมาก สวนที่เขียวสดชอุ่มออกดอกออกผลน่าดูน่ารับประทานนั้น ย่อมเป็นสิ่งที่น่าภูมิใจฉันใด คนที่ไม่มี "เบื่อ" เกาะกินก็น่าชมชื่นสำหรับตนเองและคนอื่น ๆ และน่าภาคภูมิใจสำหรับตนเองได้อย่างถูกต้อง "เบื่อ" คืออะไร ? ขอตั้งเป็นปัญหาค้างเติ่งไว้ก่อน อย่าเพิ่ง "เบื่อ" จะเล่านิทานสดเรื่อง "เบื่อ" แล้ว "บ่น" ออกมา ซึ่งได้ผลให้เห็นได้ชัดโดยไม่ช้า คือบ่นเบื่อตอนกลางคืน พอรุ่งเช้าก็เริ่มประจักษ์แก่ตนเอง...

ณ ถิ่นใกล้แหล่งเสื่อมโทรมแห่งหนึ่ง มีสามีภรรยาคู่หนึ่ง แรก ๆ น้ำต้มผักก็ว่า "หวาน" แต่ต่อมารสหวานนั้นก็จางจืดไป อย่าว่าแต่น้ำต้มผักจะไม่หวาน แม้ขนมหวานก็กลายเป็นไม่หวาน ทุกสิ่งกลายเป็นรสขม เมื่อมีลูกด้วยกัน ๔ คน ทั้งลูกชายและลูกหญิงคนโตไปเข้าโรงเรียน คนนี้ภรรยาเป็นธุระหลายอย่างในการไปโรงเรียน ส่วนอีก ๓ คนภรรยาก็ต้องเป็นธุระให้อาบน้ำ ให้รับประทานอาหาร คนเล็กยังต้องป้อนข้าวก็มี เรื่องกระจองอแงทั้งกลางวันจนมาถึงกลางคืน และแม่บ้านนั้นก็ต้องทำหน้าที่แม่บ้านอื่น ๆ อีกมาก ไม่ต่างอะไรกับหัวหน้าปฏิวัติ ต้องทำงานใหญ่ ๆ จนถึงงานจิปาถะ แม่บ้านคนนั้นก็คงจะเบื่อ แต่ยังไม่ทันได้ "บ่น" คืนหนึ่งพ่อบ้านหยิบโน่นหยิบนี่ จัดการกับลูกอย่างนั้นอย่างนี้ ดูวุ่นเอาการ พ่อบ้านอาจจะเบื่ออยู่แล้วหลายราตรี แต่ยังไม่ได้ "บ่น" พอมาถึงราตรีที่พ่อบ้านเกิดภาวะวิกฤตขึ้นในสมอง ก็เลย "บ่น" ออกมาว่า "บ้านนี้ถ้าไม่มีเธอเสียคนเดียวคงสบาย" แม่บ้านฟังแล้วหัวใจเต้นแรงจนร่างกายอันร่วงโรยเสื่อมคุณภาพสะท้านไปทั่วร่าง...

ความเหน็ดเหนื่อยความน่าเบื่อที่ตนเองได้รับมีมาตลอดทั้งวันแถมกลางคืน กว่าจะได้พักผ่อนนอนหลับ ก็ต้องตรากตรำทำอีกหลายอย่างจนกว่าจะเรียบร้อย ทำไมเขายังบ่นว่า "บ้านนี้ถ้าไม่มีเธอเสียคนเดียวคงสบาย" การที่เขาเบื่อเรานี่ก็คงจะเหมือนเด็กเบื่อตุ๊กตาไขลานเสื่อมคุณภาพ ให้หัวอกผู้หญิงจะเจ็บช้ำหรือเจ็บปวดรวดร้าวสักเพียงไร ในเมื่อตนได้อุทิศทุกอย่างเพื่อบ้านนี้ ทั้งกำลังกายกำลังใจ และบางทีก็กำลังทรัพย์ด้วย ยังถูกบ่นเช่นนั้น เมื่อความน้อยใจเกิดขึ้นมากมาย ถึงจะไม่มีในท้องนิทาน เราคงเดาออกว่าเรื่องจะเป็นอย่างไร...

เธอหนีออกจากบ้านไปแล้วในยามดึกสงัด ปรากฏว่าพอรุ่งเช้าเด็กวุ่นวายกระจองอแง ไม่มีใครหุงข้าวให้ลูกกิน ไม่มีใครอาบน้ำให้ลูก ไม่มีใครจัดอะไรให้ลูกไปโรงเรียน ไม่มีใครป้อนข้าวลูกคนเล็ก และไม่มีใครทำอะไรให้เจ้าประคุณพ่อบ้านเดนตายคนนั้น พ่อบ้านนั้นต้อง

ตื่นขึ้นเงอะงะเหมือนไก่ตาถั่ว ทำอะไรไม่ค่อยถูก ยุ่งกับลูกยุ่งกับบ้าน และวันนั้นออกไปทำงานอย่างเคยไม่ได้ "เออไม่มีเธอเสียคนเดียว..." เสียงพ่อบ้านขี้เบื่ออุทาน...

ก็เหตุการณ์อย่างนี้แหละ คนเราจะเบื่ออะไร หรือจะบ่นเบื่ออะไร จึงจำต้องคิดค้นหาเหตุผลให้ดี ว่าสมควรจะ 'เบื่อ' หรือสมควรจะ 'บ่น' สักเพียงไร บ่นเบื่อเมียแล้วเมียหายอะไรเกิดขึ้น ยุ่งพิลึก แต่คนเราอาจเบื่อแล้วก่อให้เกิดความเสียหายยิ่งกว่านั้นก็ได้ จะได้กล่าวถึงเรื่องเบื่อสัก ๒ – ๓ ประการ...

เบื่อเรียน เบื่อเรียนนี้จะไม่พูดถึงนักเรียนชั้นประถมหรือชั้นมัธยม จะพูดถึงชั้นอุดมที่นิสิตนักศึกษาเบื่ออยู่ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในชั้นประถมชั้นมัธยมเด็กเบื่อไม่เข้าห้องเรียน ครูอาจารย์มีการต้อนกันได้ บางทีก็ยังแจกไม้เรียวกันได้บ้าง แต่ในชั้นอุดมตามมหาวิทยาลัยต่าง ๆ นิสิตนักศึกษาโต ๆ กันแล้ว และมีเสรีภาพมาก อาจารย์ต้อนได้ยาก และดูจะไม่ค่อยอยากต้อนให้เหนื่อยแรงด้วย หากอาจารย์คนใดขืนทำ คือจับนิสิตหรือนักศึกษาที่เบื่อเรียนมายืนเอาไม้เรียวหวดหน้าชั้น คงดังมาก น่ากลัวนิสิตนักศึกษาจะไม่ยอม ถ้าเป็นนิสิตนักศึกษาหญิงอาจจะข่วนต่อสู้ ถ้าเป็นนิสิตชายอาจจะวางมวย หรืออาจจะพากันเถียงด้วยคารมอันคมคายหรือทื่อ ๆ ก็ได้ หรืออาจเดินหนีไปเสียก็ได้ ใครจะทำไม? ที่ตักกสิลาดึกดำบรรพ์เคยมีอาจารย์หวดลูกศิษย์ที่เป็นราชกุมารด้วยไม้ไผ่ซีกที่หลัง โดยให้ศิษย์อีก ๒ คนจับแขนดึงไว้คนละข้าง ในเรื่องว่าศิษย์โกรธมาก แต่มุ่งจะเรียนให้สำเร็จ (คงกลัวว่ากลับกรุงทั้งที่เรียนไม่สำเร็จ เสด็จพ่อจะไม่ให้ครองกรุงก็ได้) จึงได้กลั้นความโกรธไว้ แต่มิได้กลั้นความพยาบาท คงผูกพยาบาทขนาดจะเอาชีวิตอาจารย์ในโอกาสต่อไปตามที่วางแผนไว้ ดังนั้น เมื่อเรียนสำเร็จจะลากลับจึงได้สั่งเสียอาจารย์ว่าเมื่อได้ครองกรุงแล้วจะส่งข่าวมาให้อาจารย์ไปเยี่ยม ภายหลังเมื่ออาจารย์ไปเยี่ยม ก็ทำนองชี้หน้าว่าโง่มาหาที่ตายได้ จำได้ไหมเคยทำอะไรไว้ ก็เคยหวดหลังด้วยไม้ไผ่ซีกนั่นแหละ คราวนี้จะต้องชดใช้ด้วยชีวิต คำประกาศคาดโทษเช่นนี้ อาจารย์ฟังแล้วเฉยไม่สะทกสะท้าน แล้วกล่าวอย่างภาคภูมิว่า "ในฐานะที่เป็นครูจะถูกลูกศิษย์ฆ่าตายไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่ว่าปล่อยปละละเลยไม่ลงโทษอบรมลูกศิษย์ให้เป็นคนดีนั่นต่างหากสำคัญ" เมื่ออาจารย์กล่าวด้วยวาจาอันแหลมคม และด้วยท่าทางสง่าสมเป็นครู ทำให้ลูกศิษย์ซึ่งเป็นกษัตริย์แล้วบัดนั้น ซบพระเศียรลงกราบอาจารย์ที่เท้า แล้วขอให้อาจารย์กลับไปรับครอบครัวมาอยู่ด้วย เพื่อเป็นที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน ซึ่งอาจารย์ก็ทำตาม ในเรื่องนี้แสดงถึงนิสิตตักกสิลาผู้นั้นแม้จะเบื่อหน้าอาจารย์

แต่ไม่เบื่อการศึกษา สู้ทนศึกษาจนสำเร็จ ส่วนอาจารย์แม้จะเบื่อความประพฤติของลูกศิษย์ แต่ไม่เบื่อการอบรมสั่งสอนด้วยวิธีต่าง ๆ แม้จะรุนแรงจนอาจเอาชีวิตเข้าเสี่ยงก็ยอม ลูกศิษย์ได้ดิบได้ดีแล้วเชิญไปเยี่ยมก็ไป พอถึงลูกศิษย์ขู่จะฆ่าก็ไม่กลัวตาย การตั้งใจสั่งสอนให้ลูกศิษย์ดีนั้นสำคัญกว่า อาจารย์ตักกสิลามีอุดมคติในการสั่งสอนศิษย์อย่างนี้ดอกกระมัง ทิศาปาโมกข์ที่นั่นต่างมีชื่อเสียงโด่งดังและยืนยาวเป็นตัวอย่างมาจนถึงบัดนี้ (นี่พูดอย่างหัวเก่า หัวใหม่คงจะเห็นว่าไม่จำเป็นต้องสละทุ่มเทมากมายอะไร)...

การเบื่อเรียนในมหาวิทยาลัยนั้น แม้จะมีเสียงบ่นกันอยู่มาก แต่เมื่อเทียบกับผู้ที่ไม่เบื่อการศึกษาซึ่งมีอยู่หลายหมื่นคนแล้ว ผู้เบื่อก็คงไม่มากนัก แต่อย่างไรก็ตาม แม้ในจำนวนที่ไม่มากนักนี่เอง จำจะต้องหาวิธีแก้เบื่ออย่างเต็มที่ โดยเหตุที่ว่าจำนวนมากเขาไม่เบื่อ เราพวกจำนวนน้อยพากันเบื่อคงจะมีอะไรผิดปกติเสียแน่แล้ว เมื่อคิดดังนี้แล้วก็จงเร่งค้นหาสาเหตุที่ตนเบื่อ นี่ก็คงกำลังจะสอบหรือกำลังสอบกันอยู่บ้างแล้วก็ได้ อาจจะแก้เบื่อในปีการศึกษานี้ไม่ค่อยทัน แต่ปีการศึกษาหน้ายังมีไว้สำหรับคนเบื่อ เพราะคนเบื่อบางทีเข้ามหาวิทยาลัยพร้อมกับเขาแต่มักออกจากมหาวิทยาลัยช้ากว่าเขา (ที่ออกเร็วกว่าเพื่อนก็มี ก็สารภาพว่าเบื่อ) อันความจริงนั้นการอยู่ในมหาวิทยาลัยนานไปบ้าง ก็เคยปลอบใจกันมาบ้างว่า อยู่นานบางทีก็ทำให้รู้จักมหาวิทยาลัยดีขึ้น แต่ควรจะออกชนิดที่มีปริญญาบัตรและได้สวมเสื้อครุย แต่การศึกษาในมหาวิทยาลัยได้ในประเทศไทย ยังถือว่าเข้าได้ยาก และถือว่าเป็นแหล่งปัญญาชน หรืออย่างน้อยก็เป็นที่เพาะปัญญาชน จึงเป็นสิ่งที่ไม่ควรเข้าไปนั่งเบื่อเดินเบื่ออยู่ในมหาวิทยาลัย หากเกิดเบื่อขึ้นจะต้องค้นดูสาเหตุว่า อะไรทำให้เบื่อ แล้วรีบแก้โดยเร็ว อย่ายอมให้ความเบื่อค้างอยู่เกิน ๑ สัปดาห์

ความเบื่อเกิดขึ้นแก่คนในมหาวิทยาลัยนั้น อาจจะค้นพบภายนอกตัวเอง เช่นว่าอาจารย์สอนไม่ดี ให้หลักสูตรไม่ดี บรรยากาศทั่ว ๆ ไปในมหาวิทยาลัยไม่ดี ถ้านิสิตนักศึกษาคนใดหาเหตุซัดภายนอกอย่างนี้ อาจแก้เบื่อไม่ตก หรือแก้ตกได้ยาก ทำอย่างไรล่ะอาจารย์ถึงจะสอนดี ทำอย่างไรล่ะบรรยากาศทั่วไปในมหาวิทยาลัยจึงจะดี ไม่ใช่ตนจะทำได้เหมือนเคี้ยวขนมเบื้องอยู่ในปาก อันความจริงเรื่องเบื่อต่าง ๆ นั้นตัวเองมีส่วนสำคัญ เช่นคนไม่ดีที่ลิ้น เบื่ออาหารก็ต้องแก้ปัญหาที่ลิ้นของตน ไม่ใช่ลิ้นไม่ดีแล้วจะแก้ที่คนทำอาหาร เมื่อลิ้นไม่ดีก็กินอาหารไม่อร่อย แล้วก็เลยเบื่ออาหารเช่นนี้เห็นจะไม่ถูก จะพาลเบื่ออาหารไปเรื่อย ๆ ดังที่มีเรื่องเล่าล้อพ่อบ้านที่ชอบบ่นเบื่ออาหาร หรือบ่นแม่บ้านทำอาหารไม่อร่อย แม่บ้านก็สู้เปลี่ยนให้ใหม่ เคย

แบบนั้นมานาน คืนหนึ่งกลับจากเที่ยว ให้ทำอาหาร แม่บ้านก็สู้ตามใจทำ (เที่ยวกลับบ้านดึกเหมือนแมวของแมรี่ คอลเลลลี่) เขาก็สู้ทำให้ใหม่แล้ว ๆ เล่า ๆ จนหมดเครื่องประกอบอาหาร ก็พูดแดกให้มั่งว่า "เอาเนื้อย่างยำมะดันไหมล่ะ" ยังตอบว่า "ดีเหมือนกัน" คนขี้เบื่อถูกเขาพูดแดกให้แล้วยังไม่รู้ เนื่องจากเอาแต่จะเบื่อท่าเดียว จึงโดนเข้าไปจังเลย ทั้ง ๆ ที่แม่บ้านเขาเป็นสุภาพสตรีอันดับพอใช้ได้ แต่มาพบกับคนขี้เบื่อเข้าก็ "ออกลูกมะดันเข้าให้" เรื่องการเบื่ออาหารแล้วขี้บ่นนั้น บางทีก็มาจากความคิดแทรกแซง ถ้าเราไม่คิดแทรกแซง ถือตามบทที่ว่า "นั่งรถตามใจคนขับ นั่งสำรับตามใจแม่บ้าน" ก็จะไม่มีการจู้จี้จนโดนลูกมะดัน

คนเบื่อการศึกษาก็ดี คนเบื่ออาหารก็ดี คนเบื่อหน้ากันก็ดี ถ้าเบื่อการศึกษาก็แก้ที่ตัวเอง คือปลูกฉันทะ ความพอใจในตัวเองว่าได้เรียนในมหาวิทยาลัย นึกจนให้เกิดความภาคภูมิใจ ต่อไปก็จะเกิดวิริยะ จิตตะ วิมังสา คราวนี้โรคเบื่อการศึกษาก็จะหายเป็นปลิดทิ้ง มีหลายคนแก้เบื่อของตนไปได้ แล้ว... เรื่องเบื่ออาหาร ถ้าแก้ที่ลิ้นเราให้ได้รับรสเป็นปกติแล้วก็แก้ไม่ยาก ในประเทศเรามีเครื่องปรุงอาหารเยอะแยะ และน้ำชูรสดี ๆ ของเราก็มีมาก (น้ำปลา) หรืออีกประการหนึ่งก็หายาแก้เบื่ออาหารแบบศรีธนญชัยแก้เบื่อพระกระยาหาร โดยไปหายานาน ๆ แล้วจึงกลับมา เมื่อพระราชาคอยจนหิว ทรงทนไม่ไหวก็ต้องเสวยพระกระยาหาร มื้อนั้นก็เสวยได้มาก ต่อมากริ้วศรีธนญชัยว่าไปหายาช้า ศรีธนญชัยก็กราบทูลว่า "นั่นแหละ ยาเสวยพระกระยาหารได้ พะย่ะค่ะ" คราวนี้เรื่องเบื่อคนที่มักจะมีพูดถึงกันอยู่บ่อย ๆ ในสังคมปัจจุบัน คือเบื่อหน้าคน การเบื่อหน้าคนนี้มีวิธีแก้ง่าย ๆ ไม่ต้องพูดพร่ำทำเพลง คือแก้ที่ใจเราให้มีเมตตาตัวเดียวก็แก้เบื่อหน้าคนอื่นได้ เมื่อเบื่อหน้าเขาต้องแก้ที่หน้าเรา ไม่ใช่ไปมุ่งแก้ที่หน้าเขา เพราะเราเป็นคนเบื่อเราก็ต้องแก้ที่ตัวเรา จึงเป็นการถูกหลักธรรม...

การเบื่อเรียนอาจทำให้สอบตกหรือสอบไม่ได้ดีเท่าที่ควร การเบื่ออาหารทำให้ไม่ได้รับประทานอาหารได้เท่าที่ควร การเบื่อหน้าคนก่อความไม่สงบสุขได้มาก เพราะฉะนั้น ในโอกาสนี้ก็ขอหาศรีหามิ่งขวัญโดยแก้เบื่อต่าง ๆ จะเบื่ออะไรแม้มิได้กล่าวในที่นี้ ก็เชื่อว่าท่านผู้อ่านก็คงหาวิธีแก้เบื่อได้พอสมควร... เพราะเบื่ออะไรเกิดขึ้น ใจย่อมให้ความรู้สึกว่า หมดกำลังใจ หรือ ไม่อยาก หรือ ระอา หรือ หน่าย อาการเหล่านี้เกิดขึ้นก็เหมือนว่า *จิตใจนั้นถูกวางยาพิษ* ต้องรีบแก้.

ไอน์สไตน์กับพระพุทธศาสนา

แอลเบิร์ท ไอน์สไตน์ (ALBERT EINSTEIN) เกิดที่หลังพระพุทธศาสนาร่วม ๒๕๐๐ ปี คือเขาเพิ่งเกิดเมื่อ ค.ศ. ๑๘๗๙ แต่การที่ชาตะของเขาห่างไกลกับพระพุทธศาสนา มิได้ทำให้ความคิดของพ่อยอดชายห่างไกลพระพุทธศาสนามากนัก ทั้ง ๆ ที่เขามิได้เคยพบพระพุทธเจ้า และมิได้เล่าเรียนพระไตรปิฎก พระพุทธองค์ทรงพบสูตร ทำให้กิเลสสลายตัวเป็นนิพพาน *ไอน์สไตน์* ก็พบสูตรทำให้สสารสลายตัวเป็นระเบิดปรมาณู พระพุทธเจ้าทรงประณามผู้มัวเมาในกามว่า เหมือนสุนัขแทะกระดูกอร่อยน้ำลายของตัวเอง และทรงประณามผู้อวดรู้ เรียนรู้ แต่ไม่ปฏิบัติ ว่าเหมือนลากินน้ำหาง หรือเหมือนลูกจ้างเลี้ยงโค มิได้ดื่มปัญจโครส รับแต่ค่าจ้างเล็กน้อยแล้วก็ไป *ไอน์สไตน์*ก็ประณามพวกที่ชอบอวดรู้ว่า เหมือนสุนัขชอบเที่ยวหาเศษกระดูก ได้มาแล้วก็เอามาคลุกฝุ่นเท่านั้น[๑] ...

เด็กสามัญเมื่อเห็นเข็มชี้ทิศ ซึ่งเขาทำเป็นของเล่นก็สนุกกันไปตามประสาเด็ก แต่ไอน์สไตน์รู้สึกว่ามันมหัศจรรย์มาก จริงอยู่บิดาให้เข็มชี้ทิศแก่เขาเป็นของเล่น มันจะเป็นของเล่นอย่างไรได้ เพราะมันชี้ไปแต่ทางทิศเหนือเท่านั้น เขาเป็นเด็กเกินไปที่จะรู้เรื่องสนามแม่เหล็ก ปัญญาที่ติดตัวเขามาเตือนให้เขารู้ว่า มันมีอะไรที่น่าพิศวงอยู่ในโลก ไวโอลินจะทำให้ดวงตาของเขาเป็นประกาย นั่นก็เพราะจิตของเขาคิดเลยบทเพลงไปไกล เมื่อมารดาของเขาเล่นโซนาต้าของโมสาต หรือ บิธอเว่นด้วยปีอาโน เขาจะยืนตรึงทีเดียว แต่ถ้าพูดถึงเรื่องการรบราฆ่าฟัน ไอน์สไตน์ก็จะเดินเลี่ยงไปทันที พระพุทธองค์เมื่อประสบคนแก่ คนเจ็บ คนตาย ก็ทรงพระปรีชามองทะลุเลยไปถึงความไม่แก่ ไม่เจ็บ และไม่ตาย...

ความคิดอันทะลุเลยไปไกลเช่นนี้แหละ คือก้าวแรกที่*ไอน์สไตน์*จะไปละลายสสารให้เป็นปรมาณู และก้าวแรกที่พระพุทธองค์จะละลายกิเลสให้เป็นนิพพาน...

---

๑. ตรวจดูของในวัดหรือในบ้าน ก็จะพบความจริงอย่างหนึ่ง คือมีสมบัติมากชิ้นคลุกฝุ่นอยู่เฉย ๆ โดยที่มันไม่ก่อประโยชน์อะไรให้แก่เจ้าของและแก่ใคร ๆ มิหนำซ้ำยังรกรุงรังเสียด้วย หรือของที่ตั้งโชว์นั่นก็เถอะ บางทีก็ไม่น่าโชว์เช่นขวดเหล้าบ้านพุทธศาสนิกไม่ควรจะโชว์ขวดเหล้า เพราะเรามีเบญจศีล ละเว้นอบายมุข

เมื่อทหารไกเซอร์เดินขบวนมาตามถนนเมืองมิวนิค *ไอน์สไตน์*มองเห็นประกายแวบวับอันเกิดจากแสงแดดกระทบกับหมวกเฮ็ลเม็ท และเสียงอันกึกก้องอันเกิดจากทอปบู๊ตกระทืบธรณีปานถล่ม ... *ไอน์สไตน์*ก็ขอร้องมารดาให้พาเขาไปอยู่เสียที่เมืองอื่น เช่นนี้ก็เพราะวิญญาณแห่งความสงบ ซึ่งทางพระพุทธศาสนาก็ต้องการเป็นอย่างยิ่ง ...

*ไอน์สไตน์*ไม่ยอมบูชาทฤษฎีเก่า ๆ แต่อย่างเดียว จึงทำให้ความคิดของเขาก้าวหน้าออกไปได้เช่นเดียวกับพระพุทธองค์ ถ้าทรงกอด*ไตรเพท*อันเป็นตำราเก่าแก่ของพราหมณ์ ก็คงไม่มีวันจะได้เป็นพระพุทธเจ้า ....

ไอน์สไตน์ ชอบคบมิตรคนละศตวรรษ ในจำพวกนักคำนวณ นักปรัชญา เช่น *ยุคลิด นิวตัน สปิโนซา เดก๊าทซ์* และบูชานักดนตรี เช่น *เกอเต้อ บีธอเว็น โมสาต และแบ๊ช* พระพุทธองค์ก็ทรงชอบคบนักปราชญ์อายุสูง เช่น *อาฬารดาบส อุททกดาบส* อันการคบเศรษฐีในทางวิทยาการเช่นนี้ ย่อมเป็นการเรียนลัดอย่างรวดเร็วข้ามไปได้หลายชั้น ...

เมื่อ*ไอน์สไตน์*ไปอยู่เมืองมิลาน เขาเลิกถือสัญชาติเยอรมัน แต่ก็มิได้ถือสัญชาติอิตาเลียน เขาพอใจที่จะเป็นพลเมืองของโลกมากกว่า และดูเหมือน*ไอน์สไตน์*จะเชื่อมั่นว่า *ถ้าคนศรัทธาในสัญชาตญาณของตนแล้ว โลกก็จะเดินเลี้ยวเข้ามาหาเขาเอง* พระพุทธองค์ก็ทรงเป็นสมบัติของโลก สุโข พุทฺธานมุปฺปาโท การเสด็จอุบัติแห่งพระพุทธเจ้าทั้งหลายเป็นสุข และพระพุทธองค์ตรัสว่า ศรัทธาที่ฝังรากมั่น ย่อมยังประโยชน์ให้สำเร็จ ...

*ไอน์สไตน์*เคยสอบไล่ตก แต่ก็พยายามสอบจนได้ เขาเป็นผู้กระหายหิวในวุฒิปัญญาอย่างยิ่ง ชอบขยายอาณาจักรปรัชญาและวิทยาศาสตร์ให้ไพศาลออกไป เขายอมรับเชื่อตามลัทธิปรัชญาที่พูดถึงแต่สิ่งที่แน่แก่ใจ (POSITIVISM) พระพุทธองค์ก็เคยบำเพ็ญทุกรกิริยาอย่างเหนื่อยเปล่า แต่แล้วก็ทรงเลิกเสีย ทรงดำเนินในทางสัมมาทิฏฐิสืบไป ... การที่รู้จักเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อไปหาทางที่ถูก ย่อมจะออกไปสู่แสงสว่างจนได้ ...

ในขณะที่*ไอน์สไตน์*วุ่นวายอยู่กับการที่จะทำให้วุฒิปัญญาของเขา ให้ไพศาลออกไปแต่เยาว์วัยนั้น บิดาก็เฝ้ามองดูเขาในแง่เป็นเด็กไม่เต็มเต็ง แต่เมื่อเขามาสนใจในทางคำนวณก็รู้สึกว่าเป็นวิชาที่ซื่อสัตย์เหลือเกิน ครั้งหนึ่งเขาเป็นเสมียนที่ประเทศสวิส ก็มักจะไปโก้งโค้งบวกเลขสลับซับซ้อนไปจนเต็มหน้ากระดาษ ซึ่งนายจ้างก็เห็นว่า *เป็นความละเมอเพ้อฝันที่เหลวไหล* แต่ในที่สุด นักคณิตศาสตร์ *ไม่เต็มเต็ง* หรือ *ละเมอเพ้อฝัน* ก็กลายเป็นผู้เผยความลับเรื่องระเบิด

ปรมาณู ก็เช่นเดียวกับพระพุทธองค์ทรงแสวงหาพระโพธิญาณ ก็ประสบต่อการดูหมิ่นมามิใช่น้อย ถึงกับครั้งหนึ่งปัญจวัคคีย์ผู้ภักดีก็ยังผละจากพระองค์ไป แต่แล้วความลับเรื่องอมตธรรม ก็ถูกพลิกหงายขึ้นมา ...

เมื่อ*ไอน์สไตน์*เผยความลับเรื่องระเบิดปรมาณูออกมาได้ ชื่อเสียงของเขาก็กระฉ่อนโลก มิใช่แต่ในกลุ่มผู้คงแก่เรียนเท่านั้น แม้สามัญชนนับร้อยล้านจากมุมโลกต่าง ๆ ได้กล่าวขวัญถึงเขา เขาต้องเกร็งให้คนถ่ายรูป ต้องให้อินเตอร์วิว ต้องปฏิเสธข้อเสนอจากฮอลลีวู้ดที่จะให้แสดงภาพยนตร์ มีรายได้ถึงอาทิตย์ละสี่หมื่นดอลล่าร์ *ยังงี้มันอยู่ไม่ได้นานหรอก คนเราก็คลั่งไคล้กันไปชั่วคราว พรุ่งนี้ก็ลืมหมด* พระพุทธองค์เมื่อตรัสรู้อมตธรรม ก็เลื่องลือตลอดไปทั้งอินทร์ พรหม ยม ยักษ์ แต่พระองค์มิได้ตื่นเต้น เป็นแต่ที่ประหลาดก็คือไม่มีใครลืม มีแต่จะไพศาลยิ่งขึ้น ศาสนาของพระองค์จะเป็นศาสนาแห่งมนุษย์ชาติอย่างแท้จริงในวันข้างหน้า

เมื่อ*ไอน์สไตน์*ถูกเชิญแสดงสุนทรพจน์ที่กรุงออสโล ในการเลี้ยงอาหารเย็นของบรรดานักวิทยาศาสตร์กลุ่มหนึ่ง เขาดึงเสื้อแจ๊คเก็ทฝุ่นจับยับยู่ยี่ เอาแปรงปัดฝุ่นเสียหน่อย และกระซิบกับภรรยาว่า *ถ้าใครยังคิดว่าฉันแต่งตัวไม่โก้ ฉันจะเอาป้ายติดบอกว่าได้แปรงมาเรียบร้อยแล้ว* และอีกครั้งหนึ่งเขาไปแสดงปาฐกถาที่มหาวิทยาลัยเบอร์ลิน ในชุดกางเกงขาสั้นสวมเกือกแตะ และสเวตเตอร์เก่า ๆ ประชาชนตื่นมองเขาเหมือนเป็นสัตว์ประหลาด แต่จะทำอย่างไรได้ *ไอน์สไตน์*ได้เป็นตัวของตัวเองเสียแล้ว และอีกครั้งหนึ่งราชินีแห่งเบลเยี่ยมได้ทรงเชิญให้เขาไปเยี่ยมพระนาง โดยมีคณะกรรมการเป็นกองเกียรติยศต้อนรับที่สถานีรถไฟ *ไอน์สไตน์*หิ้วกระเป๋าเดินทางมือหนึ่ง อีกมือหนึ่งถือไวโอลิน ลงจากรถเดินจากสถานีไป โดยคณะกรรมการเห็นแต่ไม่รู้ จึงกลับไปทูลพระราชินีนาถว่า *ด๊อกเตอร์ไอน์สไตน์เปลี่ยนใจไม่มาเสียแล้ว* หลังจากนั้นกองเกียรติยศก็ได้เห็นกระทาชายขมุกขมอมตัวเล็กผมสีดอกเลาเดินย่ำมาตามถนน เมื่อเข้าเฝ้า พระราชินีนาถรับสั่งถามว่า *แฮร์ด๊อกเตอร์ ท่านไม่ขึ้นรถที่ส่งไปรับดอกหรือ ?* **เดินมาก็เพลินดีพะย่ะค่ะ** เขาตอบ พระพุทธองค์เมื่อตรัสรู้แล้ว ก็ทรงผ้ากาสาวพัสตร์ปอน ๆ บางคราวเสด็จเข้าไปพักในโรงช่างหม้อก็ไม่มีใครรู้จัก ...

ความนิยมชมชอบในตัว*ไอน์สไตน์*ได้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง เมื่อออกเดินเล่นตามถนนก็ถูกถ่ายรูป ถูกอินเตอร์วิว ถูกขอลายเซ็น จดหมายมาจากทุกทิศทุกทางถึงบ้านเล็ก ๆ ของเขาไม่ขาดสาย ตั้งแต่ของรัฐบุรุษ จนถึงสตรีอกหัก เขากล่าวว่า *ฉันกลายเป็นครึ่ง ๆ เทวดาเสีย*

แล้วทั้ง ๆ ที่ไม่อยากเป็นอะไร พระพุทธองค์ทรงต้อนรับตั้งแต่พระราชาถึงยาจก ราชินีถึงนางทาสี มิใช่เพื่อประโยชน์ของพระองค์เอง ...

*ไอน์สไตน์*ไม่ชอบความมั่งมี เขากล่าวว่า *ฉันแน่ใจว่า ความมั่งมีจะช่วยให้มนุษย์ก้าวหน้าไม่ได้ ... สิ่งที่โลกต้องการมากที่สุดจะซื้อด้วยเงินไม่ได้ ... โลกถูกสงครามทำลายลงทุกที... ความเกลียดชังกันในอดีต ก่อให้เกิดความยุ่งยากในปัจจุบัน โดยเนื้อแท้แล้ว โลกต้องการสันติภาพถาวรและต้องการความหวังดีต่อกันตลอดไป* พระพุทธองค์ตรัสว่า *ความโลภเป็นอันตรายแห่งธรรมทั้งหลาย* ทรงต้องการให้ชาวโลกรู้จักอิ่มเสียบ้าง ทรงให้มีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขาต่อปวงสัตว์ตลอดไป ...

*ไอน์สไตน์*ผู้มีชื่อเสียงสุภาพอ่อนโยน ในขณะที่ในปารีสและในลอนดอนกำลังเกลียดชังคนเยอรมัน เขาสามารถพูดภาษาเยอรมันให้คนฝรั่งเศสชอบใจและให้คนอังกฤษปรบมือให้อย่างเกรียวกราว เพราะความคิดความเห็นของเขามีแนวในทางสากลนิยม พระพุทธองค์ยิ่งทรงรับสั่งสุภาพ และเป็นสากลนิยมโดยแท้ ...

ครั้งหนึ่ง*ไอน์สไตน์*เกือบถูกฆ่าโดยมือหญิงรัสเซียน ผู้คลั่งไคล้ในลัทธิจักรวรรดินิยม พระพุทธองค์เคยทรงถูกเทวทัตผู้มักใหญ่ใฝ่สูงจะปลงพระชนม์เหมือนกัน ...

เมื่อสงครามโลกครั้งที่สอง *ไอน์สไตน์*รู้สึกตัวว่าชื่อของเขาอยู่ในบัญชีมืด เขาจึงข้ามพรมแดนไปอยู่ในฮอลันดา แต่ประเทศนี้ก็มีเชื้อแห่งความไม่สงบ เขาออกเดินทางไปทางตะวันออกก็พบว่าในอินเดียมีคนนับล้านต้องดำรงชีพอย่างต่ำ ในประเทศจีนเขาได้เห็นหญิงชายและเด็ก ๆ มีเสียงครวญครางในโรงงานทอผ้า ในประเทศญี่ปุ่นเขาชอบเด็ก ๆ รับสมุดวาดภาพจากพวกเด็ก ๆ เขาฟังเด็กพูดด้วยความชอบอกชอบใจ *โลกเราจะมีหวังอยู่ที่เด็ก ๆ เท่านั้น* เขาได้เดินทางต่อไปยังปาเลสไตน์ สเปน และลาตินอเมริกา และในที่นี่เขารู้สึกว่า มนุษย์อยู่ร่วมกันด้วยมิตรภาพอันอบอุ่น .... *ไอน์สไตน์* เป็นผู้เดินไม่หยุด เขาจึงได้พบเห็นสิ่งต่าง ๆ อีกมาก พระพุทธองค์ก็เสด็จไปโดยไม่หยุดเหมือนกัน ตราบจนถึงนครกุสินารา ซึ่งมีการปกครองโดยสามัคคีธรรม ... *คนมีขันติธรรมและสามัคคีธรรมเท่านั้นย่อมคู่ควรได้รับส่วนพระบรมสารีริกธาตุ* ...

*ไอน์สไตน์*ท่องเที่ยวไป สิ่งที่ติดตัวไปด้วยมีเพียงสูตรคณิตศาสตร์และไวโอลินเท่านั้น พระพุทธองค์ก็เสด็จไปเพียงบริขารเล็กน้อย แต่ว่าไปถึงไหนคนซ้องสาธุการถึงนั่น ข้อนี้ทำให้เราดูหมิ่นน้ำใจมนุษย์ไม่ได้ เพราะมนุษย์มิใช่มีเพียงพวกวัตถุนิยม พวกจิตนิยมหรือธรรมนิยม

ก็มีอยู่เหลือหลายเหมือนกัน เราอาจพบปลาที่ไม่กินเบ็ด พบมดที่ไม่กินน้ำตาล และพบมนุษย์ผู้ชอบรับประทานยาขมก็ได้ ...

ไอน์สไตน์สิ้นชีพไปแล้ว แต่สูตรพลังงานปรมาณูยังอยู่ ทฤษฎีของเขาอีกหลายบทก็ยังอยู่ และบางบทก็ยังไม่มีใครจะเข้าใจได้อย่างลึกซึ้ง ไอน์สไตน์ว่า "วันเวลาก็เป็นสิ่งสัมพันธ์กัน อดีต อนาคต ปัจจุบัน เป็นเพียงจุดสามจุดในวันเวลา เหมือนกับจุดสามจุดในอวกาศที่มีเมืองวอชิงตัน นิวยอร์ค และบอสตันตั้งอยู่ พูดในแง่วิทยาศาสตร์ ก็มีเหตุผลทางตรรกวิทยาพอที่จะพูดว่า เราเดินทางจากพรุ่งนี้ไปถึงวานนี้ เหมือนกับเดินทางจากบอสตันไปวอชิงตัน" ปัจจุบันนี้คนขึ้นเครื่องบินออกจากเกาะเวคย่ำรุ่งครึ่ง วันเสาร์ที่ ๑๕ และนั่งเครื่องบินไป ๘ ชั่วโมงเศษ พอถึงฮอโนลูลู ก็กลายเป็นวันศุกร์ที่ ๑๔ เวลาเย็นอย่างน่าประหลาด

*ไอน์สไตน์*ว่า "เรื่องราวอันเกิดขึ้นหลายพันปีมาแล้ว ก็อาจจะมาถึงตาผู้สังเกตการณ์ที่ยืนอยู่บนดาวนพเคราะห์อีกดวงหนึ่ง" นี่แหละกรรมที่คนทำไว้และสงสัยว่ามันจะตามมาได้อย่างไร ? มันก็ตามมาอย่างนี้เอง เมื่อทำกรรมไว้แล้วมันก็เป็นคลื่นอยู่ไม่รู้จักสูญหายไปไหน วันหนึ่งเจ้าของกรรมก็ย่อมจะพบเข้ากับคลื่นนั้น ถ้าทำความชั่วมันก็เป็นมรสุมร้าย ถ้าทำกรรมดีมันก็เป็นคลื่นพอสบาย ๆ เหมือนลมพัดชายเขา ...

คนเดินได้ชั่วโมงละประมาณ ๓–๕ ไมล์ ขี่จักรยานประมาณ ๑๐–๒๐ ไมล์ รถยนต์ประมาณ ๑๐๐–๑๕๐ ไมล์ เครื่องบิน ๑,๐๐๐–๒,๐๐๐ ไมล์ ลูกปืนเล็ก ๑,๗๐๐ ไมล์ ดาวเทียมเอ็กซ์พลอเร่อร์ ๑๙,๔๐๐ ไมล์ แต่แสงมีความเร็วถึง ๖๗๑,๐๔๐,๐๐๐ ไมล์ โดยนัยนี้ ถ้าคนมีความเร็วสูงกว่าแสงคนก็เดินไปพบกับอดีตของตนเอง ...

ทฤษฎีเกี่ยวกับสัมพันธภาพของ*ไอน์สไตน์* ได้มีผู้วิเคราะห์เปรียบเทียบไว้ดังนี้ :–

ผล มนุษย์เกิดก่อนตาย

เหตุ มนุษย์มีความเร็วน้อยกว่าแสง

ผล มนุษย์เกิดพร้อมกับตาย

เหตุ มนุษย์มีความเร็วเท่ากับแสง

ผล มนุษย์ตายก่อนเกิด

เหตุ มนุษย์มีความเร็วมากกว่าแสง

พระพุทธองค์ดับขันธปรินิพพานแล้ว แต่คำสั่งสอนของพระองค์ยังอยู่และอยู่เป็นอมฤตธาราเอิบอาบหลั่งไหลอยู่โดยไม่ขาดสาย บุคคลไม่ว่าชาติใด ภาษาใด ศาสนาใด หรือชั้นวรรณะใด ย่อมมีสิทธิที่จะใช้ปฏิบัติให้ชุ่มชื่นร่มเย็นด้วยกันทั้งนั้น เพราะคำสอนของพระองค์เป็นสากลนิยม เช่นสอนว่า **ทำดีได้ดี** เช่นเดียวกันกับบุคคลอาบน้ำชำระร่างกายดีแล้ว เขาก็ย่อมเป็นคนสะอาด และรู้สึกสบาย อีกประการหนึ่งคำสอนของพระองค์เป็นไปตามสภาวะ เป็นสัจธรรม พระองค์ตรัสว่า พระองค์เป็นแต่เพียงผู้บอก เช่นทรงบอกเรื่องทุกข์ เรื่องเหตุแห่งทุกข์ เรื่องความดับทุกข์ เรื่องทางดับทุกข์ เหมือนกับทรงพลิกของที่คว่ำให้หงายขึ้นเท่านั้น พระองค์มิได้ทรงสร้างอะไรขึ้น เพราะฉะนั้น กระแสธรรมทั้งมวล จึงเป็นกระแสธรรมดานั่นเอง เรื่องธรรมดาย่อมเป็นเรื่องของคนทุกคน พระพุทธองค์ทรงตรัสเรื่องของคนทุกคน แต่บางทีเราก็เข้าถึงไม่ได้ลึกซึ้งนัก เช่นทรงตรัสเรื่อง อดีต อนาคต ปัจจุบัน อันเป็นจุดสามจุดในกาละ เมื่อวานเป็นอดีต วันนี้เป็นปัจจุบัน พรุ่งนี้เป็นอนาคต และปัจจุบันวันนี้ก็จะเป็นอดีตของวันอื่น ๆ ต่อไป ในที่สุดเราเองซึ่งยืนอยู่เดี๋ยวนี้ เราก็สืบสาวอดีตของเราให้ถึงที่สุดไม่ได้ พระพุทธองค์ทรงตรัสเรื่องรู้ตลอดกาละ คือ อดีตังสญาณ รู้อดีต อนาคตังสญาณ รู้อนาคต ปัจจุบันนังสญาณ รู้ปัจจุบัน และเมื่อบุคคลรู้ดังนี้ก็ย่อมรู้วัฏสงสารของตนเอง ...

นัยทางพระพุทธศาสนาก็มีเรื่องความตาย ทั้งเกิดก่อนตาย ตายพร้อมกับเกิด ตายก่อนเกิด และไม่ตาย เกิดก่อนตายก็ดังที่ทราบกันอยู่ เกิดพร้อมกับตายก็ได้แก่ความแปรปรวนเกิดดับ ๆ เช่นจากเด็กเป็นผู้ใหญ่ ตายก่อนเกิดก็ได้แก่วัฏสงสาร เราทุกคนต้องเคยตายมาแล้วจึงมาเกิดที่นี่ ส่วนเรื่องไม่ตายหมายถึงกิเลสสลายตัว บรรลุอมตธรรม ...

พระพุทธศาสนาประกอบด้วยองค์ ดังนี้ :–

๑. องค์พระศาสดาตรัสรู้เองโดยชอบ (โดยประวัติศาสตร์)
๒. ประมวลคำสอนซึ่งสมบูรณ์ด้วยประโยชน์ทุกอย่าง (โดยเหตุผล)
๓. ผู้ปฏิบัติได้สำเร็จประโยชน์นั้น ๆ (โดยประจักษ์พยาน)

การศึกษาพระพุทธศาสนา ย่อมศึกษาได้โดยเปิดเผย จะแย้งจะค้านอะไรได้ตามความพอใจ เช่นเดียวกับการทดลองทางวิทยาศาสตร์ และศึกษาหาความรู้ได้จากองค์พระศาสดา จากประมวลคำสอน และจากผู้ที่ปฏิบัติได้ผลมาแล้ว ...

พระพุทธศาสนาเป็นสากลนิยม เพราะถือว่า *ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว* และถือว่าเมื่อกิเลสสลายตัวก็เป็นนิพพาน เช่นเดียวกับ*ไอน์สไตน์*ถือเหตุผลในทางคำนวณ และถือว่าเมื่อทำให้สสารสลายตัวก็เป็นระเบิดปรมาณู ...

ผลงานของ*ไอน์สไตน์* เป็นดาบสองคม คือจะใช้ในทางพัฒนาการ หรือจะใช้ในทางประหารก็ได้ ส่วนของพระพุทธองค์ใช้ในทางพัฒนาการและนิพพานเท่านน.

๓๑ มี.ค. ๒๕๐๑

รดน้ำมนต์ ๗ วัด

เรื่องรดน้ำมนต์ ๗ วัด เขาแนะนำกันเฉพาะคนซวยเหลือทน เคยมีคนเข้าใจว่าตนซวย มาขอให้รด ก็ใช้เทศนาโวหารว่า

ถ้าถึง ๗ วัด คุณอาจจะปอดบวมตาย หรือเป็นหวัดแย่ คิดว่าคนโบราณท่านหาทางให้คนเข้าวัดด้วยอุบายที่ล้ำลึก เพราะคนจะซวยหรือไม่ซวยก็ตาม เมื่อเข้าวัดบ่อย ๆ ก็คงจะได้ฟังพระ ๑. ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว ๒. ให้ตั้งอยู่ในความดี ๓. สงเคราะห์ด้วยน้ำใจอันงาม ๔. ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง ๕. ได้รับความแจ่มแจ้งในสิ่งที่เคยฟังแล้ว ๖. ได้รับบอกทางสวรรค์.

น้ำพระธรรม ล้ำเลิศ ประเสริฐแน่
ใช้รดแก้ การซวย สวยทุกอย่าง
รดที่ใจ ดวงใจ ใสสำอาง
อย่าเลิกร้าง ห่างวัด หัดฟังธรรม

หลวงตาวัดบวร ฯ

สมบัติผู้หญิง

พระพุทธองค์ทรงยอมให้ผู้หญิงบวชเป็นภิกษุณี เพราะพระน้านางมหาประชาบดีโคตมี ได้เคยทรงอุปการะพระองค์มาแต่ทรงพระเยาว์ และได้มีบุคคลเป็นอันมากที่ได้สำนึกถึงคุณของผู้หญิง แล้วตอบแทนด้วยประการต่าง ๆ ผู้เขียนเรื่องนี้ก็เช่นกัน เมื่ออาผู้หญิงที่แสนดีได้สิ้นชีพลง ก็รู้สึกถึงพันธะในอุปการะต่าง ๆ ที่ยังติดค้างกันอยู่ จึงเขียนเรื่อง "*สมบัติผู้หญิง*" นี้ขึ้น เพื่ออาผู้หญิงคนนั้น และเพื่อผู้หญิงทุก ๆ คนที่เคยมีอุปการะแก่ผู้เขียน และแก่พระพุทธ-ศาสนา...

ผู้หญิงคืออะไร ? ปัญหานี้เห็นจะยากแก่การตอบ จะว่าผู้หญิงเป็นเพศที่ลึกลับเกินไปหรือ ? ก็ว่าไม่ถูก จะว่าไม่ลึกลับเสียเลยหรือ ? ก็เห็นจะไม่ได้ เกี่ยวกับปัญหาผู้หญิง ได้ยินว่านักปราชญ์กลายเป็นลาไปแล้วก็มี กำลังจะกลายก็มี ทั้งนี้ ก็เห็นจะเป็นเพราะปัญหาครึ่งยากครึ่งง่ายนั้นดอกกระมัง ?

ปทานุกรมของไทยไขผู้หญิงออกไปว่า "*คนที่มีหน้าที่จะต้องมีบุตรคู่กับชาย*" ปทานุกรมอื่น ๆ ก็มีว่า "*ผู้มีเพศหญิงแห่งมนุษยชาติ*" และเขาไขออกไปอีกว่า "*เพศที่อำนวยผลให้เกิดเป็นเด็กขึ้นมา*" บางคนให้ฉายาผู้หญิงว่า "*แม่ผีเสื้อ*" หรือ "*ผีเสื้อประหลาด*" เล่าถึงโปรเฟสเซ่อร์ผู้หนึ่ง ชอบเล่นผีเสื้อ คือ ชอบสะสมผีเสื้อชนิดต่าง ๆ ลายแปลก ๆ ไว้เป็นอันมาก โดยไม่สนใจต่อสตรีเพศเลย เพราะท่านผู้นี้ลงความเห็นว่า "*คนจำพวกนี้พูดมาก แต่ได้เหตุผลน้อย และดีแต่แต่งตัวโก้ ๆ*" ต่อมาท่านโปรเฟสเซ่อร์เจ้ากรรมนั้น ได้สัมผัสกับผู้หญิงเข้าโดยบังเอิญ จึงเลิกสนใจต่อผีเสื้อที่เป็นตัวแมลงนั้นเสียโดยสิ้นเชิง หันมาตั้งหน้าตั้งตาสนใจต่อผีเสื้อที่พบใหม่ "*ผีเสื้อประหลาด*" ณ บัดนี้ ท่านโปรเฟสเซ่อร์ รู้สึกอย่างซาบซึ้งว่า "สตรีเพศได้เกิดมาเพื่อความยียวนชวนสวาท ความรื่นเริง สำหรับหล่อเลี้ยงดวงใจบุรุษเพศให้ชุ่มชื่นอยู่เสมอ" ท่านโปรเฟสเซ่อร์ กลับใจใหม่ว่า "*ไม่ใช่สตรีทุกคนที่จะประพฤติเลวไปหมด อย่างที่เคยนึกไว้แต่ก่อน*"

พูดกันอย่างขอไปที ผู้หญิง ก็คือ คนคู่กับผู้ชายมีส่วนสำคัญในการลำเลียงมนุษย์ออกมาสู่โลก เช่นเดียวกับเกสรแห่งบุปผชาติซึ่งมี *ผู้ + เมีย* ลำเลียงผลไม้ออกมาให้เราได้บริโภค

กันทุกวันนั่นเอง นิยายของบางศาสนาว่า เมื่อพระเจ้าสร้างอาดัมซึ่งเป็นเพศชายขึ้นแล้ว ก็สร้างอิฟว์ ซึ่งเป็นเพศหญิงไว้เป็นคู่กันด้วย ทั้งนี้จะเป็นเพราะทรงสงสารอาดัม *"เดียวดาย"* ในสมัยดึกดำบรรพ์นั้น หรืออย่างไรก็ตาม ย่อมแสดงว่า โลกของเราจำต้องมีผู้หญิง ผู้หญิงมีความสำคัญในหลาย ๆ ทาง เช่นสนับสนุนกำลังใจของผู้ชายให้ก้าวหน้าในการงาน สนับสนุนลูกหลานให้ได้บวชได้เรียน และแม้บนสวรรค์ผู้หญิงก็มีความสำคัญเหมือนกัน การพรรณนาโลกสวรรค์ถ้าขาดเทพธิดาเสียแล้ว สวรรค์ก็จะเงียบเป็นป่าช้า เพราะจะไม่มีผู้ชายคนใดปรารถนาไปเกิดเป็นเทพบุตร...

ในอดีต ผู้หญิงได้ฝากผีมือไว้แก่โลกมาก (ที่ฝากขี้มือไว้ก็มีเหมือนกัน แต่ไม่ประสงค์จะกล่าว) เช่นเป็นวีรสตรี เป็นศรีบ้านศรีเมือง แม้ภาวะแห่งเพศจะไม่อำนวยให้ผู้หญิงก้าวถึงขั้น นักมวยเอกของโลกหรือขั้นศาสดา ก็ย่อมอยู่ที่ว่า *"หญิงเป็นเพศที่อ่อนหวานมาแต่ในเนื้อหาในกำเนิด และในพันธุ์ เมื่ออ่อนหวานอ่อนโยน แล้วก็เลยอ่อนกำลังไปด้วย"*

แต่ความอ่อนหวานอ่อนโยนของผู้หญิงนั่นเอง ประจวบเหมาะกับการงานของโลกหลายแผนกที่รอคอยอยู่ เช่น การพยาบาล การเย็บปักถักร้อย การเลี้ยงทารก การจัดดอกไม้ การประณีตบรรจงต่าง ๆ ที่รวมเรียกว่า *"การเรือน"* เพราะฉะนั้น แม้ผู้หญิงจะแข็งแรงน้อยไปบ้างบางประการ แต่เพียบพร้อมด้วยสมบัติผู้หญิงแล้ว ก็มิใช่เกิดมาหนักโลกแต่ประการใด กลับเป็นคุณประโยชน์แก่โลกหาน้อยไม่ ทางพระพุทธศาสนา ได้ยกย่องผู้หญิงไว้ในตำแหน่งสำคัญต่าง ๆ มาก เช่น:-

๑. เป็นพรหมของบุตรธิดา คือ เป็นผู้มีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ต่อบุตรธิดา

๒. เป็นบุรพาจารย์ของบุตรธิดา คือ เป็นอาจารย์คนแรกที่ได้ให้การอบรมสั่งสอนบุตรธิดา เริ่มตั้งแต่สอนให้รู้จักเรียกพ่อเรียกแม่มาทีเดียว

๓. เป็นอาหุเนยยะของบุตรธิดา คือ เป็นผู้ดำรงตำแหน่งโดยชอบธรรม ซึ่งบุตรธิดาควรนำสิ่งของไปมอบให้ และเมื่อนำไปให้แล้วย่อมไม่มีการผิดหวังเลย เพราะท่านได้ทำความดีไว้แก่บุตรธิดาอย่างล้นพ้น เริ่มตั้งแต่ได้ให้กำเนิดลูกมามีหน้าเป็นคน เป็นต้น...

งานทั้งทางโลกและทางธรรม ผู้หญิงได้ช่วยให้สำเร็จ และช่วยบำรุงส่งเสริมเป็นอันมาก ผู้ชายจะลืมเสียมิได้ ผู้ที่คิดจะสร้างชาติให้เจริญรุ่งเรืองก็ดี คิดจะอบรมศีลธรรมวัฒนธรรมก็ดี *จำต้องหันมาพูดกับผู้หญิง หันมาปรึกษาหารือกับผู้หญิง* ผู้หญิงจะช่วยสร้างและส่งเสริมเป็นอย่างดี

เช่นพระนางมัทรีคู่สร้างพระบารมี เพื่อพระโพธิญาณของพระเวสสันดรนั้น แต่ก็ต้องอาศัยผู้หญิงที่มีสมบัติผู้หญิง ซึ่งอาจจำแนกออกไปได้ ดังนี้:-

รูปสมบัติ

รูปสมบัติ คือ ความมีรูปงาม จัดเป็นสมบัติที่ผู้หญิงได้อวดสายตามหาชนเป็นขั้นแรก และเป็นสื่อก่อให้เกิดความสนใจแก่ผู้พบเห็นก่อนอื่น เช่นกับดอกไม้พันธุ์งามก็มีผู้ต้องการมาก เพื่อชมเล่นบ้าง เพื่อเอาไว้เป็นกรรมสิทธิ์บ้าง ดอกไม้ที่ไม่งามก็มีผู้สนใจน้อย ผู้หญิงนี่ดูช่างเหมือนดอกไม้เสียนี่กระไร ผู้หญิงที่เดินผ่านผู้ชายไปแล้ว ผู้ชายต้องเหลียวหลังมองดูอีกครั้งหนึ่งนั้น ก็เพราะรูปสมบัตินั่นเอง รูปงามมีอิทธิพลทำให้ผู้พบเห็นถึงกับตะลึงได้ ดังที่ว่า เห็นโฉมยงองค์ละเวงวัลลาราช สถิตอาสน์อำไพวิไลโฉม ดังดวงเดือนเคลื่อนคล้อยลอยโพยมงามประโลมลืมองค์หลงตะลึง...

รูปงามเป็นสิ่งที่ได้มาแต่กำเนิดเป็นประการสำคัญ ผู้หญิงที่เกิดมามีรูปงามชื่อว่ากำโชคไว้ได้ชั้นหนึ่งแล้ว แต่ก็ทอดธุระไม่ได้ ยิ่งผู้หญิงที่ด้อยในความงามก็เป็นภาระมาก เพราะความงามเป็นสิ่งที่บำรุงส่งเสริมได้เหมือนกัน ถ้านึกถึงภาษิตบทหนึ่งว่า *ไก่งามเพราะขน คนงามเพราะแต่ง* โลกจะเจริญขึ้นทุกวัน การปรับปรุงตัวให้เหมาะสมกลายมาเป็นสิ่งที่จำเป็นและมิใช่จำเป็นเฉพาะตัวเท่านั้น เมื่อนึกถึงสวนนันทวัน ถ้าปราศจากดอกไม้งามก็เป็นนันทวันขึ้นมาไม่ได้ แต่การแต่งที่เกินงาม ก็ไม่ดี คือ กลายเป็นไม่งาม เช่นโกนคิ้วเสีย แล้วเขียนขึ้นใหม่ ความจริงใจของผู้ชายนั้น เข้าใจว่าจะไม่ชอบคิ้วที่เขียนขึ้นใหม่ คงพอใจคิ้วที่แม้จะไม่โก่งโค้งหรือดกดำนัก แต่เป็นธรรมชาติมากกว่า เพราะเขาแน่ใจว่าเขาแต่งงานกับผู้หญิง มิใช่แต่งกับสิ่งที่แต้มใด ๆ การแต่งแต้มแต่พองาม จึงเป็นการเสริมความงามให้ดูเด่นขึ้น...

รูปสมบัติ คือ ความมีรูปงามนั้น มิใช่เฉพาะที่อรชรอ้อนแอ้น *โฉมงามแน่งน้อยข้อยขด* ต้องมีความสมบูรณ์ เหมาะแก่การที่จะทำอะไร หรือเป็นอะไรก็ได้ ดังนั้น การบำรุงสุขภาพของคนสวย จึงเป็นปัญหาเฉพาะหน้าเหมือนกัน...

ฐานะสมบัติ

ฐานะสมบัติ หมายถึงความมีหลักฐานดี เช่นมีทรัพย์สมบัติ มีงานอาชีพเป็นล่ำเป็นสัน ไม่ฝืดเคืองในการครองชีพ พ้นจากภาวะ *หาเช้ากินค่ำ* ฐานะสมบัตินี้ ผู้หญิงบางคนได้มาโดย

ง่าย เช่นได้รับมรดกหรือเกิดในตระกูลที่มั่งคั่ง บางคนก็ได้มาโดยยาก เช่นต้องตรากตรำศึกษาเล่าเรียน หรืออุตสาหะในงานอาชีพ รู้จักเก็บหอมรอมริบ จนเป็นคนมีฐานะขึ้นมาได้ ฐานะสมบัติย่อมเป็นเครื่องเทิดผู้หญิงไว้ในที่สูง ส่วนผู้หญิงที่ไร้ฐานะสมบัติมักถูกลากจูงไปในที่ต่าง ๆ ได้ง่าย เนื่องจากความจำเป็นบังคับ และเนื่องจากคนไม่ค่อยเกรงใจ ดังนั้น ผู้หญิงผู้มีฐานะสมบัติ จึงชื่อว่ากำโชคชะตาอันสำคัญไว้ได้ คำว่า สุภาพสตรีในศตวรรษนี้ คนส่วนมากเข้าใจกันว่า *ต้องเป็นผู้หญิงที่มีเงินอยู่ในกระเป๋า*

ผู้หญิงที่มีฐานะสมบัติแล้วก็ทอดธุระไม่ได้ จำจะต้องรู้จักรักษาฐานะนั้นไว้ โดยรู้จักเหตุแห่งความเสื่อม ความเจริญ หลีกเลี่ยงความเสื่อม ดำเนินในความเจริญ เช่นไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเกินไป ไม่มัวเมาอบายมุข ตรงกันข้ามรู้จักจัดให้ออกดอกออกผล . . .

ส่วนผู้หญิงที่ด้อยในฐานะสมบัติ ก็จำต้องสร้างตนเอง และตนเองก็เป็นสิ่งที่สร้างได้ด้วยการประกอบอาชีพโดยไม่งอมืองอเท้า ก็สามารถจะพึ่งตัวเองได้ตามประสาผู้หญิง การหวังพึ่งผู้อื่นเป็นสิ่งที่ยากนัก ผู้ที่ให้พึ่งมักจะเป็นนักค้ากำไรเกินควร ในประวัติการณ์แห่งเพศหญิงประกาศแก่โลกบ่อย ๆ ในเรื่องอกหัก ดื่มน้ำมันระกำ นอนฟุบหน้าน้ำตานองอยู่กับหมอน สอบถึงสาเหตุก็พบว่า มักมาจากพลาดหวังในการที่คิดพึ่งเศรษฐีหนุ่มและไม่หนุ่ม จริงอยู่รถเก๋งหรู ๆ ตึกงาม ๆ ใคร ๆ ก็อยากได้ แต่เมื่อมีคนอยากได้มากด้วยกัน ผู้หวังเช่นนั้นก็มักตกอยู่ในสถานะอกโอ้ . . .

เย็นวันหนึ่ง อากาศปลอดโปร่ง ลมโชยมาเฉื่อย ๆ เป็นเวลาที่ค่อนจะเนิ่นนานมาแล้ว แต่เหตุการณ์นั้นก็ยังฝั่งใจอยู่ ณ บริเวณพระบรมรูปทรงม้า มีทหารเป็นจำนวนมากไปฝึกซ้อมเดินขบวน ได้มีผู้นำอาหารไปตั้งขายในที่นั้นหลายราย ในจำนวนนั้นมีผู้หญิงคนหนึ่ง ซึ่งยังอยู่ในวัยสาวและค่อนข้างสวย ได้นำเนื้อสะเต๊ะไปตั้งขายอยู่ด้วย ขณะนั้น มีสุภาพบุรุษคนหนึ่งท่าทางผึ่งผายแต่งกายเรียบร้อย เขาเดินเข้าไปใกล้ผู้หญิงคนนั้นแล้วกล่าวว่า *ทำไมไม่หาอาชีพที่ดีกว่านี้ รูปร่างก็ดีและยังอยู่ในวัยสาว ควรหัดเย็บจักรซี เชื่อฉันเถอะ แล้วฐานะก็จะดีกว่านี้มาก . . .*

ความจริงอาชีพของผู้หญิงคนนั้น ก็เป็นอาชีพที่สุจริตแล้ว แต่เมื่อพูดถึงความเหมาะสมก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง ความไม่เหมาะสมย่อมไม่น่าดูอยู่เหมือนกัน สมมติว่า จะให้นางสาวไทยหรือรองนางสาวไทยไปนั่งออกร้านขายกะปิ ให้ยายแก่คร่ำคร่าไปขายของในห้องโชว์สินค้า

เพื่อแสดงสินค้าไทยแก่ชาวโลก หรือว่าในงานออกร้านฉลองรัฐธรรมนูญ เช่นนี้ ก็ย่อมไม่เหมาะสม หากกลับกันเสียจะดูงาม...

ฐานะสมบัตินั้น มิใช่หมายถึงผู้หญิงที่นั่งอยู่บนกองเงินกองทองแต่อย่างเดียว แต่ต้องหมายถึงผู้หญิงที่มีวิชาอาชีพ วิชาการเรือน มีความสนใจในศีลธรรมและดำรงอยู่ในตำแหน่งอันเหมาะแก่การที่จะสั่งสอนอบรมลูก ๆ หลาน ๆ ให้ตั้งตนได้ด้วย...

คุณสมบัติ

คุณสมบัติ หมายถึงคุณความดี จัดเป็นสมบัติชั้นเยี่ยมของผู้หญิง ผู้หญิงที่ด้อยทั้งรูปสมบัติ ทั้งฐานะสมบัติมาแล้ว แต่มีคุณสมบัติ ก็ย่อมเป็นเครื่องช่วยตนเองได้ แต่คุณสมบัติเป็นสิ่งที่ถูกปฏิเสธตามหลักธรรมว่า ไม่มีส่วนได้มาจากรูป หรือชาติตระกูล แต่ผู้หญิงทุกคนทรงไว้ซึ่งสิทธิที่จะสร้างใส่ตนเองได้...

คุณสมบัติของผู้หญิง ย่อมอยู่ที่กาย วาจา และใจของเธอ ผู้หญิงที่มีคุณสมบัติ ก็คือได้ควบคุมกาย วาจา และใจ ไว้ในศีลธรรมและจรรยามารยาทอันดี...

มรรยาททางกายของผู้หญิง เป็นสิ่งสำคัญมาก ต้องการความอ่อนโยน ยิ้มแย้มแจ่มใส สงบเสงี่ยมเรียบร้อยกว่าผู้ชายหลายเท่า ท่านกวดขันกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ ในวชิรญาณภาษิตสอนผู้หญิงไว้ว่า ลุกนั่งระวังตน อย่าลุกลนทะลึ่งไป ภูษาและผ้าสไบ จงปกปิดให้มิดกาย...

มรรยาททางวาจาของผู้หญิง ก็เป็นสิ่งสำคัญมาก ผู้หญิงจะต้องมีคำพูดอ่อนหวานเป็นพิเศษ ให้สมแก่เพศของตนและรู้จักยั้งคิด ผืนให้ตรงข้ามกับที่ว่า *ผู้หญิงพูดก่อนคิด ไม่ใช่คิดก่อนพูด* เก็บความในใจไว้บ้าง ไม่ใช่คิดเท่าไรพูดเท่านั้น เช็กสเบียร์เยาะเย้ยหญิงไว้ในบทละครของเขาว่า "เธอไม่รู้ดอกหรือว่าฉันเป็นผู้หญิง ฉันคิดว่าอย่างไรฉันต้องพูดออกมาเสมอ" สุนทรภู่แนะผู้หญิงว่า จะพูดจาปราศรัยกับใครนั้น อย่าตะคั้นตะคอกให้เคืองหู...

การพูดของผู้หญิงนั้น มีคำสำคัญอยู่มาก เช่น "ขอบพระคุณค่ะ" "ขอบใจค่ะ" "เชิญซิคะ" "สวัสดีค่ะ" "คุณแม่ให้มากราบเรียนว่า" หรือ "เรียนว่า" คำเหล่านี้ผู้หญิงต้องเก็บไว้ให้ใกล้ริมฝีปากที่สุด เพื่อใช้ให้เหมาะสมตามโอกาส...

การรักษาใจเป็นขั้นที่สุดของผู้หญิง ทั้งเนื้อทั้งตัวของเธอที่จะน่าเอ็นดูหรือน่าชังก็อยู่ที่น้ำใจ *ใจหญิงเหมือนน้ำกลิ้งบนใบบอน* จะจริงหรือไม่ก็ตาม ผู้หญิงจำต้องรักษาใจของตนไว้ให้ดี

ด้วยอุบายอย่างใดอย่างหนึ่ง คอยคุมจริตของตนให้อยู่ในร่องรอยที่ดีงาม เพราะเมื่อใจดีแล้ว จะเยื้องกายก็อ่อนโยน จะพูดจาก็อ่อนหวาน ซึ่งเป็นคุณสมบัติของผู้หญิงอยู่แล้ว คงจะไม่เป็นการเกินความจริงไปนัก ถ้าจะกล่าวว่า ในที่ใดมีผู้หญิงอ่อนโยน อ่อนหวาน ในที่นั้นก็เป็นประหนึ่งสวนสวรรค์...

ในวัยที่เป็นเด็กหญิง คุณหญิงส้มจีนว่า

เป็นนารีชันษาได้ห้าขวบ ก็อ่อนอวบน่าเอ็นดูแม่หนูจ๋า
ดังอุบลยังไม่พ้นหลังธารา การศึกษาก็ต้องเริ่มประเดิมเรียน...

ในวัยที่เป็นหญิงสาว สุนทรภู่ว่า

เป็นสตรีสุดดีแต่เพียงผัว จะดีชั่วก็แต่ยังกำลังสาว
ลงจนสองสามจืดไม่ยืดยาว จะกลับหลังยังสาวสิเต็มตรอง...

ในวัยที่เป็นแม่บ้าน ผู้เขียนว่า

เป็นแม่บ้านการเรือนอย่าเบือนบิด ต้องเฝ้าคิดกิจบ้านงานถ้วนถี่
คนข้างเคียงฝ่ายผัวจะชั่วดี ต้องไมตรีทั่วกันทั้งนั้นไป
น้ำใจผัวต้องรักษาอย่าประมาท ถ้าพลั้งพลาดก็แน่แก้ไม่ไหว
จะเกิดทุกข์ขลุกขลักหนักหัวใจ ทิ้งกันไปนึกขึ้นมาน่าประวิง
ทรัพย์สมบัติได้มาอุตส่าห์เก็บ เมื่อป่วยเจ็บหยิบใช้ได้ทุกสิ่ง
กิจทั้งปวงต้องขยันหมั่นจริงจริง เกิดเป็นหญิงต้องทำเพราะจำเป็น.

คุณสมบัติของผู้หญิง จะพูดเตือนกันโดยตรงก็ว่า *เกิดเป็นหญิงให้เห็นว่าเป็นหญิง* หมายความว่า พยายามปฏิบัติหน้าที่ของผู้หญิงให้สมบูรณ์ *ทำ พูด คิด ตามแบบฉบับของกุลสตรี* และเมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว ความน่าเอ็นดู น่ารัก น่านับถือ น่าเทิดทูน และน่าทุก ๆ อย่างก็เกิดขึ้น พระเจ้านโปเลียนทรงเป็นนักรบที่เข้มแข็งไม่กลัวผู้ชายเลย ไม่ว่าผู้ชายนั้นจะเก่งกล้าสักขนาดไหน แต่ต้องทรงยอมตามใจพระมเหสี ทั้งนี้ก็เพราะพระมเหสีนั้น ทำองค์เป็นผู้หญิงอย่างถูกหลัก ตรงกันข้ามหากพระมเหสีแสดงอาการเป็นผู้ชายแล้ว พระเจ้านโปเลียนจะไม่ทรงยอมแพ้เป็นอันขาด พระนางนั้นทรงฉลาดรู้เคล็ดลับ...

เกิดเป็นหญิงให้เห็นว่าเป็นหญิง เมื่อได้พยายามทำตนให้เป็นหญิงจริง ๆ แล้ว ได้ดำรงอยู่ในสมบัติของผู้หญิง ก็จะรู้สึกคุณค่าแห่งความเป็นผู้หญิงของตนเอง พร้อมทั้งจะรู้สึกภาคภูมิใจ

ในการที่ได้รับเกียรติแห่งความเป็นผู้หญิงนั้นด้วย ตัวอย่างในความเป็นผู้หญิงอันเป็นแบบฉบับของกุลสตรีไทยเรานั้น ก็มีพอให้ดูได้มาก ทั้งในอดีต ทั้งในปัจจุบัน ข้อสำคัญท่านยึดถือประเพณีอันดี และเคร่งครัดทางพระพุทธศาสนา *ก็พระพุทธศาสนานี้แหละ จะเป็นปรอทวัดความดี*

อันเป็นหญิงนั้น เมื่อเพียบพร้อมด้วยสมบัติผู้หญิงแล้ว ย่อมมีคุณแก่ตนเองเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้ยังคุณสมบัติ คือ จะเป็นยาใจของผู้ที่เป็นโรคใจ จะเป็นหวานใจของสามี จะเป็น ป้า, น้า, อา, ย่า, ยาย ที่นับถือของหลาน จะเป็นพี่สาวที่ถูกใจน้อง จะเป็นน้องสาวที่ถูกใจพี่ และจะเป็น*ขวัญใจ*ของใคร ๆ ก็ได้ แม้จะเป็นผู้แสดงศีลธรรมและวัฒนธรรมของชาติก็ได้ พร้อมที่จะเป็นแม่พิมพ์ทุกอย่างทีเดียว ในที่สุด ก็สมควรที่จะได้รับเกียรติยศว่า **เจ้าแม่ประโลมโลก หรือ มารดาแห่งโลก.**

ค่านิยม ๕ ประการ

๑. พึ่งตนเอง
๒. ประหยัด
๓. รู้จักระเบียบวินัย และกฎสังคม
๔. รู้จักปฏิบัติคุณธรรมทางศาสนา
๕. รู้จักเทิดทูน ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

พึ่งตนเอง	เคร่งประหยัด	จัดระเบียบ
คุณธรรมเทียบ	ทางสะอาด	ศาสนา
คือไตรรงค์	ธงไทยแท้	แน่สัญญา
ไม่หลงคว้า	หาอื่นใด	ไร้จุดยืน
เราคนไทย	ไทยแน่แท้	ไม่แปรผัน
ทุกวี่วัน	ขวัญชีวา	หาใช่อื่น
ผมก็ดำ	ดำลูกตา	พาวันคืน
เหมาะเป็นพื้น	"ค่านิยม"	สมบูรณ์เอย

ศรีตราด

เพ็ญเดือนสิบสองมีอะไร ?

เพ็ญเดือนสิบสองมีอะไร ? หัวข้อที่ถามนี้คงจะมีทั้งเด็กและผู้ใหญ่จำนวนหนึ่งตอบว่ามีลอยกระทง และนี่ก็ถูกอย่างหนึ่ง และรู้กันแพร่หลายอย่างนี้ อเมริกันก็ร้องเพลงลอยกระทงกัน เป็นอย่างที่ไม่เคยมีมาแต่ก่อน พวกหน่วยอาสาสมัครของอเมริกันที่จะมายังไทยก็หัดร้องเพลงรำวงเรื่องลอยกระทงกัน ดังนั้นจะตอบว่ามีลอยกระทงก็ถูกไปอย่างพอรู้ ๆ กันได้ แต่ยังนับว่าถูกในส่วนน้อยมาก หากเราจะดูว่าเพ็ญเดือนสิบสองมีอะไรกันจริง ๆ แล้ว ก็จะพบอะไร ๆ หลายอย่าง สำหรับจะเป็น ทิวเขตแห่งความสุข ได้อย่างหนึ่ง และดีพอใช้สำหรับรอบปีที่ผ่านมา โดยเราไม่ต้องไปตั้งเรื่องขึ้นใหม่ ใช้เพ็ญที่สดใสนี้เองเป็นที่ค้นหาว่ามีอะไร และนำความสุขมาใส่ตนได้อย่างง่าย ๆ คิดว่าคงจะได้ความสุขสักอย่างหนึ่งเป็นอย่างน้อย...

พระจันทร์มีโรค หากฟังตามนิยายเรื่องหนึ่ง พระจันทร์ของเรานี้ ก็ขี้โรคเหลือเกิน ตอบได้ว่าพระจันทร์มีโรคแทบตลอดปี โรคคลายเฉพาะในวันที่เราเรียกว่า *พระจันทร์เพ็ญ* เท่านั้น เหตุที่พระจันทร์จะเป็นโรคเพราะถูกสาป เนื่องจากเจ้าชู้หรือมีชายามากเกินควรไปสักหน่อย... ฟังนิยายต่อไป :–

พระทักษ์เป็นเทพบุตรองค์หนึ่ง มีธิดาล้วน ๆ ถึง ๒๗ องค์ (ไม่ใช่ ๗ องค์อย่างท้าวสามล) ทั้ง ๒๗ องค์นี้ตกเป็นชายาของพระจันทร์ทั้งสิ้น (ไม่มีแม้สักองค์เดียวตกไปเป็นของเจ้าเงาะ หากเป็นเช่นนั้นเสียบ้างก็จะค่อยยังชั่ว) แต่พระจันทร์โปรดปรานเฉพาะนาง*โรหิณี* ซึ่งเป็นพี่ใหญ่แต่องค์เดียว คงปล่อยให้ทั้ง ๒๖ ธิดาไว้เฉย ๆ เหมือนตุ๊กตาเฟอร์นิเจอร์ แต่ทั้งหมดเฉย ๆ ไม่ได้ เพราะมีเลือดที่ไหลวนเวียนอยู่ในร่าง และมีหัวใจที่คิดอะไรสับสนอยู่ในหทัย... ในที่สุดทั้ง ๒๖ นางก็ตั้งสหกรณ์โกรธ ...รวมปากพูดเป็นเสียงเดียวกันไปฟ้องพระบิดาว่า "พระจันทร์ลำเอียงเอาใจใส่ต่อนางโรหิณีผู้เดียว ประพฤติผิดวิสัยต่อชายาอื่น ๆ เพิกเฉย..." ฝ่ายพระทักษ์พ่อตาศักดาใหญ่ จึงไปติและตักเตือนพระจันทร์ (หากศักดาน้อยก็เตือนลูกเขยไม่ได้) การตักเตือนก็ไม่ได้ชักแม่น้ำทั้ง ๕ เป็นแต่เพียงว่า *อย่าลำเอียง อย่าลำเอียง* แต่พระจันทร์ซึ่งกำลังหลงแต่ *พี่หนึ่งนางเดียว* ก็ทำไขหูเสีย (ทำเป็นไม่ได้ยิน) พระทักษ์โกรธจึงตั้งประเด็นขึ้นสาปพระจันทร์ทันใด ๒ ประการ คือ :–

๑. ให้เป็นฝีในท้อง

๒. ให้เป็นหมัน

เมื่อพระจันทร์ถูกสาปด้วยวาจาสิทธิ์เช่นนั้น ก็อับรัศมีและเป็นหมันไปทันที ทั้ง ๓ ฝ่ายไม่มีอะไรดีขึ้น นางโรหิณีก็ขาดผู้พะเน้าพะนอและนางผู้พี่น้องทั้ง ๒๖ ก็ไม่ได้อะไรมา มิหนำซ้ำรัศมีพระจันทร์ที่เคยงดงามเจิดจ้าก็มิได้เห็นเหมือนก่อน แม้แต่พระทักษ์เองก็กลายเป็นผู้มีลูกเขยขี้โรคและเป็นหมัน... ก็นี่แหละ การอิจฉาริษยากัน การไม่มีธัมมะธัมโม ก็มีแต่สร้างเรื่องไม่ดีให้เกิดขึ้นแก่กันและกัน...

ในที่สุด ทั้ง ๒๗ นางก็มาออมชอมกัน ตั้งเป็นสหกรณ์เดียว แทนที่จะแยกเป็น ๒ เหมือนแต่ก่อน พร้อมใจกันไปทูลขอโทษพระสามีต่อพระทักษ์บิดา... พระทักษ์เสียอ้อนวอนลูกสาวไม่ได้ (ก็ลูกสาวตั้ง ๒๗ คน มีเบ้าน้ำตาถึง ๕๔ เบ้าช่วยกันเทน้ำตาออกมา แล้วพ่อที่ไหนจะทนไหว) จึงผ่อนคลายข้อที่สาปลง ยกข้อที่เป็นหมันเสียเลย คงไว้แต่ข้อที่ให้เป็นฝีในท้อง คือให้บรรเทาเบาบางได้วันหนึ่ง เฉพาะในวันกลางเดือน...ด้วยเหตุนี้ เราจึงได้เห็นพระจันทร์สดใสในวันเพ็ญ และเป็นวันที่ดีที่สุดของดวงจันทร์ ตลอดถึงชาวโลกก็ชอบ กระต่ายก็ชม **นีล อามร์สตรอง**ก็ไปย่ำ...

พระจันทร์เศร้าหมอง เพราะถูกฟ้องว่า *ลำเอียง* การลำเอียงเกิดจากมีชายามาก หากมีเพียงหนึ่งคงไม่ลำเอียง และไม่ถูกฟ้องในกรณีเช่นนี้เป็นแน่...นิทานเรื่องนี้เห็นจะสอนผู้ชายโดยตรง ในเรื่องมีภริยามากแล้วลำเอียง การมีมากย่อมยากที่จะไม่ลำเอียง เหมือนเรือที่บรรทุกมากก็ย่อมเอียงหรือเพียบเป็นธรรมดา... เขาว่ามีภริยาไม่ต้องมากนักเพียง ๒ คนก็อดลำเอียงไม่ได้ เคยว่ากันว่าชายผู้หนึ่งมีภริยา ๒ คน ต่างเอาใจสามีกันดี ทำอาหารให้รับประทานกันคนละอย่าง อาหารคนหนึ่งได้รับชมว่าอร่อยตลอดเวลา ของอีกคนหนึ่งถูกติว่าไม่อร่อยตลอดเวลา คนถูกติเชื่อเหลือเกินว่า ฝีมือทำอาหารของตนอร่อย..บังเอิญภริยาทั้ง ๒ นั้นไม่มีการอิจฉาริษยาและหึงหวงกัน เพราะเชื่อว่าไหน ๆ บุพเพสันนิวาสก็ส่งมาเช่นนั้น ก็จะออมชอมกันไปตลอดชาติหนึ่ง หรือแม้ชาติหน้าจะเป็นเช่นนั้นอีกก็จะสมานสามัคคีกันไป เพราะเราเลือกเอาเองไม่ได้ จึงแล้วแต่บุญกรรมจะส่งให้...จึงตกลงวิจัยเพื่อหาข้อมูล คือแกงหม้อเดียวกัน แล้วแบ่งกันตักไปให้สามีคนละถ้วย เมื่อสามีรับประทานแล้วก็อย่างเคย พูดเปรยออกมาว่า "ถ้วยนี้รสกลมกล่อมดี ถ้วยนี้รสปร่า ๆ ไปหน่อย" ทั้งสองก็หัวเราะกันลั่น...ลำเอียงแน่ ๆ แกงหม้อเดียวกันนะคะ...

ความลำเอียงทำให้คนเสีย โดยแสดงความรู้สึกผิด ๆ ที่น่าอายออกมา ต้นทางแห่งความเสื่อมของคนก็คือลำเอียงนี้อย่างหนึ่ง เรามีพระพุทธภาษิตในเรื่องลำเอียงว่า

ฉนฺทา โทสา ภยา โมหา โย ธมฺมํ อติวตฺตติ
นิหิยติ ตสฺส ยโส กาฬปกฺเขว จนฺทิมา

แปลว่า ผู้ละเมิดธรรม (ลำเอียง) เพราะความรัก ความเกลียดชัง ความกลัว และความหลงงมงาย ยศ (ความยกย่องนับถือ, เกียรติคุณเป็นต้น) ย่อมเสื่อมไปเหมือนพระจันทร์ข้างแรม ฉะนั้น...ตรงกันข้าม

ฉนฺทา โทสา ภยา โมหา โย ธมฺมํ นาติวตฺตติ
อาปูรติ ตสฺส ยโส สุกฺกปกฺเขว จนฺทิมา

แปลว่า ผู้ไม่ละเมิดธรรม (ไม่ลำเอียง) เพราะความรัก ความเกลียดชัง ความกลัว และความหลงงมงาย ยศย่อมเจริญขึ้นเหมือนพระจันทร์ข้างขึ้นฉะนั้น...

บนท้องฟ้าในกาลก่อนก็ดี เมื่อเพ็ญเดือนสิบสองก็ดี ก็คงเคยเห็นจันทร์ข้างขึ้น จันทร์เพ็ญและจันทร์แรมกันมาแล้ว ก็ควรจะได้บังเกิดคติธรรม และทำตนให้เป็นจันทร์เพ็ญไว้ด้วยความไม่ลำเอียง และดูพระจันทร์ที่ถูกสาปเพราะอะไร ? แต่ข้อนี้ดูเป็นคติโดยตรงสำหรับผู้ชาย ถึงเช่นนั้นก็กระทบถึงผู้หญิงด้วย จะเห็นได้ว่า ตามเรื่องผู้หญิงมีการฟ้องร้องกันวุ่นวายตอนหนึ่ง แล้วก็ต้องช่วยกันขออภัยอีกตอนหนึ่ง ด้วยเหตุนี้ ตามทฤษฎีสัมพันธ์ (ติดเนื่องกัน) ไม่ว่าของไอน์สไตน์หรือของใคร เมื่ออะไรเกิดขึ้นอย่างหนึ่งก็ติดเนื่องกันไป เรื่องระหว่างครอบครัวก็ติดเนื่องใกล้มากขนาดเห็น ๆ กันทีเดียว วุ่นคนหนึ่งก็กระทบไปหลายคน หรือกระทบถึงคนอื่นด้วย...

ตรวจหัวใจ เราทุกคนควรจะได้ตรวจหัวใจตนเองไว้ หากขณะใดหัวใจเศร้าหมอง โดยเกิดความรู้สึกทุกข์ร้อนไม่สบายต่าง ๆ ก็พึงเข้าใจว่าหัวใจเราอยู่ข้างแรม มีแต่ทางจะมืดมน หากหัวใจรู้สึกค่อนข้างสบาย แต่ยังไม่สู้มากนัก ยังมีอะไรข้องใจอยู่เล็กน้อย ก็พึงเข้าใจว่าหัวใจอยู่ข้างขึ้น มี[illegible] ถ้าหัวใจเราสดใส รู้สึกว่าสุขสบาย ไม่มีอะไรข้องใจอยู่ และไม่มีอะไรทำให้ระแวง ก็พึงเข้าใจว่าหัวใจเรากำลังเพ็ญ มีแต่ความสุขสดใส ย่อมอำนวยความสุขสบายแก่จิตใจและร่างกายของเราเอง และคนที่เกี่ยวข้อง...

จันทร์ดารา คราสว่าง กลางท้องฟ้า
ก็เจิดจ้า จำรัส รัศมี
ใจของเรา เศร้าหมอง ตรองให้ดี
จะสดสี ที่ไหน ได้เหมือนจันทร์.

เพ็ญเดือนสิบสองมีอะไร ? ตอบว่ามีพระจันทร์ที่สดใสที่สุดในรอบปี มีน้ำในแม่น้ำลำคลองที่ใสที่สุดในรอบปี และมีการลอยกระทงรื่นเริงกันในโอกาสนี้ การลอยกระทงนั้นลอยเพื่ออะไร ? ต่างคนต่างก็ได้ลอยกันมาแล้วเมื่อคืนวันเพ็ญทุกปี... ใครลอยเพื่ออะไร ? นึกดูเองได้ ใครจะลอยเพื่ออะไรก็คงลอยไปแล้ว... แต่ในแม่น้ำนัมมทามีรอยพระพุทธบาท ที่ประทานแก่พระยานาค เราจะลอยกระทงบูชาพระพุทธบาทนั้นก็ประเสริฐสุด เมื่อลอยกระทงบูชาพระพุทธบาทแล้ว ก็ดำเนินชีวิตตามพระพุทธองค์ทำจิตใจให้ผ่องใสดุจพระจันทร์เพ็ญ หรือจะอธิษฐานอะไรก็ตามใจ หากทำในทางดีความสุขสบายย่อมเป็นของเราได้แน่.

หลักเข้าไหนเข้าได้

๑. ธัมมญาณ รู้ธรรม
๒. อันวยญาณ รู้คล้อยตาม
๓. ปริเฉทญาณ รู้กำหนด
๔. สมมติญาณ รู้สมมติ

เมื่อรู้ธรรม ชั่วดี มีไม่น้อย
เมื่อรู้คล้อย ผ่อนตาม ความประสงค์
เมื่อรู้จำ กำหนด กฎเป็นธง
เมื่อรู้ตรง สมมติ ลดวุ่นวาย

ธมฺมสาโร ภิกฺขุ

หน้าอินทร์หน้าพรหมไม่เกี่ยว

โลก ที่เราอยู่กันนี้ เห็นจะประกอบไปด้วยธาตุแห่งความสนเท่ห์ จึงมีแต่คำถามตัวขนาดต่าง ๆ ทั้งขนาดเล็ก ทั้งขนาดกลาง และขนาดใหญ่ทั่วไปหมด ตั้งแต่สุมทุมพุ่มไม้กระท่อมหลังน้อย ๆ จนถึงบนปราสาท ชีวิตของบุคคลทั้งที่เป็นครอบครัว ทั้งที่เป็นสังคมสมาคม ทั้งที่เป็นประเทศชาติ ทั้งที่เป็นสหประชาชาติ แม้คนจำนวนหนึ่ง เช่นคนเป็นโสดหรือคนจำนวนสอง เช่นคนสองคนพี่น้อง คนโสดก็อาจสนเท่ห์ต่อความเป็นโสดของตน คนสองคนพี่น้องก็อาจสนเท่ห์กันระหว่างพี่น้อง คนในครอบครัว คนในสังคมสมาคม คนในประเทศชาติ ตลอดถึงคนในสหประชาชาติก็คงต้องมีความสนเท่ห์อยู่ทั่วไป รวมแล้วก็คือโลกนี้เป็นเครื่องหมายคำถามตัวโตอย่างที่ใครเขาว่านั้นไม่ผิดเลย แต่ความสนเท่ห์นั้น ถ้าเกิดขึ้นแล้วได้ถกเถียงกัน หรือนำมาอภิปรายกันด้วยเหตุผล บางทีก็ก่อให้เกิดความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้บ้างไม่มากก็น้อย ดังความสนเท่ห์ของสองพี่น้องที่ถกเถียงกัน...

น้อง : เดี๋ยวนี้ชีวิตของพี่และน้องตกอยู่ในความลำบากหลายด้าน ทั้งการดำรงตัวที่จะให้ยืนอยู่ได้ ทั้งการที่จะดำเนินชีวิตไปข้างหน้า และการป้องกันภัยต่าง ๆ จากคนที่เขามองเราในแง่ร้าย จากคนที่เขาคิดทำลายเรา เรื่องต่าง ๆ ทั้งหมดที่น้องวิตกนี้ก็เห็นว่าพี่จะแก้ปัญหาได้ ?

พี่ : อ๊ะ อยู่ ๆ น้องก็เกิดวิตกกังวลขึ้นอย่างมากมาย พี่ก็พอจะเดาเหตุการณ์ออกว่าเดี๋ยวนี้น้องไม่ไว้ใจความประพฤติของพี่ พี่ก็รู้น้องโตมากขึ้น น้องศึกษามากขึ้น น้องก็เห็นพี่เป็นคนเลวลง พี่รู้ว่าโลกเดี๋ยวนี้เป็นอย่างไร โลกเป็นสมัยวิทยาศาสตร์อย่างยิ่ง มนุษย์อาจจะขึ้นไปมองอะไรอยู่ในเบื้องสูง เห็นสวยสดงดงามแตกต่างจากที่มนุษย์เดินดินเห็นกัน เช่นคูเปอร์มนุษย์อวกาศ ๓๔ ชั่วโมงเศษ ได้บอกลงมาว่า...ขณะนี้เป็นเวลากลางคืนเต็มที่แล้ว มองเห็นตะวันที่จะเริ่มทอแสงนั้นสวยงามเหลือเกิน... น้องจะไปมองเห็นตะวันเริ่มทอแสงที่ไหนมาบ้างกระมัง จึงได้เกิดมาวิตกกังวลเอากับพี่ ?

น้อง : น้องออกความเห็นนิดเดียว พี่ก็ตึงตังเอาว่า เห็นพี่เป็นคนเลว ตรงกันข้ามน้องกำลังเห็นพี่จะเป็นคนดี และจะแก้ปัญหาได้ ความหวังของน้องอยู่ที่พี่ พี่ก็รู้อยู่ว่าครอบครัว

ของเรามีอยู่หลายคนและหลายผั่กหลายฝ่าย วัยก็ดี ฐานะก็ดี ตลอดถึงระดับของจิตใจแตกต่างกันมากในระหว่างบุคคลเหล่านั้น น้องเป็นน้องสุดท้อง และพี่อยู่ระดับเหนือน้องขึ้นมาไม่มีใครคั่น พี่กับน้องจึงเป็นสายโซ่ที่มีห่วงติดต่อกัน และถ้าเราทั้งสองเป็นโซ่ทอง สายสัมพันธ์ก็จะสุกสดใสเหมือนโซ่ทองที่เป็นทองทั้งสาย หรืออย่างน้อยก็สัก ๒ ห่วงคือพี่กับน้อง เพราะเราทั้ง ๒ เกิดมาเรียงลำดับกัน...

พี่ : น้องกำลังจะเทศน์ให้พี่ฟังอย่างยืดยาวใช่ไหม ?

น้อง : อาจจะใช่และไม่ใช่ แล้วแต่พี่จะตีความ แต่ด้วยใจจริงของน้องนั้น ก็หวังที่จะพึ่งพี่ที่จะช่วยกันแก้ปัญหาต่าง ๆ ของเรา ปัญหาของเรานี้ และที่มีอยู่ทุกวันนี้มากกว่าทุกวันก่อนมากนัก ข้อนี้ก็เข้าใจว่าพี่ทราบดี ดังที่พี่ได้กล่าวว่า "โลกเป็นสมัยวิทยาศาสตร์อย่างยิ่ง" และได้กล่าวถึงมนุษย์อวกาศ ๓๔ ชั่วโมง ซึ่งก็เป็นความจริง นั่นเพราะเมื่อวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๐๖ มนุษย์อวกาศ กอร์ดอน คูเปอร์ ขึ้นไปวนรอบโลก ๒๒ รอบ ด้วยความเร็ว ๑๗,๕๐๐ ไมล์ต่อ ๑ ชั่วโมง ในการนี้เขาต้องใช้หน่วยช่วยเหลืออย่างมากมายเจ้าหน้าที่ร่วมมือที่วางไว้ทั่วโลก ๒๐,๐๐๐ คน พวกนี้อยู่ตามสถานีติดตามโครงการเมอร์คิวรีรวม ๒๒ สถานี เรือรบ ๒๘ ลำ เครื่องบินติดเครื่องมืออีเล็คทรอนิคพิเศษ ๑๗๒ เครื่อง สถานีติดตามอยู่ในอัฟริกา, ออสเตรเลีย, เม็กซิโก, และสหรัฐ หน่วยช่วยเหลือที่เป็นทหารอีก ๑๙,๐๐๐ คน เตรียมช่วยเหลือไว้ทั้งในมหาสมุทรแปซิฟิค และแอตแลนติค เผื่อการลงคลาดเคลื่อน..... ที่น้องกล่าวนี้ก็เพื่อจะสนับสนุนคำของพี่ที่ว่า "โลกเป็นสมัยวิทยาศาสตร์อย่างยิ่ง" และเขาได้เตรียมงานเพื่อจะให้ได้รับผลดีตามความต้องการอย่างมากมายเหลือเกิน ทั้งในการเตรียมป้องกันอันตรายให้แก่มนุษย์อวกาศของเขาก็เป็นไปอย่างรอบคอบพรักพร้อมอย่างยิ่งเหมือนกัน และเมื่อมนุษย์อวกาศลงมาอย่างปลอดภัยแล้วไม่กี่นาที ประธานาธิบดีเคนเนดี้ก็พูดทางโทรทัศน์ทั่วประเทศว่า "การโคจรของคูเปอร์ครั้งนี้ เป็นงานครั้งยิ่งใหญ่ที่มนุษย์ทำได้สำเร็จ... เรามีความภาคภูมิใจในตัวนาวาอากาศตรีคูเปอร์ และชาวอเมริกันผู้ร่วมงานครั้งนี้ทุกคน นับเป็นชัยชนะของสันติภาพเท่า ๆ กับของสงครามเหมือนกัน"

พี่ : น้องเสริมคำพูดของพี่เสียยาว คิดว่าคงจะมีแผนการอะไรอยู่ในใจ คงจะเอาห่วงอะไรมาคล้องคอพี่เป็นแน่ พี่ฟังแล้วก็ให้รู้สึกฉงนสนเท่ห์เป็นอย่างยิ่ง !

น้อง : พูดถึงแผนการของน้องมีแน่ โลกสมัยวิทยาศาสตร์เจริญอย่างยิ่งเช่นนี้ น้องคิดว่ามนุษย์ทุกคนจะอยู่ในโลกอย่างไม่มีแผนการไม่ได้ แม้ในด้านปัจจัย ๔ เราต้องมีแผนว่า

จะอยู่ดีกินดีได้อย่างไร ในด้านครอบครัวเราจะต้องมีแผนว่า การอยู่เป็นครอบครัวอยู่อย่างไรจึงจะผาสุก การสังคม การปฏิบัติส่วนตัวที่จะให้ได้รับผลดี ก็ดูจะต้องมีแผนการไปทั้งสิ้น และแผนการนั้น ๆ ก็จะต้องแบบวิทยาศาสตร์อย่างยิ่ง คือพิสูจน์ได้ ทดลองได้ มิใช่เพ้อฝันไปตามอารมณ์ แบบสร้างวิมานบนอากาศซึ่งเป็นวิมานไม่มีเสา เป็นวิมานเลื่อนลอยไปกับปุยเมฆอะไรทำนองนั้น... น้องมิได้คิดเอาห่วงอะไรมาคล้องคอพี่ นอกจากคิดว่าพี่กับน้องเกิดตามกันมาเป็นลูกโซ่ที่ติดกันมา เป็นความสัมพันธ์ฉันพี่น้อง ซึ่งเราทั้ง ๒ จะหาความสัมพันธ์เช่นนี้ที่ไหนอีกไม่ได้ น้องต้องบอกตรง ๆ ว่า น้องต้องการพึ่งพี่เพื่อแก้ปัญหาของเรา ?

พี่ : เท่าที่พูดกันมาตั้งนาน พี่ยังไม่ได้ฟังว่าน้องจะบอกอะไรตรง ๆ น้องเป็นคนพูดอ้อมค้อมที่สุด ถ้าน้องไม่อ้างความเป็นพี่เป็นน้อง พี่ก็อาจจะทนฟังไม่ได้ เพราะโดยปกติของพี่หน้าอินทร์หน้าพรหมไม่เกี่ยว .....

น้อง : น้องต้องขออภัยที่จะต้องแย้งทฤษฎีของพี่อย่างตรง ๆ พี่คงจะไม่ว่าน้องพูดอ้อมค้อมอีกแล้ว น้องได้ศึกษาทฤษฎีเกี่ยวกับสัมพันธภาพมาบ้าง แม้จะไม่ค่อยเข้าใจโดยแท้จริงก็พอจะทราบเรื่องความสัมพันธ์กัน อดีต อนาคต ปัจจุบัน เป็นเพียงจุด ๓ จุดในวันเวลา พี่จะเกิดก่อนตาย พี่จะเกิดพร้อมกับตาย หรือพี่จะตายก่อนเกิด พี่ก็คงต้องมีความสัมพันธ์กับอะไรอยู่ หรือต้องเกี่ยวกับอะไรอยู่มากมายหลายอย่าง มิฉะนั้น พี่ก็คงไม่เป็นพี่ และน้องก็คงไม่เป็นน้อง ตลอดถึง หน้าอินทร์หน้าพรหม ก็คิดว่าพี่จะต้องมีความสัมพันธ์ หรือต้องเกี่ยวอยู่ทั้งสิ้น ถ้าพี่บรรเทาความประมาทขึ้นสู่ปัญญาเหมือนคนขึ้นปราสาท หรือพี่ขึ้นไปบนภูเขาทองแล้วมองลงมาทางเบื้องล่างก็จะเห็นคนยืนอยู่บนพื้นดินบ้าง เดินไปเดินมาบ้าง ทำอะไรต่ออะไรกันอยู่ คนที่ยืน คนที่เดิน คนที่ทำอะไร เหล่านั้น ต่างก็มีความสัมพันธ์อยู่กับอดีต อนาคต ปัจจุบัน และสัมพันธ์กับใครต่อใครอยู่ทั้งสิ้น คนเราถ้าไม่มีความสัมพันธ์ ความขวักไขว่ก็สิ้นสุด ถึงเช่นนั้นก็กล่าวได้ว่ามีความสัมพันธ์มาแล้วแต่อดีต...

พี่ : ในที่สุด น้องก็เป็นคนพูดอ้อมค้อมอยู่ตามเคย...

น้อง : ถ้าเช่นนั้น น้องขอพูดเรื่องหน้าอินทร์หน้าพรหม...

พี่ : หน้าอินทร์หน้าพรหมไม่เกี่ยว !

น้อง : ขอถามหน่อย พี่เกิดมามีคุณพ่อคุณแม่หรือเปล่า มีผู้ใหญ่ในตระกูลหรือเปล่า มีคนเขาพูดอ่อนหวานกับพี่บ้างหรือเปล่า มีคนเขางดเว้นไม่พูดเสียดสีพี่บ้างหรือเปล่า มีคนไม่ตระหนี่ สละอะไรให้พี่บ้างหรือเปล่า มีคนซื่อสัตย์ต่อพี่บ้างหรือเปล่า มีคนเขาไม่โกรธพี่บ้าง

หรือเปล่า ?

พี่ : ก็มี คนไม่มีแม่มีพ่อ ไม่มีเทือกเถาจะเกิดมาได้อย่างไร น้องจะถามหาเรื่องอะไร ?

น้อง : จะหาเรื่องเอากับพี่นี่แหละ พูดโผงผางว่า หน้าอินทร์หน้าพรหมไม่เกี่ยว จะพูดถึงหน้าอินทร์ก่อน น้องมีคาถาพระพุทธภาษิตว่า

มาตาเปติภรํ ชนฺตุํ กุเล เชฏฺฐาปจายินํ
สณฺหํ สขิลสมฺภาสํ เปสุเณยฺยปฺปหายินํ
มจฺเฉรวินเย ยุตฺตํ สจฺจํ โกธาภิภุํ นรํ
ตํ เว เทวา ตาวตึสา อาหุ "สปฺปุริโส" อิติ

แปลว่า ทวยเทพชั้นดาวดึงส์เรียก คนเลี้ยงดูแม่พ่อ อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูล พูดถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน ละการพูดส่อเสียด ไม่ตระหนี่ มีความสัตย์ ข่มความโกรธได้ ว่า "สัปบุรุษ" ดังนี้ (สัปบุรุษหมายถึงคนสัมมาทิฏฐิ).

พี่ : ก็แล้วอย่างไร ไม่เห็นเกี่ยว บาลีของน้องพี่ว่า เห็นจะเหลวอีกแล้ว ?

น้อง : น้องขอรับรองไม่เหลวแน่ เพราะไปเปิดตำรามาทีเดียว ธรรมะ ๗ ข้อมีการเลี้ยงดูคุณแม่คุณพ่อเป็นต้นนี้ ท่านเรียกว่า "วัตตบท" เป็นคุณธรรมที่ทำให้เป็นท้าวสักกะหรือเป็นพระอินทร์ ซึ่งเป็นใหญ่หรือเป็นคนสำคัญอยู่ชั้นดาวดึงส์ การที่ได้เป็นใหญ่หรือเป็นคนสำคัญในที่นั้น ก็อาศัยความไม่ประมาทประพฤติวัตตบทนี้ให้บริบูรณ์...

พี่ : ก็เป็นท้าวสักกะหรือเป็นพระอินทร์ก็เป็นไป ไม่เห็นจะเกี่ยวอะไรกับพี่ ?

น้อง : ขอให้พี่นึกดูให้ดี คุณธรรม ๗ ข้อนี้ ข้อ ๑ เรื่องคุณแม่คุณพ่อเราต้องเกิดมาจากท่าน ถ้าท่านไม่เลี้ยงเราก็ตาย ผู้ใหญ่ในตระกูล หากจะใจดำจริง ๆ ก็มีทางจะทำให้เราตายในขณะเป็นเด็กอ่อนได้ง่าย หากเราจะฟังแต่คนพูดหยาบคายต่อเราอยู่ทุกวี่ทุกวัน เราเป็นเด็กอ่อน ฟัง ๆ ไปก็อาจจะเป็นบ้าได้ เราเกิดมาถ้าถูกยุส่อเสียดอยู่ตลอดเวลา ก็คงต้องตายเพราะคนเกลียดชัง ถ้าเกิดมาเจอแต่คนตระหนี่ ไม่มีคนยอมให้อะไร เราก็ไม่มีทางจะอยู่ได้ หรือเกิดมาเจออสัจธรรม มาเจอแต่คนขี้โกรธ พวกนี้ก็คงเบียดเบียนเอาตายเหมือนกัน ยิ่งคนถือว่าหน้าอินทร์หน้าพรหมไม่เกี่ยวอย่างพี่ ก็เห็นจะตายเร็วกว่าเพื่อนหน่อย หรือมิฉะนั้น ก็คงจะมีคนเกลียดไปทั่วเมือง หรือเมื่อพวกบัณฑิตที่ท่านพิจารณาแล้ว ก็ติเตียนได้...

พี่ : เอา เทศน์พี่เสียให้พอ มีอะไรอีกไหม ?

น้อง : มีอีกนิดหน่อยคือน้องอยากให้พี่เป็นท้าวสักกะ หรือเป็นพระอินทร์ เพื่อน้อง

จะได้ขอเป็นบริวารบ้าง คือถ้าพี่ตั้งใจปฏิบัติคุณแม่คุณพ่อ ตั้งใจอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูล ตั้งใจพูดอ่อนหวานไพเราะ งดเว้นการพูดส่อเสียด ไม่ตระหนี่ มีความสัตย์ ข่มความโกรธได้ พี่ตายไปเมื่อไรก็จะได้กำเนิดเป็นท้าวสักกะ หรือเป็นพระอินทร์ หรือพี่ประพฤติวัตตบททั้ง ๗ นั้นได้สมบูรณ์ พี่ก็คงจะเป็นท้าวสักกะ หรือพระอินทร์ได้บ้าง ทั้ง ๆ ที่ยังอยู่แถวนี้เอง พี่อยู่ในบ้านก็คงจะเป็นพระอินทร์ของครอบครัวบ้างไม่มากก็น้อย หรือพี่พูดกับใคร วาจาของพี่ก็อ่อนหวานไพเราะ หรือพี่ไม่ส่อเสียด เสียงของพี่ก็คงเหมือนเสียงพระอินทร์ ไม่แสบหูใครเขา การเสียสละและความสัตย์ ตลอดถึงความไม่ขี้โกรธของพี่ ก็จะคล้ายพระอินทร์ไปทั้งสิ้น...

พี่ : ไม่เกี่ยว !

น้อง : ถ้าหน้าอินทร์พี่ไม่ยอมเกี่ยว ก็ขอให้เกี่ยวกับหน้าพรหมบ้าง ?

พี่ : พุทโธ่ พี่ออกจะสงสารน้องเหลือกำลังเสียแล้ว บอกว่าหน้าอินทร์หน้าพรหมไม่เกี่ยว ก็ยังมาต่อรองขอให้เกี่ยวหน้าพรหมอีก หน้าพรหมวิเศษอย่างไร จะต้องให้คนอย่างพี่ไปเกี่ยว ?

น้อง : พรหมท่านมีถึง ๔ หน้า แต่ละหน้าก็ล้วนแต่น่านิยมทั้งสิ้น ดีกว่าหน้าพี่ซึ่งมีอยู่หน้าเดียว แล้วยังไม่น่านิยมอีกด้วย...

พี่ : น้องออกจะมากไปเสียแล้ว จะอธิบายหน้าพรหมก็อธิบายไปเถอะ ไม่ต้องมาอธิบายหน้าพี่ เดี๋ยวพี่จะทนฟังไม่ได้ เพราะพี่ยังไม่เป็น โกธาภิภู ข่มความโกรธยังไม่ได้...

น้อง : เอาเถอะ น้องจะยอมให้พี่โกรธ หน้าพรหม ซึ่งมีอยู่ถึง ๔ นั้น สามารถต้อนรับเรื่องได้ทุกเรื่อง เพราะเหตุการณ์ที่เป็นไปอยู่ในโลก เมื่อกล่าวโดยสรุปก็ไม่เกิน ๔ คือ ๑. เหตุการณ์ปกติ ๒. เหตุการณ์ตกทุกข์ได้ยาก ๓. เหตุการณ์อันเป็นไปในทางดี ๔. เหตุการณ์ที่ช่วยไม่ได้. เหตุการณ์ที่ ๑ ใช้เมตตา เหตุการณ์ที่ ๒ ใช้กรุณา เหตุการณ์ที่ ๓ ใช้มุทิตา เหตุการณ์ที่ ๔ ใช้อุเบกขา...

พี่ : พรหม ๔ หน้านี้ ฟัง ๆ ก็ออกเลอะ ไม่เกี่ยว...

น้อง : ไหว้ละ ขอให้พี่ทนฟังไปอีกหน่อย น้องก็จวนจะหมดเวลาที่จะพูดให้พี่ฟังอยู่แล้ว เพราะความจริงนั้น ธุระของน้องเหมือนของเจ้าเงาะเหมือนกัน ''ธุระของข้าหาใส่ปากยังแสนยากไม่มีใครจะนึกถึง'' แต่พี่ซึ่งเป็นโซ่ทองของน้อง น้องจะพยายามว่าบาลีให้ฟังว่าหลักของการเจริญเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา เป็นอย่างไร และแตกต่างกันอย่างไร

และพี่ไม่ต้องเกรงว่าน้องจะว่าผิด เพราะไปเปิดตำรามาเหมือนกัน หวังว่าพี่คงจะพอกล้ำกลืนพึ่งไปได้...

หลักเจริญเมตตา ว่า สพฺเพ สตฺตา สัตว์ทั้งหลายทั้งปวง อเวรา โหนฺตุ จงเป็นผู้ไม่มีเวรเถิด อพฺยาปชฺฌา โหนฺตุ จงเป็นผู้ไม่เบียดเบียนกันเถิด อนีฆา โหนฺตุ จงเป็นผู้ไม่มีทุกข์กาย ทุกข์ใจเถิด สุขี อตฺตานํ ปริหรนฺตุ จงเป็นผู้มีสุขรักษาตนเถิด...

หลักเจริญกรุณา ว่า สพฺเพ สตฺตา สัตว์ทั้งหลายทั้งปวง ทุกฺขา ปมุจฺจนฺตุ จงพ้นจากทุกข์เถิด...

หลักเจริญมุทิตา ว่า สพฺเพ สตฺตา สัตว์ทั้งหลายทั้งปวง มา ลทฺธสมฺปตฺติโต วิคจฺฉนฺตุ จงอย่าไปปราศจากสมบัติอันได้แล้วเถิด...

หลักเจริญอุเบกขา ว่า สพฺเพ สตฺตา สัตว์ทั้งหลายทั้งปวง กมฺมสฺสกา เป็นผู้มีกรรมเป็นของของตน กมฺมทายาทา เป็นผู้รับผลกรรม กมฺมโยนี เป็นผู้มีกรรมเป็นกำเนิด กมฺมพนฺธู เป็นผู้มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ กมฺมปฏิสรณา เป็นผู้มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย ยํ กมฺมํ กริสฺสนฺติ จักทำกรรมอันใดไว้ กลฺยาณํ วา ปาปกํ วา ดีหรือชั่ว ตสฺส ทายาทา ภวิสฺสนฺติ จักเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น...

พี่ : หน้าพรหมที่น้องว่ามี ๔ หน้านี่ พึ่ง ๆ มาก็รู้สึกว่า ออกจะคล้ายกับหน้าลูกเต๋า เมื่อทอดลงไปแล้วก็แล้วแต่หน้าไหนจะออกมา ถ้าน้องจะให้พี่เกี่ยวกับหน้าพรหมก็เห็นจะคล้าย ๆ กับให้พี่เล่นการพนัน ?

น้อง : พุทโธ่ ! พี่เห็นหน้าพรหมเป็นหน้าลูกเต๋าไปอีกแล้ว ลูกเต๋านั้นเมื่อทอดลงไปแล้วก็แล้วแต่จะออกอะไร ไม่มีความหมายในทางศีลธรรม หรือไม่มีหลักเกณฑ์ว่าจะออกหน้าไหน คือออกอย่างไม่ได้ดูหน้าผู้เล่น ส่วนพรหมท่านจะออกหน้าไหนของท่าน ท่านก็ดูหน้าผู้หน้าคนก่อน โดยปกติท่านก็ออก หน้าเมตตา ปรารถนาความไม่มีเวร ความไม่เบียดเบียน ความสุขกายสุขใจ หวังให้เป็นผู้มีสุขรักษาตน คราวนี้ถ้ามีความทุกข์กัน ท่านก็ออกหน้ากรุณา ปรารถนาความพ้นทุกข์ เมื่อมีผู้ได้รับผลดี ท่านก็ออกหน้ามุทิตา ปรารถนาดีมิให้ไปปราศจากผลดีอันได้แล้วนั้น คราวนี้หากมีผู้ที่ตกอยู่ในฐานะที่จะออกหน้าใดหน้าหนึ่งในสามหน้านั้นไม่ได้ ท่านก็ออกหน้าอุเบกขา พิจารณาว่าเป็นกรรมของเขา เช่นคนทำชั่วได้รับผลชั่วตามที่เขาทำ

พี่ : พรหมหน้าอื่น ๆ พอพึ่งได้ แต่ หน้าอุเบกขา ตรงกับหน้าคนใจดำ ๑๐๐% !

น้อง : พี่เข้าใจผิด อุเบกขากับใจดำไม่ตรงกันแม้ ๑% เพราะใจดำหมายถึงเห็นแก่ตัว

ไม่กรุณาผู้ที่ควรกรุณา แต่อุเบกขาไม่ใช่เรื่องของความเห็นแก่ตัว และไม่ใช่เรื่องควรกรุณา ขอยกตัวอย่างให้พี่เห็นชัด ๆ เช่นผู้ร้ายฆ่าคน หรือโจรปล้นทรัพย์สิน แล้วถูกเขาจับกุม ถูกพิพากษาจำคุก เช่นนี้พี่จะไปผลักอกตำรวจที่จับกุมผู้ร้ายก็ดี จะไปช่วยนักโทษแหกคุกก็ดี ก็เป็นเรื่องที่ไม่ควรทำ หรือพี่จะไปคิดอย่างอื่น ๆ ก็ไม่ควรเหมือนกัน ในสถานการณ์เช่นนี้ การวางหน้าที่ไม่ผิดก็คือ หน้าอุเบกขา พิจารณาไปตามกรรมของเขา ขอให้พี่ย้อนไปทบทวนหลักเจริญอุเบกขาอีกสักครั้งหนึ่ง ก็จะเห็นได้ว่าท่านสอนให้วางอุเบกขาอย่างไร ต่างจากหลักเมตตา หลักกรุณา และหลักมุทิตาอย่างไร คำสั่งสอนทางพุทธศาสนาของท่านเป็นหลัก ๆ หรือว่าเป็นเทคนิคอยู่แล้ว ไม่ว่าพี่หรือใครที่วุ่นวายวางใจไม่ถูก แล้ววางหน้าผิด ก็เพราะไม่วางหน้าพรหม ถือเสียว่าหน้าพรหมไม่ยอมเกี่ยวนั่นเอง พรหม ๔ หน้า หรือพรหมวิหารนี่แหละ คือหลักของการวางใจไม่ผิด ไม่ว่าอะไรจะเกิดขึ้น ควรเมตตาก็เมตตาไป ควรกรุณาก็กรุณาไป ควรมุทิตาก็มุทิตาไป ควรอุเบกขาก็อุเบกขาไป...

ถ้าพี่ของน้องซึ่งเป็นโซ่ทองสายเดียวกัน จะได้ยอมเกี่ยวกับหน้าอินทร์หน้าพรหม คือปฏิบัติตามวัตตบทบำรุงเลี้ยงดูคุณแม่คุณพ่อ อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูล พูดจาไพเราะอ่อนหวาน ไม่พูดส่อเสียด ไม่ตระหนี่ มีความสัตย์ รู้จักข่มความโกรธ หน้าพี่ก็จะเป็นพระอินทร์ และถ้าพี่ปฏิบัติตามพรหมวิหาร คือมีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา หน้าพี่ก็จะเป็นพระพรหม...

พี่: หน้าอินทร์หน้าพรหมไม่เกี่ยว !

ทิ้งท้ายธรรมมีอุปการะมาก

มีสติระลึกได้ไว้เสมอ พูด, ทำ, คิด, จะเผลอกระไรได้
สัมปชัญญะรู้ตัวอยู่ทั่วไป ทำอะไร ? ไม่พลาด อาจรับรอง
มีสติสัมปชัญญะแล้ว เหมือนมีแก้วส่องใจหาใดสอง
อะไรอื่นหมื่นแสนในแดนทอง ไม่คุ้มครองทุกทีอย่างนี้เอย.

ธมฺมสาโร ภิกฺขุ

ถกเรื่องไม่อยากไหว้พระ ?

ปัญญาชน: วันนี้เจอพระองค์หนึ่ง เห็นแล้วไม่อยากไหว้ !

สาธุชน: แล้วพระองค์หนึ่งที่คุณไม่อยากไหว้นั้น มีท่าทีอยากให้คุณไหว้หรือเปล่า ?

ปัญญาชน: เปล่า ไม่ได้แสดงที่ท่าอยากให้ไหว้.

สาธุชน: ก็เมื่อเป็นเช่นนี้ คุณจะไปหนักใจในการที่จะต้องไหว้ทำไม ?

ปัญญาชน: ก็เห็นเป็นการไม่สมควร.

สาธุชน: ก็ความรู้สึกของคุณที่ว่าไม่อยากไหว้ เป็นการสมควรหรือเปล่า ?

ปัญญาชน: เป็นการสมควร.

สาธุชน: ทำไมรู้ว่าเป็นการสมควร ?

ปัญญาชน: เพราะควรทำองค์ของท่านให้น่าไหว้.

สาธุชน: ทำอย่างไรจึงจะน่าไหว้ ?

ปัญญาชน: ก็ทำองค์ให้อยู่ในศีลธรรม.

สาธุชน: ศีลธรรมเป็นอย่างไร ?

ปัญญาชน: ก็ศีลธรรมตามที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้.

สาธุชน: ศีลธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้เป็นอย่างไร ?

ปัญญาชน: ก็ศีลของพระจำนวน ๒๒๗.

สาธุชน: มีเท่านั้นหรือ ?

ปัญญาชน: ไม่ใช่มีเท่านั้น.

สาธุชน: มีอะไรอีก เป็นอย่างไร ?

ปัญญาชน: ไม่ทราบแน่.

สาธุชน: ทำไม ไม่ทราบแน่ ?

ปัญญาชน: เพราะพวกเราไม่ใช่พระ.

สาธุชน: พวกคุณไม่ใช่พระจึงไม่ทราบแน่ ?

ปัญญาชน: ถูกแล้ว ไม่ใช่พระไม่ทราบแน่.

สาธุชน: ถ้าเช่นนั้น ทำไมคุณจะทราบแน่เรื่องไม่สมควร?

ปัญญาชน: ก็พอเดาเอาได้.

สาธุชน: ในที่สุด คุณก็ใช้วิธีเดา.

ปัญญาชน: ถ้าไม่เดาจะทำอย่างไร?

สาธุชน: คุณก็ต้องไปบวช แล้วเรียน แล้วปฏิบัติ ก็จะรู้เองว่าเป็นอย่างไร มีอะไรบ้าง และความจริงปฏิบัติได้เพียงไร?

ปัญญาชน: ก็จะบวชอย่างไร ถ้าเป็นผู้หญิง?

สาธุชน: ผู้หญิงก็เคยบวชกันมาแล้ว แต่สึกกันหมด.

ปัญญาชน: ทำไมจึงสึกหมด?

สาธุชน: ที่น่าจะต้องถามผู้หญิงดู ทำไมจึงสึกหมด?

ปัญญาชน: ถามผู้ชายก็ได้ เพราะผู้ชายก็สึกเยอะแยะ?

สาธุชน: อย่าเพิ่งชักใบให้เรือเสีย.

ปัญญาชน: ถ้าเรือดีจริง ชักให้เสียยาก.

สาธุชน: อย่างน้อยก็เสียเพลา.

ปัญญาชน: เสียเพลาอย่างไร ไม่ใช่รถ ไม่ใช่เกวียน?

สาธุชน: อ่านว่าเสีย เพ–ลา ความเท่ากับเสียเวลา.

ปัญญาชน: ทำว่าเป็นเล่น.

สาธุชน: เล่นเพื่อเข้าหาของจริง!

ปัญญาชน: หาของจริงอย่างไร?

สาธุชน: คือจะวกไปพูดเรื่องผู้หญิงบวชสักหน่อย.

ปัญญาชน: ทำไมพูดหน่อยเดียว?

สาธุชน: เพราะพูดมากไป เดี๋ยวจะต้องค่อนหรือค้อน.

ปัญญาชน: ไม่ใช่เช่นนั้นเสมอไป พวกต้องการศึกษาก็มี.

สาธุชน: ใช่! มีมากพอดูเทียวแหละ.

ปัญญาชน: เพราะฉะนั้น ในการศึกษาจึงควรพูดได้.

สาธุชน: ดี! ผู้ชายจะบวชต้องมีอุปัชฌาย์ ผู้หญิงจะบวชต้องมีอุปัชฌาย์ มีคำเฉพาะว่า ปวัตตินี ต้องมีจีวรมากกว่าภิกษุ (พระผู้ชาย) คือ พระผู้ชายมีจีวร ๓ ผืนก็ยังไหว แต่พระผู้หญิงต้องมี ๕ ผืนคือ ๑. สังฆาฏิ ผ้าพาด ๒. อุตตราสงค์ ผ้าห่ม ๓. อันตรวาสก ผ้านุ่ง ๔. อุทกสาฏิกา ผ้าอาบน้ำ ๕. สังกัจฉิกา ผ้ารัดหรือโอบรักแร้.

ปัญญาชน: ก็ที่ว่านี้ ควรจะว่ามีบริขารส่วนนี้มากกว่าพระผู้ชายเพียง ๑ ผืน คือ สังกัจฉิกา เพราะพระผู้ชายก็มีผ้าอาบน้ำฝน เห็นถวายกันหยก ๆ เมื่อ ๒ – ๓ วันนี้.

สาธุชน: ที่ถวายกันหยก ๆ นี่ ท่านเรียกว่า วัสสิกสาฏิกา แปลว่า ผ้าอาบน้ำฝน ของพระผู้หญิง เรียกว่า **อุทกสาฏิกา** แปลว่าผ้าอาบน้ำ ต่างกันแยะเทียวแหละ อาบน้ำฝนกับอาบน้ำ คือผ้าอาบน้ำฝนใช้เฉพาะฤดูฝน ๔ เดือน ส่วนผ้าอาบน้ำจะใช้เพียง ๔ เดือนไม่ได้... นี่ก็ข้อแตกต่างในเรื่องของทางวินัย นำมากล่าวเล็กน้อย ยังมีอีกมากนัก ที่ว่าศีลของพระภิกษุ ๒๒๗ เรื่องเล็ก ถ้าพระมีเพียงเท่านั้น ก็สูญสิ้นไปนานแล้ว เพราะไม่มีอะไรจะยึดเหนี่ยวน้ำใจให้ผู้ชายอกกว้าง ๓ ศอกอยู่รักษาศีล ๒๒๗ ได้...

ปัญญาชน: มีอะไรอีก มีจริง หรือมีสำหรับกลบเกลื่อน?

สาธุชน: มีจริง จะกลบเกลื่อนให้เมื่อยขาตะไกรทำไม? คือมีวินัยที่เป็นข้อปลีกย่อยอีกมาก และมีวินัยที่เป็นเงื่อนไขอีกไม่น้อย ผู้ที่ไม่ทราบวินัยที่เป็นข้อปลีกย่อย และไม่ทราบวินัยที่เป็นเงื่อนไข ก็เหมือนซวนทุยที่เจรจากับแฮริแมนไม่ได้ความจนบัดนี้...

ปัญญาชน: อย่าพูดเขวไปในทางการเมือง.

สาธุชน: การเมืองคืออะไร? การเมืองเรามีคำว่า เล่น คือ เล่นการเมือง นี่เราก็ต้องดูรัฐธรรมนูญ ดูกฎหมายเลือกตั้ง ดูกฎหมายพรรคการเมืองเป็นต้น จึงจะรู้ว่าอะไรเป็นการเมือง อย่างสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงเทศน์ รัฏฐาภิปาลโนบาย นั้นนับเป็นอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งทางธรรมะจะสอนให้ผู้ดำเนินการเมืองได้ดำเนินไปโดยชอบ เพราะหลักการปกครองประเทศนั้นถ้าขาดธรรมะ อันตรายอันใหญ่หลวงจะเกิดขึ้น แล้วอะไรจะเหลือ – ไตรรงค์จะอยู่ได้อย่างไร?

ปัญญาชน: ที่เห็นพระแล้วไม่อยากไหว้ คงไม่เป็นการเมือง.

สาธุชน: ถ้ามิใช่แทรกซึมบ่อนทำลายก็ไม่ใช่ แต่การเห็นอะไรแล้วไม่ชอบใจนั้น จะสมควรแก่จิตใจปัญญาชนอย่างไร ข้อนี้ต้องถกกันอย่างกว้างขวาง ถกแคบ ๆ ไม่ได้ความ การ

ที่เราเห็นใครหรืออะไรแล้ว เราคิดว่าไม่สมควรและไม่อยากให้วั่นนั้น เราสบายใจหรือไม่? พูดถึงหลักส่วนตัวเราก็ไม่เกี่ยวอะไร เราควรดูที่ตัวเราเองว่า **เราได้พูด เราได้ทำ เราได้คิด** อะไรที่สมควรหรือยัง พระพุทธองค์ตรัสพระคาถาไว้ว่า –

อตฺตานเมว ปฐมํ ปฏิรูเป นิเวสเย
อถญฺญมนุสาเสยฺย น กิลิสฺเสยฺย ปณฺฑิโต.

บัณฑิตตั้งตนไว้ในคุณอันสมควรก่อน แล้วจึงสอนผู้อื่นภายหลัง ย่อมไม่ลำบาก.

โทษคนอื่นเห็นง่าย ส่วนโทษตนเองเห็นยาก.

หลักถูก ๒ อย่าง . . .

๑. *ถูกหลักการ.* ๒. *ถูกใจคน.*

วาทศิลป คือ พูดถูกหลักการ และถูกใจคน
หัตถศิลป คือ ทำถูกหลักการ และถูกใจคน
มโนศิลป คือ คิดถูกหลักการ และถูกใจคน

คนเรามักจะมุ่งเพียงถูกอย่างใดอย่างหนึ่ง จึงต้องม้วนเสื่อกันไปบ่อย ๆ (มโนศิลปเป็นศัพท์ใช้ส่วนตัว โดยถือว่าความงามในจิตใจสร้างขึ้นยาก จึงต้องมีหลักถูกไว้ ๒ อย่าง จะได้ไม่ทำอะไรผิดใจตนเอง).

ธมฺมสาโร ภิกฺขุ

สุขุมาคราฟังเทศน์

สุขุมาเป็นเด็กกำพร้าบิดา เธอมิได้อยู่กับคุณแม่ ได้ไปอยู่กับคุณป้า หัวอกของสุขุมาก็เช่นเดียวกับเด็กกำพร้าพ่อทั้งหลาย ในโลกนี้ไม่มีอะไรที่จะให้ความสุขอันแท้จริงแก่เธอได้ นอกจากวันพระก็เปิดวิทยุฟังเทศน์...

"บัดนี้ จะแสดงพระธรรมเทศนา เพื่อทำความเข้าใจในอรรถแห่งธรรม พร้อมกับเป็นการชี้ชวนให้แต่ละคนได้สนใจในการปฏิบัติธรรม"... เสียงพระผู้เทศน์ถอนหายใจยาว สุขุมาคิดว่า เกิดมาเป็นมนุษย์มันแสนที่จะเหนื่อย แม้แต่พระเทศน์ท่านก็เหนื่อย พระเทศน์ต่อไป... "รสพระธรรมเป็นรสสุขุมเยือกเย็นจับใจ รสพระธรรมมีคุณสมบัติกำจัดสมุฏฐานแห่งโรคใจได้เป็นอย่างดีที่หนึ่งไม่มีสอง โรคใจเป็นโรคร้ายที่บ่อนทำลายศีลธรรมและวัฒนธรรมอย่างน่ากลัว ตัวใหญ่ ๆ ของมันชื่อว่า **โลภะ โทสะ โมหะ** จะเป็นใคร หรือบุคคลใดก็ตาม ถ้าปล่อยให้โรคนี้กำเริบขึ้น ย่อมทำจิตใจให้ระส่ำระสาย เป็นเหตุให้สร้างบาปกรรมทำทุจริตนานาประการ"...

อ้อ! สมุฏฐานของความชั่วอยู่ที่ตัวกิเลสทั้ง ๓ นี้เอง สุขุมาครางเบา ๆ แสดงความเข้าใจ ถ้าคนเราไม่ปล่อยให้ความโลภ โกรธ หลง เข้าไปเป็นเจ้าใหญ่นายโตอยู่ในจิตใจก็ไม่มีวันที่ตนจะตกไปเป็นทาสของความชั่วได้ พระเทศน์ต่อไป... "คนที่ปกครองตนเองไม่ได้ ผู้อื่นก็ปกครองยาก ก่อความลำบากให้แก่สังคม ยากแก่การจัดระบบสังคม พระบรมศาสดาทรงทราบถึงมูลเหตุอันนี้เป็นอย่างดี"... อ้อ! เรื่องของสังคมที่มันยุ่ง ๆ สาเหตุก็คือคนไม่รู้จักปกครองตนเองอย่างเดียว ถ้าคนทุกคนรู้จักปกครองตนเองโดยหลักธรรมะแล้ว ก็เป็นอันเชื่อแน่ว่าการจัดระบบสังคมก็เป็นสิ่งที่ง่าย ทำอย่างไรหนอชาวไทยเราจะได้นำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน พระเทศน์ต่อไป...

"ในฐานะที่พระพุทธองค์ทรงแสวงหาสันติวรบทจนทรงประสบด้วยพระองค์เองแล้ว จึงได้ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณในการสั่งสอนประชาชนให้ได้ประสบสันติสุขเช่นพระองค์บ้าง ทรงสั่งสอนด้วยหลักธรรมนานาชนิดตามพื้นอัธยาศัยของบุคคล และหลักธรรมเหล่านี้เหมาะเจาะจริง ๆ ในการใช้บำบัดโรคใจ ซึ่งเรียกว่า **พุทธโอสถ** เป็นยาสิทธิการิยะโดยแท้ ขอ

อย่างเดียวให้ใช้ให้ถูกโรคเท่านั้น... โรคโลภะเกิดขึ้นมีอาการอยากได้เป็นกำลังดัน จิตยื่นออกไปวุ่นวายกับวัตถุภายนอก อยากได้โดยไม่ชอบธรรม หรือไม่เป็นธรรมต่อสังคม เช่นนี้ พุทธโอสถสำหรับบำบัดก็คืออโลภะ ความกลับใจไม่อยากได้ ต้องการเฉพาะที่ตนมีส่วนโดยชอบธรรม... โรคโทสะเกิดขึ้นมีอาการมุ่งร้ายทำลายขวัญผู้อื่น เช่นนี้พุทธโอสถสำหรับบำบัดก็คืออโทสะ ความกลับใจไม่โกรธ วางจิตใจโดยเหตุผลไม่ยอมชังผู้ใดอย่างมากก็เพียงเฉย ๆ... โรคโมหะเกิดขึ้นมีอาการเห็นผิดเป็นชอบงมงายไปต่าง ๆ เช่นนี้ พุทธโอสถสำหรับบำบัดก็คืออโมหะ ความไม่หลง คือสร้างสติปัญญาขึ้น"...

สุขุมาฟังมาเพียงเท่านี้ก็จับใจความได้ว่า ในหัวใจของคนเรานั้นก็เหมือนเบ้า ใครจะเอาอะไรใส่เข้าไปก็ได้ คือใช้หลอมตะกั่วมันก็เป็นตะกั่วออกมา ใชหลอมทองคำมันก็เป็นทองคำออกมา คราวนี้ใครรักที่จะหลอมอะไรก็ย่อมทำได้ แต่ว่าเบ้าคือดวงใจของคนนั้น เป็นเบ้าพิเศษเรามีกันคนละหนึ่งเบ้าเท่านั้น ก็ควรจะได้ใช้หลอมสิ่งที่มีค่าที่สุด ไม่ควรจะใช้หลอมเลอะเทอะไปโดยไม่เลือก ควรจะรักษาอย่างกวดขันใช้แต่ในทางบริสุทธิ์ พุทธโอสถคือคุณงามความดีย่อมขจัดความเศร้าหมองในดวงใจของเราได้ ถ้าเราได้เลือกใช้ให้เหมาะสม ก็เป็นอันจะแก้โรคใจได้เป็นแน่... สุขุมานึกเรื่อยเปื่อยไป จนพระเทศน์ไปถึงไหนไม่ทราบ พอรู้สึกตัวจึงได้ตั้งใจฟังต่อ...

"ถ้าบุคคลไม่ยอมให้ความโลภเกิดขึ้น การฉ้อราษฎร์บังหลวงก็ไม่มี หรือที่เขาเรียกกันว่า คอร์รัปชั่น มันก็ไม่มี งบประมาณแผ่นดินก็จะได้บำรุงแผ่นดินโดยเฉพาะ ถ้าบุคคลไม่ยอมให้ความโกรธเกิดขึ้น การประทุษร้ายเบียดเบียนพยาบาทกันมันก็ไม่มี ต่างคนต่างมีความบริสุทธิ์ต่อกัน ความกินแหนงแคลงใจก็ไม่มี การชุมนุมสาธารณะก็จะอำนวยประโยชน์แก่บ้านเมือง หรืออย่างที่เคยเรียกกันว่า "ไฮด์ปาร์ค" มันก็ดี ไม่มีการพูดเสียดสีกัน มีแต่การพูดเสนอแนะ มันก็น่าฟัง ถ้าบุคคลไม่ยอมให้ความหลงเกิดขึ้น การจะทำอะไรโง่ ๆ อย่างที่เขาเรียกกันว่า "ปล่อยไก่" มันก็ไม่มี ประชาชนพลเมืองของไทยเราก็จะมีแต่คนฉลาด ทำอะไรกันตามเหตุตามผล เมืองไทยก็จะสมชื่อว่า เมืองพระพุทธศาสนา ดินแดนแห่งความสงบ ดินแดนที่ประชาชนพลเมืองครองชีพโดยมีหลักธรรม"...

พระเทศน์เรื่อยไปไม่หยุด สุขุมารู้สึกว่าตอนนี้ฟังไม่ค่อยเข้าใจ แต่ไม่เป็นไรช่างเถอะ ปล่อยให้พระท่านเทศน์ไปตามเรื่องของท่าน เราฟังไม่เข้าใจ คนอื่นเขาอาจฟังเข้าใจ

ก็ได้ โดยเฉพาะพวกที่เขาคิดจะทำงานใหญ่ เขาคงจะได้มีความสนใจเรื่องยาก ๆ และคงจะมีความรู้รอบตัว เพราะเขาคงจะไม่อยากขึ้นไปปล่อยไก่ในเวทีต่าง ๆ ให้อับอายขายหน้าแก่ตนเอง เราเป็นแค่บุคคลธรรมดาสามัญ ก็อยากจะได้ฟังเรื่องอันแก้โรคใจ หรือเรื่องที่บำรุงหัวใจให้สดชื่นมากกว่า อ้าว! พระจามแล้ว พระองค์นี้ถ้าจะเป็นหวัด เอ! บวชเป็นพระแล้วก็ยังเป็นหวัดเหมือนกันหรือ? วิทยุนี่ก็แปลกสมชื่อว่า "ออกอากาศ" แท้ ๆ ไม่ว่าใครจะไปออกเสียงอะไรมา เสียงนั้น ๆ มันก็ออกมาทั้งหมด ไม่ว่าเสียงดีชั่ว นี่ก็ดูจะเข้าหลักกรรมที่ว่า ทำอย่างไรได้อย่างนั้น สุขุมานึกเรื่อยเปื่อยจนเสียสมาธิในการฟังเทศน์ รู้สึกตำหนิตนเองที่ปล่อยให้ความคิดเลื่อนลอย จึงตั้งใจฟังต่อไปใหม่...

"เมื่อบุคคลได้ใช้พุทธโอสถบำบัด โรคใจจะระงับลงเป็นแน่ แต่ก็ควรจะมีพุทธโอสถสำหรับบำรุงใจต่อไป สมมติว่าโรคโลภะไม่กำเริบมีอาการสงบอยู่ ก็ควรจะได้มีการเสียสละต่าง ๆ ตามสมควร เพื่อบำรุงดวงจิตให้ชุ่มชื่นต่อไป การที่จิตใจบุคคลเอาแต่ได้นั้น เขาก็เหมือนคนมีแต่กินอย่างเดียวไม่ถ่าย ย่อมมีแต่ความอึดอัด และหนักเข้าอาจถึงแน่นตายก็ได้ ถ้าถ่ายเสียบ้างก็สบายหายอึดอัด ขอให้สังเกตดูคนที่เขาเสียสละอะไรต่าง ๆ ได้นั้น รู้สึกว่าเขาสบาย หน้าตาแจ่มใสดี ขอให้สำรวจดูตนเองกันว่า ในเดือนนี้เรามีการเสียสละอันเป็นบุญกุศลบ้างหรือยัง? โรคโทสะสงบไม่คิดร้ายต่อผู้อื่นแล้ว ก็ใช้เมตตากรุณามุทิตาอุเบกขาบำรุงดวงจิตให้ชุ่มชื่นต่อไป การที่บุคคลเอาแต่โกรธ เอาแต่หุนหันพลันแล่นนั้น ก็เหมือนสุนัขบ้าที่อยู่ไม่สุข คอยแต่จะกัดผู้อื่นอยู่เรื่อย หนักเข้าตนเองก็จะถูกทำร้ายหรือถูกฆ่า ถ้าระงับเสียได้ก็จะหายงุ่นง่าน ซ้ำใช้คุณธรรมอันเป็นพรหมวิหารบำรุงหัวใจ ใจก็จะหมดความฟุ้งซ่าน ขอให้สังเกตคนที่เขาใจดีโดยทั่วไป รู้สึกว่าเขามีความสบายหน้าตาสดชื่นดี เวลานี้เรามีเมตตากรุณามุทิตาอุเบกขาบ้างหรือไม่? โรคโมหะสงบลงความคิดผิดทำนองคลองธรรมต่าง ๆ ไม่มีแล้ว ก็ควรจะได้ใช้สติปัญญาบำรุงดวงใจให้สว่างแจ่มใสต่อไป คนโมหะครอบงำนั้นก็เหมือนตาบอดคลำช้าง คนที่คลำถูกสีข้างช้างก็ตะโกนบอกผู้อื่นว่าช้างเหมือนผนังตึก คนที่คลำถูกเท้าช้างก็ตะโกนบอกผู้อื่นว่าช้างเหมือนเสาเรือน เช่นนี้เป็นต้น ขอให้สังเกตดูคนที่เขามีสติปัญญาเขาทำอะไร ก็เป็นการถูกต้องและได้รับผลดีเสมอ กล่าวโดยตรงพุทธโอสถทั้งหลายนั้น ก็คือศิลปะแห่งการกลับใจนั่นเอง โรคใจคือโลภะ โทสะ โมหะ นั้น ล้วนแต่เป็นโรคที่เกิดขึ้นเพราะคนตามใจตัว พุทธโอสถเป็น

เรื่องที่คนไม่ตามใจตัว คือเป็นคนหันเข้าหาหลัก มิใช่ว่ามีความรู้สึกอย่างไร ก็ตามไปอย่างนั้น ความรู้สึกทุกครั้งที่จะทำอะไรลงไปต้องได้รับการไตร่ตรองเสียก่อน คือทำก่อนคิด ไม่ใช่คิดก่อนทำ"... แหม ดีจริง พระเทศน์แบบนี้ก็เป็นอันฟังรู้เรื่อง เราปล่อยให้โรคใจกินเสียงอมแงม ต่อไปนี้ไม่ยอมละ จะขอใช้ "พุทธโอสถ" หรือ "ศิลปะแห่งการกลับใจ"...

"แต่"... อ้าว! ยังจะมีแต่อะไรอีกเล่า นึกว่าจบกันเสียที พระเทศน์นี่ดูออกจะอธิบายละเอียดมาก สุขุมารำพึง "แต่... การบำบัดโรคใจที่จะให้ได้ผลเห็นประจักษ์นั้น ต้องอาศัยความอดทน และบางทีจะต้องปลีกตนออกจากสังคมชั่วระยะหนึ่ง เพราะสังคมนั้นบางยุคบางคราวก็เละเทะเต็มที ซึ่งเราไม่ควรจะเกี่ยวข้อง"... โอ๊ะ! ใครบิดวิทยุเสียแล้ว แต่ไม่เป็นไร เราฟังเท่านี้ก็พอจะนำไปปฏิบัติรักษาโรคใจได้ตามควร ขออุทิศส่วนกุศลนี้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว...

สุขุมาตื่นเต้นต่อความรู้ในทางธรรม เธอรู้สึกว่า ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง เข้าใจอะไรแจ่มแจ้งขึ้น หมดความสงสัยอะไรไปหลายประการ เธอรู้สึกว่าการฟังเทศน์นี้ได้ทำความเห็นให้ถูกต้อง และจิตใจช่างผ่องใสเสียนี่กระไร เธอตั้งใจว่าวันหลังมีโอกาสก็จะฟังอีก รู้สึกว่าหายว้าเหว่และไม่มีอารมณ์เปลี่ยวอีกเลย สมควรที่คนกำพร้าเช่นเธอจะได้มีความสนใจเป็นพิเศษ เธอรู้สึกว่าโรงหนังโรงละครและการทัศนาจร มิได้ให้ความสุขอันแท้จริงแก่เธอเลย ...

บัดนี้สุขุมารู้แล้วว่าอะไรทำให้ใจเป็นทุกข์ ความโลภ ความโกรธ ความหลงนี่เองเป็นตัวการหรือเป็นมารหัวใจ ที่พระท่านเรียกว่า **โรคใจ** วิธีแก้ความทุกข์ หรือโรคใจ ก็ไม่ต้องใช้โรงหนังโรงละคร แต่ใช้ **พุทธโอสถ** แก้ที่ใจตัวเอง คือใช้ *ศิลปะแห่งการกลับใจ* ไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง และตั้งใจฟังเทศน์ฟังธรรมตามโอกาส คนเราทุกคนก็มีโชคแห่งความสุขด้วยกันทุกคนแม้แต่คนกำพร้า.

ด่าถาก....

ด่าเฉียงไป เฉียงมา เรียกด่าถาก
เขาหลบฉาก ถากผิด นิจศีล
ขวานจากปาก ถากพลาด อาจถูกตีน
หรือก้อนหิน บินฉาก เข้าปากตน.

หลวงตา วัดบวรฯ

๕ กรกฎาคม ๒๕๒๐

คนรักจะมาหา

คนรักจะมาหา ออกจะเป็นข่าวใหญ่โต และน่าตื่นเต้นมิใช่น้อย เมื่อคืนวันศุกร์ที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๐๑ เวลาประมาณ ๔ ทุ่มเศษ ได้ยินเสียงพยากรณ์ทางวิทยุว่า *คุณ ๆ ที่เกิดวันเสาร์ พรุ่งนี้* คนรักจะมาหา...

จะเป็นการบังเอิญหรือเหมาะเจาะอย่างไรไม่ทราบ พอดีเป็นคนเกิดวันเสาร์เช่นเดียวกับคุณ ๆ ที่เกิดวันเสาร์ เอาละซีคนเกิดวันเสาร์ พรุ่งนี้คนรักจะมาหา ? การต้อนรับคนรักน่าจะต้องมีเทคนิค หรือศิลปะชั้นสูงอยู่เหมือนกัน เรื่องจะเรียบร้อยราบรื่นไปได้ อยากจะเปิดประชุมพวกคุณ ๆ ที่เกิดวันเสาร์เป็นการรีบด่วนเพื่อพิจารณากรณี *ค.ร.จ.ม.ห.* และจะต้องประชุมกันอย่างเคร่งเครียดมากในการที่จะ *วิเคราะห์ วิจัย* หรือ *วิจารณ์* ปัญหาสำคัญนี้ให้บังเกิด*วิชา* เพราะในเวลานี้มีแต่ *วิจิกิจฉา* เราจะวางแผนการณ์ต้อนรับคนรักกันอย่างไร ? จึงจะเป็นการเหมาะสม ได้รับผลดีทั้งทางโลกและทางธรรม ตามหลักที่ว่า *บัวมิให้ช้ำน้ำมิให้ขุ่น* เพราะคนรักนั้น ถึงหูจะแหว่ง จมูกจะวิ่น ก็มิใช่ว่า จะสิ้นงามเสียทีเดียว คงยังพอไปวัดไปวาได้นั่นเอง มิฉะนั้นก็คงไม่มา อีกประการหนึ่งเมื่อเขาสู้ลงทุนมาหา ก็น่าเห็นน้ำใจและน่าสนองไมตรีด้วยอาการละเมียดละไมระมัดระวังมิให้เย็นชาจืดชืดเป็นน้ำยาเย็นเกิดขึ้น...

แต่ในยามราตรีเหมันตฤดู เวลา ๔ ทุ่มเศษนี้ พวกคุณ ๆ ที่เกิดวันเสาร์ ถ้าไม่เข้าไปอยู่ในโรงเหล้าอุ่นเครื่องด้วยแอลกอฮอล์ ก็คงเข้าอยู่ในโรงภาพยนตร์ *อบไออุ่นด้วยไออุ่น* หรือถ้าไม่ไปไหน ก็คงเข้าสู่นิทราบนเตียงนอนอันอบอุ่นกันไปหมดแล้ว จึงเป็นอันว่าการประชุมกรณี *ค.ร.จ.ม.ห.* ต้องล้มเหลวลงอย่างสิ้นเชิง แม้แต่จะหาใครเป็นที่ปรึกษาสักคนก็ไม่มี เวลาก็ดึกลงไปทุกที ความหนาวก็เพิ่มขึ้น จะคิดจะนึกอย่างไรเรื่องก็ยืดยาวออกไปทุกที บรรยากาศและภาวการณ์ในตอนนี้พอจะประมวลลงได้ว่า

ยิ่งคิดยิ่งดึก ยิ่งนึกยิ่งหนาว
ยิ่งย่อยิ่งยาว ยิ่งสาวยิ่งยืด.

เรื่องรักเป็นเรื่องประหลาด ถ้าใครไปคิดรวบรัดก็จะยาวออกไป ถ้าใครไปคิดปล่อย ๆ มันก็จะยาวออกไป แม้ทิ้งไว้เฉย ๆ ก็ยาวออกไปเหมือนกัน รักนอกจากเป็น เรื่องยาว ๆ แล้วยังเป็นเรื่องยุ่ง ๆ อีกด้วย *ตัวรักจึงเหมือนตัวแมงมุม อยู่ที่ไหนก็ชักใยที่นั่น...*

จะเป็นใครก็ตาม ข่าวเรื่อง *คนรักจะมาหา* ย่อมเป็นข่าวพาดหัวในหัวใจด้วยกันทั้งนั้น คนที่แน่ใจว่ามีคนรักอยู่คนเดียว ปัญหาขั้นต้นก็ไม่มีอะไรมากนัก เตรียมการต้อนรับเล็กน้อยแล้วนั่งคอยก็พอ ส่วนคนที่สต๊อกคนรักไว้มาก ๆ จะเกิดปัญหากังวลใจมิใช่น้อย เพราะไม่แน่ใจว่าคนรักคนไหนจะมาหา จะต้องเตรียมจัดหลีกไว้ให้ดี ประเดี๋ยวจะเกิดรถไฟชนกันตกรางเสียขบวนหมด ส่วนคนที่ไม่เคยมีคนรักก็คงจะประหลาดใจอยู่ครัน ๆ อยู่ดี ๆ จะบังเกิดลาภสัตว์ ๒ เท้า แต่เรื่องของบุพเพสันนิวาสใครจะไปรู้ได้ นอกจากพระพุทธองค์ผู้ทรงปรีชาญาณ...

อันการต้อนรับคนรักนั้น แม้จะมีปัญหายากและยุ่งยาวอย่างไรก็ตาม ต่างก็คงตั้งใจต้อนรับอย่างดีด้วยกันทั้งนั้น คือกระทำตัวให้ดีเท่าที่จะทำได้ ถ้าเป็นชายก็คงไม่มีใครโกนหนวดเสียด้านหนึ่ง ทิ้งไว้ด้านหนึ่ง เป็นหญิงก็คงไม่มีใครทาปากที่มุมปากเพียงด้านเดียว เพื่อให้คนรักมาเห็นเป็นการ์ตูนเป็นแน่...

ความจริงในขวบปีที่ล่วงมา หรือในต้นขวบปีนี้เอง เราก็ได้ฟังข้ออภิปรายเรื่องรัก ๆ ใคร่ ๆ จากนักปราชญ์เป็นอันมาก โดยเฉพาะทางวิทยุกระจายเสียงเรื่อง *ความโศกเกิดแต่ความรัก* น่าจะเป็นเรื่องที่ทำให้เข้าใจดีแล้ว คลายวิตกกังวลกันโดยสิ้นเชิง แต่ไม่ว่าเรื่องอะไร ถ้านักปราชญ์เกิดนำไปถกกันขึ้น เรื่องง่ายก็จะกลับเป็นเรื่องยากไปหมด และเรื่องสั้นก็จะกลายเป็นเรื่องยาวออกไป เรื่องความโศกเกิดแต่ความรักนี่ก็เหมือนกัน ฟังแล้วเป็นการยุติได้ยากจนบัดนี้ยังไม่ทราบว่า ผลของการอภิปรายจะทำให้คนกลัวความรัก หรือจะทำให้คนกำเริบรัก คือจะเป็นการเขียนเสือให้วัวกลัว หรือจะเป็นการเขียนวัวให้เสือหิวกันแน่ ?

จะว่าเรื่องรัก ๆ ใคร่ ๆ เป็น อกัปปิยโวหาร อกัปปิยมโนทวาร ก็ไม่ได้ เพราะพระพุทธองค์ก็ได้ทรงตรัสไว้หลายอย่าง นอกจากตรัสว่า ความโศกเกิดแต่ความรัก ก็ยังตรัสเรื่องแดนเกิดของความรักเปรียบเทียบกับดอกบัวไว้ด้วย...

แต่ใน *ยุคอัดฉีด* นี้ เราอาจถือกันว่า ความสุขเกิดแต่ความรัก หรือความรักไม่มีพรมแดน แม้มันจะเป็นอุดมคติเพ้อเจ้อสักเพียงไรก็ตาม ก็ได้มีผู้เห็นด้วย และปฏิบัติตามกันแพร่หลายขึ้นเป็นอันมาก แม้ผู้ต้องขังหญิงในประเทศอินเดีย ซึ่งเป็นประเทศที่เคร่งประเพณีก็เกิดร้องทุกข์ขึ้นแล้ว เมื่อเร็ว ๆ นี้เอง แกบอกแก่ทางการให้หาคนรักให้แกสักคนหนึ่ง เพราะ

อยู่ในคุกนี้ *อารมณ์เปลี่ยว* มันเกิดขึ้นเต็มทนแล้ว และในระยะไล่เลี่ยกันนี่เอง ในประเทศฝรั่งเศส ก็ได้มีผู้ดำริจัดตั้ง *สมาคมคนอกหัก* ขึ้น รับสมาชิกทั้งชายและหญิง ผู้โชกโชนมาจากรักอันไม่มีพรมแดนนั้น ๆ ...

อันความรักนั้นคงจะหนักเป็นแน่ แต่ทางแก้ก็คงจะมี ดังที่ในนิราศเดือนเขาว่า

ด้วยความรักหนักเหลือเหมือนเรือเพียบ
จนน้ำเรียบแคบแล้วแจวไม่ไหว
ถ้าผ่อนของลงเสียบ้างยังชั่วใจ
แจวไปไหนไปได้ไม่หนักแรง ...

จากกลอนนิราศนี้ จึงเป็นอันได้หลักว่า คนรักที่จะมาหาในวันพรุ่งนี้นั้น ถ้าหนักเหลือเหมือนเรือเพียบจะแจวจะพายกันไม่ไหว เราก็มีทางจะเบาได้โดยผ่อนของลงเสียบ้าง ก็จะพอจะแจวไปได้ไม่หนักแรง ตกลงนอนใจคือวางใจได้ และนอนกายคือขึ้นเตียงนอนได้ เป็นอันว่าคนรักจะมาหานั้น พรุ่งนี้มาเช้า ๆ หน่อยก็ยังได้...

ก่อนขึ้นเตียงนอนหันไปมองนาฬิกาที่ติดไว้รับแขกที่ข้างฝา ซึ่งแขกที่มามักจะมองดูมันแล้วพูดว่า พวกเรากลับกันเถอะ **พระจะจำวัด** ซึ่งเรารู้สึกว่าแขกนั้นมีความกรุณาเหลือเกินยกให้การจำวัดเป็นเรื่องเชิดหน้าชูตาของพระ เราก็จำเอาไว้เวลาไปฉันที่บ้าน ฉันแล้วรับของถวาย อนุโมทนาเสร็จ เราก็มองดูนาฬิกาแล้วพูดว่า พวกเรากลับวัดเถอะ **ชาวบ้านจะกินข้าว** [**เหล้า**] ซึ่งเราก็มีความกรุณา ยกให้การกินข้าวเป็นเรื่องเชิดหน้าชูตาของชาวบ้าน... แต่คืนนี้นาฬิกาเรือนนี้ไม่เดิน มันคง ๔ ทุ่มเศษ ๆ อยู่นั่นเอง มันอาจจะช็อคหยุดไป เมื่อข่าวว่าพรุ่งนี้ *คนรักจะมาหา* ดอกกระมัง ? คนรักน่ากลัวถึงกับมีการช็อคกันเทียวหรือ ?

๐๕.๓๐ น. ตื่น รู้สึกว่าหลับสนิทตลอดคืน มีฝันเล็กน้อย แต่มิใช่ฝันหวานอะไร และไม่น่าตื่นเต้น จึงงดไม่เล่าในที่นี้...

เช้า สาย เพล เที่ยง วันนี้ช่างปลอดคนเสียจริง ๆ ไม่มีใครมาหาเลย ดูเหมือนว่ามีมือลึกลับอะไรมาสกัดกั้นไว้ มิให้ผู้ใดมาปะปนสับสนในวันนี้ หากมีการสับสนก็จะยากแก่การแยก จะทำให้ไม่ทราบแน่ว่า คนไหนเป็นคนรัก ? อาจมีรักซ้อนขึ้นก็ได้ ใครจะไปรู้...

วันเสาร์ที่ ๑๑ มกราคมนี้ เป็น **เสาร์พิเศษ** ได้เปิดประตูไว้กว้าง ๆ ทั้ง ๒ ประตู เพื่อให้คนรักเข้าได้ง่าย ๆ เวลามาจะได้ไม่ต้องกระอักกระอ่วน หรือไม่ต้องกระแอมกระไอให้เป็นการพะอืดพะอม...

การที่ตั้งใจคอยคนรักในวันนี้นั้น ความจริงก็มิใช่ว่าจะศรัทธาต่อคำพยากรณ์อย่างกำปั้นทุบดินอะไรนั้นนักหนา แต่ถือว่าวันเสาร์เป็นวันเกิด ก็อยากจะให้มีอะไรเป็นพิเศษอยู่บ้าง เช่น ทำใจให้ดี ทำกายให้สดชื่น...

๑๔.๓๐ น. เวลาแห่งการรอคอยก็มาถึง มีสุภาพสตรีคนหนึ่ง [จะว่าไม่สุภาพก็ไม่ได้ เพราะเขาเข้ามานั่งที่หน้าประตูอย่างเรียบร้อย] มีอาการกระมิดกระเมี้ยนและยิ้มแย้ม แต่เมื่อสังเกตดูทั่ว ๆ ไป และสบนัยน์ตากันแล้วก็เห็นได้ว่า เป็นอาการยิ้มแย้มที่แห้งแล้งเหลือเกิน ทำให้รู้สึกแน่ใจว่า คนรักมาแล้ว !

ก่อนอื่น ได้พยายามโปรยยิ้มไปที่ประตู โปรยแล้วโปรยอีก เหมือนโปรยข้าวตอกดอกไม้ เพื่อสร้างบรรยากาศให้สดชื่น เมื่อเห็นว่าการกระมิดกระเมี้ยนสะเท้นสะท้านของคนรักค่อยเบาบางลงแล้ว จึงบอกให้นั่งอย่างสบาย ๆ และใช้คำถามอย่างนุ่ม ๆ ถามถึงความในใจก่อน แต่เรื่องความในใจใครเลยจะบอกกันง่าย ๆ และการที่คนไม่บอกความในใจกันนี่เอง ทำให้คนในโลกอยู่ด้วยความไม่เข้าใจ และทำให้คนที่เก็บความในใจเป็นคนมี *ปมด้อย* ไม่รู้จักหาย...

ได้พยายามโปรยยิ้มไปอีกหลายครั้ง เอาอย่างทรงมหาเสน่ห์ทีเดียว แต่จะเป็นยิ้มขุนช้างหรือขุนแผนไม่ทราบ พร้อมกับเทศนาโวหารว่า

มาวันนี้ก็ดีแล้ว กำลังคอยอยู่ คิดว่าจะต้อนรับและช่วยเหลือ ขอให้เล่าเรื่องตามความเป็นจริง คือมีเรื่องอย่างไรก็ว่าอย่างนั้น คนที่กล้าเผชิญต่อความจริง ย่อมมีความสุขสบายในโลกนี้ และความเปิดเผยนี่เองจะทำให้คนไม่มี *ปมด้อย* ส่วนการที่ใครเขาจะช่วยได้หรือไม่ได้นั้นเป็นเรื่องของเขา การช่วยตัวเองเป็นเรื่องของเรา เราจะให้ใครเขาช่วยเราก็ต้องบอกเขา และบอกตามเป็นจริง ควรจะได้ตั้งสัตยาธิษฐานไว้ว่า *ด้วยอำนาจที่ข้าพเจ้ามีความสัตย์ความจริงและพูดตามความเป็นจริงนี้ ขอให้สำเร็จตามความประสงค์เถิด...*

ขอให้ระลึกไว้ด้วยว่า ไม่มีคนมีสติสัมปชัญญะคนไหนที่จะทำอะไรโดยไม่พิจารณาเรื่อง และไม่มีใครอีกเหมือนกันที่เขาจะอยากช่วยคนที่ไม่บอกความจริงแก่เขา ชอบซ่อนเงื่อนงำอะไร ๆ ไว้ เพราะเขาเห็นว่าไม่ให้เกียรติแก่เขา...

มันไม่น่าอับอายอะไรเลย ต่อคนที่เราจะขอความช่วยเหลือ มันก็เช่นเดียวกับที่เราไปหาหมอแล้วต้องบอกอาการไข้ที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง ไม่ว่าจะเป็นไข้ใจหรือไข้กาย มันก็มีอาการพอจะให้เจ้าตัวรู้ด้วยกันทั้งนั้น...

"... หนูไม่อายหรอกค่ะ หนูจะเล่าความจริงให้ตลอด..." เสียงขาดหายไป ความกระมิดกระเมี้ยนเกิดขึ้นอีก ทำให้นึกในใจว่า *โอหนูขนาดนี้โตจริง แมวพี่ดไม่ไหวแล้ว แต่ทำไมหนูถึงยังไม่มีความฉลาดพอสักที...*

ขอให้กล้าเผชิญหน้าต่อความจริงกันเถอะ รู้ไหมว่าคนที่กล้าเผชิญหน้าต่อความจริงนั้นสามารถแก้ปัญหาได้ทุกปัญหา เรื่องบางเรื่องที่เราคิดว่าหนักหรือยากเหลือเกินจนเลือดตาแทบกระเด็นนั้น พอเรากล้าเผชิญหน้าต่อความจริงเข้า ก็จะกลายเป็นไม่หนักไม่ยาก จนอาจรู้สึกว่าที่แท้ก็ไม่มีอะไรเลยสักนิดเดียว เราไปคิดไปยึดถือมันเข้าเอง สมมติว่าในเรื่องเราเคยมีเคยรักอะไรสักอย่างหนึ่งแล้วเปลี่ยนแปลงไป มันก็เป็นเรื่องที่ *มีกันได้* มันไม่ใช่เป็น *อนิจจังของสังคม* อะไรหรอก *มันอนิจจังของเราเองต่างหาก...*

ในโลกย่อมมีการแข่งขันกันอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นการแข่งขันยิงดาวเทียมขึ้นไปสู่อวกาศหรือการแข่งขันเรื่องรัก ๆ ใคร่ ๆ เมื่อใครแพ้ก็ไม่ควรจะคิดว่าเป็น *อนิจจังของสังคม* แต่ควรจะคิดว่าเป็นอนิจจังของตัวเอง เพื่อมิให้บังเกิดความน้อยเนื้อต่ำใจ หรือซัดเรื่องราวไปให้แก่สังคม อันจะทำให้มองข้ามปัญหาของตัวเองไปเสีย เพราะตามกฎของกรรมเราจะซัดอะไรไม่ได้เลย นอกจากตัวเราเอง สนิมเหล็กย่อมเกิดแต่เหล็กเท่านั้น การแข่งขันยิงดาวเทียม สหรัฐอเมริกาอาจเสียเกียรติภูมิไปบ้าง ในเมื่อต้องประสบความล้มเหลวในการยิงจรวด*แวนการ์ด* เมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๐๐ แต่อเมริกาก็ยังมีจรวด *จูปี้เตอร์ซี* ซึ่งจะส่งดาวเทียมขึ้นไปสู่อวกาศเมื่อไรก็ได้ คนเราก็เหมือนกัน ย่อมจะมีการทำอะไรใหม่ ๆ ได้เสมอ และสามารถจะหาสิ่งที่เป็นแก่นได้ เพราะแก่นมันเป็นของมีอยู่ในโลก แม้ปรมาณูก็ยังมีแก่นที่เขาเรียกว่า *นิวเคลียส* คนที่เสียอกเสียใจนั้น ก็คือหลงไปยึดถือสิ่งที่ไม่ใช่เป็นแก่นสารอะไร พูดเช่นนี้คงจะมากไปหน่อยใช่ไหม ? ขอถามหน่อย เคยได้ยินคำกลอนนี้แล้วมิใช่หรือ ?

โอ้ว่านิจจาความรัก　　เพิ่งประจักษ์เพียงดังสายน้ำไหล
มีแต่จะเชี่ยวเป็นเกลียวไป　　ไหนเลยจะไหลกลับคืนมา.

"ค่ะ เคยได้ยิน..." เสียงขาดหายไปอีก มีการสะอึกสะอื้นและน้ำตาไหลก้มหน้ากลายเป็นโศกนาฏกรรมไปเสียแล้ว พอจะจับใจความได้ว่า แก่นของเรื่องนี้ก็คงเป็น *ความโศกเกิดแต่ความรัก...*

แต่เรื่องความรักมิใช่คนจะรู้จักได้ง่าย ๆ จึงเปิดฉากขึ้นใหม่ "ใครบอกให้มาที่นี่ ?"

"เคยได้ยินชื่อท่าน พบเจ้าคุณที่กุฏิต้นโพธิ ท่านบอกให้มา และบอกว่าท่านเป็นผู้มีเมตตากรุณา และมีการแนะนำสั่งสอนดี..."

"ถ้าจะผิดกระมัง ? คงจะเป็นที่อื่น ที่นี่ *สติสตางค์* ไม่ค่อยจะมี *บ้า ๆ บอ ๆ* ตามภาษาพระท่านว่า *สติยังไม่ไพบูลย์* นั่นแหละ..."

คนรักเงยหน้า และมองหน้าอย่างจ้อง คงจะดูให้แน่ว่า *ใช่หรือมิใช่* แล้วยิ้มอย่างเบิกเผยหยุดสะอึกสะอื้นทันที คงจะเป็นคำว่า *บ้า ๆ บอ ๆ* นั่นเอง ทำให้เกิด *อีโมขั่น รีแอ็คขั่น* หรือ *เซนเซขั่น* คำว่า *บ้า ๆ บอ ๆ* อาจเป็นวาทศิลปชั้นสูง...

[พักการแสดงชั่วคราว เปิดบาร์ฟรี มิใช่หมายถึงที่ขายเหล้า เป็นเรื่องของน้ำหวานและอาหารอื่น ๆ เป็นการปฏิสันถาร ตามมีตามเกิดตามแบบของพุทธศาสนิกชน เมื่ออิ่มหนำสำราญดีแล้ว แถมน้ำเย็นอีก ๑ แก้วใหญ่ตั้งไว้ให้ สำหรับกลั้วคอในการที่จะแสดงต่อไป และเปิดพัดลมให้เย็น ๆ]

"เมื่อหนูเรียนอยู่ชั้นมัธยมปีที่ ๓ รู้จักกับเขา เขาบอกว่า เขารัก เขาจะ*รักหนูคนเดียวตลอดชีวิต* ในที่สุดหนูก็ลาออกจากโรงเรียนแต่งงานกับเขาเมื่ออายุ ๑๕ ปี โดยไม่ฟังคำคัดค้านของใครทั้งสิ้น อยู่กับเขามาร่วม ๗ ปี มีลูก ๓ คน คนเล็กเพิ่งคลอดได้ ๖ เดือน...." หยุดชะงักและหน้าเศร้าลงอีก...

"เล่าไปเถอะตามความจริง ชีวิตนี่เราต้องรู้จักกับมันให้มาก ๆ..."

"เดี๋ยวนี้เขามีใหม่ค่ะ และเขาย้ายไปอยู่ที่อื่น หนูไปหาเขา เขาบอกให้รีบกลับเสียขืนมายุ่งจะเจ็บตัว..."

"ไม่เป็นไร พอเข้าใจเรื่องได้ตลอดแล้ว เวลานี้ก็มีอายุเพียง ๒๒ ปี อย่าไปเอาเรื่องกับผู้ชายแมงมุมพรรณนั้นเลย เราคิดตั้งต้นชีวิตใหม่ของเราเองดีกว่า หยุดคิดถึงเรื่องของเขาคนนั้นเสีย และอย่าเพิ่งไปคิดถึงเรื่องของเขาคนอื่นเข้าอีก มันจะทำให้ติดใยแมงมุมไม่รู้จักจบ ออกจากแมงมุมรังโน้น มาติดแมงมุมรังนี้ มันจะเป็น *โศกปะทะสองซ้ำทำไฉน ?...*"

"หนูจะทำอย่างไร ?..."

"ก็ต้องคิดพึ่งตัวเอง ถ้าจะมีผู้กรุณาเลี้ยงลูกได้ดีกว่าเรา คือเขาจะรักและให้การศึกษาก็ควรมอบให้เขาไป มีผู้หญิงเป็นอันมากรักลูกเพียง *สัญชาตญาณ* ทั้ง ๆ ที่ตนเลี้ยงให้ดีไม่ได้ โลกเจริญมาถึงยุคดาวเทียมแล้ว เราต้องยืนอยู่กับเหตุผล คือต้องให้เด็กได้รับการศึกษา อบรมให้ดีที่สุด โดยเด็กนั้นจะไปอยู่กับใครก็ได้ ถ้าเขาเมตตากรุณา...

"เมื่อมีคนเขาเลี้ยงลูกให้แล้ว ก็ควรจะไปเข้าโรงเรียนกวดวิชาภาคค่ำ กลางวันก็หางานทำไปพลาง ๆ ตั้งใจจริง ๆ ภายในเบญจเพศนี้เองอย่างน้อยก็จะได้มัธยมปีที่ ๖ ซึ่งพอจะหางานทำได้ตามสมควร เคยไปอบรมนักเรียนกวดวิชา เห็นคนอายุมาก ๆ ก็มี บางคนตั้งครรภ์ออกโตก็มี นั่นเขาก็คงจะคิดถึงตัวเอง เพราะแมงมุมสมัยนี้ไว้ใจยาก มันชอบจับแมลงใหม่ ๆ กินเรื่อยไป หรือมันมักจะเป็นแมงมุมขี้เกียจเสเพลเกเรเกตุงตลบตะแลง ไม่รู้จักถนอมน้ำใจคนรัก ไม่รู้จักชีวิตครอบครัว...

"เห็นไหม รักในวัยเรียนเป็นอย่างไร ? มันทำให้ลำบากลำบนถึงเพียงนี้ นี่แหละพระพุทธองค์ตรัสว่า *ความโศกเกิดแต่ความรัก* มิใช่เป็นการเขียนเสือให้วัวกลัว แต่มันเป็นเสือจริง ๆ ซึ่งวัวควรกลัว..."

"เมื่อกุฎุมพีคนหนึ่งลูกตาย เมื่อนางวิสาขาหลานตาย เมื่อคนคู่รักตาย เมื่อเกิดชิงรักหักสวาทกัน เมื่อชาวนาถูกน้ำท่วมข้าวตาย ต่างก็เกิดความเศร้าโศกกัน พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า *ความโศกเกิดแต่ความรัก กาม ความยินดี* หรือ *ตัณหา* แล้วแต่กรณี แรกรักหรือมีความมั่นหมายอะไรไว้ ความโศกก็มาแฝงตัวอยู่ก่อน พอความวิบัติเกิดขึ้นมันก็โผล่หน้าออกมาให้เห็นชัด ๆ เหมือนต้นไม้ทุกต้นมันก็เป็นต้นโศก แต่โศกแฝงอยู่ก่อน เมื่อกิ่งใบหักเหี่ยวแห้งหรือตายก็เห็นโศกของมันชัดขึ้นโดยลำดับ เวลานี้ก็เห็นความโศกชัดจากตัวเองแล้วมิใช่หรือ ?...

ในการที่จะตั้งต้นชีวิตใหม่นี้ จะให้ช่วยอะไรบ้างล่ะ จะช่วยตามมีตามเกิด..."

"ขอกราบขอบพระคุณค่ะ..." เขาหยุดมองหน้าด้วยนัยน์ตาอันโศกซึ้ง แล้วเจรจาอะไร ๆ อีกเล็กน้อยก็ลากลับไป ด้วยอาการอันมีหวัง เมื่อเวลา ๑๗.๓๐ น.

จากเรื่อง *คนรักมาหา* ก็ได้ข้อสังเกตว่า *คนรักที่แท้นั้น ย่อมมีนัยน์ตาโศก* คนมีนัยน์ตาโศกนั้นเองคือคนมีความรัก เพราะฉะนั้น ความโศกจึงเกิดแต่ความรัก ส่วนคนไม่มีความรักคนหักรักได้ คนไม่มีความมั่นหมาย ย่อมไม่มีความโศก และเวรภัยอะไร พระพุทธองค์ตรัสโดยใจความว่า *เราไม่มีวัวจะหาย ไม่มีไร่งาจะยับเยิน ไม่มีหนูจะกระโดดโลดเต้นในยุ้งข้าว ไม่มีลูกสาวเป็นหม้าย... เราจึงเป็นผู้มีความสุข* ถ้ามีอะไร ๆ โดยเฉพาะมีความรัก ย่อมมีความโศกอย่างไม่มีปัญหา คนรักมาหาจึงควรได้รับไมตรีจิตโดยแท้ เป็นโอกาสสำหรับแจกเมตตากรุณากันบ้าง.

ทำดีได้ดี

ปากเป็นเอก เลขเป็นโท หนังสือเป็นตรี ชั่วดีเป็นตรา เครื่องชี้บอกหรือเครื่องวัดคนว่าเขาเป็นคนชนิดไหนก็มีอยู่เท่านี้ ชั่วดีจะเป็นตราของแต่ละคน คือเป็นเครื่องหมายหรือเป็นยี่ห้อประจำตัว และตราทั้งชั่วดีส่วนมากตราไว้ที่หน้าของคน ต่างกันแต่ว่า ความชั่วเป็นตราที่ทำให้งามหน้า ความดีเป็นตราที่ทำให้ หน้างาม . . . .

แต่ก่อนร่อนชะไรมา คนส่วนมากก็เชื่อกันว่า *ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว* ทั้งนี้ก็โดยศรัทธาตามที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ ประกอบด้วยการพิจารณาเห็นเหตุผลด้วยตนเอง แต่มาในสมัยนี้ได้มีการกระซิบกระซาบกันมากขึ้น เช่นว่าคนนั้นทำดีจนแทบตายไม่เห็นได้ดี คนนั้นชั่วแสนชั่วกำลังเจริญรุ่งเรืองใหญ่ทีเดียว เรื่องกระซิบกระซาบมีอิทธิพลมิใช่น้อยเหมือนกัน ในอันที่จะจูงใจให้พากันคิดไขว้เขวไป เพราะเรื่องจริงหรือไม่จริงนั้น มีน้อยคนที่รู้ถึงต้นตอ มีแต่ข่าวที่แพร่ออกไป และขยายเรื่องให้มากออกไปเรื่อย ๆ . . .

เมื่อดาวอังคารมาใกล้โลกมนุษย์ ในวันที่ ๗ กันยายน ๒๔๙๙ พอทางสหรัฐอเมริกาประกาศว่า ได้รับคลื่นวิทยุจากชาวโลกพระอังคาร นักซุบซิบก็มีเรื่องขยายออกไปว่า ได้ยินวิทยุจากชาวโลกพระอังคารกระซิบบอกว่า *หนาวเหลือเกิน* แล้วก็เชื่อว่าในโลกพระอังคารหนาวมากจนรู้สึกหนาว ๆ ไปตาม ความจริงนั้นความรู้เรื่องโลกพระอังคารยังไม่มีอะไรแน่ นักดาราศาสตร์ยังบอกอะไรไม่ได้ชัดเจน และที่เขาบอกว่า ได้รับคลื่นวิทยุจากโลกพระอังคารนั้นก็มิใช่หมายความว่าเป็นคลื่นที่ส่งมาจากสถานีวิทยุของโลกนั้น แต่เป็นคลื่นธรรมชาติที่มีอยู่ในโลกต่าง ๆ [คลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า] การซุบซิบทำให้คนคิดเลยเถิดเช่นนี้ เรื่อง *ทำดีได้ชั่ว ทำชั่วได้ดี* เราจึงฟังจากเสียงซุบซิบไม่ได้ แต่เราจะดูได้จากต้นตอ หรือดูได้จากข้อเท็จจริง และเหตุผลประกอบอีกหลายประการ . . .

นักเล่นแร่แปรธาตุอีกจำพวกหนึ่ง เมื่อเขาคิดว่า เขาจะแปรธาตุอย่างหนึ่งให้เป็นอีกอย่างหนึ่งได้ พวกนี้พยายามจะแปรความชั่วให้เป็นความดี แปรความดีให้เป็นความชั่ว แต่ความจริงนั้นธาตุแท้ไม่มีใครจะแปรได้ เพราะคำว่าธาตุ หมายถึงภาวะที่เป็นมาเดิม ความดี

ความชั่วก็เหมือนกัน มีธาตุแท้อยู่ในตัว ไม่มีใครจะแปรได้ ดังนั้น *คนทำดีจึงเป็นคนดี คนทำชั่วจึงเป็นคนชั่ว* เป็นแต่ว่าเราอาจทำปลอมกันได้บ้าง ในรายที่ทำปลอมมาก ๆ ก็เพียงได้ชื่อว่า *จอมปลอม* เท่านั้น เราหรือใครก็ตาม ไม่อาจทำของเทียมให้เป็นของแท้ได้ จึงยืนยันได้ว่าของดีก็เป็นของดี ของชั่วก็เป็นของชั่ว คนทำดีก็ได้ดี คนทำชั่วก็ได้ชั่ว ทั้งนี้และทั้งนั้น มันเป็นอยู่ในตัวของมันเองทั้งสิ้น เราจะเอาลิงมาเล่นละครลิง แต่งตัวเป็นพระรถ มันก็คงเป็นลิงอยู่นั่นเอง มันจะเป็นพระรถจริง ๆ ขึ้นมาไม่ได้ หรือเอาพระสังข์ทองไปแต่งเป็นเงาะ นางรจนารู้ความจริงก็มองเห็นเป็นสังข์ทองอยู่วันยังค่ำ มิได้พลอยเห็นเป็นเงาะจริงจังไปตาม นอกจากท้าวสามลผู้เงอะงะ และนางมณฑาผู้ไม่งามแงะ และมีความคิดล้าสมัยเท่านั้น ซึ่งเห็นเป็นเงาะจริง ๆ จัง ๆ ไปตาม จนถึงกับขับไล่ไสส่งตัดลูกตัดเต้านางรจนาให้ไปอยู่ปลายนา ครั้นภายหลังก็ต้องไปงอนง้อลูกและลูกเขย อันเป็นเรื่อง*งามหน้า*ของท้าวสามลที่รู้กันทั่วบ้านทั่วเมือง เพราะเขาใช้เป็นแบบเรียน เด็ก ๆ จึงรู้กันหมด เป็นการประจานคนที่เห็นคนดีเป็นคนชั่ว เห็นคนชั่วเป็นคนดี...

มีผู้หญิงคนหนึ่ง ท่านผู้นี้มิได้ศึกษาอะไรมาก ท่านไม่รู้ตรรกวิทยา ไม่รู้ชีววิทยา ไม่รู้ปรัชญา และไม่รู้ศาสตร์ใด ๆ ทั้งสิ้น ตลอดถึงไม่รู้เหตุศาสตร์ ผลศาสตร์อะไรทั้งนั้น หมายถึงว่าท่านมิได้ศึกษาศาสตร์นั้น ๆ กับใคร ท่านมีความรู้ยาวกว่าหางอึ่งก็ไม่เท่าไร คือรู้เพียงว่า *ทำดีได้ดี* รู้สั้น ๆ เพียงเท่านี้ แล้วท่านก็ยึดมั่นทำความดีเท่าที่ท่านจะทำได้จนตลอดชีวิต ผลที่ได้ในชีวิตของผู้นี้ คือท่านมีความสุข และมีคนนับถือ และเมื่อสิ้นชีวิตไปแล้วก็ยังสรรเสริญกันอยู่ จึงเห็นได้ว่า เมื่อทำดีไม่ได้ดีแล้วจะได้อะไร ? เราจะทำอาหารกินให้อร่อย เราก็ต้องใช้คนซึ่งมีฝีมือในทางทำกับข้าว จึงจะได้รสอาหารอร่อยอย่างสมใจ นี่ก็เป็นเรื่องที่ทำดีได้ดี คือทำอาหารรสดีก็อร่อย...

เมื่อมีการหยุดราชการในวันพระ โดยเจตนารมณ์ ก็ควรจะว่า เพื่อให้ได้มีโอกาสเข้าวัดบำเพ็ญกุศลกันตามสมควร แต่คนที่ไม่เคยเข้าวัดจะเข้าวัดนั้น เห็นจะมิใช่เป็นสิ่งที่ง่ายนัก เราจะเข็ญคนจำพวกนี้ให้เข้าวัด ก็เห็นจะต้อง *กลิ้งครกขึ้นภูเขา* ซึ่งมีความยากลำบากเพียงไร ? แต่ก็คงพอจะทำได้ และอาจทำได้ง่ายตามวิธีของคนสมัยใหม่ โดยใช้เครื่องฉุดลากที่สร้างขึ้นเป็นพิเศษ แต่ต้องอย่าลืมว่าต้องมีการฉุดลากกัน และอย่าลืมว่า การกลิ้งครกขึ้นภูเขาแม้จะยากก็จริง แต่มิใช่ยากเหมือน *กลิ้งภูเขาขึ้นครก* อันนี้ก็หมายความว่า การทำความดีนั้นอาจจะยาก

อยู่บ้าง แต่พึงเข้าใจว่า นักกีฬาที่ทำสิ่งยาก ๆ ได้ จึงได้รับการปรบมืออย่างเกรียวกราว ส่วนนักกีฬาที่ทำสิ่งไม่ยากได้ ย่อมไม่ได้รับการปรบมือ หรือจะมีการปรบมือก็เปาะแปะเต็มที...

ในวันหยุดราชการในวันพระ คนนิยมอยู่กับบ้านก็คงมีมิใช่น้อย และคนที่อยู่บ้านนี้เดาไม่ผิด คือแบ่งออกได้ ๓ พวก :-

จำพวกหนึ่ง สร้างกุศล เช่นทำทาน รักษาศีล เจริญภาวนา ฟังเทศน์ หรือฟังบทความทางธรรมทางวิทยุกระจายเสียง

จำพวกหนึ่ง ยังไม่แน่ใจว่าจะทำอะไรดี ?

จำพวกหนึ่ง คงทำอะไรต่ออะไรอยู่ตามความเคยชิน

ผู้เขียนเคยถูกถาม เมื่อวันไปเปิดอภิปรายที่วิทยุ ท. ท. ท. ถึงเรื่องคนที่อยู่กับบ้านในวันพระ ๓ จำพวกนั้น ว่ามีอะไรจะพูดกับคนทางบ้านบ้างไหม ? ได้ตอบไปว่า ในฐานะเช่นนี้ก็อยากจะฝากความคิดถึงไปยังคนทางบ้านบ้าง จำพวกแรกที่ได้สร้างกุศลอยู่แล้ว ก็ขออนุโมทนา ส่วนพวกที่ยังไม่แน่ใจว่าจะทำอะไร และที่ยังทำอะไรอยู่ตามความเคยชินนั้น นอกจากจะฝากความคิดถึงมาแล้ว ก็ใคร่จะขอสนทนาด้วยสักเล็กน้อย คือในวันพระขอให้ท่านเปิดบ้านของท่านเป็นธรรมสภาน้อย ๆ หรือเปิดหัวใจของท่านต้อนรับรสพระธรรมสักวันหนึ่ง...

ในชีวิตของคนเรา ต่างคนต่างได้ตรากตรำใช้ชีวิตประกอบการงาน เที่ยวเตร่สนุกสนาน หรือหนักใจ ช้ำใจกันมาตลอดเวลา ซึ่งมีทั้งความเหน็ดเหนื่อย ความสิ้นเปลือง และส่วนมากหนักไปในทางโลกเหลือเกิน ฉะนั้นในสัปดาห์หนึ่งคือชั่วระยะ ๗ วัน จึงควรจะได้มีการพักผ่อนสร้างกุศลกันเสียสักวันหนึ่ง และวันที่เหมาะที่สุดก็คือวันพระ เพราะวันพระแปลกันอย่างง่าย ๆ ว่า วันประเสริฐ หรือวันของพระ จะถือว่าเป็นวันฤกษ์งามยามดีก็ควรอย่างยิ่ง อีกประการหนึ่ง ในวันพระนี้วัดต่าง ๆ ทั่วพระราชอาณาจักรได้มีการเปิดโบสถ์สวดมนต์ แสดงพระธรรมเทศนาทั่วไป คลื่นหรือกระแสพระสัจธรรมย่อมขจรขจายไปทั่วทุกทิศานุทิศ จึงเป็นโอกาสที่เราจะได้ร่วมใจกับพระ หรือรอรับคลื่นพระสัทธรรมในวันพระแต่ละวันด้วยดวงใจอันบริสุทธิ์...

ข้อแนะนำที่จะฝากไปยังคนทางบ้านในวันนี้ ก็ไม่มีอะไรมากมายนัก ในอันดับแรกก็คือ เมื่อวันรุ่งขึ้นจะเป็นวันพระ ในคืนนั้นขอให้เป็น *ราตรีสวัสดิ์* ให้ทุกท่านเข้านอนด้วยจิตอันสงบและผ่องใส ทำในใจว่า พรุ่งนี้สำหรับวันพระ อันเป็นวันศักดิ์สิทธิ์ในทางพุทธศาสนา แล้ว

ก็ขอให้ท่านตื่นขึ้นด้วยดวงใจอันแจ่มใส ชำระล้างร่างกายให้สะอาด จัดบ้านให้สะอาด จัดที่บูชาให้สะอาด ชักชวนคนในบ้านให้*คิด ทำ พูด*แต่ในสิ่งเป็นสิริมงคล รับศีล ฟังเทศน์ ฟังบทความทางธรรมะ ทางวิทยุกระจายเสียง อย่าไปบิดวิทยุเสียเมื่อถึงรายการเทศน์ หาหนังสือความรู้ทางธรรมะมาอ่าน เวลานี้หนังสือประเภทนี้มีแพร่หลายอยู่แล้ว มีทั้งขนาดหนัก ๆ เหมาะแก่ผู้ศึกษาสูง ๆ และขนาดเบา ๆ เป็นธรรมะบันเทิงไปในตัว เหมาะแก่ผู้ศึกษาทั่ว ๆ ไป ข้อที่ควรเว้นต่าง ๆ ก็คือสิ่งอันเป็นอบายมุข ทางแห่งความเสื่อม เช่นดื่มสุรา เล่นการพนัน ตลอดถึงการขัดใจทะเลาะเบาะแว้งกันในบ้าน ก็ควรระมัดระวัง และงดเว้นเสียด้วย รวมความว่า ขอให้ทำใจของท่านให้เป็นใจแห่งชาวพุทธ และทำบ้านของท่านให้เป็นบ้านแห่งชาวพุทธ เมื่อทำได้สัก ๔ วันพระ ก็ขอให้ตรวจดูความเป็นไปในตัวท่าน และความเป็นไปในบ้านของท่าน ทดสอบเปรียบเทียบกับเมื่อก่อนปฏิบัติ ท่านก็คงจะเห็นความแตกต่างกัน ตัวของท่านเองก็คงปลอดโปร่งสบายขึ้น บ้านของท่านก็จะเป็นบ้านที่น่าอยู่ยิ่งขึ้น และเมื่อทำนาน ๆ ก็กลายเป็นประเพณี แม้ไม่ใช่วันพระก็คงเป็นเช่นนั้นตลอดไป วันนี้ขอฝากความคิดมายังคนทางบ้านเพียงเท่านี้...

ถ้าบุคคลใดหรือในบ้านใดปฏิบัติเช่นนี้ แล้วเกิดความสุขสบายในจิตใจของตนก็ดี รู้สึกว่าบ้านของตนน่าอยู่ขึ้นก็ดี เมื่อเป็นเช่นนี้ก็คือ *ทำดีได้ดี* นั่นเอง มิใช่ *ทำชั่วได้ดี* หรือ *มิใช่ไม่ทำอะไรได้ดี* ข้อสำคัญอยู่ที่ทำ และทำดีเท่านั้น...

สมมติว่า มีโรงเรียนโรงเรียนหนึ่ง อาจารย์ใหญ่ หรือครูใหญ่เป็นคนดี ครูประจำต่าง ๆ ก็เป็นคนดี จัดตารางสอนไว้เรียบร้อย และสอนตามตารางนั้นจริง ๆ มิให้บกพร่อง มีการประชุมซ้อมความเข้าใจในระหว่างครูบาอาจารย์กันตามควร กวดขันเรื่องมรรยาทนักเรียนโดยเคร่งครัด ภารโรงก็ทำความสะอาดจริง ๆ กวาดเพดาน ปัดฝุ่นโต๊ะ เก้าอี้ กวาดพื้น กวาดบันได ทำความสะอาดบริเวณโรงเรียนโดยทั่วไป โรงเรียนอย่างนี้เป็นโรงเรียนดีหรือไม่? ถ้าดีก็หมายความว่า *ทำดีได้ดี*...

สมมติว่า มีอีกโรงเรียนหนึ่ง ครูบาอาจารย์อ่อนทุกอย่าง จัดตารางสอนก็ไม่เรียบร้อย จัดไว้แล้วก็สอนตามตารางบ้างไม่สอนบ้าง ครูบาอาจารย์ไม่มีการปรับปรุงความเข้าใจกัน มรรยาทนักเรียนก็ปล่อยตามเรื่อง ใครจะแต่งตัวอย่างไร ผมยาว กางเกงขาสั้นก็ตามใจ แต่งลูกเสือก็ไม่ต้องใส่หมวก ผ้าผูกคอจะผูกไว้ที่เอวก็ได้ ภารโรงก็ขี้เมา หรือขี้เกียจ โรงเรียนอย่างนี้ดีหรือไม่? ทุกคนคงตอบว่า ไม่ดี นี่ก็หมายความว่า เพราะไม่มีใครทำดีสักคนเดียว คือไม่ได้ทำ

ดีนั่นเอง จึงไม่ดี แม้แต่โรงเรียนที่พยายามกวดขันในเรื่องอื่น ๆ ดีหมด แต่นักเรียนมรรยาทเลวเท่านั้นมันก็ลบความดีอื่น ๆ ลงไปได้ ทั้งนี้เพราะยอดของการศึกษาที่แท้จริงย่อมขึ้นอยู่แก่มารยาท โดยที่เราถือกันว่า *ความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด...*

เมื่อเราเข้าไปในวัด พบวัดมีความสะอาดสะอ้าน พบภิกษุสามเณรมีสมณสารูป พบเด็กวัดที่เรียบร้อย เราก็ชมกันว่าวัดดี รู้สึกอนุโมทนาและเลื่อมใส ทั้งนี้ก็เพราะเจ้าของวัดท่านช่วยกันทำดีไว้ เราจึงได้เห็นของดี และชมว่าดี...

ถ้าเราไปที่จังหวัด หรืออำเภอ ด้วยธุระอันเกี่ยวกับราชการ เราได้รับการต้อนรับจากผู้ว่าราชการจังหวัด หรือนายอำเภอ หรือข้าราชการอื่น ๆ ด้วยดี ทำให้กิจธุระของเราสำเร็จไปได้โดยสะดวก เช่นนี้ก็มิใช่อะไร คือท่านข้าราชการเหล่านั้นทำดีนั่นเอง เราจึงรู้สึกว่าดี ตรงกันข้าม ถ้าท่านนั่งอ่านหนังสืออ่านเล่น หรือนั่งเล่นหมากรุก แล้วบอกกับเราว่า *ไม่ว่าง* เช่นนี้เรารู้สึกว่าไม่ดี นี่ก็ไม่ใช่อะไร เพราะท่านเหล่านั้นมิได้ทำดีนั่นเอง...

กำนันดี ผู้ใหญ่บ้านดี ครูประชาบาลดี เจ้าของบ้านดี หมอดี บุรุษพยาบาลดี นางพยาบาลดี ครู ๆ ที่เขาดีกันก็เพราะเขาทำดีทั้งนั้นจึง *ได้ดี* มิใช่อยู่เฉย ๆ ก็โผล่ขึ้นมาเป็นคนดีเป็นดอกเห็ดทั่วบ้านทั่วเมือง ต่างก็ต้องสร้างคุณงามความดีมาด้วยกันทั้งนั้น...

อันเสียงกระซิบกระซาบที่มีอยู่ว่า คนทำชั่วได้ดีนั้น รู้สึกว่ามีความหมายหมิ่นเหม่ตะรางเหลือเกิน คือมักจะหมายถึงคนไม่ซื่อ *ฉ้อราษฎร์บังหลวง* แล้วได้อะไร ๆ มาแสดงความร่ำรวยโอ่อ่า คนเช่นนี้มิใช่เป็นคนดี ดังผู้ที่กระซิบนั้นก็รู้ว่า *เขาผู้นั้นทำชั่ว* แต่เห็นว่า *เขานั้นได้ดี* เท่านั้น เป็นอันรับรองแล้วโดยเด็ดขาดว่า *เขานั้นทำชั่ว* ปัญหาที่เหลืออยู่ก็คือ *ได้ดี* ได้ดีอย่างนี้จะดีสักแค่ไหน ? เพราะถูกตราหน้าไว้แล้วว่า *ทำชั่ว* อาจถูกนำคดีขึ้นสู่ศาล ถูกซักฟอก ถูกประชาทัณฑ์มีวันใดก็วันหนึ่งในภายหน้า อาจถูกพิพากษาลงโทษทั้งศาลโลกนี้ และศาลนรก...

ส่วนเสียงที่ป่าวร้องกันว่า *ทำดีได้ดี* ย่อมเป็นเสียงที่เปิดเผย พูดและทำกันได้อย่างเต็มที่ ไม่ต้องกระซิบกระซาบ เป็นการปลอดภัยด้วยประการทั้งปวง พึงเห็นเช่นพระบาทสมเด็จ-พระเจ้าอยู่หัวทรงผนวช เมื่อวันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๔๙๙ คนอนุโมทนาทั่วแผ่นดินไทย ทั้งชาวคริสต์ และชาวอิสลาม ทั้งนี้ก็เพราะพระองค์ทรงเป็นศาสนูปถัมภ์ ทรงทำความดีไว้แก่ทุกฝ่าย...

ผลดีที่ผู้ทำดีได้รับนั้น ในอันดับที่ ๑ ได้ชื่อว่า *ได้ทำดี เป็นประเดิมไว้ก่อน* ในอันดับที่ ๒ ได้ชื่อว่า *ได้ทำดี อันเป็นประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่น ซึ่งเป็นหลักประกันสังคม* ใน

อันดับที่ ๓ ได้ชื่อว่า *ได้ดี คือได้ทำสิ่งอันจักอำนวยผลดีไว้* เช่นเดียวกับบุคคลปลูกต้นไม้พันธุ์ดีไว้ ย่อมผลิดอกออกผลดีเรื่อย ๆ ไป ช้าเร็วตามแต่ชนิดของพันธุ์ไม้นั้น ๆ...

ข้อที่ควรทำความเข้าใจอีกอย่างหนึ่ง คือ *ของดี* กับ *ความดี* ของดี เช่น เพชรดี เงินดี ทองดี บ้านเรือนดี รถยนต์ดี ของดีเหล่านี้เป็นของที่โกงกันได้ อย่าเอามาปนเปกับความดี ความดีเป็นของเฉพาะคนดี และโกงกันไม่ได้ อีกประการหนึ่งของที่ว่าดี ๆ เหล่านั้นถ้าได้มาด้วยการฉกชิงวิ่งราวฉ้อฉลอิทธิพล หรือด้วยเหลี่ยมคูกลโกงต่าง ๆ ทางกฎหมายและทางธรรมะก็เห็นร่วมกันว่า *เป็นของร้าย เป็นของคนร้าย เป็นของโจร* และของดีเหล่านั้น ก็มีค่าเพียงตีราคาเป็นมาตราเงินมาตราทองเท่านั้น จะนำมาตีราคาคนมิได้ เพราะราคาของคนดีย่อมย่อมขึ้นอยู่แก่ **สุจริต** ความประพฤติดี แยกออกเป็นดีทางกาย ดีทางวาจา และดีทางใจ เป็นเรื่องการทำตัวเองให้ดี มิใช่รับจ้างใคร ถ้าทำดีแล้วได้รับรางวัล เช่นนั้นก็เป็นเพียงผลพลอยได้ โลกจะเสียหายมากขึ้นทุกที ถ้าคนทำความดีมุ่งจะรับสินจ้างรางวัล และรับสินบน สมัยใดคนมุ่งทำดีเพื่อหวังความดี สมัยนั้นโลกและธรรมจะเจริญรุ่งเรืองแผ่ไพศาลและอุดมสมบูรณ์เป็นสุขสันติ...

คนเราก็เหมือนลูกโป่งที่อัดลมไว้ ถ้าคุณภาพดีก็ลอยเป็นลูกสวรรค์ คุณภาพไม่ดีก็แตกตกไป อาภรณ์ประดับตนนั้นไม่มีอะไรจะดีเท่า *ความดี* คือมีอาการกายวาจาเรียบร้อย มีทัศนะอันแจ่มใสเจิดจ้า อย่างน้อยเป็นคนครึ่งโลกครึ่งธรรม คือรู้จักทำมาหากิน และรู้จักทำบุญทำทานตามสมควร สรุปความว่า ถ้าคนเราดีในทางฝีมือ ทำอะไรออกมาก็เรียบร้อยสวยงาม น่าชมน่าใช้ ถ้าในทางความประพฤติ พูดก็ดี ทำก็ดี ความคิดก็สุขุม เป็นผู้ใหญ่ย่อมน่าเคารพนับถือ เป็นเด็กย่อมน่าเอ็นดู เป็นหนุ่มสาวย่อมน่ารักโดยทั่วกัน ทั้งนี้ก็เพราะ **ทำดีได้ดี** นั่นเอง.

พลาดประโยชน์ – หงายท้อง...

นกฺขตฺตํ ปฏิมาเนนฺตํ อตฺโถ พาลํ อุปจฺจคา

ประโยชน์ได้ล่วงเลยคนโง่ผู้มัวถือฤกษ์อยู่.

มัวถือฤกษ์ไม่ถือธรรมนำชีวิต พาให้ผิดพุทธธรรมคำพระสอน
พลาดประโยชน์โสตถิผลจนหัวคลอน ควรรีบร้อนปฏิรูปสรุปกรรม.

หลวงตา วัดบวรฯ

อานุภาพวัดพระแก้ว

เมื่อวันถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระ เจ้าหน้าที่มาแจ้งให้ผู้เขียนไปเทศน์ บอกว่าให้ไปเทศน์ในวันถวายพระเพลิงที่วัดพระแก้ว คือวัดพระศรีรัตนศาสดาราม พร้อมกับบอกว่าให้หาพระรับเทศน์ไปด้วย ๔ องค์ ท่านเจ้าหน้าที่บอกว่าลืมนำฎีกามา ผู้เขียนพยักหน้ารับ ดูก็เป็นกันเองดี...

ความจริง การไปเทศน์ที่วัดพระแก้ว เคยไปเทศน์ปีละ ๒ – ๓ ครั้ง โดยมากก็มักจะเป็นในพรรษาครั้งหนึ่ง นอกพรรษาครั้งหนึ่ง นอกนั้นก็แล้วแต่เจ้าหน้าที่จะมาตามตัว แต่เป็นการเทศน์แล้วเงียบ มิได้แพร่งพรายให้ใครทราบ แต่การเทศน์ครั้งนี้ เป็นเวลาหลังจากที่ฝนตกลงมาหนักล่วงหน้าสัก ๒ – ๓ วัน แม้ในเวลาเช้าวันนั้น ฝนก็ยังโปรยลงมาอีก แต่ไม่มากเกินไปนัก ทำให้รู้สึกเบิกบานในหัวใจ ในการที่จะได้ไปกราบนมัสการพระแก้วมรกต ณ โอกาสนี้ด้วย และเมื่อไปแล้วก็สดชื่นดี จึงขอเอิกเกริกไว้สักหน่อย ว่ากันอย่างโบราณ ก็คือแผ่ส่วนกุศลมายังท่านผู้อื่นด้วย...

ขอย้อนไปข้างหลังสักนิด การลืมนำฎีกามาและการพยักหน้ารับ ซึ่งได้กล่าวข้างต้นผู้ที่ไม่รู้ความในอาจนึกว่า *แหม ! ทั้ง ๒ นี่ช่างพยักพเยิดกันดีจริง ง่ายยังกะนัดกันไปกินเหล้า* หรือท่านที่เคร่งประเพณี ก็อาจเห็นว่าออกจะไม่เข้าท่า การนิมนต์พระที่ไม่มีฎีกา และการพยักหน้ารับ ท่านที่ชอบมองเห็นพระพุทธศาสนาเสื่อมง่าย ๆ เหมือนเจดีย์ทราย ก็จะร้องว่า *เอาอีกแล้ว ศาสนาเสื่อมแล้ว* เดี๋ยวก็จะเที่ยวโอ่ว่า *จะเป็นกระจกส่องให้* ใกล้เป็นเรื่องขำขันซึ่งคนเราก็มักจะอดขันไม่ได้ เมื่อดูจำอวดจี้เส้น ผู้เขียนมีเรื่องแปลก ๆ สต๊อคไว้บ้างเหมือนกันแต่คราวนี้พูดเฉพาะเรื่องนี้ก่อน...

ท่านผู้ลืมฎีกานี้เป็นผู้เฒ่ามาก เป็นหัวหน้านำสวดมนต์อยู่ที่วัดพระแก้วนั่นเอง แก่ขนาดนั้นถ้าไม่รักงานนี้จริง ๆ หรือไม่มีความจำเป็นก็คงไม่มา เสียงเคาะประตูแก๊ก ๆ พอเปิดออกไปก็เห็นนั่งหอบอยู่ที่บันได มีหลานชายอายุประมาณ ๑๐ ขวบมาด้วย ๑ คน ผู้เขียนเห็นจำได้จึงทักทายกันอย่างคนรู้จักแบบไทย ๆ ท่านผู้เฒ่าพูดไป หายใจแรง ๆ อย่างเหน็ดเหนื่อย เล่าเรื่องส่วนตัวว่า เต็มทีแล้วเรี่ยวแรงไม่ค่อยจะมี นี่ก็เอาเจ้านี่มาด้วย เวลานั่งเรือข้ามแม่น้ำจะให้นั่ง

ใกล้ ๆ ก็ไปนั่งเสียห่าง หวังพึ่งอะไรยาก วันถวายพระเพลิงสมเด็จพระสังฆราชเจ้า ตั้งใจจะไปถวายความเคารพ ก็พอดีเมียตายวันนั้น เล่ามาถึงนี้หยุดหายใจถี่ ๆ...

โอ เมียตาย ผู้เขียนนึกในใจ รู้สึกสงสารเป็นอันมาก เกิดเป็นปัญหาในใจว่า คนแก่เมียตาย กับคนหนุ่มเมียตาย ใครจะโศกซึ้งกว่ากัน ? แต่ปัญหานี้มิได้คิดตอบ พูดกันแต่เรื่องเฉพาะหน้า บอกว่าจะมานิมนต์ไปเทศน์ เขียนฎีกาไว้แล้วแต่ลืมเสีย เทศน์ในวันพระ ถวายพระเพลิงนี่แหละครับ ผู้เขียนจึงพยักหน้ารับ เพราะเห็นเหมาะกว่าอย่างอื่น มันเป็นภาษาสากลที่คนแก่และหูค่อนข้างหนักเข้าใจได้ดี และคงจะไม่ถึงทำให้ศาสนาเสื่อมดอกกระมัง ?

เมื่อถึงวันเวลาตามกำหนด ผู้เขียนพร้อมด้วยพระรับสัพพี ๔ องค์ และเด็กวัด ๑ คน ก็ออกเดินทางไปวัดพระแก้ว การเดินทางไปวัดพระแก้ววันนี้ รู้สึกชุ่มชื่นหัวใจยิ่งนัก ประการแรกก็รู้อยู่ว่า วัดพระแก้วเป็นวัดที่งดงามวิจิตรตระการตา เป็นศิลปกรรมของไทยที่อวดชาวโลกได้ ความรู้สึกภาคภูมิใจอย่างนี้เป็นเดิมพันอยู่แล้ว ประการที่สองก็คือ ก่อนหน้านี้ *เป็นฤดูเดือนห้าหน้าคิมหันต์ เราร้อนกันเกือบแย่แก้ไม่ไหว พอได้ฝนบนฟ้ามาดับไฟ ก็สดใสใจขึ้นขวนขึ้นขม* แม้ในเวลานั้นก็มีฝนโปรยอยู่เล็กน้อย ทำให้รู้สึกว่าประเทศไทยของเรานี้ ก็มีฤดูกาลที่ชุ่มชื่นเหมือนกัน ความรู้สึกภาคภูมิใจอย่างนี้ก็เกิดขึ้น ประการที่สามเป็นความรู้สึกชั้นสูงอันเกี่ยวกับพระแก้วมรกต ซึ่งประดิษฐานไว้สูง เราจะได้มีโอกาสไปแหงนหน้าชม และกราบนมัสการในวันนี้ การที่จะได้มีเวลาแหงนหน้าชมสิ่งสูง ๆ ดี ๆ ก็ทำให้เกิดความภาคภูมิใจอีกอย่างหนึ่ง และความภาคภูมิใจในสิ่งนี้ ถือว่าเป็นอาหารใจที่มีคุณค่ามาก การไปวัดพระแก้วได้ผลแตกต่างกับไปที่อื่นตั้งแต่เริ่มแรกเสียแล้ว...

หน้าประตูสวัสดิโสภา ตรงนี้มีทหารยาม แต่ก็เป็นยามเฉย ๆ หมายความว่า ใครจะผ่านเข้าก็ไม่ต้องขออนุญาต เป็นที่ว่ารู้ใจกันดีกับคนที่จะไปหาพระแก้ว ตรงนี้มีเรื่องไม่ค่อยจะเหมาะอยู่หน่อย ก็คือมีเด็กวิ่งขายดอกไม้ ดูไม่เรียบร้อยสวยงาม ถ้าไม่มีเสียได้ก็จะดี หมายความว่าให้นั่งขายอย่างเรียบร้อย แต่จากลักษณะท่าทาง ก็ดูเป็นเด็กที่จะหากินเพียงเล็กน้อย ย่อมเป็นเรื่องที่น่าสงสารอยู่เหมือนกัน จึงเป็นปัญหาว่าระหว่างความเรียบร้อยกับความสงสาร เราจะเอาทางไหน ถ้าดูพวกแม่ค้าตามทางเท้าคือข้างถนน ซึ่งมีอยู่มากอย่างสมัยก่อน ก็ดูตกลงกันเลือกเอาทางเรียบร้อย เดี๋ยวนี้แม่ค้าข้างถนนก็หายไป ทางเท้ามีไว้สำหรับเดิน มิใช่มีไว้สำหรับนั่งค้าขาย ถ้าพวกแม่ค้ายึดเอาเป็นที่นั่งค้าขายเสียแล้ว ก็ไม่มีทางเดิน ดูเป็นการเอาเปรียบคนเดินอย่างเห็น ๆ กันอยู่ การจัดอย่างให้เรียบร้อยนี้ จึงทำให้มีคนพอใจ และทำให้เมืองสวยงาม จะว่าถึงเสีย

ความสงสารก็ไม่เชิง เพราะฟุตบาทมิใช่ที่ตั้งตลาดการค้า ส่วนเด็กวิ่งขายดอกไม้นั้น แกยังไม่ถึงแย่งที่แย่งทางใคร เป็นเพียงไม่สวยงามหรือไม่ชวนให้เป็นที่รื่นรมย์ ควรจะจัดการอย่างไรจึงจะดี พวกเด็กเหล่านี้ก็คงจะไม่มีอาชีพอะไรเป็นล่ำสัน เพียงแต่จะวิ่งขายเล็ก ๆ น้อย ๆ เป็นค่าข้าวหรือค่าขนม ซึ่งก็คงไม่ค่อยจะอิ่มอยู่ดี นักสังคมสงเคราะห์น่าจะไปลองสืบสาวเรื่องราวดู หรือนักสำรวจสำมะโนประชากร ถ้ารู้ภาวะของประชาชนแบบนี้ ก็อาจจะเป็นประโยชน์ในเรื่องเกี่ยวกับการที่จะจัดสรรเกี่ยวกับภาวะเศษฐกิจอะไรนั่นบ้างดอกกระมัง ส่วนนักเทศน์ไม่มีทางจะคุยอะไรกับเด็กพวกนั้น ในเวลานั้น เพราะเขาให้ไปเทศน์ในพระอุโบสถวัดพระแก้ว มิใช่ให้ไปเทศน์ที่ประตูวังนั่น...

เดินเลยเข้าไปภายในประตู ก็เห็นแม่ค้าคนหนึ่งนั่งขายดอกไม้อยู่อย่างเรียบร้อย ดูลักษณะน่าอุดหนุน และซื้อไปบูชาพระแก้วก็น่าจะได้บุญ พูดเพียงเท่านี้ก็ขอค่าโฆษณาสักหน่อย คือทำที่ค้าที่ขายให้ดี ๆ ยิ่งขึ้น ดอกไม้ดอกไร่ก็จัดให้สวย ๆ หน่อย เพราะที่นั่นเป็นประตูพระบรมมหาราชวัง และดอกไม้นั่นเขาก็ซื้อจะไปบูชาพระแก้วมรกต ซึ่งเป็นพระพุทธรูปสำคัญ เราจึงไม่ควรจะไปทำอะไรกันเหยาะแหยะที่ตรงนั้น เราทำอะไรกันให้ดี ๆ ตรงนี้ได้อวดทั้งพวกกันเอง และชาวต่างประเทศ ถ้าเทศบาลนครกรุงเทพ ฯ จะบริจาคร้านขายดอกไม้ที่ราชดำเนินที่ว่าง ๆ อยู่ไม่มีใครเช่า แล้วไปไว้ที่ตรงนั้น ก็จะได้ชื่อว่าเทศบาลได้ช่วยแต่งหน้าเมืองไทยขึ้นอีกแห่งหนึ่ง สมกับเป็นเทศบาลสมัยปรับปรุง ซึ่งก็ได้เห็นฝีมือมาหลายแห่ง ข้างวัดบวรนิเวศ ด้านสิบสามห้างก็หายรกรุงรังไปแห่งหนึ่ง...

ผ่านแม่ค้าขายดอกไม้ไป เข้าไปภายในระเบียงวัดพระแก้ว หยิบนาฬิกาออกมาดู ยังอีกตั้ง ๑๕ นาทีจึงจะถึง ๙ นาฬิกาหรือ ๓ โมงเช้า ที่เขากำหนดให้เข้าโบสถ์วัดพระแก้วสวดมนต์แล้วเทศน์ จึงเลาะไปตามระเบียง ซึ่งเต็มไปด้วยภาพเรื่องรามเกียรติ์อะไรจะมาโลดโผนเท่าเป็นไม่มี สุครีพกำลังถอนต้นรังประจำทวีปอยู่เกือบตรงหน้าโบสถ์วัดพระแก้ว ถ้าใครอ่านรามเกียรติ์ให้เข้าใจพอสมควรแล้ว ก็จะดูผนังรอบวัดพระแก้วนี้ ได้สนุกกว่าดูหนังอย่างไม่มีปัญหาอะไร นอกจากจะได้ทราบเรื่องอย่างในหนังสือวรรณคดีชั้นเอกนั้นแล้ว ยังได้เห็นฝอยของการเขียนอย่างน่าประหลาดตื่นเต้นอีกมาก ดูเรื่องรามเกียรติ์ ถ้าดูอย่างชาดกก็ได้ประโยชน์ทางธรรมมิใช่น้อย ศึกครั้งมโหพารนี้ เป็นศึกชิงนางโดยแท้ ผู้ชายหนุ่มดูแล้วก็คิดไว้ให้ดี มิฉะนั้นจะเสียเชิงชายอย่างทศกัณฐ์ ซึ่งมีคนเขาอ้อนวอนให้สติอย่างอ่อนหวานว่า

โอ้ว่าพระองค์ทรงเดช จงโปรดเกศหยุดยั้งมั่งก่อน
อันดวงใจไปอยู่กับวานร ออกราญรอนก็จะยับอัปราชัย
ซึ่งพระรามเคืองแค้นแสนสาหัส อันจะชิงสมบัตินั้นหาไม่
เพราะสีดามาอยู่กรุงไกร เขาจึงได้ตามมาราวี
แม้พระองค์ส่งนางไปให้เขา พาราเราก็จะสุขเกษมศรี
อสุรศักดิ์ยักษาทั้งธานี จะได้พึ่งภูมีสืบไป...

ทศกัณฐ์ก็รั้นอยู่ด้วยทิฏฐิมานะ ไม่ยอมถอย แทนที่จะรู้สึกสำนึกตัวในการที่หลงผิดพลาดมาแล้ว กลับกล่าวตอบออกไปว่า

สุดที่จะของ้อมนุษย์ แม้นม้วยมุดชีวีเสียดีกว่า
ตามกุศลผลกรรมได้ทำมา แก้วตาอย่าทรงโศกี
ปลอบนางพลางระงับดับเทวษ กูเป็นวงศ์พรหมเมศเรืองศรี
ถึงวอดวายไม่เสียดายชีวี พอให้มีเกียรติยศปรากฏไว้

ความเข้าใจอย่างทศกัณฐ์นี้ นับว่าผิดคำสอนของพระแก้วอยู่หลายประการ ในประการที่ว่า *ไม่ของ้อมนุษย์ ยอมตายดีกว่านั้น* เป็นความเข้าใจผิดมาก คำโคลงที่ลือชื่อมีว่า

เสียสินสงวนศักดิ์ไว้ วงศ์หงส์
เสียศักดิ์สู้ประสงค์ สิ่งรู้
เสียรู้เร่งดำรง ความสัตย์ ไว้นา
เสียสัตย์อย่าเสียสู้ ชีพม้วยมรณา

พระแก้วก็ตรัสไว้ว่า (ครั้งเป็นพระโพธิสัตว์)

จเช ธนํ องฺควรสฺส เหตุ
องฺคํ จเช ชีวิตํ รกฺขมาโน
องฺคํ ธนํ ชีวิตญฺจาปิ สพฺพํ
จเช นโร ธมฺมมนุสฺสรนฺโต

คาถานี้สำคัญพอจะยันทศกัณฐ์ให้หน้าหงายไปได้ ว่าเรื่องของชีวิตนั้น ควรจะสละได้ต่อเมื่อไร มิใช่สละในคราวที่หลงผู้หญิง ถึงผู้หญิงก็เหมือนกัน จะสละชีวิตในคราวหลงผู้ชายก็ไม่ถูก การที่ผู้ชายผู้หญิงสละชีวิตกันครึกโครม โดยแย่งรัก ฆ่ากัน หรือฆ่าตัวเองก็ดี เป็นการเสียสละผิดทั้งนั้น ตกนรกตั้งแต่เป็นไปแล้ว เสียชาติและเสียเชิงไปอย่างคนสิ้นคิด...

คาถานั้นแปลว่า *คนพึงสละทรัพย์เพราะเหตุแห่งอวัยวะ เมื่อรักษาชีวิต พึงสละอวัยวะ เมื่อคำนึงถึงธรรม พึงสละอวัยวะ ทรัพย์ และแม้ชีวิตได้ทุกอย่าง*

ดังนี้ย่อมเห็นว่า ทศกัณฐ์มีความคิดผิดพลาดมากในการที่เอาชีวิตไปทิ้งในทางที่มิใช่ธัมมะธัมโม...

โธ่ เอาชีวิตไปทิ้ง เพราะผู้หญิงได้ ทศกัณฐ์หน้าโง่เอ๊ย ยอมตายเพื่อธรรมถึงจะถูก และผู้ชายที่ยอมตายเพราะเหตุนี้ก็เป็นแบบเดียวกับทศกัณฐ์...

ใครมีปัญหาหนักอกหนักใจเรื่องอย่างว่านี้ จงไปวัดพระแก้วกันเถอะ เดินดูเรื่องทศกัณฐ์เสียรอบหนึ่ง แล้วดูหน้าทศกัณฐ์ว่าจบชีวิตลงเพราะอะไร อันนี้มิใช่ผู้หญิงเขาล่อลวงไปหลงรักเขาจนตัวตายเอง ความโศกจึงมิใช่เกิดแต่ความรักเท่านั้น ความตายก็เกิดจากความรักเหมือนกัน...

ส่วนเรื่องสีดามีคติที่น่ารักมากอยู่อย่างหนึ่ง ในตอนที่หนุมานเข้าไปพบ และอาสาที่จะพากลับไปหาพระรามได้อย่างปลอดภัย นางก็ไม่ยอม โดยอ้างว่า เดี๋ยวคนเขาจะนินทาให้ได้อายว่า ยักษ์ลักมา ลิงพาไป...

ฟังดูมันน่าเกลียดไหมล่ะ *ลิงจ๋า ถ้าผู้หญิงตกอยู่ในภาวะ ยักษ์ลักมา ลิงพาไป* เช่นนั้น...

อีกประการหนึ่ง ที่ทศกัณฐ์อ้างสำคัญนักในการที่จะยอมตายคราวนั้นว่า *ตามกุศลผลกรรมที่ได้ทำมา* เรื่องตามกุศลผลกรรมที่ทำมา พระแก้วมิได้ทรงสอนให้นำมาปลงอย่างนี้ หลงรักผู้หญิงจะออกไปรบกับเขา ทั้ง ๆ ที่ไม่มีหัวใจ เป็นการผิดพลาดครั้งสำคัญในชีวิตทศกัณฐ์ ใคร ๆ เขาก็มีหัวใจ แต่ทศกัณฐ์ไม่มีหัวใจ คนไม่มีหัวใจอยู่คนหนึ่งก็คือทศกัณฐ์นี่แหละ คนลงไม่มีหัวใจเสียแล้ว ก็ร้องอุทธรณ์ให้ใครเห็นใจไม่ได้...

การคิดหรือการใช้ธรรมะนั้น จะนำมาสนับสนุนในการทำความชั่วนั้นไม่ได้ เช่นทศกัณฐ์ดื้อจะออกรบในกรณีสีดา ซึ่งถือว่ามุมานะทำไปในทางที่ผิดเช่นนี้ จะอ้างว่า *ตามกุศลผลกรรมที่ทำมาไม่ได้* หรือคนที่ชอบดื้อทำอะไรลงไปในทางที่ไม่สมควร แล้วก็อ้างว่า *มันแล้วแต่กรรมของฉัน* อย่างนี้ก็ใช้ไม่ได้ ผู้เขียนเรียกว่า *ธรรมะลาดยางมะตอย*...

ตามกุศลผลกรรมที่ทำมา ควรใช้สำหรับปลงในคราวที่พลั้งพลาดลงไปแล้ว ไม่มีทางแก้ หรือใช้ในเวลาที่กำลังพยายามทำดี แต่ไม่เล็งผลเลิศจนเกินไปนัก จะได้ผลดีสักแค่ไหน มันก็แล้วแต่กุศลผลกรรมที่ทำมา และข้อสำคัญในการกระทำทั้งปวง ก็อยู่ที่กุศลผลกรรมที่กำลัง

ทำกันอย่างหน้าดำหน้าแดงอยู่นี่แหละ มากกว่าอย่างอื่น เพราะฉะนั้น จะทำอะไร ก็ต้องคิดถึงกุศลผลกรรมที่กำลังทำอยู่ ระวังอย่าให้เอียงไปในทางอกุศลผลกรรม...

วัดพระแก้ว แม้แต่ที่ระเบียงผนังนิดเดียว ปากกาของผู้เขียนก็เต้นโหมโรงเสียยืดยาว ถ้าเป็นเล่นยี่เกก็เห็นจะถูกก้อนอิฐขว้างโรงแน่ เอาแต่โหมโรงไม่จบเรื่องสักที แต่จะทำอย่างไรได้มันยังไม่ถึงเวลา...

๓ โมงเช้า หรือ ๙ นาฬิกา ได้เวลาเข้าไปในพระอุโบสถวัดพระแก้ว แหงนหน้าดูพระแก้ว งามเหลือเกิน กราบ ๓ ครั้ง จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย ทำวัตรเช้าเสร็จแล้วฝ่ายคฤหัสถ์ก็สวดทำวัตรเช้าบ้าง นั่งฟังเขาสวดก็รู้สึกไพเราะจับใจ เสียงก้องเล็กน้อยของพระอุโบสถทำให้รู้สึกมีความสลักสำคัญ ช่วยให้อารมณ์ปลอดโปร่งดีมาก อานุภาพของวัดพระแก้วก็เห็นจะอยู่ที่ช่วยให้คนเกิดอารมณ์ดีนี่เอง มิใช่เป็นเรื่องบึงบั่งมืดฟ้ามัวดิน และเป็นเรื่องที่เปิดเผยมิใช่ลึกลับเป็นผีเป็นสางอะไร...

๙.๓๐ น. หรือ ๓ โมงครึ่ง ขึ้นธรรมาสน์เทศน์ ได้ให้ศีล ๘ ซึ่งเรียกว่าอุโบสถศีล บางท่านก็รับแค่ข้อที่ ๕ บางท่านก็รับทั้ง ๘ เช่นนี้ก็ตามใจ ใครจะตั้งใจวิรัติแค่ไหนก็ได้ ที่ไม่ยอมก็คือ น้อยกว่า ๕ ท่านผู้รับศีลวันนี้ดูตั้งอกตั้งใจกันอย่างเต็มที่ เสร็จแล้ว เทศน์เรื่องทางอันไม่ตาย ตามนัยพระพุทธภาษิตที่ว่า คนมีอายุ ๑๐๐ ปี แต่ไม่เห็นทางอันไม่ตาย ก็สู้คนมีอายุวันเดียว แต่เห็นทางอันไม่ตายไม่ได้...

เนื่องจากวันนี้เป็นวันถวายพระเพลิง ในบทเริ่มเรื่องจึงได้กล่าวถึงพุทธประวัติค่อนข้างจะยืดยาว เพื่อหวนระลึกถึงพระพุทธองค์ ในสมัยดำรงพระชนม์อยู่ตลอดถึงวันปรินิพพาน และถวายพระเพลิง สรุปแล้วก็คือพรรณนาพระพุทธคุณให้เห็นว่า *น่าไหว้ น่ากราบ และน่าปฏิบัติพระธรรมคำสอนของพระองค์เป็นอย่างยิ่ง* การปฏิบัติก็เป็นการบำบัดความทุกข์ร้อนของเราเองหรือเป็นการส่งเสริมความสุขของเราเอง...

ทางอันไม่ตาย เป็นคำสอนอันกะทัดรัด และตรงไปตรงมาข้อหนึ่งของพระพุทธองค์ คนเราเกิดมาแล้วก็ต้องออกเดินทางกันไป และทางที่น่ากลัวที่สุดก็คือทางเดินที่ไปสู่ความตาย ถ้ารู้แน่ว่าจะเดินไปตาย ก็ถึงเข่าอ่อนทีเดียว เช่นนักโทษประหาร ถูกบังคับให้เดินไปสู่ที่ประหารชีวิต...

ความจริงของชีวิต คือคนเกิดมาแล้วก็ต้องเดินทางไปสู่ความตายทุกคน *มิสเตอร์*

แม็คเคย์ ได้วาดภาพชีวิตไว้อย่างสอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนาในชั้นนี้ ถึงหลักธรรมดาสามัญ คือ เขาเขียนเชือกเส้นหนึ่งผูกขึงข้าม *เหวลึกที่ไม่มีห้วงรัก* มีแต่ห้วงแห่งความตาย คือ ใคร ตกลงไปก็ไม่มีทางที่จะไปพบรักที่ก้นเหว มีแต่จะพบความตายทางเดียวเท่านั้น ต้นเชือกที่ผูกไว้ข้างนี้ เขาเขียนบอกไว้ว่า เปล ปลายเชือกทางโน้นเขียนบอกไว้ว่า สุสาน แล้วแสดงให้เห็นว่า มีเด็กคนหนึ่งเดินออกจาก *เปล* เด็กนั้นโตขึ้นโดยลำดับ ถือไม้เลี้ยงตัวอันหนึ่ง ซึ่งกำลังเดินไต่เส้นเชือกไปทาง *สุสาน* การไต่เส้นเชือกนี้ดูยากลำบากมาก เผลอตัวนิดเดียวก็คงตกเหวตาย ถึงจะเดินไต่ข้ามไปได้ก็ไปเจอ *สุสาน* อย่างไม่มีปัญหา และคนทั้งหลายก็ยอมจบชีวิต และยอมตายกันอยู่แค่นี้ แต่พระพุทธองค์ทรงตรองมาแต่ก่อนตรัสรู้แล้วว่า เมื่อทางแห่งความตายมี ทางแห่งความไม่ตายก็ควรจะมีได้ ครั้นพระองค์ได้ตรัสรู้อริยสัจ ๔ คือ *ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค*แล้ว ก็ทรงประกาศว่า ทรงพบทางอันไม่ตาย คือพระองค์ทรงบรรลุอมตธรรมแล้ว...

ทางอันไม่ตายก็คือมรรค ๘ (ผู้ปฏิบัติมรรค ๘ ชื่อว่าผู้ไม่ประมาทในชีวิต) ใครไม่เคยพบเห็น ไม่เคยรู้จักมรรค ๘ นี้ จะเฉิดฉาย หรือจะกระย่องกระแย่งอยู่ในโลกตั้ง ๑๐๐ ปี ชีวิตของคนประเภทนี้ก็เหมือนเกิดมาเปล่า สู้คนที่มีชีวิตวันเดียว แต่เขาพบเห็นมรรค ๘ ไม่ได้ มรรค ๘ ก็คือความ *เห็นชอบ ดำริชอบ การงานชอบ อาชีพชอบ เจรจาชอบ ความเพียรชอบ ความระลึกชอบ ตั้งใจชอบ* ชอบทั้ง ๘ นี้ ถ้าเกิดขึ้นพร้อมกัน เป็นชอบเดียว ก็เป็นทางอันไม่ตาย แม้บุคคลผู้มาสนใจในทางศีลธรรม ก็ย่อมจะต้องมีส่วนพบทางไม่ตายบ้าง เช่นมาที่วัดพระแก้วนี้ หรือที่จัดให้มีพระธรรมเทศนาแล้ว มีผู้สมัครฟังอยู่จำนวนหนึ่ง เหล่านี้ก็เป็นส่วนหนึ่งที่กำลังเดินเข้าไปหาทางไม่ตาย ทางไม่ตายก็คือ เรื่องความชอบธรรมต่าง ๆ นี่เอง ใครเดินอยู่ในทางนี้เรียกว่า เดินอยู่ในทางไม่ตาย ถ้าแยกออกไปคือ *ทางมรณะ* เวลานี้ยังไม่ตายก็คางเหลือง หรือออกไหม้ไส้ขมไปก่อน...

วัดพระแก้ว ในระยะนี้ก็ดูมีอานุภาพดึงดูดมิใช่น้อย ผู้ที่เข้ามาหาความสุข สังเกตดูก็มีคนทุกเพศทุกวัย บางคนก็เป็นนักศึกษา เพราะเห็นตำรากองอยู่ข้างหน้าก็มี ในจำพวกที่มานี้ บูชาแล้วกลับก็มี รับศีลแล้วกลับก็มี อยู่ฟังเทศน์ตลอดก็มี...

เท่าที่กล่าวมาเพียง อานุภาพวัดพระแก้ว มิใช่ อานุภาพพระแก้ว ก็สามารถให้ความสุขแก่ผู้ที่เข้าไปสู่บริเวณมิใช่น้อย จึงเป็นแหล่งหนึ่งซึ่งบำบัดทุกข์ และส่งเสริมความสุขของพุทธศาสนิกชน.

ธรรมะตามแม่น้ำลำคลอง

เมื่อวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๓ ผู้เขียนพร้อมด้วยผู้ร่วมทางอีก ๔ ท่านพากันไปบางปะอิน โดยได้รับบริการจาก *วาณิชย์วัฒนา* และท่านเจ้าอาวาสวัดจันทร์กะพ้อ ปทุมธานี นั่งรถยนต์ออกจากกรุงเทพฯ โดยถนนลาดยาง ข้ามสะพานเมืองนนท์ รถยนต์วิ่งต่อไปโดยถนนลาดฝุ่น เช้านี้หมอกลง ทำให้มองไม่เห็นฝุ่น แต่พอรถจอดหน้าจวนผู้ว่าราชการจังหวัดปทุมธานี มองดูพรรคพวกเห็นคล้ายผมหงอกไปตาม ๆ กัน ทักเขาว่า ทำไมจึงเป็นอย่างนั้น? ต่างคนต่างยิ้ม ความจริงก็เป็นยังงั้นทุกคน คือฝุ่นจับไม่เลือกศีรษะใคร แต่เรื่องศีรษะตนเองคนมองไม่เห็น เลยชวนให้นึกถึงนักปราชญ์ประเภทหนึ่ง เขาเรียกว่า *นักปราชญ์หัวขวาน* ซึ่งใคร ๆ ก็รู้ว่าขวานนั้นมิใช่มีไว้สำหรับถากหัวขวาน แต่ใช้สำหรับถากหัวคนอื่น เขาว่าครั้งหนึ่ง *ไอน์สไตน์* ก็เคยถูกเด็กย้อนเอาเหมือนกัน คือท่านผู้นี้นั่งคิดนอนคิดสูตรสร้างระเบิดปรมาณู จนผมยาวปกหูไม่รู้สึกตัว แต่พอเห็นเด็กคนหนึ่งผมยาวก็รู้สึกรำคาญนัยน์ตา ควักเงินส่งให้พร้อมกับกล่าวว่า เอ้าเอาไปตัดผมเสีย เด็กคนนั้นมองดูศีรษะไอน์สไตน์อยู่ครู่หนึ่ง แล้วก็คืนเงินให้พร้อมกับกล่าวว่า ลุงเอาไปตัดของลุงเองก่อนเถอะ!

นึกวาดภาพนักปราชญ์กับเด็กตอนนี้ ดูจะเป็นคล้ายการ์ตูนที่ขำพิลึก คือเด็กก็จะยิงฟันแห้งแล้วหลีกไป ส่วนท่านนักปราชญ์ก็คงจะตื่นเต้นที่ได้พบสูตรอีกอย่างหนึ่งคือ สูตรสำหรับดูตัวเอง ก่อนที่จะไปเที่ยวรำคาญหูรำคาญตาอะไรใครเขา . . .

เมื่อต่างฝ่ายต่างปัดฝุ่นกันเรียบร้อยแล้ว ก็พากันลงเรือที่เขาเรียกกันทั่ว ๆ ไปว่า *เรือหางยาว* เพราะมีใบพัดห่างออกไปจากลำเรือ ความจริงไม่ใช่หาง เป็นเรือที่มีคันใบพัดยาวเท่านั้นเอง ถ้าจะเรียกว่า *เรือคันใบพัดยาว* ก็อาจจะถูกใจนักภาษาบ้างกระมัง? เรือนี้มีความว่องไวคล้าย ๆ กับว่าหมัดแย็ปของโผนเมื่อวันชกอุ่นเครื่อง เพื่อเตรียมชิงแชมป์โลก ในเดือนเมษายนที่จะถึงนี้ คือพอสตาร์ทปั๊บเครื่องก็ดังลั่นและหันหัววิ่งจู๊ดไปทันที พักหนึ่งก็เข้าเขตอำเภอสามโคก ซึ่งท่านสุนทรภู่ก็เคยมาและกล่าวไว้ว่า

ถึงสามโคกโศกถวิลถึงปิ่นเกล้า พระพุทธเจ้าบำรุงซึ่งกรุงศรี
ประทานนามสามโคกเป็นเมืองตรี ชื่อปทุมธานีเพราะมีบัว.

ส่วนผู้เขียนเมื่อเห็นสามโคก ก็ไม่รู้จะโศกอย่างไร เพราะไม่รู้ว่าโคกไหนบ้าง ? ถ้าจะนึกถึงพระมหากษัตริย์ ๘ ก. พ. นี้ ก็คือในหลวงของเรากับสมเด็จพระบรมราชินีนาถ เสด็จประพาสอินโดนีเซียวันนี้ อันนี้ก็ไม่มีเรื่องทุกข์โศกอะไรนอกจากจะรู้สึกปลาบปลื้มใจเป็นล้นพ้น ในกรณีที่ประเทศไทยมีพระมหากษัตริย์ และพระบรมราชินีนาถ ทรงเป็นพระประมุขอันสูงเกียรติ มีพระเกียรติยศ พอที่ประเทศต่าง ๆ เขาจะถวายการต้อนรับอย่างภูมิใจ และเราก็ภูมิใจพระมหากษัตริย์ของเราเองอย่างเต็มที่ คล้าย ๆ กับเรามีพระราชวังบางปะอินไว้อวดแขกได้ โดยไม่เลือกว่าแขกขนาดไหน เพราะฉะนั้น ถึงสามโคก เวลาสายวันนี้ หากจะรำพันก็ว่า

ถึงสามโคกโศกเราบรรเทาหาย สุขสบายเบิกบานสำราญแสน
มีกษัตริย์สูงค่าสง่าแดน ไม่ด้อยแคว้นแผ่นดินไหนในโลกา.

การไปไหนจะให้ได้รับความสะดวก และได้ผลดีนั้น เราก็ต้องไปอย่าง*มีแผนการ* เพราะฉะนั้น เรือหางยาวจึงถูกพวกเราสั่งให้แวะเข้าที่ *วาณิชย์วัฒนา* ซึ่งมีทั้งอาหารและน้ำมันเรือจริงอยู่ อาหารและน้ำมันเรือ ๒ อย่างนี้ พอจะทำให้พวกเราไปถึงบางปะอินได้ แต่เราต้องการความอบอุ่น และความสะดวกอีกบางประการ เราก็ต้องมีท่านเจ้าอาวาสวัดสำแลไปด้วย ทั้ง ๆ ที่เรามีท่านเจ้าอาวาสวัดจันทน์กะพ้ออยู่หนึ่งแล้ว เพราะท่านสามารถให้ความสะดวกได้หลายประการ นี่เป็นการเผยแผนทางสะดวกบางอย่างแก่ท่านผู้อ่าน แผนนี้เรียกว่า *แผนมือเปล่า* . . .

เมื่ออาหารเช้าผ่านไปเรียบร้อยในตอนสายนี้แล้ว อาหารกลางวันก็ถูกลำเลียงลงเรืออีกลำหนึ่ง ซึ่งกว้างใหญ่กว่าเรือหางยาวมาก และก็ไม่ต้องถามว่า พวกเราจะไปเรือลำไหน ใครเล่าจะอยากไปไหนโดยไม่มีเสบียง แม้แต่ก่อนไปปรโลก ท่านก็ให้เตรียมเสบียงคือ *บุญกุศล* ไว้ ด้วยเหตุนี้เราทุกคนก็ลงเรือลำที่มีเสบียงอย่างว่าง่าย เจ้าของบริการที่กล่าวแล้วข้างต้นได้ให้ความสะดวกทุกอย่าง เรือลำนี้มีกำลังเครื่องยนต์หลายแรงม้า และไม่ค่อยสะเทือนแม้จะวิ่งเต็มฝีจักร ถ้าจะเปรียบกับคนก็เหมือนกับคนที่มีสุขภาพสมบูรณ์ และมีกิริยาเรียบร้อย ทำให้เกิดความมั่นใจในการที่จะฝากชีวิตไว้ . . .

เรือแล่นไป ผู้เขียนก็มองสองฟากฝั่งไปตามประสาของคนที่มีการเดินทางน้อย พบเห็นสิ่งใดก็มักตื่น ๆ รู้สึกว่าสองฟากฝั่งจากจังหวัดปทุมไปบางปะอินนี้ก็เต็มไปด้วยชีวิตที่มาอาศัยอยู่ริมฝั่ง ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามนุษย์นั้นชอบน้ำ แม้ในที่แห้งแล้งกันดารไม่มีน้ำในแม่น้ำลำคลอง คนก็ต้องการน้ำใจของกันและกัน *น้ำในแม่น้ำลำคลองและน้ำใจ* ย่อมให้ความชุ่มชื่นแก่มนุษย์

เพราะฉะนั้น มนุษย์จึงพากันมาเกาะอาศัยอยู่ทั้ง ๒ ฝั่งนี้เป็นระยะ ๆ ไปตลอดทาง และที่น่าสังเกตอีกอย่างหนึ่ง ก็คือทั้ง ๒ ฟากฝั่งมีวัดเป็นระยะ ๆ ไปด้วยเช่นกัน วัดเล็กบ้าง วัดใหญ่บ้าง ทรุดโทรมบ้าง รุ่งเรืองบ้าง ที่โรยร้างไปแล้วก็มี การมองดูวัดต่าง ๆ เหล่านั้น ไม่ว่าเป็นวัดประเภทไหน ถ้าจะมองเอาบุญกันแล้ว ก็เกิดอารมณ์ดีได้เท่ากันทุกประเภท คือเห็นวัดเล็ก ๆ เราก็นึกอนุโมทนาว่า รู้จักจัดสร้างพอดี ดูก็สันโดษ *แบบนกน้อยทำรังแต่พอตัว* และศรัทธาในทางพระพุทธศาสนานั้น ก็ไม่จำจะต้องนำไปแหมะไว้กับสิ่งใหญ่ ๆ เสมอไป เพชรน้ำหนึ่งเม็ดเล็กนิดเดียวคนเราก็ยังเห่อกันได้ ขอแต่เพียงว่าให้เล็กมีราคาหรือมีค่าก็แล้วกัน เห็นวัดใหญ่ ๆ เราก็นึกอนุโมทนาว่า เขารู้จักสร้างให้โอ่โถง ดูก็มีวิริยะอุตสาหะกันดี *แบบรู้จักทำอะไรไว้เผื่ออนาคต* เห็นวัดกำลังทรุดโทรมลงแล้ว ทำให้มองเห็นอนิจจังของสังขารยิ่ง อันมีความเสื่อมสลายเป็นธรรมดา และหวังว่าวันหนึ่งอนุชนคนรุ่นหลังในถิ่นนี้ คงจะกู้หน้ากู้ตาซ่อมแซมขึ้นมาบ้าง หรืออย่างน้อยก็ทำความสะอาด ปลูกต้นไม้ให้เห็นระเบียบเรียบร้อย ทำเป็นสโมสรของหมู่บ้าน หาทางไปเที่ยวไปคุยกันที่วัด หาความร่มเย็น เห็นสุขดีกว่าไปเที่ยวกินน้ำตาลเมาไปเล่นการพนัน หรือไปมั่วสุมตามร้านเหล้า ร้านกาแฟ ลองหันมาหัดดื่มน้ำใส ๆ บริสุทธิ์ดูบ้างเถอะ อร่อยดีและไม่เป็นพิษแก่ร่างกายและจิตใจ เห็นวัดที่รุ่งเรือง ก็อนุโมทนาว่า เจ้าอาวาสวัดนี้มีสมรรถภาพ ชาวบ้านถิ่นนี้ฉลาด รู้จักจัดสร้างรู้จักทะนุบำรุงสิ่งที่เชิดหน้าชูตาแก่หมู่บ้าน การมีอะไรสักอย่างสองอย่างให้เด่น ๆ ในหมู่บ้านของเรานั้น ก็พอพูดพอคุยหรือพออวดใคร ๆ ได้ เหมือนกับเรามีคนดีในบ้านเรือนสักคนสองคน ก็ยังดีกว่ามีคนอันธพาลหรือเกเรเต็มบ้าน อย่างน้อยก็พอให้คนเขาเห็นบ้างว่า บ้านนี้เขาก็มีคนดี เห็นวัดที่โรยร้างไปแล้ว ก็รู้สึกยินดีว่า ณ ที่แห่งนี้ครั้งหนึ่งก็เคยมีคนศรัทธาสร้างวัดไว้...

แต่มิใช่เป็นวัดกษัตริย์สร้าง จึงโรยร้างล้มกลิ้งทุกสิ่งสรรพ์
เหมือนตัวเรียมร้างนุชสุดรำพัน ไม่มีวันกลับคืนไปชื่นชม

แต่ถึงอย่างไรก็ตาม เศษอิฐและกากปูนของวัดร้างนั้นยังเป็นเครื่องเตือนใจให้นึกถึงความหลัง นึกถึงอดีตอันเป็นสุขารมณ์ และแดนสุขาวดี แม้อย่างน้อยก็ของใครสักคนหนึ่ง มีใครบ้างที่เห็นเศษอิฐและกากปูนในวัดร้างนั้น จิตใจจะไม่โน้มน้อมไปถึงความดี แม้แต่ผู้ร้ายใจอำมหิตที่มันไปซ่องสุมที่วัดร้างเพื่อจะก่อเหตุร้ายอย่างใดอย่างหนึ่ง บางทีก็มีการกลับใจได้บ้าง ที่นึกถึงบาปบุญคุณโทษแล้วเลิกร้างไปทั้งคณะก็มี กลับไปบ้างบางคนก็มี ที่ปล้นแต่ไม่ทารุณต่อเจ้าทรัพย์ก็มี ที่ไม่มีศีลแต่มีธรรมขึ้นมาก็มี เหมือนกับที่มีผู้เล่าเรื่องโจรสงขลา คือว่า โจร

สงขลานั้น ไม่มีศีลแต่มีธรรม หมายความว่าเวลาทำการปล้นริบทรัพย์เจ้าของบ้านหมดแล้ว โจรนั้นก็คืนทรัพย์ไว้ให้ใช้บ้างตามสมควร เช่นนี้เขาอธิบายว่า ที่โจรทำการปล้นนั้นก็เป็นการเสียศีลข้ออทินนาทาน แต่ที่คืนทรัพย์ให้บ้างนั้น แสดงว่ามีเมตตากรุณา...

ศีลธรรมของโจรสงขลานี้ก็แปลกอยู่ คล้ายอัฐยายซื้อขนมยาย อยากให้ยายคิดว่าตนเป็นคนอุดหนุนยาย ก็แอบไปลักอัฐยายมาแล้วก็ไปซื้อขนมยาย อยากเป็นโจรมีธัมมะธัมโม ก็ไปปล้นริบทรัพย์ชาวบ้านแล้วถามดูว่ายังมีใช้บ้างไหม ? ไม่มีก็คืนให้บ้าง ผลที่สุดก็กลายเป็นโจรมีเมตตากรุณาขึ้นมาง่าย ๆ ดูก็โก้ดี แต่ธรรมะแบบนี้ก็คงจะกู้มิให้ตกนรกไม่ได้ ดีอยู่หน่อยที่ว่า ไม่เป็นโจรใจอำมหิตเกินไปเท่านั้นเอง ขอโจรเมืองอื่นอย่าได้ถือเป็นตัวอย่าง ขอให้เลิกเป็นโจรโดยเด็ดขาดเสียดีกว่า การเป็นโจรเป็นเรื่องล้าสมัย ศีลธรรมจะนำสมัยขึ้นทุกวัน...

มาถึงตรงนี้ จิตก็แวบจากเมืองปทุมกลับไปกรุงเทพ ฯ วันหนึ่งนั่งรถมากับชายหนุ่มนักเรียนรัฐศาสตร์ผู้หนึ่ง เป็นการนั่งคู่กัน จึงเป็นเหตุให้มีเรื่องคุย เขาเล่าถึงเรื่องหนักใจในการพูดปัญหาธรรมะ คือว่ามีหญิงสาวที่สำนักงานแห่งหนึ่ง เธอสนใจในปัญหาศีลธรรม มีเรื่องราวต่าง ๆ เกิดขึ้น ก็อ้างเรื่องราวในทางธรรมเป็นเครื่องระงับ พร้อมกันนั้นก็มีคนเรียกเธอว่า *ยายแก่* เธอเสียใจมาก เลยไม่ค่อยกล้าแสดงความคิดความเห็นในทางธรรมะ อย่างนี้เป็นอย่างไร ? ผู้เขียนบอกว่าเป็น *ยายแก่* ก็ไม่เห็นเป็นไร ถ้าสาว ๆ สมัยนี้ทำตัวเป็น *ยายแก่* กันมาก ๆ ก็จะน่ารักขึ้นอีกไม่น้อย และคิดว่า พวกหนุ่ม ๆ ก็คงจะพากันเป็น *ตาแก่* เราเคร่งธรรมะแล้ว ใครจะว่าเราครึเป็น *ยายแก่ ตาแก่ หัววัดหัววา* ก็เท่ากับเขาชมเราทั้งนั้น เพราะธรรมะเป็นของดี ส่วนอธรรมเป็นฝ่ายชั่ว ถ้าแบ่งเป็น ๒ ค่าย คือค่ายธรรมะ และค่ายอธรรม คุณจะอยู่ค่ายไหน ? ก็อยู่ค่ายธรรมะครับ เขาตอบ เหตุผลก็เท่านี้แหละ อย่าไปกลัวใครเขาว่าเลย ผู้ว่านั้นควรจะไปอยู่ในระบบคอมมูนบนผืนแผ่นดินใหญ่ได้แล้ว เพราะการนับถือพระพุทธศาสนาโดยไม่มีธรรมะนั้น ย่อมเป็นการผิดพลาด ขอให้คุณช่วยไปบอก *สุภาพสตรีแห่งพระพุทธศาสนา* คนนั้น ให้เธอยอมเป็น *ยายแก่* ต่อไปเถอะในสายตาของคนกลุ่มนั้น แต่เธอจะเป็นเทพีหรือสาวสวยแห่งพระพุทธศาสนา...

ผู้เขียนจำต้องปิดรายการ *ยายแก่* เพียงแค่นี้ เพราะสุดเส้นระยะทางรถ ต่างคนต่างแยกกันไป ชายหนุ่มคนนั้นบอกว่า วันหลังจะมาสนทนาใหม่ รู้สึกว่าเรากำลังจะได้ *ตาแก่* อีกคนหนึ่ง...

ขอแวบกลับจากกรุงเทพ ฯ มาอยู่ในแม่น้ำลำคลองต่อไป ในแม่น้ำลำคลองนอกจากจะมีเรือยนต์นานาชนิดแล้ว ก็มีเรือพายลำเล็กลำน้อยขวักไขว่ พาชีวิตมนุษย์ขึ้นล่องสับสน เด็กเล็ก ๆ พายเรือเล็ก ๆ ได้อย่างคล่องแคล่ว โดยอาศัยความเคยชินความชำนาญที่อยู่กับแม่น้ำลำคลองมานั่นเอง เด็กเหล่านี้เป็นลูกชาวบ้านถิ่นนี้จึงมีความชำนาญอย่างนี้ นี่ถ้าไปบวชก็คงพายเรือบิณฑบาตเก่ง หรือถ้าไปนั่งเรือก็คงอยากพายเรือ อดพายไม่ได้ ลูกชาวบ้านที่เต้นร้อคเก่ง ๆ ถ้ามาบวชก็น่ากลัวจะเผลอนึกถึงร้อค หรือเผลอเต้นเข้าบ้างก็ได้ เพราะฉะนั้น ปัญหาเรื่องลูกชาวบ้านจึงน่าจะมีปัญหาสำคัญต่ออนาคตของทุกสิ่งทุกอย่าง ถ้าชาวบ้านทุกบ้านมีความสามารถอบรมลูกของตนให้ดีเมื่อใด เมื่อนั้น คนในวงการทุกแห่งก็ดีหมด เวลานี้ชาวบ้านจำนวนไม่น้อยกำลังบ่นว่า ไม่มีเวลาสั่งสอนอบรมลูกของตน ซึ่งก็น่าประหลาดอยู่มิใช่น้อย ดูก็เหมือนกับปลูกต้นไม้ เวลาปลูกมีเวลา แต่เมื่องอกขึ้นมาแล้ว ไม่มีเวลารดน้ำพรวนดิน ก็เมื่อเป็นเช่นนี้จะปลูกขึ้นมาทำไม ทำให้ขายหน้าตนเอง และรกบ้านรกเมือง...

จิตแวบไปแวบมา ระหว่างกรุงเทพ ฯ กับแม่น้ำลำคลอง ก็ถึงเพลพอดี เพลนี้เราทำการฉันเวลาเรือเดิน แม้จะเป็น *แผนมือเปล่า* เราก็มีอาหารร้อน ๆ ซึ่งอร่อยตามวิธีของบริการที่ดี เสร็จเรียบร้อยอิ่มหนำสำราญแล้ว อีกไม่ช้าไม่นานก็ถึงจุดหมายปลายทางคือ *บางปะอิน* จอดเรือแวะเข้าไปที่วัดนิเวศธรรมประวัติ ซึ่งเป็นอารามหลวงโบสถ์แบบฝรั่ง พวกเราเข้าชมภิกษุสามเณรที่นี่เอื้อเฟื้อดีมาก แต่วัดค่อนข้างทรุดโทรมมาก...

วัดนิเวศเป็นวัดกษัตริย์สร้าง แต่โรยร้างอย่างยิ่งหลายสิ่งสรรพ์
ถ้าได้ซ่อมโสภาสง่าครัน เป็นมิ่งขวัญชาวพุทธอยุธยา.

นึกถึงนิราศพระแท่นดงรัง พอผ่านวัดโพธิ์ ท่านผู้แต่งก็รำพันว่า

โอ้วัดโพธิ์เป็นวัดกษัตริย์สร้าง ไม่โรยร้างรุ่งเรืองดังเมืองสวรรค์
แต่ตัวเรียมร้างนุชสุดรำพัน สักกี่วันจะได้คืนมาชื่นชม.

วัดหลวงที่สวยงาม ลูกชาวบ้านเห็นจะรักษาไม่ค่อยไหว คงต้องอาศัยคนของหลวงช่วยดูแล โดยเฉพาะที่นี่ถ้าได้เจ้าหน้าที่ทาง *พระราชวังบางปะอิน* ซึ่งมีฝีไม้ลายมือในการรักษาของหลวงมาช่วย ก็คงจะดีมาก วัดนิเวศ ฯ ก็จะกลับกลายเป็นว่า

วัดนิเวศเป็นวัดกษัตริย์สร้าง ไม่โรยร้างรุ่งเรืองดังเมืองสวรรค์
แต่คนเราร่อแร่แก่ทุกวัน แม้ช่วยกันเม้คอัพไม่กลับคืน.

ภิกษุสามเณรวัดนิเวศ ฯ ช่วยเป็นมัคคุเทศก์นำไปติดต่อกับเจ้าหน้าที่พาชมพระที่นั่งต่าง ๆ โดยเฉพาะพระที่นั่ง *เทียนเหมิ่งเต้ย เวหาศจำรูญ* ซึ่งเป็นพระที่นั่งแบบพระเจ้ากรุงจีน มีความวิจิตรไม่น้อย แล้วก็พากันไปชมพระที่นั่งอื่น ๆ รวมแล้วก็ว่า ความเจริญของคนในยุคนั้น ออกจะยอดเยี่ยมทั้งทางวัตถุและจิตใจ วกไปทางอนุสาวรีย์พระนางเรือล่ม ซึ่งปลูกต้นลั่นทมไว้รอบ ๆ และมีอักษรจารึกไว้เป็นเรื่องของความโศกสุดซึ้ง ซึ่งว่า*เกือบสิ้นชีวิต และยังมิได้หักหาย* นี่ก็คืออุบัติเหตุที่เกิดขึ้นในแม่น้ำลำคลอง และเป็นโศกนาฏกรรมชั้นอุกฤษฏ์!

การชมพระราชวังบางปะอิน ก็สิ้นสุดลงเพียงนี้ มีสิ่งที่ตื่นตาและตื่นใจสุดรำพัน กิริยาที่น่ารักของเจ้าหน้าที่ก็มีอยู่ครบครัน สมกับเป็นผู้ต้อนรับประชาชน พวกเราขอลากลับ แสดงความขอบใจ และด้วยความรู้สึกว่ากรุงศรีอยุธยาไม่สิ้นคนดี...

พวกเราลงเรือกลับ แสวงหาธรรมะตามแม่น้ำลำคลองต่อไป ตะวันเย็นลงรอน ๆ มาถึงอำเภอสามโคก ทางฝั่งซ้ายขากลับที่วัดอัมพุวราราม วัดไผ่ล้อม ซึ่งเป็นวัดติดกัน มีต้นไม้ใหญ่ขึ้นอยู่มาก นกจำนวนมากกำลังโผกลับจากหากิน เพราะนกเหล่านี้มีนิวาสถาน ออกไข่ออกลูกอยู่ที่นี่ และมีป้ายปักอยู่ที่หน้าวัดบอกว่าห้ามยิงนก มองดูแล้วก็ชวนให้รู้สึกว่าที่นี่เป็น *สกุณทายวัน เป็นป่าที่ให้อภัยแก่นก* คล้าย ๆ *มฤคทายวัน* แห่งกรุงพาราณสี *เป็นป่าที่ให้อภัยแก่เนื้อ* พวกเราแวะขึ้นไปชมดงนก ซึ่งมากมายจริง ๆ มีลูกน้อย ๆ กำลังชูคอสลอน เวลาแม่โผกลับ ซึ่งคงจะจากไปตั้งแต่เช้ากลับเย็น ไปหาอาหารสำหรับตนเอง และหาเหยื่อสำหรับลูก ลูก ๆ เหล่านี้พอแม่กลับมารัง ก็พากันอ้าปากคอยสลอน มองดูแล้วก็เกิดความสงสาร ถ้าใครคนหนึ่งไปยิงแม่นกนี้ตาย ลูกอีกหลายตัวก็ต้องตายตามอย่างไม่มีปัญหาอะไรเลย ถ้าผู้ใดได้มาชม *สกุณทายวัน* แห่งนี้แล้ว ดูความเป็นอยู่ในสังคมนก ดูความรักระหว่างแม่กับลูกนก ดูความอยากลำบากในการครองชีวิตของนกและความหิวโหยของลูกนก ซึ่งคอยแม่อยู่ในรัง เมื่อไรแม่จะกลับ? ดูแล้วถอดความรู้สึกออกไปอย่างนี้ ก็เข้าใจว่าผู้นั้นจะไม่กล้ายิงนกไม่ว่าแห่งหนตำบลใด...

"อันความกรุณาปรานี" คงจะมีมั่นคงไม่สงสัย
สกุณานกน้อยพลอยบรรลัย ด้วยมือใครควรเศร้าทุกเช้าเย็น.

เราได้พบห้างของหมอบุญส่ง ซึ่งทำไว้สูงเทียมยอดไม้ เพื่อหาความเข้าใจในชีวิตของนกเหล่านี้ หมอบุญส่งคงจะบุญส่งสมชื่อ ที่ให้ความปลอดภัยแก่ชีวิตนก ร่วมกับภิกษุสามเณรและเด็กวัดแห่งวัดทั้งสอง ณ บัดนี้เราเห็นประโยชน์ของวัดขึ้นอีกอย่างหนึ่ง คือได้เป็นที่อาศัย

ของนก สำหรับสืบสกุลเป็นเครื่องประดับโลกต่อไป การท่องเที่ยวตามแผนการมือเปล่าวันนี้ ในที่สุดก็กลับกรุงโดยสวัสดี และได้ธรรมะตามแม่น้ำลำคลองมิใช่น้อย...

โลกมนุษย์สุดงามตามที่เห็น เพราะโลกเป็นปริศนาพาให้ผ้น
ในน่านฟ้าน่าดูอยู่ครามครัน วิหคผันโผมาเวลาเย็น
ในน่านน้ำลำคลองก็ต้องจิต คลายความคิดคำนึงถึงยากเข็ญ
เพราะน้ำใสไหลอาบภาพผ่องเพ็ญ มองน้ำเป็นเย็นใจได้ทุกคน
อันแม่น้ำลำคลองของสวยสะ มีธรรมะมากมายฝ่ายกุศล
ระวังตาครามองต้องแยบยล จะเพิ่มผลผาสุกทุกข์ห่างไกล
โลกทั้งสิ้นดินฟ้ามหาสมุทร มวลมนุษย์สุดดีที่อาศัย
ต่างเมตตาอารีศรีพิไล แบบไทยไทยพุทธธรรมล้ำเลิศเอย.

จริตหก...

จิตมนุษย์ นึกนึก รู้สึกแปลก
มักจะแยก ยุ่งยาก มากใหญ่หลวง
ที่ท่านบอก ออกแถลง แจ้งเป็นดวง
บัดนี้ห่วง จริตหก ลองถกดู.
คือราคะ โทสะ โมหะสาม
วิตกตาม ศรัทธา เสียท่าอยู่
รวมพุทธิ อวดฉลาด พลาดประตู
จริตอยู่ เราอยู่ คู่เวรกรรม.

ธมฺมสาโร ภิกฺขุ

ธรรมะนอกวัด

เมื่อวันที่ ๑๖ มิ. ย. ๔๔ เวลา ๙.๓๐ น. บริษัทบุญรอดบริวเวอรี่ ได้อาราธนาท่านธมฺมสาโร ภิกฺขุ วัดบวรนิเวศวิหาร ไปให้การอบรมเจ้าหน้าที่ และคนงานของบริษัท ท่านผู้อำนวยการบริษัทได้กล่าวปรารภถึงผลประโยชน์ในการอบรม กล่าวถึงเรื่องให้หยุดงานและขอร้องให้มาฟังกันทุกคน แม้แต่ผู้ที่นับถือศาสนาอื่น ก็ได้ขอร้องให้มานั่งสังเกตการณ์ด้วย ทั้งนี้นอกจากจะเป็นการสามัคคีกันแล้ว ยังอาจได้รับประโยชน์ คือ ถ้าข้อไหนดี และชอบใจ ก็อาจนำไปปฏิบัติได้ การรู้จักเก็บประโยชน์จากเรื่องทั่วไปนั้น ย่อมเหมาะแก่สมัยปัจจุบันนี้ เพราะบุคคลย่อมหากิน มีการติดต่อประสานงานกันอยู่ทั่วไป รู้สึกว่าทุกคนมีหน้าตาอันแช่มชื่นแจ่มใส ต่างพากันรอรับการอบรมอยู่ด้วยดี

ท่านธมฺมสาโร ภิกฺขุ ได้เริ่มการอบรมตามวิธีของท่าน โดยกล่าวปลุกใจว่า วันนี้เป็นอีกวันหนึ่งซึ่งทางบริษัทได้จัดให้มีการอบรมขึ้น บุคคลแห่งบริษัทนี้ตั้งแต่ผู้อำนวยการ เจ้าหน้าที่และคนงานได้มาชุมนุมกันอย่างพรักพร้อม ย่อมเป็นที่น่ายินดี

วันนี้จะอบรมเรื่องธรรมะของชาวบ้าน หรือที่มีผู้เรียกว่า *ธรรมะของคนนอกวัด* ธรรมะประเภทนี้มีมากเหมือนกัน บุคคลคิดกันขึ้นเองบ้าง พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้บ้าง รวมความแล้วธรรมะเหล่านี้ ทำให้คนนอกวัดปฏิบัติแล้วเกิดความสุขสบายได้เหมือนกัน ที่ชาวบ้านคิดขึ้นเอง เช่นว่าคนมีบริเวณบ้านแคบไม่พอจะทำสนามหญ้าได้ เขาก็คิดเอาสนามหลวงเป็นสนามหญ้า อยากเดินเล่นสนามหญ้าก็พาลูกเมียไปเดินเล่นที่นั่นสบายดีเหมือนกัน บางคนทำสวนไว้ที่หลังบ้านมีส่วนกว้างและส่วนยาวเพียงเล็กน้อย ก็เกิดความภาคภูมิใจ นำไปอวดคนอื่นได้ ครั้นถูกติว่ามีสวนที่มีส่วนกว้างยาวเพียงนิดเดียว เขาก็รับว่าจริง แต่ส่วนสูงมันอาจสัมผัสกับดวงอาทิตย์ดวงจันทร์และดวงดาวได้ทีเดียว เช่นนี้ดูก็เป็นสุขดี และเรื่องคิดเอาง่าย ๆ อย่างนี้ บางทีก็ช่วยมิให้บุคคลเป็นคนเสื่อมเสียได้ เช่นแม่ทัพโรมันคนหนึ่ง ติดไฟ ปอกหัวผักกาดเตรียมจะต้มกิน ก็พอดีฝ่ายข้าศึกนำเงินทองเป็นสินบนจำนวนมากมาล่อ ท่านแม่ทัพตอบว่า พวกคุณต้องรู้บ้างซี *คนที่กินหัวผักกาดได้ ไม่กินสินบน* นี่นับว่าเป็นธรรมะที่ชาวบ้านคิดเอาง่าย ๆ แต่ก็เป็นประโยชน์

ดีมิใช่น้อย ซึ่งพอเป็นตัวอย่างคิดหาความสุขสบาย หรือคิดหาทางป้องกันความชั่วตัวเองได้

อีกประเภทหนึ่ง เป็นธรรมะนอกวัดที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ ธรรมะประเภทนี้มีมาก เรียกว่า *คิหิปฏิบัติ* แปลว่า ข้อปฏิบัติของชาวบ้าน หรือธรรมะนอกวัดนั่นเอง ธรรมะประเภทนี้มีมาก พอที่ชาวบ้านจะนำมาใช้ให้เกิดความสุขสมบูรณ์ได้

วันนี้จะนำหลักการสงเคราะห์กันและกัน ซึ่งเรียกว่า *สังคหวัตถุ* มาพูด หลักการนี้มีอยู่ ๔ ข้อ คือ หลักการให้ หลักการพูด หลักการทำประโยชน์ หลักการวางตน

หลักการให้ เรื่องให้เป็นเรื่องจำเป็น ถ้าในโลกนี้ไม่มีการให้ ก็ไม่มีอะไรจะอยู่ได้ ในหมู่คน ถ้าเด็กเกิดมาแดง ๆ แม่ไม่ให้น้ำนม เด็กก็จะรอดชีวิตมาไม่ได้ เพียงแต่แม่ไปเล่นไพ่ให้น้ำนมบกพร่องไปบ้าง เด็กก็เดือดร้อนเต็มที่ เราดูในด้านธรรมชาติ ถ้าฟ้าไม่ให้น้ำฝน ก็จะเกิดแห้งแล้ง สัตว์และพืชก็ไม่มีทางจะอยู่ได้ นี่แม่ก็ให้น้ำนม ฟ้าก็หลั่งน้ำฝนลงมา พวกเราจึงอยู่กันได้ เราทำงานที่นี่ ถ้าบริษัทไม่ให้เงินเดือน เราก็ทำไม่ได้ เมื่อเราทำไม่ได้กิจการของบริษัทก็ดำเนินไปไม่ได้ แต่นี่กิจการของบริษัทดำเนินไปได้โดยราบรื่นดี เพราะเราให้แรงงานแก่บรษัท และบริษัทให้เงินเดือนเรา การให้นี้มี ๒ คือ ๑. ให้ส่วนตัว ๒. ให้ส่วนรวม ให้ส่วนตัว ย่อมเกิดความสัมพันธ์รักใคร่นับถือกันส่วนตัว ให้ส่วนรวม ย่อมเป็นสวัสดิการแก่ประชาชน

หลักการพูด เรื่องพูดเป็นเรื่องสำคัญ ท่านว่าปากเป็นเอก เอกนี้มิใช่หมายความว่าคนมีปาก ๆ เดียว แต่หมายความว่ามีปากเป็นสำคัญ ถ้าโลกนี้ไม่มีการพูดกันก็จะยุ่งพิลึก เพียงแต่พูดกันไม่ค่อยเข้าใจก็ทำงานด้วยกันไม่ได้ นี่คนเรายังพูดกันเข้าใจ จึงยังอยู่ด้วยกันได้ และทำงานด้วยกันได้ การพูดนี้มี ๒ คือ ๑. พูดอ่อนหวาน ๒. พูดเป็นวาทศิลป์ พูดอ่อนหวานทำให้น่าฟังจับใจ พูดวาทศิลป์ทำให้ได้ประโยชน์ ช่วยบุคคลให้คลายวิตกกังวลได้ เคยมีตัวอย่างเศรษฐีใจอารี พูดให้ชายหนุ่มสบายใจ และมีแก่ใจรักษาทรัพย์สมบัติของตนไว้ เรื่องมีอยู่ว่า ชายหนุ่มมีที่ดินติดอยู่กับที่ดินของเศรษฐีและคิดจะขายให้เศรษฐี ท่านเศรษฐีเห็นว่าอนาคตของชายหนุ่มอยู่อีกไกล รู้สึกมีความสงสาร จึงพูดว่า ที่ดินของผมในบริเวณนี้จะปรับปรุงให้เป็นประโยชน์ขึ้นทั้งหมด ที่ดินของใครที่อยู่ติดกับผม ก็จะเป็นประโยชน์ขึ้นด้วย ท่านเศรษฐีใช้วาทศิลป์เพียงเท่านี้ ก็ทำให้ชายหนุ่มเดินยิ้มกลับสบาย และมีแก่ใจรักษาสมบัติอันหาได้ยากของตนไว้

หลักการทำประโยชน์ เรื่องทำประโยชน์เป็นมนุษยธรรมอย่างหนึ่ง ถ้ามนุษย์ขาดหลักการทำประโยชน์ให้แก่กันแล้ว ความหมายแห่งความเป็นมนุษย์ก็เป็นอันสิ้นสุดลง ต่างคนต่างจะเป็นคนเห็นแก่ตัว จิตใจต่ำลง ผิดความหมายมนุษย์ที่แปลว่าใจสูง การทำประโยชน์มี ๒ คือ ๑. การทำประโยชน์ในทางโลก ๒. การทำประโยชน์ในทางธรรม การทำประโยชน์ในทางโลก ได้แก่การช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ การทำประโยชน์ในทางธรรม ได้แก่การเปิดโอกาสให้ได้บำเพ็ญกุศล หรือพักงานให้ได้รับการอบรมทางศีลธรรม เป็นการช่วยบุคคลให้ตั้งตัวได้ทั้งทางโลกและทางธรรม นับว่าเป็นพระคุณอย่างสูงแก่ผู้ได้รับ

หลักการวางตน เรื่องการวางตนเป็นเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่ง แม้จะเป็นเรื่องที่มิใช่ทำอะไรให้แก่ใครโดยตรง แต่คนเราถ้ารู้จักวางตนให้ดี ย่อมเป็นหลักประกันสังคมได้ สังคมที่มันยุ่งยากกันอยู่ทุกวันนี้ หรือสังคมที่มันจะยุ่งยากพรุ่งนี้มะรืนนี้ ก็มาจากบุคคลในสังคมนั้น ๆ ไม่รู้จักหลักการวางตน การวางตนมี ๒ คือ ๑. วางตนสม่ำเสมอในระหว่างบุคคล ๒. การวางตนสม่ำเสมอในธรรม การวางตนได้ดีในระหว่างบุคคล ย่อมทำให้รักใคร่นับถือกันได้ตลอดไป การวางตนดีในธรรม เคยประพฤติดีอย่างไรไว้ เช่นเคยทำทาน เคยพูดอ่อนหวาน เคยบำเพ็ญประโยชน์ ก็ทำตลอดไป

สรุปความว่า ชาวบ้านหรือคนนอกวัด ก็ต้องมีธรรมะสำหรับประพฤติกัน จึงจะอยู่เย็นเป็นสุข อยู่อย่างมีความรักใคร่นับถือกัน ท่านบอกอานิสงส์ไว้ว่า การรู้จักให้กัน การรู้จักพูดดีต่อกัน การบำเพ็ญประโยชน์แก่กัน การวางตนสม่ำเสมอแก่กันและกัน ย่อมทำให้คนคุมกันติดเหมือนเพลารถคุมล้อไว้แน่น ย่อมพารถให้วิ่งไปสู่ที่ประสงค์ได้

ธรรมะชาวบ้าน หรือธรรมะนอกวัด เท่าที่กล่าวมานี้เพียงเป็นตัวอย่างเล็กน้อย แต่เพียงเล็กน้อยนี้ ถ้าแต่ละคนนำไปใช้ให้มาก ก็จะเห็นคุณเอง ขอให้ลองเดินเล่นสนามหลวง ลองทำสวนแคบ ๆ แต่ให้สูงจดฟ้า ลองหัดกินหัวผักกาด ลองหัดให้ ลองพูดอ่อนหวาน ลองบำเพ็ญประโยชน์ และลองวางตนให้ดี ท่านจะรู้สึกว่า บัดนี้ตัวท่านเริ่มมีเสน่ห์ขึ้นแล้ว ดูใคร ๆ ก็พากันมารักใคร่นับถือมากขึ้นทุกวัน.

ธรรมะไม่เกี่ยว

พระพุทธศาสนาได้เกิดขึ้นในโลก หรือโดยเฉพาะในทวีปอาเซีย และได้เป็นแสงสว่างแห่งชาวทวีป จนถึงกับมีผู้ยกย่องว่า ประทีปแห่งทวีปอาเซีย แสงสว่างแห่งอารยะนี้ ได้เผยแผ่เข้ามาในประเทศไทยกว่า ๒๐ ศตวรรษแล้ว ประชาชนพลเมืองแห่งประเทศไทย ได้รับนับถือพระพุทธศาสนาอย่างกว้างขวาง ไม่ว่าในที่ราบในที่ดอนบนเกาะเล็ก ๆ อาจกล่าวได้ว่า ในที่ใดมีประชาชนคนไทย ในที่นั้น ก็มีผู้นับถือพระพุทธศาสนา แม้ในบางแห่งเป็นการนับถือแบบตามมีตามเกิด เขาก็มีการบำเพ็ญกุศลกันไปตามแต่จะทำได้ ส่วนเรื่องเข้าใจในการปฏิบัติพระธรรมคำสั่งสอนนั้น ยังมีความคลาดเคลื่อนอยู่ในหมู่พุทธศาสนิกชนบางครอบครัว ดังนิทานสด เรื่องธรรมะไม่เกี่ยว ซึ่งจะได้นำเรื่องจริงมาสมมติเล่าต่อไป...

ณ ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ตอนใกล้ ๆ กรุงเทพมหานคร มีครอบครัวหนึ่ง ซึ่งมีลูกทั้งหญิงและชาย เป็นหนุ่มเป็นสาวแล้วก็มี ยังศึกษาเล่าเรียนอยู่ก็มี ในครอบครัวนี้นับถือพระพุทธศาสนามาแต่บรรพบุรุษ ไม่ห่างไกลจากใจกลางพระนคร หากว่ายังใช้ปืนเที่ยงยิงบอกเวลาเช่นสมัยก่อน ก็คงฟังได้ยินชัด หรือขึ้นไปบนภูเขาทอง ทอดสายตาไปก็คงจะได้เห็นหลังคาบ้านครอบครัวนี้อยู่รำไร ถ้าไม่มีสวนขึ้นปกคลุมก็คงเห็นได้ถนัด เคหสถานของเขาตั้งอยู่ในทำเลที่ค่อนข้างเงียบสงัด ทั้งกลางวันและกลางคืน นายเที่ยง กสิวัฒน์ เป็นพ่อบ้าน นางถนัดวาจา พานิชการ เป็นแม่บ้าน สองผัวเมียนี้ไม่ยอมใช้นามสกุลร่วมกัน แม้จะกินอยู่ด้วยกันโดยชอบตามกฎหมาย แต่การประกอบอาชีพไม่ชอบกัน ผัวชอบทำสวน เมียชอบค้าขาย และมักจะมีการติอาชีพฝ่ายตรงข้ามอยู่เสมอ นางถนัดวาจา เป็นคนที่มีความถนัดสมชื่อ ไม่เลือกเวลาเช้าสายบ่ายเย็น พอว่างงานเป็นพูดจ้อทีเดียว ชมคนนั้นนินทาคนนี้เรื่อยไป แล้วก็วกเข้ามาหาตนเองว่า การค้าขายดีด้วยประการต่าง ๆ ทำสักพักเดียวก็เห็นหน้าเห็นหลัง ส่วนการทำสวนไม่เห็นเป็นรสเป็นชาติ กว่าจะได้กินก็หัวโต...

นายเที่ยง กสิวัฒน์ ก็เป็นคนเที่ยงสมชื่อ ก้มหน้าก้มตาแต่จะมุ่งทำสวนให้เจริญเท่านั้น แม้หัวจะโตก็ยอมให้มันโตไปก่อน ใครจะพูดจาทักท้วงอย่างไรไม่สนใจ ภาษิตที่นายเที่ยงชอบก็คือ *ทำดีกว่าพูด* แต่ความอดทนของมนุษย์สามัญย่อมมีขอบเขต นางถนัดวาจาซึ่งเคยเชื่อตนเอง

มานานในเรื่องผีคารม และเคยคิดว่า คนอย่างนายเที่ยง แม้มีปากก็เหมือนปากหอยปากปู นายเที่ยงคงไม่มีผีคารมอะไรเลย นางจะพูดเมื่อไร นายเที่ยงก็คงสดับตรับฟังอย่างเดียวกับฟังเทศน์ บางทีฟังเทศน์นายเที่ยงจะมีความสงบน้อยกว่าฟังนางพูดเสียด้วยซ้ำไป แต่คราวนี้นางกะการณ์ผิดถนัด นายเที่ยงเริ่มโต้เถียงอย่างหนัก และมีเหตุผลว่า

"ฉันฟังเธอป๋ำเป๋อมานานแล้ว ฉันอยากจะให้เธอรู้เรื่องนี้ก่อนว่า ฉันนี้คือใคร ? เธออาจตอบเลี่ยงไปต่าง ๆ ฉันจึงต้องตอบเสียเอง ฉันเป็นผัวเธอรู้ไหม ?"

"รู้ย่ะทำไมยะ ?" นางถนัดวาจาถอนฉุนตามนิสัยของคนไม่เคยถูกโต้แย้ง

"ตามหลักธรรมะ ผัวเป็นหัวหน้าครอบครัวใช่ไหม ?" นายเที่ยงหันเข้าหาหลักธรรมะ

"โอ๊ะ ! ธรรมะไม่เกี่ยว ผัวไม่ใช่ธรรมะ และธรรมะก็ไม่ใช่ผัว"

"ก็ฉันเห็นเธอชอบทำบุญ นั่นก็คือเธอปฏิบัติตามธรรมะส่วนหนึ่ง"

"เปล่า ! ฉันทำบุญก็ทำบุญ ธรรมะก็ธรรมะ ธรรมะไม่เกี่ยว คนธรรมะต้องเข้าวัดปฏิบัติไป ฉันเป็นคนค้าขาย ไม่มีความจำเป็นอะไรที่จะต้องปฏิบัติธรรมะเลย"

นายเที่ยงไม่สามารถจะพูดอะไรได้ต่อไป เพราะเกี่ยวกับธรรมะ นายเที่ยงก็มีความสนใจน้อย เมื่อครั้งบวช ๓ เดือน ก็มีโอกาสได้เล่าเรียนธรรมะเพียงเล็กน้อย ครั้นเมื่อสึกไปแล้วก็ก้มหน้าก้มตาทำแต่สวน จึงมีความชำนาญในทางทำสวน แต่ก็รู้สึกว่าไม่ค่อยมากนัก นายเที่ยงมักจะปลูกผักผิดฤดูอยู่บ่อย แต่ต้นไม้ที่ไม่เลือกฤดู นายเที่ยงก็ปลูกได้ผล เช่นหมาก มะพร้าว แต่มักจะมีขโมยบ้านใกล้เรือนเคียงรบกวน ทั้งนี้ชาวบ้านแถวนั้นลือกันว่า เพราะนางถนัดวาจาปากจัดใจแคบ ไม่มีอารีอารอบกับเพื่อนบ้าน ประพฤติอะไรก็ไม่เป็นประโยชน์แก่เพื่อนบ้าน เป็นคนไม่สม่ำเสมอ เพราะขาดธรรมะที่เรียกว่า *สังคหวัตถุ* บางคราวผลไม้ในสวนก็ถูกขโมย หรือถูกทำลายจนยับเยิน ถ้ามีสังหวัตถุกับเพื่อนบ้านก็คงไม่เป็นเช่นนั้น แต่ถึงจะเป็นอย่างไร นางถนัดวาจาก็ยังถือว่า ธรรมะไม่เกี่ยว อยู่นั่นเอง นายเที่ยงจึงคิดจะเลิกพูดธรรมะ เพราะตนเองก็ไม่ค่อยมีความช่ำชอง อยากจะหันมาพูดเรื่องสวน ซึ่งคิดว่าพอจะมีเหตุผลโต้กับนางถนัดวาจาได้ไม่น้อย.

"การทำสวนเป็นหลักมั่นคงดี ถ้าเป็นสวนผักเราก็ได้เห็นผลเร็ววัน ถ้าเป็นมะม่วงมะพร้าว ก็ต้องคอยหลายปีหน่อย แต่ก็ไม่เท่าไร ๔–๕ ปีก็ได้เห็นผล และเมื่อได้เห็นผลแล้วก็ได้เรื่อยไป คอยนั่งกินสบาย เหลือก็ขาย เห็นไหมรอบบ้านเรานั้น ฉันปลูกเอาไว้ทั้ง ๆ ที่เธอคัดค้าน เมื่อครั้งลูกเรายังเล็ก ๆ เดี๋ยวนี้เด็กก็เก็บกินกันสบาย เธอก็กินอยู่ทุกวันไม่ใช่หรือ ?

เสียอยู่อย่างเดียวมันถูกขโมยบ่อยเท่านั้นแหละ และฉันว่าเธอนี่แหละจะกันขโมยได้ ถ้าเปลี่ยนท่าที่เสียใหม่"

"อย่า ๆ ฉันมันแม่ถนัดวาจา ใช้วาจาค้าขายหากินอย่างเดียวก็ได้ เธอจะอวดเรื่องสวนของเธอก็อวดไปเถอะ ฉันรำคาญหู ฉันก็รู้ว่าฉันเริ่มจะหมดอำนาจลงไปทุกที แต่ก่อนเธอไม่เคยเถียงฉัน เดี๋ยวนี้ก็เถียงแล้ว ลูก ๆ ก็เหมือนกัน โตเป็นหนุ่มเป็นสาวกันขึ้น ก็ชักจะดื้อต่อฉัน ฉันรู้ว่าพวกนี้มันสังคมสมัยใหม่ มีอย่างที่ไหนคนทำมาค้าขายจะให้ประพฤติธรรมะ เห็นไหม ธรรมะบ้า ๆ บอ ๆ จนเกิดอะไรกันขึ้น แม่คนสวยศรีสวาทลูกสาวของเรา ซึ่งอุตส่าห์ส่งทุนรอนให้เล่าเรียน สำเร็จแล้วแทนที่จะออกมาค้าขายกลับไปบวชเป็นชี พ่อกลับอนุโมทนาเห็นเป็นธัมมะธัมโม ฉันเห็นแล้วแสนที่จะหมั่นไส้"

"อย่า ๆ เธอ ฉันขอเสียทีเถอะ เรื่องสวนของฉันเธอจะวิจารณ์อย่างไรก็ได้ แต่เรื่องธรรมะเรื่องแม่ชีศรีสวาท ฉันต้องขอร้องอย่าให้เธอไปว่าอะไร เธอจะให้ไหว้ก็ยอม ขออย่างเดียวเธออย่าไปติธรรมะ เพราะเธอเองก็ไม่เข้าใจ เธอไม่รู้หรอกว่าเขาประพฤติธรรมะกันนั้นเขาประพฤติกันอย่างไร ? ธรรมะให้ความสุขแก่เราอย่างไร ? ครอบครัวของคนที่เขาร่วมกันอยู่สุขสบาย เขาอาจประพฤติธรรมะข้อใดข้อหนึ่งหรือหลายข้อก็ได้ การค้าของเธอจะว่าดีไปทุกอย่างก็ไม่ถูก บางวันได้ยินเธอบ่นขาดทุน บางวันก็ว่าไปทะเลาะกับเจ๊กมา บางวันเรื่องอะไรก็ไม่รู้เธอถึงกับร้องไห้..."

นางถนัดวาจาเริ่มรู้สึกว่า ปากนายเที่ยงมิใช่ปากหอยปากปูเสียแล้ว นายเที่ยงกลับพูดมากอย่างไม่เกรงใจ นางนึกว่าผู้ชายทุกคนเป็นอย่างนี้เอง คือเมื่อไม่พูดก็ไม่พูด เมื่ออดไม่ได้ก็พูดไม่หยุดปากเหมือนกัน รู้สึกท้อใจในการที่จะโต้เถียง ลูกเต้าหลายคนจะเข้าข้างตนสักคนก็ไม่มี แต่ด้วยมานะของสตรี แม้รู้ดีว่าผิดไม่คิดถอน จึงพูดตัดบทว่า ธรรมะไม่เกี่ยว !

นายเที่ยงเห็นว่า นางถนัดวาจา ยิ่งพูดลงใต้ดินลงไปทุกที จึงปลีกตนออกไปดูสวนตามอัธยาศัย ครอบครัวนี้ยังไม่ใช้นามสกุลร่วมกัน การทำมาหากินก็พอเป็นไป ลูกหญิงชายก็ได้เข้าเรียนในวิทยาลัยสูง ๆ แต่หาความสงบสุขในครอบครัวได้ยาก ความเป็นมิตรไมตรีกับเพื่อนบ้านก็ไม่มี มีแต่ความระหองระแหงเรื่อยมา ใครจะมาชักชวนในทางดี นางถนัดวาจาก็ว่า "ธรรมะไม่เกี่ยว."

กล่าวถึงแม่ชีศรีสวาท เมื่อเป็นชีแล้วก็ตั้งใจศึกษาธรรมะ อาจารย์ซึ่งมีความรู้ทางภาษาบาลีดี ได้ให้ความรู้ความเข้าใจอย่างรวบรัด ไม่ต้องไปเสียเวลานั่งเล่นอารมณ์ต่าง ๆ อยู่

เธอรู้ว่าธรรมะนั้นที่แท้ก็อยู่ที่กายวาจาใจของคนทุกคน ธรรมะฝ่ายดีก็คือ พูดดี ทำดี คิดดี คนอยู่ที่ไหนก็พูดดีทำดีได้ เพราะกายวาจาและใจก็อยู่ที่ตนของตนนี่เอง เธอจึงรีบมาหาคุณแม่ คิดจะให้คุณแม่ของเธอได้รับความสุข จากการประพฤติธรรมะง่าย ๆ นี้บ้าง แต่นางถนัดวาจาคงไม่ยอมฟัง โดยอ้างว่า ที่นี่เขาทำมาหากิน ไม่พูด ไม่ฟังธรรมะ ในที่สุดนางถนัดวาจาก็ยืนกระต่ายขาเดียว...

ธรรมะไม่เกี่ยว !!

บันทึกท้ายเรื่อง

คำว่า *ธรรมะ* ในนิทานสดนี้หมายถึง *ความดี* เช่น *ของดี ๆ* เหมือนอาหารมีรสอร่อย ถ้ารู้จักกินก็จะชอบด้วยกันทั้งนั้น เช่นว่าไม่มีใครเอาไม้มาเคาะศีรษะเรา ไม่มีใครมาขโมยของเรา เราก็ไม่เจ็บศีรษะ ของเราก็ไม่หาย ย่อมมีความสุขสบายดี ตรงกันข้าม ถ้าเราไม่เอาไม้ไปเคาะศีรษะใคร ไม่ไปขโมยของใคร ก็ไม่มีใครเขาเจ็บศีรษะ และไม่มีของใครหาย เขาก็สบายดี ธรรมะเป็นเช่นนี้แหละ ธรรมะจึงเป็นเรื่องสบาย ๆ ทั้งเราและเขา และเป็นเรื่องที่ทุกคนต้องเกี่ยว ใครไม่เกี่ยวกับธรรมะจะต้องตายโหง หรืออย่างน้อยก็ต้องเจ็บตัว... ต้องถูกขโมย... ต้องอะไร ๆ อีกร้อยแปดพันประการ...

ครั้งหนึ่ง มีชายคนหนึ่ง มีธุระจะเดินทางเข้าไปในหมู่บ้านแห่งหนึ่ง ซึ่งตนไม่รู้จักขนบธรรมเนียมในหมู่บ้านนั้น รู้สึกวิตก จึงไปปรึกษานักปราชญ์ ท่านแนะนำว่า *การที่จะบอกอะไรนั้น เรียนกันประเดี๋ยวเดียวไม่จบ แต่ไม่เป็นไร... ไปเถอะ ถ้ารู้จักเอาธรรมะไปใช้ ก็จะรักษาตัวรอดได้* ชายนั้นแย้งว่า *ธรรมะไม่เกี่ยว* อยากจะได้คาถาอาคมสักสองสามบท ในที่สุดเขาก็ผละจากนักปราชญ์ไปหาอาจารย์ทางเวทมนตร์ เรียนคาถาขลังได้สองสามบท ทั้ง ๆ ที่ตนไม่เข้าใจในคาถานั้น แต่ก็มีความภูมิใจเป็นนักหนา ครั้นแล้วก็กราบลาอาจารย์เข้าไปในหมู่บ้านนั้น รู้สึกกระหายน้ำเป็นกำลัง ก็พอดีถึงกระท่อมหลังหนึ่ง เห็นตุ่มน้ำตั้งอยู่หน้ากระท่อม มีกระบวยสำหรับตักน้ำถึง ๒ กระบวย กระบวยหนึ่งเล็ก อีกกระบวยหนึ่งใหญ่ เขารีบหยิบกระบวยเล็กตักน้ำขึ้นดื่ม รู้สึกไม่พอจึงตักอีก ทันใดนั้นก็มีคนยิงกระสุนออกมาจากบ้าน *เผียะ* เข้าที่ชายโครงพอดี เขาสะดุ้งสุดตัว สงสัยว่าเจ้าของบ้านจะหวงกระบวยเล็ก จึงหยิบกระบวยใหญ่จ้วงตักน้ำจนเต็ม แต่คราวนี้ดื่มไม่หมดจึงเททิ้ง ทันใดนั้นลูกกระสุนอันแม่นยำก็ *เผียะ* เข้าที่

ชายโครงอีก คราวนี้เจ็บมาก เขานึกไม่ออกว่า นี่มันเรื่องอะไรกัน ? คาถาที่เราอุตส่าห์ท่องจนเมื่อยปาก ก็ไม่เห็นป้องกันอะไรได้ เจ้าของบ้านจึงออกมาชี้แจงว่า

กูทำกระบวยไว้ถึง ๒ อัน ถ้ามึงหิวมากก็ควรจะเอาอันใหญ่ตักกินกระบวยเดียวก็พอ นี่มึงเอากระบวยเล็กตัก แล้วกินไม่พอตักอีก กูจึงเอากระสุนยิงมึง ๑ ที ทีหลังมึงเอากระบวยใหญ่ตัก แล้วกินไม่หมดเททิ้ง กูจึงเอากระสุนยิงมึงอีก ๑ ที

สำนวนเจ้าของบ้านนี้ คล้ายสมัยพ่อขุนรามคำแหง การที่ชายคนนั้นถูกกระสุนยิงถึง ๒ ที และตามที่เจ้าบ้านอธิบาย เราก็จับใจความได้ว่า เขาทำกระบวยไว้ ๒ อัน ก็เพื่อให้สะดวกแก่การใช้ และให้คนรู้จักใช้ ผู้กระหายน้อยก็ควรใช้กระบวยเล็ก ผู้กระหายมากก็ควรใช้กระบวยใหญ่ ใครไม่รู้จักใช้ก็ถูกกระสุนยิง คนที่จะทำหรือจะใช้อะไรต่าง ๆ นั้น ก็ควรจะรู้จักทำรู้จักใช้ ถ้าทำไม่เหมาะสมไป แม้ไม่ถูกยิงด้วยกระสุนก็จะถูกยิงด้วย *สายตา*...

ในกรณีที่ชายคนนั้นถูกยิง สาเหตุก็มาจากถือว่าธรรมะไม่เกี่ยว เมื่อธรรมะไม่เกี่ยว ลูกกระสุนมันก็เกี่ยว ธรรมะก็คือ *อะไรควรอะไรไม่ควร* นั่นเอง ในชีวิตประจำวัน เราจะแต่งตัว จะกิน จะอยู่ จะรักษาสุขภาพอนามัย จะประกอบอาชีพ จะคบกับใคร ตลอดถึงจะเคลื่อนไหวอิริยาบถ จะทำพูดคิดอะไร ? เหล่านี้ก็ต้องมีสติสัมปชัญญะเป็นธรรมะยืนโรงอยู่เสมอ โดยเฉพาะความเป็นผู้รู้จักประมาณ ธรรมะเป็นเรื่องของเหตุผล ย่อมใช้ได้วันยังค่ำ ส่วนคาถาอาคมควรใช้ในเวลาหาเหตุผลอย่างอื่นไม่ได้ เช่นจะให้คนเขารักและนับถือ ก็ต้องอุตส่าห์สร้างคุณงามความดี ถ้าเพียงแต่ *น เมตตา โม กรุณา* ก็มีหวังแห้งเปล่า เพชรหรือทองคำซึ่งมีคุณสมบัติอยู่ในตัว คนก็ไปขุดค้นเอามา ตั้งห้างจำหน่าย คนก็ไปรุมซื้อกันแน่น ในปัจจุบันคนตกเป็นทาสของสิ่งนี้มิใช่น้อย เพชรไม่กี่กะรัต ทองหนักไม่กี่บาท ก็ทำให้ *อุดมคติ อุดมการณ์* เกิดรวนเรขึ้นได้...

สัปปุริสธรรม ๗ อย่าง รู้เหตุ รู้ผล รู้ตน รู้ประมาณ รู้กาล รู้คบคน รู้สังคม ธรรมะจำพวกนี้ ย่อมใช้ได้เหมือนแก้วสารพัดนึก และเป็นเกราะป้องกันถูกยิงด้วยกระสุน และถูกยิงด้วยสายตา ได้เป็นอย่างดี...

หวนนึกถึงนางถนัดวาจาที่ถือว่า ธรรมะไม่เกี่ยวนั้น ดูแกป้ำเป๋อเต็มที ใครอยากสมัครไปเป็นลูกเขยลูกสะใภ้บ้าง ? เห็นจะต้องมีการ แถมกาลันเดอร์ กันด้วย หรืออาจไม่มีใครสมัครก็ได้ เรียกว่า แถมกาลันเดอร์ ให้ด้วยก็ไม่เอา เขาว่าก่อไฟเอาควันรมตาก็ยังทนได้ง่ายกว่า แม่ยายขี้บ่นหรือแม่ยายไม่มีเหตุผล ใครไปเป็นสะใภ้ของนางถนัดวาจา ผ้าเช็ดหน้าเจ็ดผืนเห็นจะไม่พอซับน้ำตา เพื่อความไม่ประมาทควรจะเตรียมปี๊บไปไว้รองน้ำตาดีกว่า...

นางถนัดวาจาเป็นคนค้าขาย ก็ควรจะมีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แถมเล็กแถมน้อย มีคำพูดอ่อนหวาน มีความประพฤติให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นบ้าง และควรจะต้องวางตนให้เสมอต้นเสมอปลาย ไม่ควรจะแจ๊ด ๆ ไปตามอารมณ์ ก็จะซื้อง่ายขายคล่อง เพื่อนบ้านก็จะรักและนับถือ

การที่นางถนัดวาจาเป็นคนแจ๊ด ๆ ก็ดี เป็นคนป้ำเป๋อก็ดี เป็นคนค้าขายไม่คล่องก็ดี ไม่ใช้นามสกุลร่วมกับนายเที่ยงก็ดี เพื่อนบ้านพากันเอือมระอาก็ดี ของในสวนถูกขโมยไม่หยุดหย่อนก็ดี ทั้งหมดนี้เป็นความผิดของนางถนัดวาจาคนเดียวที่ถือว่า ธรรมะไม่เกี่ยว !.

เกริ่น – กรรมฐานเร็ว – – –

ทุกวันนี้ มีอะไร ในดวงจิต
ที่ยังคิด กลับกลอก บอกเหลวไหล
แสดงถึง ที่คิด ในจิตใจ
เชื่อไม่ได้ ไม่ตั้ง ยังโยกคลอน
กรรมฐาน ฐานทัพ สำหรับเริ่ม
แรกประเดิม "สมถะ" กะไว้ก่อน
เมื่อจิตมั่น มุ่งใด ได้แน่นอน
แล้วเร่งร้อน "วิปั่สสนา" ตาในตน

วิธีทำกรรมฐานเร็วฉบับยาจก – – –

หลงรักไหม? *ไม่–ไม่* และไม่ใช่
หลงโกรธไหม ? *ไม่–ไม่* ไร้เหตุผล
หลงหลงไหม ? *ไม่–ไม่* ใจมืดมน
กังวลไหม ? *ไม่–ไม่* ใจวนเวียน
เชื่อง่ายไหม? *ไม่–ไม่* ให้เบื่อหู
จะอวดรู้ ? *ไม่–ไม่* ได้หนามเสี้ยน
ใจสงบ ใจรู้ ดูแนบเนียน
ศัตรูเหี้ยน สงบรู้ อยู่ที่ใจ.

ธมฺมสาโร ภิกฺขุ

ชั่วนาทีเดียว

เดี๋ยวเดียว นาทีเดียว เดี๋ยวนี้ มนุษย์แข่งขันความเร็วกันมากในทุก ๆ ทาง ทั้งทางบก ทางน้ำ ทางฟ้า และทางบ้า ๆ บอ ๆ อันตรายไปมาก ปลอดภัยไปก็มี ขอนำบาลีมาเป็นหลักสลักใจไว้ ดังนี้:

อิจฺฉา หิ อนนฺตโคจรา
ความอยากมีอารมณ์หาที่สุดมิได้
อิจฺฉา นรํ ปริกสฺสติ
ความอยากย่อมเสือกไสซึ่งนรชน
อิจฺฉา โลกสฺมิ ทุชฺชหา
ความอยากละได้ยากในโลก.

ถ้าเราจะได้พิจารณาพระธรรม ๓ ข้อนี้ดูแล้ว ก็จะทำให้เรามองเห็นความอยากเป็นอารมณ์น่าอันตรายมากเหลือเกิน ข้อแรกที่ว่า "ความอยากมีอารมณ์หาที่สุดมิได้" ข้อนี้แม้เราจะลองตั้งข้อแย้งดูว่า เราเคยอยากอาหารอย่างหนึ่งแล้วเราเบื่อก็มี จึงน่าคิดว่าความอยากมีอารมณ์เป็นที่สุดก็มี แต่ธรรมะนี้คงจะไม่ใช่ความตื้น ๆ อย่างนั้น คงตั้งความอยากไว้เป็นหลัก คือไม่ว่าจะอยากอะไร ก็ถือเป็นความอยากทั้งสิ้น คนที่อยากรับประทานอาหารอย่างหนึ่งแล้วเบื่อ ไม่ใช่เบื่อแล้วไม่อยากรับประทานอาหารอะไร . . .

เรื่องคนอยากรับประทานอาหารหรืออยากบริโภคนี้ หนักเข้าเราก็มักจะได้ฟังว่า เบื่อ แต่คนเบื่อที่ว่านี้มักเป็นคนเปลี่ยนอาหารบ่อย ๆ หรือเปลี่ยนภัตตาคารไปหลายแห่ง จึงเป็นอันว่าความอยากตั้งเรื่อง หรือยังเป็นนักเลงโตอยู่ในจิตใจ คือยังเป็นอารมณ์อยู่ จึงชักไปเรื่อย ๆ เบื่ออย่างนี้แล้วก็หันไปอย่างอื่นอีก ดูจะยิ่งรู้สึกรุนแรงขึ้นเสียอีกในการนึกเรื่องกิน บางทีจะถึงบ่นว่าจะกินอะไร ถึงกับตั้งข้อปรึกษากับเพื่อนฝูงหรือครอบครัว หนัก ๆ เข้าถึงกับคล้ายมีการสัมมนาเรื่องอาหารกันบ่อย ๆ จึงเป็นอันว่าเรื่องของความอยากนี้ หนีความหมายทางธรรมะที่ว่า "ความอยากมีอารมณ์หาที่สุดมิได้" ไม่ว่าอยากในอยากอะไร รวมความว่า อยากในรูป เสียง กลิ่น รส

โผฏฐัพพะ ที่น่าใคร่ น่าปรารถนา น่าชอบใจนั้น ใครบ้างยุติความอยากของตนได้จริง ๆ ไม่ใช่คิดอะไรกลบเกลื่อนนิดหน่อยแบบฉีดยามึน...

ความรู้สึกของคนแบบฉีดยามึนไม่ใช่เป็นของจริง เพียงทำให้ผ่าตัดไม่รู้สึกเจ็บ แต่ความเจ็บก็คงอยู่ในเลือดในเนื้อนั่นเอง จะเห็นได้พอสิ้นฤทธิ์ยาก็ต้องครางกันต่อไป แบบคนมีอุดมคติเพ้อเจ้อคิดยึดถือชั่วครั้งชั่วคราว ในขณะคิดยึดถืออยู่เห็นเป็นมั่นเหมาะว่า อย่างนั้นดี อย่างนี้ดี ครั้นอารมณ์ยึดถือระเหิดไปก็กลายเป็นไม่ใช่ แล้วคนแบบมีอุดมคติเพ้อเจ้อก็จะยึดถืออะไรแปลก ๆ ต่อไป และจะยุติไม่ได้ จะเปลี่ยนต่อไปไม่มีวันสิ้นสุด นี้ก็คงพอเข้ากับธรรมะข้อที่ต่อไว้ว่า "ความอยากย่อมเสือกไสซึ่งนรชน"...

เอาละแย่จริง ! เราโดนเสือกไสกันไม่สิ้นสุด การที่เราทำอะไรกันได้แปลก ๆ แม้แต่ในสิ่งที่ไม่น่าทำ เพราะถูกเสือกไสนี่เอง คนไม่รู้จักละอาย คนไม่รู้จักบาป คนหยาบช้าต่าง ๆ ซึ่งไม่น่าทำ ไม่น่าแสดงตัวให้เป็นสิ่งที่น่าเกลียดอย่างนั้น แต่ก็ทำกันได้ ทำแล้วทำอีก เช่น พวกอันธพาลทำกันอยู่ในที่ต่าง ๆ หาเวลาสิ้นสุดไม่ได้นั้น เพราะเขาเหล่านั้น ถูกความอยากเสือกไสไม่สิ้นสุด ถ้าถามว่า ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น ?

ถ้าจะตอบให้ดี ก็ต้องอาศัยหลักต่อไปที่ว่า "ความอยากละได้ยากในโลก" เมื่อความอยาก เกิดขึ้นได้ คงอยู่ได้ และแถมละได้ยาก ดังกล่าวในข้อท้ายนี้ จึงเป็นปัญหาหนักในชีวิตของคน ในด้านวิ่งแข่งขันในความเร็ว เพื่อให้เร็วตามความอยากของตน แล้วผลเป็นอย่างไร ผลก็เกิดความเร็วเพิ่มขึ้นทุกวัน พร้อมเพิ่มความมากความใหญ่ขึ้นด้วย เช่นเครื่องบินโดยสารบางแบบเที่ยวเดียวบรรทุกคนได้จำนวน ๔๐๐ – ๕๐๐ คน และไม่มีใครใส่หมุดได้ว่าเท่านี้พอ เหมือนคนอยากดื่มเหล้า ทีแรกใส่กระบอกแบ่งกันดื่ม คนอยากมากก็ดื่มเอาเปรียบเพื่อน จึงต้องคิดใส่หมุดให้ดื่มได้แค่หมุดนั้น ที่เรียกว่า "เป๊กหนึ่ง" แต่คนมีความอยากไม่สิ้นสุดก็ดิ้นรนไปหาดื่มเป๊กสองเป๊กสามต่อไป เรื่องความอยากก็หาความสิ้นสุดไม่ได้อย่างนี้ แม้พระพุทธองค์ทรงให้สมาทานศีลว่า สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาทิยามิ คนก็ไม่ยอมรับศีลในข้อว่าให้เว้นดื่มสุราเมรัย หรือรับแก้เก้อไปในที่ประชุมแล้วก็หาทางไปดื่มจนได้ น้อยรายที่เคยดื่มแล้วจะเลิกได้ พวกเลิกได้นี้น่าสนใจ ในเรื่องละความอยากดื่มสุราเมรัยลง นักดื่มควรจะได้ลองศึกษาชีวิตของคนแบบนี้ดูบ้าง มันเป็น "นาทีเดียว....อย่างไร จึงหายอยากดื่มสุราเมรัยได้"

เรื่อง ชั่วนาทีเดียว...เป็นเรื่องที่จะเน้นในคราวนี้เพียงเล็กน้อย แต่จะต้องอิงกับเรื่องใหญ่ที่คนกำลังสนใจกันอยู่ เพราะในพุทธศักราชต่าง ๆ นั้น มีเรื่องนาทีเดียว...เกิดขึ้นมาก ตั้งแต่ปัญหาคน ๑ คน ไปถึงปัญหาคน ๔๘ ล้านคน หรือตั้งแต่ปัญหาการบ้านไปถึงปัญหาการเมือง มีนาทีเดียวเกิดขึ้นหลายกรณี หรือว่าเกิดขึ้นอย่างมากมาย เวลากรณีนั้น ๆ เกิดขึ้น ถ้าได้พิจารณาดูให้ดี ที่เกิดขึ้นสำเร็จเป็นอย่างนั้นล้วนแต่เป็นเรื่องนาทีเดียว... เช่นคนจะเริ่มวางแผนปล้นจี้เขาก็เกิดความคิดแวบเดียว ก็คือชั่วนาทีนั้นเอง เวลาไปถึงจะลงมือปล้นจี้จริง ๆ ก็แวบเดียว นั่นก็คือชั่วนาทีเดียว... หากคนคิดวางแผนชั่วแล้วเลิกเสียได้ ก็ชั่วนาทีเดียวอีกเหมือนกัน ด้วยเหตุอย่างนี้ และเหตุอื่น ๆ อีกเป็นอันมาก ทั้งทางร้ายและทางดี ดังนั้น จึงจะได้ลองศึกษาเรื่องวินาทีเดียวกันดูสักพัก ก่อนที่แต่ละศกจะหมดไป...

ขอให้รอดูอีกหน่อยในวันที่ ๓๑ ธันวาคม เวลา ๒๓ นาฬิกา ๕๙ นาที ๕๙ วินาที คราวนี้ก็จะเหลือวินาทีเดียว... อีกนาทีวินาทีนี้อะไรจะเกิดขึ้น ไม่ใช่เรื่องเล็ก พ. ศ. ทั้ง พ. ศ. จะเกิดขึ้น เช่นเป็น พ. ศ. ๒๕๒๕ ขึ้นฉับพลัน วันเวลาต่าง ๆ ข้อตกลงต่าง ๆ ก็จะต้องจัดไปตามข้อเวลาตามข้อตกลงใหม่ ๆ หรือจะต้องทำตามเก่า แต่ความจดจำก็จะต้องจำกันต่อไป อย่างน้อยก็ต้องว่าสัญญาที่ว่ากันไว้ ก็สิ้นไปแล้ว ๑ แล้วอย่าลืม...

ชั่วนาทีเดียว...ย่อมมีทั้งนาทีอันตราย และนาทีผ่านอันตราย เราจึงควรพึ่งนาทีอันระทึกหรือนาทีอันเป็นภาวะวิกฤติ แล้วศึกษาเรื่องนาทีเดียว โดยไม่ประมาท อุบัติเหตุตามถนนย่อมเป็นอันตราย เวลารถยนต์ชนกัน 'โครม' นั้น ชั่วนาทีเดียว แต่อันตรายอาจมีแก่คนสามัญตลอดถึงคนสำคัญสูงสุดในวงการใดวงการหนึ่งได้ กล่าวให้เห็นชัด เช่นรถยนต์วิ่งสวนทางกันแล้วคันใดคันหนึ่งแวบเดียวเบนเข้าโครมนั้น นั่นเป็นเรื่องนาทีเดียว... หากรถทั้ง ๒ คันนั้นช้าหรือเร็วกว่านั้นชั่วนาทีเดียว ก็จะไม่ชนกันอย่างเด็ดขาด...

เอาเป็นว่า แม้ชั่ววินาทีเดียว คนเราอาจตาย หรืออาจรอดตาย อาจดี อาจชั่วได้ ปัญหาคราวนี้จึงควรว่าไว้สัก ๒ อย่าง คือ ๑. เรื่องตาย หรือรอดตาย ๒. เรื่องดี หรือเรื่องชั่ว เรื่องตายก็มาเน้นกันที่ความประมาท ตามที่ว่า "ความประมาทเป็นทางแห่งความตาย" ความประมาทก็คือความเลินเล่อเผลอสติในอารมณ์ต่าง ๆ อย่างใดอย่างหนึ่งใน ๔ อย่าง คือ อารมณ์รัก อารมณ์ชัง อารมณ์หลง อารมณ์มัวเมา

ชั่วนาที...สิ้นไปแล้ว พร้อมกันเราต้องสิ้นหลายสิ่งหลายอย่างไป และเราก็ได้หลายสิ่ง

หลายอย่างมา หลายสิ่งหลายอย่างนั้น ๆ ก็รู้สึกว่าชั่วนาทีเดียว สิ่งไม่ดีสิ่งชั่วสิ้นไปเราไม่เสียดาย แต่สิ่งที่ดี สิ่งที่เราเผ้าถนอม ทั้งที่เป็นของตัว ของชาติ เราเสียดาย นาทีต่อไปเราควรมีความระมัดระวังอย่างยิ่ง อย่าหละหลวมในปัญหาต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความเสื่อม ความหายนะ ขอวางข้อพึงระวังพึงถนอมไว้ดังนี้ :

นาทีเดียว เลี้ยวขวับ กลับหลังหัน
หรือจะดัน ดื้อดึง ไปถึงไหน ?
ทางของตัว ชั่ว/ดี มีทางไป
ชั่วก็ได้ ดีก็ดี นาทีเดียว.

นโยบายหวานเย็น

ถ้าเขาด่า ฟังให้ดี ใช่มีบ่อย
เราต้องคอย จับประเด็น จนเห็นได้
เขาด่าจบ หากว่าเรา ไม่เข้าใจ
ขอจงให้ ด่าให้ฟัง อีกครั้งเทียว !
ถ้าถูกยิง ด้วยสายตา อย่าขุ่นข้อง
เราไม่ต้อง จ้องตอบโต้ โวตาเขียว
หากเขาค้อน แล้วหยุดไป ในครั้งเดียว
ขออีกเที่ยว เชิญค้อนมา นัยน์ตางาม !

ศรีตราด

พระพุทธบาทจันทบุรี

รอยพระพุทธบาท จังหวัดจันทบุรี แต่ละปีได้มีผู้ไปนมัสการกันมาก เพราะจันทบุรีเป็นเมืองน่าเที่ยวประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง พระพุทธบาทนั้น อยู่บนเขา เรียกกันว่าคิชฌกูฏ ชื่อนี้พ้องกับภูเขาลูกหนึ่งในกรุงราชคฤห์ ฟังแล้วสะเทือนใจ คล้ายกับว่า ได้ไปยังนครราชคฤห์อันเป็นเมืองประดิษฐานพระพุทธศาสนาของพระพุทธองค์ ครั้งปฐมโพธิกาลโน้น และการไปก็ไม่สู้ยากลำบากนักสำหรับในเวลานี้ เพราะมีทางรถยนต์ เมื่อไปถึงเชิงเขา การปีนขึ้นก็ได้ยึดเส้นยึดสายกันพอสนุก ๆ ใจก็น้อมนึกมหากุศลไปพลาง ๆ เมื่อไปถึงก็นมัสการได้อย่างจุใจ ครั้นแล้วจะอธิษฐานอะไรกันบ้างก็ตามแต่ใจ ตั้งสัจจะมั่งมีศรีสุข ตั้งใจจะเป็นมิตรกับใครจะขอมีความสุขสักขนาดไหน หรือจะขอให้เป็นปัจจัยเพื่อพระนิพพาน ก็มีสิทธิ์ที่จะนึกทุกท่าน...

ระยะทางที่จะไปจากตัวเมืองจันทบุรี ไปจับที่สี่แยกเขาละยา ไปบ้านคลองขวาง แล้วบ้านกระทิง จึงถึงวัดพลวง

.... ออกจากจันท์ขวัญดีเจ้าพี่เอ๋ย
ถึงสี่แยกเขาละยาไม่ช้าเลย แล้วไปเชยคลองขวางหนทางมา
ต่อจากนั้นบ้านกระทิงประวิงจิต ชวนให้คิดถึงกระทิงยิ่งนักหนา
โอ้กระทิงที่รักประจักษ์ตา มาอยู่ป่าเปลี่ยวใจไหมกระทิง ?
เราอยู่กรุงรุ่งเรืองในเมืองหลวง ชนทั้งปวงมากมายทั้งชายหญิง
เห็นแต่ตึกนึกงามตามสัตย์จริง มาเห็นสิ่งในป่าก็น่าชม
ถึงวัดพลวงพลวงอะไรก็ไม่รู้ ถ้าเผลอดูโดนพลองต้องขื่นขม
พระครูนั่งช่างคิดจิตนิยม ชวนเชิญชมพระบาทสามารถดี.

จากวัดพลวงถึงเขาพระพุทธบาท ประมาณ ๑๒๕ เส้น (๕ กิโลเมตร) ระยะทางต่อไปผ่านน้ำตกคลองทวาย พระเจดีย์ พระนอน ห้างฝรั่ง ช้างหมอบ ถึงศาลาที่พัก ต่อจากนี้ก็ถึงพระบาท อันเป็นจุดหมายปลายทางแห่งศรัทธาปสาทะของพุทธศาสนิกชน

ถึงน้ำตกคลองทวายหมายชุ่มชื่น แต่กลับตื่นตกหนักเป็นสักขี
เหมือนน้ำตกจากตาของนารี ในคราที่ครวญคร่ำระกำตรอม
ถึงเจดีย์ดีใจดังได้แก้ว จิตผ่องแผ้ววาบวูบกลิ่นธูปหอม
ประชาชนไทยจีนใจยินยอม ต่างนอบน้อมพร้อมกันวันทนา
ถึงพระนอนไสยาสง่าศักดิ์ ทรงเหนื่อยนักพักประกาศศาสนา
มีมนุษย์หน้าโง่โวนินทา พระไสยาปางนี้ไม่ดีเลย
ห้างฝรั่งฝรั่งนี้เขามีห้าง ดูก็ช่างโก้ดีเจ้าพี่เอ๋ย
ฝรั่งเศสสรรค์สร้างหาทางเชย แต่ต้องเฉยหญิงจันท์นั้นไม่ยอม
ถึงช้างหมอบหมอบไยไม่เข้าเรื่อง หรือแค้นเคืองเรื่องร้ายถึงผ่ายผอม
หรือช้างพังคลั่งไคล้ไม่ออมชอม หรือตรมตรอมช้างพลายล้มตายลง
ถึงศาลาน่าพักประจักษ์จิต ชวนให้คิดขนิษฐาคราใหลหลง
เมื่อพักผ่อนหย่อนใจใกล้โฉมยง ได้เอนองค์แอบกายาพาสบาย
ถึงพระบาทเบิกบานสำราญเหลือ นึกถึงเมื่อพุทธองค์ทรงขยาย
ดำเนินสอนศาสนามามากมาย เยื้องย่างกรายพระบาทผงาดงาม
ขอบูชาสาธุสะรอยพระบาท อันพิลาสเรืองรุ่งกรุงสยาม
บนยอดเขาคิชฌกูฏพิสุทธิ์นาม ในเขตคามเมืองจันท์อันสมบูรณ์.

การพบรอยพระพุทธบาทจันทบุรีออกจะเป็นบุญญาภินิหารมิใช่น้อย นับว่าเป็นโชคของพุทธศาสนิกชน โดยเฉพาะเป็นมิ่งขวัญของชาวจันทบุรี

เมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๗ นายติ่งพร้อมด้วยพวกหลายคนด้วยกัน เดินทางขึ้นไปบนเขาเพื่อหากฤษณากระลำพักมาขาย ทำที่พักไว้บนเขาหลายวัน ตอนกลางวัน ต่างคนต่างก็ออกไปแสวงหาโชคลาภ วันหนึ่งพากันกลับที่พักไม่ถูก ได้เดินกันอยู่บนเขาหลายรอบ วนเวียนไปมาก็มาถึงที่แห่งหนึ่งทุกครั้ง ณ ที่นั้นมีหินเป็นลานกว้างใหญ่ จึงพากันขึ้นไปพักเหนื่อย เพื่อนนายติ่งคนหนึ่งถอนหญ้าเพื่อจะนอนพัก ก็พบแหวนใหญ่ขนาดสวมหัวแม่เท้าได้ เมื่อช่วยกันตรวจดูก็ปรากฏว่าเป็นแหวนทำด้วยนาค เมื่อคนพวกนี้พบโชคลาภเล็กน้อย ก็ช่วยกันถอนหญ้าแสวงหาโชคลาภกันใหญ่ ตอนนี้ไม่พบอะไรนอกจากหินแผ่นหนึ่ง มีพื้นที่เป็นรอยรูปก้นหอย หลังจากนั้นก็กลับบ้านได้อย่างสะดวกง่ายดาย ต่อมานายติ่ง นายนำ นายปลื้ม สิงขรบาท ไปงานอุปสมบทที่

วัดพลับ อ. เมือง จ. จันทบุรี เมื่อบวชลูกชายเรียบร้อยแล้วกลับไม่ทัน จึงค้างคืนที่วัดนั้น รุ่งขึ้นก็เป็นงานเทศกาลปิดทองพระบาทจำลอง นายติ่งจึงซื้อทองไปปิดพระบาท เมื่อปิดแล้ว จึงพูดว่า พระพุทธบาทเช่นนี้ที่เขาคิชฌกูฏบ้านผมก็มี พระได้ยินเช่นนั้น จึงเรียนให้เจ้าอาวาสวัดนั้นทราบ สมัยนั้นหลวงพ่อเพชรเป็นเจ้าอาวาสวัดพลับ โปรดอ่านบันทึกของชาวจันทบุรีคนหนึ่งต่อไป

ขณะนั้นหลวงพ่อ ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดจันทบุรี จึงเรียกนายติ่งไปไต่ถาม นายติ่งจึงเล่าความว่า เป็นความจริง เจ้าคณะจึงให้พระไปพิสูจน์ดู นายติ่งเป็นผู้นำทาง เมื่อไปพบเข้าก็เป็นความจริงดังนายติ่งบอก จึงได้นำแหวนจากนายติ่งไปถวายเจ้าคณะจังหวัด ต่อมาเจ้าคณะจังหวัดได้ไปดูด้วยตนเอง ไปพบก็เป็นความจริง จึงได้ตรวจดูในบริเวณนั้นจนทั่ว ได้พบหินก้อนหนึ่งใหญ่มาก ตั้งอยู่ใกล้รอยพระพุทธบาท มีรอยมืออีกด้านหนึ่ง ตรงกันข้ามเป็นรอยเท้า ห่างจากพระพุทธบาท ๑๕ วาเศษ มีรอยเป็นรอยรถอยู่ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ บนลานพระพุทธบาทมีหินก้อนหนึ่งใหญ่มากตั้งลอยอยู่ เรียกว่าลูกบาตร มองเห็นแต่ไกล มีหินก้อนหนึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ปรากฏเป็นรูปช้างหมอบ ภายใต้ท้องช้างเป็นถ้ำ ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้มีถ้ำ ๑ ถ้ำ ชื่อ สำเภา ได้แผ่นหินรอยพระพุทธบาท เป็นถ้ำชื่อถ้ำพระฤษี.

บาทหรือเท้า นับว่าเป็นส่วนต่ำที่สุดในร่างกายของมนุษย์ แต่ก็เป็นอวัยวะสำคัญในการเดิน โดยเฉพาะพระบาทของพระพุทธองค์พิเศษมาก มีความสำคัญอย่างยิ่งยวด เพราะพระองค์มิได้เดินสำมะเลเทเมา หรือเดินไปก่อกรรมทำเข็ญให้ใคร ๆ ต้องได้รับความเดือดร้อน เช่นพวกเดินไปฆ่าเขา ไปทำร้ายร่างกายเขา เดินไปขโมย เดินไปเจ้าชู้ เดินไปพูดปด หรือเดินไปดื่มเหล้า พวกเดินแบบนี้เรียกว่าเดินไปก่อทุกข์ให้แก่คนอื่น และสร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเองด้วย เดินแบบนี้เดิน ๆ ไปก็ใกล้ประตูคุกเข้าไปทุกที ในที่สุดก็ใช้เท้าของตนเองเดินไปลงนรก ความจริงเท้าของเราแต่ละคนนี้จะใช้เดินไปในทางดีทางชอบหรือเดินไปสวรรค์ก็ได้ เมื่อการใช้เท้าเดินไปในทางดีก็ได้อยู่อย่างนี้ ไม่ควรจะเอาไปใช้ในทางไม่ดี ขอย้ำ ๆ กันไว้อย่างนี้ เมื่อไปไหว้พระพุทธบาทแล้ว จงอธิษฐานใจได้ตามความเหมาะสมของตน ๆ เถิด คงจะเป็นสวัสดิมงคลแน่...

นักเรียนก็อธิษฐานว่า จะไม่หนีโรงเรียน จะขยันเรียนให้สำเร็จถึงชั้นสูงสุดเท่าที่ตนมีทางจะเรียนได้ พร้อมที่จะเคร่งครัดในทางจริยศึกษา...

ผู้ที่จะคิดสร้างเนื้อสร้างตัวให้เป็นหลักฐานมั่นคงในปัจจุบันก็อธิษฐานว่า ความเพียรดี มีเงินเก็บ เสพมิตรรัก รู้จักใช้จ่าย คือความมุ่งหมายประการแรก...

ผู้ที่หวังจะเป็นคนกว้างขวางในสังคม และหวังโลกหน้าอันเป็นแดนสุขาวดี ก็อธิษฐานว่า มีศรัทธา รักษาศีล ยินดีสละ กะใช้ปัญญา นี่เป็นความปรารถนาประการต่อไป...

ผู้ที่หวังจะบรรลุมรรคผลนิพพาน หรือจะปฏิบัติศีลธรรมให้สูงส่งเป็นลำดับ ๆ ขึ้นไป โดยไม่ย่อท้อถอยหลัง ก็อธิษฐานว่า มีศีลบริสุทธิ์ จับจุดสมาธิ ตรองตริปัญญา นี่เป็นความปรารถนาประการสุดท้ายของผู้นับถือพระพุทธศาสนา...

การอธิษฐานต่อพระบาทจันทบุรีนี้ ได้พบท่านเจ้าคุณพระวินัยบัณฑิต (พระมหาถาวร มุสิกรัตน์) ซึ่งมีความคุ้นเคยทางจังหวัดจันทบุรีพอสมควร ท่านเล่าให้ฟังถึงผู้ที่เคยอธิษฐานต่อรอยพระพุทธบาทจันทบุรีนี้ว่า

ท่านพระครูวัดนาบ่า จันทบุรี องค์ปัจจุบัน เดิมชื่อพระครูถัก เดี๋ยวนี้จะชื่ออย่างไรไม่ทราบ เล่าว่า เมื่อบวชใหม่ตั้งใจไปไหว้พระบาทจันทบุรีให้ครบ ๓ ปีติด ๆ กัน ครั้นปีที่ ๓ ครบตามความตั้งใจแล้ว จึงอธิษฐานว่า ถ้าพระบาทนี้เป็นของแท้ ตอนเดินกลับขอให้ได้พบผู้วิเศษ ครั้นอธิษฐานเสร็จสำเร็จเรื่องแล้ว ก็เดินทางมาด้วยดวงใจที่ผ่องแผ้วเป็นสุขสบาย มาถึงศาลาริมทางบ้านเกาะฝาง มีคนมานั่งคอยอยู่ บอกว่ามีคนแปลกหน้าต้องการพบท่าน เขาคอยอยู่ที่บ้าน ท่านพระครูแวะเข้าไปในหมู่บ้าน ทีแรกก็ไม่พบคนแปลกหน้า ต้องคอยอยู่พักใหญ่จึงพบ เป็นผู้เฒ่าไม่เคยรู้จัก ถามผู้เฒ่าดูว่า ท่านเป็นผู้วิเศษหรือ ? ผู้เฒ่าตอบว่า ผมเป็นฆราวาส ไม่ใช่ผู้วิเศษ...

ท่านพระครูได้ให้ท่านผู้เฒ่าแปลกหน้านั้น อ่านหนังสืออังกฤษบ้าง หนังสือจีนบ้างก็อ่านได้ แล้วก็ขอให้ลองทำนายเรื่องต่าง ๆ ดูท่าทางก็ขยันทำนายดี ในที่สุดก็ถามถึงชื่อแซ่และที่อยู่กันตามธรรมเนียม อิดเอื้อนเรื่องชื่อและแซ่หรือนามสกุล แต่บอกที่อยู่ว่าอยู่วังบูรพา " โอที่ไหนกัน วังบูรพา ?" ท่านพระครูสงสัย " ในกรุงเทพ ฯ ครับ ถ้าท่านต้องการอะไรให้นึกถึงผม ท่านผู้เฒ่าปวารณา..."

เมื่อท่านพระครูมีโอกาสเข้ามากรุงเทพ ฯ จึงค้นหาวังบูรพาจนพบ ถามถึงผู้เฒ่าลักษณะอย่างนั้นก็ไม่มีใครรู้จัก จึงออกเดินเตร็ดเตร่ไปทางบางลำภูใกล้ ๆ วัดบวรนิเวศวิหาร เลยไปถูก

รถชนจนกลิ้งทีนั่น คนรถตกใจแทบสิ้นที่สติทำให้รถชนร่างมนุษย์ ซึ่งคลุมด้วยผ้ากาสาวพัสตร์ เขาขออภัยปากคอสั่น แต่ท่านเองก็ลุกขึ้นอย่างสบายไม่เจ็บปวดอะไรเลย ท่านจึงเข้าใจเอาเอง ในขณะนั้นว่า ผู้วิเศษช่วยเป็นแน่...

ท่านพระครูองค์นี้ ตามประวัติชอบอธิษฐาน จะเจ็บไข้ได้ป่วยอะไร ๆ ก็อธิษฐาน คำอธิษฐานของท่านอำนวยผลดีมากเสมอมา ไข้ก็หาย ใจก็ปลอดโปร่ง มีความสุขบริบูรณ์ในชีวิตอัตภาพ...

ความจริง เรื่องเกี่ยวกับรอยพระพุทธบาทนั้น ไม่ว่าประดิษฐานอยู่ที่ไหนแห่งหนตำบลใด และรอยพระบาทแบบไหน ก็ขอให้ได้ไหว้นมัสการด้วยจิตใจอันน้อมนึกระลึกถึงองค์พระบรมศาสดา แล้วตั้งหน้าประพฤติความดีความชอบไว้ ก็คงจะได้เป็นพลเมืองดีของชาติ เป็นศาสนิกที่ดีมีศีลธรรมของพระพุทธศาสนา และเป็นทวยราษฎร์ที่ภักดีต่อพระมหากษัตริย์องค์พระประมุขของชาติไทย ส่วนอภินิหารอะไรต่าง ๆ นั้น ก็เป็นเกร็ดย่อย ๆ ความดียิ่งของพระพุทธองค์อยู่ที่พระคุณ คือพระปัญญาคุณ พระบริสุทธิคุณ และพระมหากรุณาธิคุณ และเราแต่ละคนจะร่มเย็นเป็นสุข ก็ด้วยการละชั่ว ทำดี และทำตนเป็นคนมีน้ำใจดี ปราศจากสิ่งเศร้าหมองข้องใจทั้งปวง...

คำไหว้พระบาทนั้น ถ้าท่านผู้อ่านยังนึกถึงแบบไหน ของใครไม่ออก ก็ขอให้ใช้แบบของผู้เขียนไปพลาง ๆ ก่อน...

ยอกรบวรบาท ธะพระศาสดาจารย์
โสภิตพิชิตมาร ณ พระโพธิบัลลังก์
เอกองค์พระสัมพุทธ์ บริสุทธิ์พิเศษขลัง
ทรงคุณอดุลดัง ลุกระเดื่อง ณ แดนไทย
มวลธรรมพระธรรมถ้วน ก็ละล้วนวิเศษใส
มวลสงฆ์วินัยใคร จะเสมอก็ไม่มี
ข้า ๆ ขอพะนอบาท มนะมาดมโนปรีดิ์
หวังใจจะไผ่ดี ลุตลอดนิรันดร์เทอญ.

รักร้อยแปด.....

---

๑. รักผ้าเหลือง (กาสาวพัสตร์)

ครั้งหนึ่ง ได้ไปบรรยายธรรม ณ โรงอาหารของโรงงานใหญ่แห่งหนึ่ง เขากำหนดเวลาบ่าย ๑ โมง โดยกักพนักงานไว้ทั้งหมดหลังจากกินอาหารกลางวัน จำนวนประมาณ ๑,๗๐๐ คน คนเราเมื่อกินอาหารเสร็จปากก็ว่าง ต่างคนต่างพูดจากันเสียงแซด...

ผู้อำนวยการ "โปรดกรุณาเงียบ" ไม่เงียบคงมีเสียงอื้ออึงต่อไป แม้ประกาศซ้ำ

แต่พอได้เวลาองค์บรรยายลุกขึ้น พนักงานทั้งหมดเงียบกริบโดยไม่ต้องสั่ง น่าทึ่งจริง ๆ ผู้อำนวยการซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาสั่ง ไม่เงียบ (ก็การคุยที่กำลังติดพันอยู่นั้น เพลิน หยุดยาก เกือบจะเป็นรถยนต์เบรคแตก)

เรื่องนี้พิเคราะห์ดู ก็พอเข้าใจได้ว่า เสียงของผู้สนทนาที่เงียบไปนั้น เพราะผ้าเหลืองอันเป็นธงชัยของพระอรหันต์นั่นเอง

ด้วยประการนี้ ผ้าเหลืองจึงเป็นสัญญาณรักอย่างหนึ่งในรักร้อยแปด และเพื่อให้สมรักเมื่อห่มผ้าเหลืองแล้ว ก็รักผ้าเหลืองนั้น ทำหน้าที่ **ดี ตรง เพื่อรู้** และให้**สมควร**เท่าที่จะทำได้ เหมือนกับผู้ที่อยู่ในเครื่องแบบไหนก็รักเครื่องแบบนั้น อันเป็นการเตือนให้ซื่อตรงต่อหน้าที่...

อันผ้าเหลืองเรืองรองครองอยู่นั้น
เป็นสำคัญชั้นยอดปลอดเสี้ยนหนาม
สมณะ – สัญญา – พยายาม
ให้สมนาม "สมณะ" ภควา.

๒. รักวัด (วัดไหนก็ได้ที่ตนอยู่)

ครั้งหนึ่ง ได้เดินทางไปต่างจังหวัดกับเพื่อน แวะเข้าไปนมัสการท่านเจ้าคณะจังหวัด พบท่านกำลังนั่งขัดชุดน้ำชา หันมาถามเสียงดังว่า "มาจากไหน" กล่าวตอบอย่างนอบน้อมว่า "วัดบวรนิเวศ" ท่านกำลังนั่งชันเข่าอยู่ลดเข่าลงพับเพียบ หยิบอังสะมาคล้อง ลุกขึ้นไปห่มผ้าเรียบร้อยออกมานั่งลงแล้ว ถามว่า "สมเด็จพระสังฆราชเจ้า ทรงสบายดีหรือ"...

เท่านั้นเอง ความรักวัดบวร ฯ ก็วาบเข้าในดวงใจ ความจริงนั้น เมื่ออยู่วัดไหนก็รักวัดนั้น แต่ที่ประสบการณ์ครั้งนี้เป็นพิเศษ คือรู้สึก "วาบ" เห็นความสำคัญของวัดที่ตนอยู่อย่างท่วมท้น ตามที่เห็นผู้ใหญ่ได้ยินชื่อวัด เข่าทรุด...

ความรู้สึกในการอยู่วัด ไม่ใช่เหมือนการอยู่หอพัก ซึ่งชำระค่าเช่าแล้วก็แล้วไป ออกไปแล้วก็แล้ว แต่วัดเราอยู่กันด้วยศรัทธา (ความเชื่อถือ, ความเลื่อมใส) อยู่ด้วยคารวะ (ความเคารพ, ความนับถือ) อยู่ด้วยปูชนียะ (น่านับถือ, น่าบูชา) เป็นหลักใจสำคัญ

ด้วยประการฉะนี้ วัดจึงเป็นสัญญาณรักอีกอย่างหนึ่งในจำนวนร้อยแปด และเพื่อให้สมรัก คือคิดว่าอยู่วัดก็รักวัด พยายามเป็นกล้วยไม้ของวัดเท่าที่จะทำได้ ก็แบบเดียวกับคนเขารักบ้าน อย่างน้อยก็งดปลูกตำแยหรือหมามุ่ยนั้นเอง...

อันวัดวาอารามนามกระเดื่อง
รวมรุ่งเรืองเรื่องชาติศาสนา
องค์กษัตริย์ทรงเสริมเพิ่มศรัทธา
ตนได้มา "หาดี" ศรีพิไล.

๓. รักเด็ก (เด็กมีหลายขนาด เล็ก ปานกลาง ใหญ่)

ครั้งหนึ่ง พ่อแม่พาเด็กมาหา เด็กนั้นพอสอนเดินได้คล่องเท่านั้นเอง พอเดินผ่านพ่อก็เตะเข้าทีหนึ่ง พ่อแม่ก็พากันชอบใจหัวเราะ พอเดินผ่านแม่ก็เตะเข้าทีหนึ่ง พ่อแม่ก็พากันหัวเราะอีก ดังนี้ก็คงเป็นเพราะพ่อแม่ทุ่มเทความรักในเด็กไว้ท่วมท้น จึงบอกว่าอย่าหัวเราะดีไป เพราะเด็กนี้โตขึ้นจะเตะหนักกว่านี้...

อีกครั้งหนึ่ง ผู้ใหญ่พาเด็กมาหลายคน ต่างซุกซนเจี๊ยวจ๊าว วิ่งคึกคักไปมุมโน้นมุมนี้ ผู้ใหญ่ก็ร้องว่า **อย่า ๆ** ซ้ำซาก ไม่เป็นอันจะสนทนาปราศรัย ไม่เป็นอันจะคุยธรรมะ แต่ผู้ใหญ่ก็ไม่ว่าอะไรมาก เพราะความรักเด็กคงท่วมอีกเหมือนกัน จึงบอกว่าควรหัดให้เด็กฟังคำพูด เช่นบอกให้นั่งก็นั่ง ไม่ใช่กลับวิ่ง บอกให้หยิบหนังสือพิมพ์มา เด็กว่า "ไม่" แล้วชอบใจหัวเราะ จึงบอกว่าไม่ได้นะ เราต้องหัดให้เด็กฟังคำสั่ง ขืนปล่อยไว้จะเคยตัว โตขึ้นไม่เชื่อคำสั่งอันตรายมาก...

ต่อมาอีกครั้งหนึ่ง ผู้ใหญ่พาเด็กมา ๒–๓ คน บอกให้นั่งก็นั่ง บอกให้หยิบอะไรก็หยิบ บอกให้ย้ายที่นั่งก็ย้าย ดังนี้คงเป็นเพราะผู้นั้นรักเด็กอย่างถูกต้อง ผึกหัดอบรมมาเป็นอย่างดี

และเด็กนี้ก็น่ารักร้อยเปอร์เซ็นต์ รายเตะก็น่ารัก แต่ไม่เกินห้าสิบเปอร์เซ็นต์ ส่วนรายวิ่งตึงตังใช้อะไรก็ "ไม่" ก็ยังน่ารักบ้าง แต่ไม่เกินสี่สิบเปอร์เซ็นต์

จึงสมควรช่วยกันรักเด็ก **ไม้อ่อนดัดง่าย ไม้ซุงดัดยาก!**

เท่าที่กล่าวมาแล้ว ล้วนแต่เป็นเด็กเล็กทารก (เด็กที่ยังไม่เดียงสา) ยังเป็นไม้อ่อนนุ่มนิ่ม ดัดไม่ยาก แต่ต้องอาศัยผีมือมีศิลปเหมือนปั้นหุ่นสีผึ้ง ใช้คนมีแต่ขี้มือและไร้ศิลปปั้นไม่ได้ เพราะจะไม่ได้เด็กไทยเป็นหัวใจของชาติ...

ทีนี้จะได้กล่าวถึงเด็กปานกลาง เด็กปานกลางนี้ยังเป็นไม้อ่อนดัดง่าย ถ้า **เรียนดี ไม่ดื้อ** ก็รักไว้ได้หกสิบเปอร์เซ็นต์ อบรมให้ดี ๆ ก็อาจเพิ่มความรักได้ถึงร้อยเปอร์เซ็นต์ พอหวังเป็นหัวใจของชาติ...

ส่วนเด็กใหญ่ ขนาดวัดรอย วัดไหล่ และอาจเดินกระทบไหล่ก็ได้ เด็กขนาดใหญ่นี้ไม่ใช่เป็นไม้อ่อนนุ่มนิ่ม และเริ่มจะเป็นไม้แข็ง แต่ไม่ถึงเป็นไม้ซุงดัดไม่ได้ ยังดัดได้ด้วยกรรมวิธี และศิลปสูงขึ้นไป ไม่ใช่บ่นอะไรให้ฟัง (ไม่มีประเด็น) ต้องสอนให้ฟัง (โดยมีประเด็น) การบ่นกับการสอนต่างกัน บ่นไม่มีประเด็นว่าเปื่อย ๆ ฟังชวนเบื่อ ส่วนสอนมีประเด็นอ้างอิงให้เห็นฟังเพลิน เด็กขนาดใหญ่นี้ นอกจากฟังที่บ้านของตนแล้ว ก็ฟังที่บ้านคนอื่นด้วย ฟังที่สถาบันของตนแล้ว ก็ฟังที่สถาบันคนอื่นด้วย นอกจากนี้ยังได้ฟังเรื่อง**ลับ** เรื่อง**ลับ ๆ ล่อ ๆ** และเรื่อง**แทรก**ต่าง ๆ ตลอดถึง**โฆษณาชวนเชื่อ** ตำราทฤษฎีต่าง ๆ อีกหลายเล่มเกวียน...

เด็กใหญ่ดังกล่าวนั้น กำลังฟังเหมือนคนฟังดนตรีหลายวง ยังไม่รู้ว่าวงไหนบรรเลงไพเราะ วงไหนมีเนื้อเพลงเป็นสัจธรรม บางคนก็ชักวุ่น ผู้ใหญ่แต่ก่อนถึงกับว่า "เบญจเพศ" ก็ยังงี้แหละ บางทีถึงกับเลยเถิดว่า ต้อง "รดน้ำมนต์ ๗ วัด" ถ้ารดจริง ดีไม่ดีปอดบวมตายไป ๗ วัดนั้น เห็นทีจะเป็นปริศนา คือเมื่อถึง ๗ วัด บางทีจะเจอพระพ่นธรรมะใส่ให้บ้าง ส่วนที่ "เบญจเพศ" นั้น ก็คือถึงปลายสุดของปฐมวัย ต่อไปก็จะเข้าสู่มัชฌิมวัย หน้าอกจะขยายผึ่งผายออก ความคิดก็จะหนักแน่นขึ้น ปัญญาก็จะพาหมุนรอบ ๆ ตัว เห็นฟ้าแจ้งจางปางขึ้น (เหมือนผู้ใหญ่ลี)...

เด็กขนาดใหญ่นี้ พอพูดคุยกันรู้เรื่องก็ออกรส (ควรบอกใคร ๆ) พวกนี้ถึงจะเผลออะไรไปบ้าง ก็จะกลับมาหาจุดยืน คือ **ชาติ ศาสนา มหากษัตริย์** อันครบเครื่องของเราดินแดนอื่นหายาก...

ด้วยประการฉะนี้ เด็กทารก (ยังไม่เกิน ๗ ปี) เด็กอายุยังไม่เกิน ๑๔ ปี เยาวชนอายุยังไม่เกิน ๑๘ ปี ที่เรียกข้างต้นว่า เด็กเล็ก เด็กปานกลาง เด็กใหญ่นั้น เมื่อพิเคราะห์แล้วก็มีเปอร์เซ็นต์น่ารักอยู่ไม่น้อย

๔. รักศีลธรรม

ครั้งหนึ่ง เคยไม่รักศีลธรรม โดยใช้ความเห็นง่าย ๆ ว่า ศีลธรรมขัดความสะดวก ทำอะไรไม่ได้ตามใจ แต่ต่อมาก็เข้าใจว่า ใจของเรานั้นมักพล่านไม่อยู่ในร่องในรอย เมื่อได้เรียนเรื่องศีลธรรมจึงเปลี่ยนความเห็นเป็นความรู้ว่า ศีลธรรมทำให้เราเป็นคนอยู่ในร่องในรอย เมื่ออยู่ในร่องในรอยเราก็สบาย เหมือนเดินทางที่ปราศจากขวากหนาม หรือเหมือนพายเรือในแม่น้ำลำคลองที่รื้อสิ่งกีดขวางออกแล้ว รวมความว่า ศีลธรรมเป็นทางสะดวกของชีวิตนั่นเอง...

ดูก็เป็นสามัญสำนึก **คือความรู้, ความเข้าใจ, โดยปกติ, ธรรมดา** ลองถามดูว่าทางที่มีขวากหนาม มีความขรุขระ มีสัตว์ร้าย ใครชอบเดินทางไหน คลองที่มีสิ่งกีดขวาง คลองที่ตื้นเขิน ใครชอบพายเรือในคลองไหน ก็เห็นจะไม่ต้องรอคำตอบ ซึ่งอาจจะมีผู้ดัดจริตตอบกันไปต่าง ๆ เอาเป็นว่าคนก็ชอบทางสะดวกด้วยกันทั้งสิ้น...

ก็ศีลธรรมนี่แหละ ผนวกเป็นความสะดวกของชีวิตโดยแท้จริง ใครไม่ได้รับความสะดวกในชีวิต เมื่อหันมาศึกษาศีล ศึกษาธรรม ให้เกิดความรู้ ละทิ้งความเห็นอันคร่ำครึ ที่กลับเห็น**ทันสมัย** แล้วรักษาศีล ปฏิบัติธรรม อันพอสมควรแก่อัตภาพ หรืออันเหมาะแก่ภาวะเพศ และวัยของตน ก็จะรู้สึกว่า คราวนี้แหละ ดำเนินสะดวกแน่ละ ชีวิตไม่เคยได้รับเช่นนี้มาแต่ก่อน แม้คนที่เคยไป "ดำเนินสะดวก" ก็มิใช่ได้พบความสะดวกไปทุกอย่าง เหมือนผู้ที่เข้าถึงศีลธรรม เอาใจจดใจจ่ออยู่กับศีลธรรม แก้ปัญหาทุกอย่างทางศีลธรรม...

รักศีลเหมือนนกต้อยตีวิดรักไข่
รักธรรมไว้เหมือนแก้วสารพัดนึก

ศีลเป็นข้อปฏิบัติทางกาย เช่นเว้นฆ่าสัตว์ เว้นลักทรัพย์ เว้นประพฤติผิดทางกาม เว้นพูดเท็จ เว้นดื่มน้ำเมา–ของเสพติด ไม่ต้องวุ่นวายเช่น**ตีเล็กตีใหญ่** หรือ**ไทยเล็กไทยใหญ่** ที่ฆ่า จับเรียกค่าไถ่ ข่มขืน ซึ่งเอิกเกริก แล้ววิ่งพล่านเดือดร้อน ถูกปราบปราม ถูกลงโทษ เสวยผลกรรม อันไม่น่าดู อันไม่น่าชม...

ธรรมเป็นข้อปฏิบัติทางใจ ทำให้ใจอิ่ม ไม่หิวโหยเป็นเปรต ธมฺมปีติ สุขํ เสติ อิ่มธรรมอยู่เป็นสุข...

ด้วยประการฉะนี้ จึงรักศีลธรรม และคิดว่าเป็นการถูกต้องแล้ว

หมายเหตุ :– นี่รักได้เพียง ๔ ยังอีก ๑๐๔

๕. รักวันประสูติ

วันประสูติของพระพุทธเจ้า นึกถึงทีไรเกิดความรักทุกทีไป ไม่ว่าจะคำนึงถึงในแง่ไหน พระองค์ไปประสูติที่ "ลุมพินี" ก็มิใช่อยู่ใกล้โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ประสูติแล้วจะได้เข้าพักฟื้น หรือรักษาพยาบาลพระองค์ที่นั่น แต่พระองค์ประสูติไกลลิบ "ลุมพินี" ในเนปาล ใกล้ ๆ หิมพานต์โน้น...

เวลาประสูติพระพุทธมารดาประทับยืนใต้ร่มสาละ โดยหย่อนพระบาทออกมาก่อน เหมือนนักเทศน์ในพระอุโบสถวัดบวร ฯ เอาเท้าลงมาก่อน ไม่ได้เอาศีรษะลงมาก่อน ท่านอธิบายว่า ประสูติออกมาง่าย ๆ เหมือนนักเทศน์ลงจากธรรมาสน์ (คำเปรียบนี้เห็นภาพพจน์แจ๋วไปเลย) คือถ้านักเทศน์ลงจากธรรมาสน์เอาศีรษะตีลังกาลงมาก่อนก็จะทำให้อุบาสกอุบาสิกาตื่นเต้นกันมาก และถ้านักเทศน์นั้นตีลังกาลงมาแล้วยังเดินได้ ๗ ก้าว ก็ดูจะเป็นอภินิหารอยู่เหมือนกัน...

พระพุทธองค์ประสูติออกมาแล้ว ทรงดำเนินไปได้ในทันทีทันใด ๗ ก้าว พร้อมกับมีดอกบัวบานขึ้นมารองรับพระบาททุกก้าว น่ามหัศจรรย์และสวยงามเหลือเกิน ในการนี้ท่านว่าเป็นพระอภินิหารบ้าง ท่านถอดความเป็นเมื่อตรัสรู้แล้ว เสด็จดำเนินไปด้วยพระบาทสั่งสอนได้ไกลหลายชนบทบ้าง...

แต่อย่างไรก็ตาม รักวันประสูตินี้อยากรักให้ทันสมัยที่สุด คือที่ว่า **เมื่อประสูติก็ดำเนินไป และมีดอกบัวรองรับ** ขอถือเป็นบทปลุกใจชาวพุทธว่า **พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาเดิน** และว่า **มีดอกบัวรองรับ** นี่ก็คือ **พระพุทธศาสนาเดินไปด้วยความบริสุทธิ์** เอาละ ชาวพุทธเราอย่านับถือพระพุทธศาสนาอย่างเหงาหงอยอยู่ เรามาปฏิบัติให้ถูกต้องแบบเดินตรงตามคำสอนของพระพุทธองค์ (อย่าเดินสวนทาง) และให้เดินไปด้วยความบริสุทธิ์ ละชั่ว ทำดี ทำจิตให้ผ่องใส รักกันให้สมรักวันประสูติให้จงได้.

๖. รักวันตรัสรู้

ดูในแง่ไหนก็น่ารักไปทั้งสิ้น พระองค์ตรัสรู้ด้วยการแสวงหาเหตุผลทุกแง่ทุกมุม โดยไม่มีการโมเมยกเมฆ หรืออ้างพระเจ้าองค์ใด ๆ หรืออ้างใคร ๆ พระองค์ทรงทราบพระองค์มาก่อนว่า จะตรัสรู้ได้ด้วยการเสาะแสวงหาอย่างสูงสุด ไม่ใช่เพียงนั่งหลับตาเห็น หรือมิใช่เพียงความเห็น แต่ต้องเป็นความรู้ที่ขจัดความไม่รู้ (อวิชชา) จากภายในของพระองค์เองออกไปจนเป็นความรู้ (วิชชา) ขึ้น จึงทรงปฏิญาณว่า "เรารู้แล้ว"...

อันความตรัสรู้ของพระองค์นั้น ไม่ใช่อยู่ ๆ ก็ระเบิดตูมขึ้นมาโดยไม่มีเหตุผล พระองค์ต้องไต่อันดับ **ศีล สมาธิ ปัญญา** เราดูพระประวัติของพระองค์ เรื่อง **ศีล** ก็ใสมาก่อนตรัสรู้นานแล้ว ส่วนเรื่อง **สมาธิ** ก็เริ่มดีมาตั้งแต่ทรงเลิกบำเพ็ญทุกรกิริยา และดีที่สุดคือตอนที่พระปัญจวัคคีย์ไม่ยุ่งขลุกขลิกอยู่ข้าง ๆ (นี่ก็เป็นธรรมดาไม่ว่าใคร ถ้ามีคนมาคอยสะกิดสีข้างอยู่ก็ทำสมาธิไม่ได้ หรืออย่างน้อยสมาธิก็เกิด ๆ ดับ ๆ และในที่สุดก็จบลงด้วยการดับ)...

สมถภาวนา (การเจริญสมถกรรมฐาน) เป็นการทำสมาธิต่อจากการทรงมีศีลมาแต่ก่อน และที่สืบเนื่องติดพระองค์มาเป็นปกติ (ย่อมเกิดขึ้นเป็นสัมมาสมาธิโดยถูกต้อง) ในการเจริญสมถะของพระองค์นั้น ไม่ปรากฏในตำนานว่ามีการพักเล่นอารมณ์ (เห็นนั่นเห็นนี่พิลึกกึกกือเหมือนคนทำกรรมฐานแก้กลุ้มทั้งหลาย) พระองค์ไต่อันดับ ฌานที่ ๑ ฌานที่ ๒ ฌานที่ ๓ ฌานที่ ๔ กล่าวง่าย ๆ คือควบคุมอารมณ์ที่พล่านอยู่ให้เหลือ ๕ เหลือ ๓ เหลือ ๒ และเมื่อขึ้นฌานที่ ๔ อุเบกขากับเอกัคคตา (เท่ากับเหลืออารมณ์เดียว) เมื่อเหลืออารมณ์เดียวเช่นนี้ ความแรงความแหลมคมของจิต ก็สามารถจะแทงทะลุความมืดตื้อ (อวิชชา) ออกไปได้ ในที่สุดพระองค์ก็บรรลุญาณ ๓ โดยลำดับแห่งราตรี คือ :-

๑. รู้พระองค์เองโดยตลอดด้วยพระญาณ (ทรงเป็นอย่างไรมาในชาติต่าง ๆ)

๒. ทรงรู้บุคคลอื่นสัตว์อื่นโดยตลอดด้วยพระญาณว่า (เป็นไปตามกรรมของเขา)

๓. ทรงรู้วิธีทำอาสวะให้สิ้นไปโดยตลอดด้วยพระญาณ (มิใช่วิธีอื่น)

ความตรัสรู้นี้น่ารักจริง ๆ รู้พระองค์เอง รู้ผู้อื่น รู้ทำอาสวะให้สิ้น เราพยายามรู้ตนเอง รู้ผู้อื่น รู้ละกิเลส ก็คงน่ารักพอควร.

๗. รักวันปรินิพพาน

วันเสด็จดับขันธปรินิพพานของพระพุทธองค์นี้ น่ารักในแง่ที่ว่า ก่อนเสด็จดับขันธ-ปรินิพพานได้ประทานหลักใหญ่ไว้ ๒ ประการ

หลักที่ ๑ แก้ข้อสนเท่ห์ว่า เมื่อพระองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้ว พระธรรมวินัยที่พระองค์ทรงแสดงแล้ว ทรงบัญญัติแล้ว จะเป็นศาสดาแทน อันนี้ทำให้ชาวพุทธมั่นใจว่า แม้บัดนี้ เราก็ไม่ต้องพากันว้าเหว่ เรายังมีพระศาสดาอยู่...

หลักที่ ๒ แก้ข้อสนเท่ห์ว่า เราจะบำเพ็ญประโยชน์ตนดี หรือบำเพ็ญประโยชน์ผู้อื่นดี โดยประทานเป็นพระปัจฉิมโอวาทไว้ว่า "สังขารทั้งหลายย่อมเสื่อมสิ้นไปเป็นธรรมดา ท่านทั้งหลายจงยังประโยชน์ตน และประโยชน์ผู้อื่นให้ถึงพร้อม ด้วยความไม่ประมาทเถิด"...

หลักที่ ๑ ในการที่เราจะรักศาสดาของเราสืบไป ก็คือว่า เราอย่านำพระองค์ใส่ตู้ลั่นกุญแจไว้เฉย ๆ หรืออย่านำพระองค์ทิ้งไว้ตามมุมต่าง ๆ ให้ฝุ่นจับเขลอะ เรานำพระองค์มาอ่านมาศึกษามาปฏิบัติ ด้วยความเลื่อมใสชอบใจ พระศาสดาก็จะประทานความอบอุ่นให้แก่เราเหมือนทรงพระชนม์อยู่...

หลักที่ ๒ เราจะต้องตายเป็นที่สุด เวลายังไม่ตาย เราต้องทำประโยชน์ทั้งของตนและของผู้อื่น อย่าก้มหน้าก้มตาทำแต่ประโยชน์ของตน และอย่ามัวเมาทำแต่ประโยชน์ของผู้อื่น ในการทำประโยชน์ทั้ง ๒ นี้ ธรรมะที่ใช้ยืนโรงคือความไม่ประมาท...

วิธีการเสด็จดับขันธปรินิพพานของพระพุทธองค์ ย่อมเป็นที่น่ารักน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง คือมิใช่ว่าพระพุทธองค์ปลงเอาง่าย ๆ ว่า **เอาตายเป็นตาย** น่าจะกล่าวว่าพระองค์ทรงมีลวดลายในการเสด็จดับขันธปรินิพพานเป็นอย่างยิ่ง คือทรงเข้าฌานทั้งรูปฌาน อรูปฌาน และสัญญาเวทยิตนิโรธ แล้วทรงถอยกลับโดยตลอด เข้ารูปฌานใหม่ ออกจากรูปฌานที่ ๔ ก็เสด็จดับขันธปรินิพพาน การปรินิพพานของพระองค์จึงเรียบร้อยน่ารักเป็นที่สุด ไม่ดิ้นชักดิ้นงอเหมือนคนทำบาปไว้มาก เราพยายามมองช่องทางตายให้เหมาะ ก็จะน่ารักอยู่บ้างเหมือนกัน.

๘. รักวันถวายพระเพลิง

วันถวายพระเพลิงหรือเราเรียกว่า "วันวิสาขอัฏฐมี" คือหลังจากวันเสด็จดับขันธ-ปรินิพพานเป็นวันที่ ๘ ก็เหมือนวันพระ ๑๕ ค่ำ มาถึงวันพระ ๘ ค่ำ พิธีถวายพระเพลิง

ก็ทำเหมือนพระเจ้าจักรพรรดิ มีผ้าขาวห่อพระบรมศพ มีรางเหล็กเต็มด้วยน้ำมัน (ไม่มีการขอร้องให้ประหยัดน้ำมันเหมือนเมืองไทยสมัยนี้) เชิงตะกอนก็ใช้ไม้หอมล้วน เป็นดุ้นพื้นถวายพระเพลิง (เวลาควันขึ้นคงส่งกลิ่นหอมตลบอบอวลเป็นแน่) กลิ่นนี้ก็คงหอมน่ารักเหมือนกัน...

พระมหากัสสปก็น่ารักมากในตอนนั้น ท่านเดินทางอยู่ที่เมืองปาวาก็พาบริวารมาถวายพระเพลิงทัน แต่ในเมืองไทยออกจะสนใจวันถวายพระเพลิงกันน้อย แต่ก็น่ารักในเรื่องนี้ไม่เหมือนวันวิสาขบูชามากันแน่นทุกปี ซึ่งน่ารักมากทุกปี...

เมื่อพระเพลิงลุกช่วงโชติแล้วมอดดับลงนั้น กล่าวถึงสิ่งที่เหลืออยู่ คือ **พระนขา พระโลมา พระเกสา พระทันตา พระอัฐิ** และผ้าห่อชั้นใน นับเป็นสิ่งประหลาด จะเป็นอภินิหารหรือกรรมวิธีอะไรก็แล้วแต่ โดยเฉพาะที่เหลือนั้นก็มีคนรักและนับถือกันมาก ถึงกับพากันยกกองทัพไปขอเป็นลักษณาการที่ว่า **จะต้องเอาให้จงได้** ซึ่งเจ้าของถิ่นคือเจ้านครกุสินาราก็ทำท่าหวงเหมือนหวงแก้วสารพัดนึกนั่นเทียว ก็ใครเล่าจะไม่หวง เหมือนลาภใหญ่เกิดในบ้านในเมืองเรา ใคร ๆ ก็จะมาขอแบ่ง (เมืองเราเป็นอู่ข้าวอู่น้ำ เราก็หวง ใครจะมาตักตวงง่าย ๆ เราก็ไม่ยอม แต่ด้วยมนุษยธรรม เราก็เลี้ยงผู้อพยพไปบานตาไทย)...

ด้วยการจะเอาของฝ่ายต่าง ๆ ด้วยการจะไม่ให้ของเจ้าของถิ่น จนเกือบจะเกิดรบเพื่อแย่งชิง ไม่ใช่รบแบบสั่งสอนอย่างเต็งเสี่ยวผิง ก็พอดีนครกุสินารานั้นเขาเลี้ยงนักกล่าวสุนทรพจน์ มีวาทะอันยอดเยี่ยมไว้ ท่านผู้นี้จึงกล่าวสุนทรพจน์อันถูกใจทั้ง ๒ ฝ่าย เป็นทำนองว่าพระพุทธองค์ทรงกล่าวยกย่อง **ขันติธรรม และสามัคคีธรรม** เหตุไฉนท่านทั้งหลายซึ่งนับถือบูชาจึงสละทิ้งธรรมนั้น... ในที่สุดก็ตกลงแบ่งกันไปอย่างน่ารัก...

พระบรมสารีริกธาตุที่เหลือจากการถวายพระเพลิง บัดนี้ก็ได้แพร่หลายไปในนานาประเทศ ทำให้สังเวชนียสถานเกิดขึ้นมาก เช่นพระเจดีย์ที่วัดต่าง ๆ ในเมืองไทยก็มีพร้อมพรั่งอย่างน่ารัก ไม่แห่ไปถึงอินเดียก็ได้.

๙. รักวันมหาสงกรานต์

ครั้งหนึ่ง เมื่อยังหนุ่มแน่น (ไม่ใช่หนุ่มไม่แน่น) พอใกล้จะถึงเดือน ๕ หรือเดือนเมษายนของทุกปี วันที่คอย – คอย คือ *มหาสงกรานต์* เพราะเป็นวันแห่งเสรีภาพของคนใน

หมู่บ้าน (มีสิทธิที่จะทำจะพูดได้โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น) เป็นเวลา ๕ วันเต็ม ใครจะดื่มเหล้าเถื่อน ใครจะเล่นการพนัน (ตำรวจเมิน) ลูกสาวลูกชายใครจะไปสนุกสนานอย่างไร (ผู้ปกครองเมิน) รสแห่งเสรีภาพจึงเป็นไปอย่างซาบซึ้ง และเป็นอัตโนมัติ ไม่ต้องชักชวนกันโหวกเหวกเหมือนให้นิยมลัทธิการปกครองบางอย่าง...

ตลอดเวลาวันมหาสงกรานต์อันแสนสนุกนั้น ไม่มีอันตราย พ้น ๕ วันไปแล้ว ผู้ดื่มเหล้าเถื่อนก็สร่างเมา ผู้เล่นการพนันก็เลิก ลูกสาวลูกชายชาวบ้านก็กลับสู่เหย้าแต่ละวันด้วยความสวัสดี ทั้งหมดนี้เนื่องจากประเพณี (ขนบธรรมเนียม) คุ้มกัน ทุกคนใส่ใจแต่เรื่องสนุก ไม่มีใครแส่หาทุกข์มาระคน...

ประเพณีที่สนุกดังกล่าว เริ่มแจ่มใสมาจากโครงเรื่องที่สำคัญ คือตอนเช้าไปร่วมกันทำบุญที่วัด และในระยะนั้นมีนัดเวลาใดเวลาหนึ่ง กำหนดสรงน้ำพระ ก่อเจดีย์ทราย บางทีก็นำอัฐิของบรรพบุรุษไปมาติกา บังสุกุล และทุกอย่างเป็นไปตามอัธยาศัย ซึ่งรวมแล้ว การทำบุญหรือนัดทำบุญต่าง ๆ นั้น ก็เป็นการชำระจิตใจให้สะอาด และรองพื้นจิตใจไว้ในทางบุญกุศลเป็นเดิมพัน...

หนุ่มสาวที่ไปวัดในช่วงนั้น ก็มักจะ *หมายตา หมายตัว* กันไว้ เพื่อประกอบเป็นผู้ร่วมเล่นสะบ้า ณ สนามแห่งใดแห่งหนึ่ง ที่เจ้าบ้านเป็นผู้มี *น้ำใจ* การเล่นนี้เห็นมีแต่หนุ่มสาว เพราะการเล่นสะบ้ามีการวิ่งแทบตลอดเวลา หรือตามลูกแก่นหรือแพน (อีแพน) ที่ตนยิงไป ไปยืนคุมอยู่เลยแถวสะบ้าใกล้ไกลเพียงไร เพื่อจะทำตามกติกาต่อไป คนแก่ที่ชอบเล่นแต่แรงไม่พอนี้ ก็มักจะมาร้องสนับสนุนหนุ่มสาวที่ตนชอบ รวมความว่า คนแก่ก็ยังหาเรื่องสนุกจนได้ (ตามประสาคนแก่)...

สะบ้า เถาวัลย์ชนิดหนึ่ง

สะบ้านี้ คนในตำบลที่นิยมการเล่นสะบ้าไม่รู้จักเป็นอันไม่มี แต่โดยมากก็มักรู้จักเพียงลูกสะบ้า เพราะต้นเป็นเถาวัลย์อยู่ในป่า เม็ดหรือลูกสะบ้าอยู่ในฝักเหมือนสะตอ แต่สะตอเมล็ดเล็กกว่า (คนชอบกินสะตอบางทีใช้ปากอมทีละหลายเมล็ด ส่วนสะบ้าเมล็ดโตหรือเม็ดโตมาก ใช้อมเม็ดเดียวก็เหลืออม) สีลูกสะบ้าสีเข้มเป็นเกราะแข็ง การเล่นสะบ้าเขาเรียกว่า "ยิง" ไม่เคยเห็นใครยิงแรงจนลูกสะบ้าแตก...

การเล่นสะบ้าใช้พื้นแผ่นดินเป็นกระดานหรือเวที พื้นดินนั้นอัดแน่นพอสมควร เจาะรอยตื้น ๆ พอตั้งลูกสะบ้าได้ เมื่อถูกยิงกระทบก็ล้มง่าย ๆ ตั้งแถวสะบ้ายาวสั้นแล้วแต่จำนวน

ผู้เล่น มักใช้ทุนเพียง ๒ ลูก (เขาเรียกว่า ๒ เม็ด) จำนวน ๑๐ คน สะบ้า ๒๐ เม็ด แถวกำลังสวย ระยะยิงมีเส้นห่างแถวสะบ้าพอสมควร (ผู้หญิงชอบสืบเท้าล้ำเส้น พร้อมกับทำหัวเราะบ่อย ๆ ผู้ชายก็มักถ้อยทีถ้อยอาศัย) ในจำนวนผู้เล่นแต่ละตามักมีผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย เช่น ผู้ชาย ๓ – ๔ ผู้หญิงก็ ๖ – ๗ เพราะผู้ชายมักจะเลี่ยงไปเล่นการพนันหนัก ๆ เล่นสะบ้าเขาตีราคากันเม็ดละ ๑ สตางค์ ๒ สตางค์ ถึง ๕ สตางค์ (ผู้หญิงมักไม่ชอบเล่นแพง ๆ ทั้ง ๆ ที่บางคนมีสตางค์มากกว่าผู้ชาย) บางคนเพียงชอบเล่นเขกเข่า แต่แล้วผู้ชายก็เสียเปรียบ คือเวลาผู้ชายชนะก็เขกผู้หญิงเบา ๆ แต่เวลาผู้หญิงชนะซัดหนัก ๆ ทุกที...

เก็บภาษีทางอ้อม

การเล่นสะบ้าตามกติกา ทุน ๒ เม็ด ใครยิงได้เท่าทุนก็ไม่เสียไม่ได้ ถ้าไม่ได้เลยก็เสีย ๒ เม็ด ถ้าได้ ๑ เม็ดก็เสีย ๑ เม็ด ถ้าได้มากก็คิดไปเรื่อย และชำระเงินเป็นตา ๆ คือเมื่อเม็ดสะบ้าล้มหมดแถวก็ถือว่าหมดตาหนึ่ง...

ขึ้นตาใหม่วันนั้น พอดีตามกติกาได้ยิงก่อน นักเล่นพากันมองจ้องดู คงคร้ามฝีมือยิงไม่มากก็น้อย พอปล่อยลูกแก่น "บึ๋ง" ไปอย่างแรง ลูกแก่นตกกลางแถวพอดี กระทบทั้ง ๒ ด้านล้มหมดทั้งแถว ก็เกิดมีเสียงประท้วงขึ้นจากฝ่ายหญิงทันที เขาว่าเขาไม่ทันเล่นด้วย และไม่ยอมจ่าย ผู้ชายฝ่ายเราก็พลอยผสม "จริงซี่ ๆ" แล้วไม่ยอมจ่ายเช่นเดียวกัน (เป็นอันว่าพวกเราก็พลอยเผาเรา) จึงเกรินว่า *ไว้เก็บภาษีทางอ้อม* หลังจากนั้นก็คิดเก็บภาษีเรื่อย ๆ มาเพื่อมิให้เสียคุล จนเวลาล่วงเลยมานาน ต่อมาวิถีชีวิตก็เปลี่ยนออกไปบวช "เมื่ออายุ ๒๒ เศษบ้าง" ก็เที่ยวบิณฑบาตเก็บภาษีทางอ้อมจากผู้ไม่ชำระค่าสะบ้าจนครบถ้วน โดยแย้มพรายเบา ๆ ให้ทุกคนทราบว่า *นี่มาเก็บภาษีทางอ้อม* และบอกกะเขาว่า *หมดเวรกันไปชาติหนึ่ง* เรื่องนี้คิดดู *อะไร ๆ ไว้เก็บทางอ้อมก็ดีเหมือนกัน* นับเป็นการปูลาดทางไมตรีที่ไปได้ไกล...

การเล่นสะบ้าที่หมู่บ้านน้อย ๆ (แหลมไทร ตำบลชำราก อำเภอเมือง จังหวัดตราด) อาจไม่เหมือนที่อื่น การเล่นสะบ้าซึ่งมีทุนเพียงคนละ ๒ เม็ดหรือ ๒ ลูก และลูกละ ๑–๒ สตางค์ จึงสนุกมาก วิ่งกัน หัวเราะกัน ตลอดเวลา เพราะเดิมพันไม่รุนแรง ได้ออกกำลัง ได้หัวเราะ ไม่เสียเงินมาก ผู้ชอบเล่นการพนันอื่น ๆ หน้าดำคร่ำเครียดต่าง ๆ ถ้าเปลี่ยนเป็นเล่นสะบ้าจะสนุกสบายมาก...

ขอย้ำว่า เรามีลูกสะบ้าสัก ๑ ชุด ๒๐ – ๓๐ เม็ด มีลูกแก่น (ลูกสะบ้าสวย ๆ สำหรับยิง) และแพน หรือ "อีแพน" คือไม้ที่ทำเหมาะมือสำหรับยิงไว้พอสมควร นึกสนุก

ก็ชวนใคร ๆ มาเล่นด้วย แต่ต้องเล่นกับคนที่ชอบเบี้ยวสนุกเล็ก ๆ น้อย ๆ จึงสนุก แต่เรื่องนี้ในกรุงเทพ ฯ เข้าใจว่าชักชวนเท่าไรก็ไม่มีใครเล่น เพราะคนกรุงมักจะชอบเล่นที่มีเดิมพันรุนแรง รวดเร็ว ที่เปิดเผยเช่นเล่นม้า ลับ ๆ ล่อ ๆ เช่นหวยเถื่อน และที่ลับเฉพาะเช่นการพนันรายใหญ่ ๆ ในที่รโหฐาน (ที่ลับ) อันการพนันนั้นมีโทษ ๖ คือ :-

๑. เมื่อชนะย่อมก่อเวร
๒. เมื่อแพ้ย่อมเสียดายทรัพย์ที่เสียไป
๓. ทรัพย์ย่อมฉิบหาย
๔. ไม่มีใครเชื่อถือถ้อยคำ
๕. เป็นที่หมิ่นประมาทของเพื่อน
๖. ไม่มีใครประสงค์จะแต่งงานด้วย

การเล่าเรื่องเล่นสะบ้านี้ เป็นเรื่องอดีต คงเล่าผิด ๆ ถูก ๆ ผู้เล่นด้วยกันก็คงอยู่ในสภาวะที่จะต้องเจริญภาวนา...

เฒ่าชะแร แก่ชรา หูตาเปลี่ยน
เคยนุ่มเนียน เนื้อหนัง ยังผึ่งผาย
คงยับย่น จนเหี่ยน เป็นย่ายาย
เหลือความหมาย มุ่งผล กุศลกรรม.

ในกุศลกรรมย่อมไม่มีอาชญากรรม

ในประเพณีเล่นมหาสงกรานต์เท่าที่เล่า ๕ วัน ไม่เกิดอาชญากรรมขึ้นเลยแม้แต่รายเดียวนั้น พิเคราะห์ดูโครงเล่นประกอบไปด้วยกุศลกรรม คือตอนเช้าไปทำบุญที่วัด และในช่วงนั้นก็มีกำหนดสรงน้ำพระ ก่อเจดีย์ทราย นำอัฐิบรรพบุรุษไปบังสุกุล ล้วนแต่เป็นการกุศลเข้าไปตั้งมั่นอยู่ในจิตใจ อีกประการหนึ่งประเพณีเล่นมหาสงกรานต์ ถือเป็นเรื่องสนุกสนานโดยเฉพาะไม่มีใครพกพาศัสตราของมีคมเช่นมีดพก และอาวุธเช่นปืนพก ต่างกับสมัยนี้ที่ถือหอกดาบถือเอ็ม. ๑๖ พาเข้าไปในวงการเล่น ในงานมหรสพ แล้วอะไรเกิดขึ้น ก็ดังที่ทราบกันอยู่ในปัจจุบัน...

เศรษฐีกับขี้เมา

เรื่องเศรษฐีกับขี้เมา ซึ่งเป็นต้นเรื่องของมหาสงกรานต์ ก็น่ารักในกรณีที่ไม่ใช้ความรุนแรง คือขี้เมานั้น เมื่อเมาเต็มแก่ก็เพียงด่าแหย่เศรษฐีเล่นต่าง ๆ ไม่ทำร้ายร่างกายเศรษฐี

ไม่ทำลายทรัพย์เศรษฐี เศรษฐีก็เพียงแต่ถามว่า *ทำไมมาด่าเศรษฐีมีทรัพย์* ขี้เมาก็เพียงตอบว่า *ถึงมีทรัพย์มาก ไม่มีลูก ตายแล้วสมบัติก็สูญเปล่า สู้คนจนมีลูกไม่ได้* (ขี้เมามีลูก ๒ คน) เมื่อถูกขี้เมาโต้อย่างนี้ แทนที่เศรษฐีจะให้บริวารซ้อมก็ไม่ทำ เพียงแต่พยายามมีลูกจนได้ และเมื่อลูกเติบโตขึ้นก็ให้ศึกษาวิชาการอย่างดี . . .

ลูกสาวท้าวมหาสงกรานต์

ท้าวมหาสงกรานต์หรือท้าวมหาพรหมนั้น มีลูกสาว ๗ คน (เท่ากับลูกสาวท้าวสามล) แต่น้องนุชสุดท้องคง *ไม่โสภาเพียงนางในสวรรค์* พึ่งดูชื่อก็ออกจะเป็นยักษ์ บีนี **กิริณี** รูปร่างคง *สำคัญสู้น้ำใจไม่ได้* ว่ากันไปแล้ว คนที่ใคร ๆ ใคร่สัมผัสอันแท้จริงกันนั้น เล็งกันที่ *น้ำใจ* เป็นหลักยืนที่สำคัญ ลูกสาวท้าวมหาพรหม ๗ คนนี้ น่ารักอยู่ที่ทำหน้าที่ ได้เปลี่ยนเวรกันนำเศียรท้าวมหาพรหมออกแห่ทุกวันมหาสงกรานต์ . . .

บ้านเมืองเรา เราควรรักษา

บ้านเมืองใกล้กลียุค เราควรจำทำป้ายพรหมวิหาร ๔ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ออกแห่ไปในย่านชุมชนเป็นครั้งคราว พร้อมกับเขียนหน้าคนลงป้ายขนาดใหญ่ คนหน้าแดง คนหน้าดำ คนหน้าคว่ำ คนหน้าทะเล้น เพราะขาดพรหมวิหารโดยลำดับแล้ว แห่ให้คนชมกันคงดีแล.

หลวงตาวัดบวร ฯ

๑๓ เมษายน ๒๕๒๒

นิราศนครธรรม

. . . .	นิราศร้างห่างโลกโศกถวิล
ไปนครค่อนไกลในดวงจินต์	ชื่อว่าถิ่นนครธรรมล้ำพิไล.
ยามวิโยคโศกสลดกำสรดจิต	ดังเพลิงพิษเผาลนทนไม่ไหว
เสียดายโลกโศกเหลือยังเยื่อใย	รัญจวนใจให้ฉงนจนโลเล.
นึกถึงห่วงดวงยิหวาตุนาหงัน	ยอดชีวันขวัญชีวิตติดเสน่ห์
จะดูไหนน่านิยมสมคะเน	อิทธิเจจับจิตฤทธิ์พะนอ.
อยู่กับห่วงหน่วงไว้มิให้จาก	จะทุกข์ยากยอมรวมร่วมห้องหอ
ทุกเช้าเย็นเห็นห่วงหน่วงเคลียคลอ	เฝ้าหยอกล้อลวงไว้มิให้จร.
ร่วมกับห่วงนานมาหนักหนานัก	เพิ่มความรักหนักยิ่งกว่าสิงขร
เมื่อจะจากพรากไปอาลัยวอน	สะท้อนถอนหฤทัยให้มืดมน.
แต่จำเป็นเห็นได้ในชีวิต	ต้องหักจิตจำใจไปสักหน
ถ้าขืนอยู่คู่ห่วงดวงกมล	คงไม่พ้นห่วงผูกทุกเวลา.
ปีฉลูเอกศกตกมาถึง	นึกรำพึงเพ่งพิศปริศนา
โลกกับธรรมล้ำลึกเฝ้าตรึกตรา	จำต้องหาเหตุผลค้นความจริง.
ออกจากบ้านผ่านไปในถนน	คิดกังวลหวั่นหวิเหมือนผีสิง
หวนถึงห่วงดวงจิตคิดประวิง	แต่สัตย์จริงนครธรรมต้องจำไป.
ถึงท้องนาตาทั้งสองต้องเบิกกว้าง	ดูอ้างว้างเวิ้งวุ้งเป็นทุ่งใหญ่
เขียวชอุ่มพุ่มข้าวร้าวรึงใจ	คิดไปไกลใจว้างให้คลางแคลง.
มีลมโชยโรยเรื่อยมาเฉื่อยฉิว	ข้าวเป็นริ้วรวงหลบกระทบแสง
พระอาทิตย์เจิดจ้าท้องฟ้าแดง	เพิ่มเรี่ยวแรงรุดหน้าอุตส่าห์เดิน.
คอยเลาะลัดเลี้ยวมาคันนาคด	พอกำหนดเส้นทางไม่ห่างเหิน
คดคันนาพาไต่ไปเพลิดเพลิน	คดเหลือเกินคดคนยอมจนใจ.

ถึงละเมาะเกาะป่าน่าประหลาด พฤกษชาติขึ้นอยู่ดูไสว
เห็นต้นโศกเศร้าซึ้งตรึงทรวงใน อันโศกไพรสะกิดโรคโศกคลุมเครือ.
เห็นระกำยิ่งช้ำระกำจิต เป็นสุดคิดชอกช้ำระกำเหลือ
จวบดวงใจจะแยกแตกเป็นเบื่อ ร้ายกว่าเสือสมนามหนามรุงรัง.
เกือบจะกอดกอระกำที่หนามหนา เพราะหูตามืดมนแต่หนหลัง
เคราะห์ยังดีมีใจไหวระวัง ไม่คงนั่งชอกช้ำระกำทรวง.
ระกำนอกระกำในไฉนหนอ มาเกิดก่อกอไว้อย่างใหญ่หลวง
คอยสะกิดแผลเก่าเกาทะลวง ทำให้ทรวงแสนช้ำระกำเกิน.
เห็นเต่าร้างปางนี้ที่ประหลาด ดูผิดพลาดผลดอกออกขัดเขิน
ลูกข้างบนแก่ก่อนค่อนจำเริญ ไม่น่าเพลินธรรมชาติประสาทมา.
เหมือนชิงสุกก่อนห่ามตามสังเกต ย่อนผิดเพศแผกกันพันธุ์พฤกษา
แม้แต่ไม้ในดงพงพนา ไร้ตรึกตรายังเห็นเป็นต่างกัน.
มวลมนุษย์ผุดเกิดกำเนิดต่าง จึงหลายอย่างช่างคิดผิดแผกผัน
การชิงสุกก่อนห่ามประณามกัน ถึงเช่นนั้นยังมีคนซุกซนเป็น.
เห็นเต่าร้างหวนจิตคิดเรื่องร้าง ต้องเหินห่างพ่อแม่ไม่แลเห็น
ร้างเพื่อนฝูงญาติกาน่าลำเค็ญ ยิ่งยากเย็นร้างห่วงผู้ดวงใจ.
นึกถึงเต่าเจ้าร้างห่างบึงหนอง คงจะต้องตกทุกข์ไม่สุกใส
ไม่รู้แจ้งแห่งหนตำบลใด คลานไปไหนไร้หนองต้องอกตรม.
สงสารเจ้าเต่าเอ๋ยเจ้าเคยร้าง จงบอกบ้างร้างนั้นมันขื่นขม
สักเพียงไหนในจิตคิดระทม ความทุกข์ถมถึงต้องนองน้ำตา.
ถึงต้นไทรใบดกนกฝูงใหญ่ ส่งเสียงใสจ้อกแจ้กแปลกภาษา
เออไฉนใยวิหคทั้งนกกา จึงได้มามั่วสุมรุมล้อมกัน.
เห็นพฤกษาผลสุกทุกกิ่งก้าน มีอาหารเหล่าวิหคจึงผกผัน
มาสู่หาต้นไทรถึงไพรวัน พอผลนั้นวายลงก็คงจร.
เหมือนมนุษย์สุดดีมีอำนาจ คนไม่ขาดค่ำเช้าเฝ้าสลอน
ครั้นอำนาจวาสนาคราขาดรอน ต่างก็จรจากไปน้ำใจคน.

ออกจากดงลงสวนมวลไม้ดอก กำลังออกช่อชูดูสับสน
มีสีสันสดส่วนยวนยียล เกสรวนส่งกลิ่นระรินรวย.
เหล่าแมลงแย่งเข้าเคล้าเกสร แล้วบินจรจากไปดอกไม้สวย
นึกก็น่าน้อยจิตคิดระทวย แม้คนสวยเคยเป็นเช่นเดียวกัน.
เดินบนบกบากหน้ามานานนัก ก็ประจักษ์แจ้งจิตไม่ผิดผัน
มีทุกข์ยากมากมายร้ายสำคัญ สุดรำพันพร่ำเพ้อละเมอครวญ.
เดินบนบกตกยากมากด้วยทุกข์ ไม่มีสุขสบใจในแสนส่วน
ผ่านทุ่งนาป่าดงคงรัญจวน แม้ในสวนดอกไม้ใจเวียนวน.
อยู่บนบกตกยากลำบากยิ่ง อยากจะนิ่งนอนตายไปสักหน
แต่เสียดายได้เกิดกำเนิดตน มาเป็นคนจนใจทำไมกัน.
ลงเรือเล็กลอยล่องตามคลองน้อย หวังจะถอยลอยไปไกลโศกศัลย์
รำพึงจิตคิดนานาสารพัน จวนถึงขั้นขวัญใจได้เพลิดเพลิน.
เห็นกอจากหลากจิตคิดถึงจาก แสนวิบากจากกันวันห่างเหิน
สละห่วงดวงใจไปไกลเกิน ความเพลิดเพลินพลิกหงายทลายลง.
นิจจาจากมากทำไมในคลองนี้ เป็นเครื่องจี้จุดใจไม่ประสงค์
เห็นกอจากจิตใจให้พะวง จนงวยงงเหงามากจากกวนใจ.
นึกถึงจากยากจิตคิดสะท้อน การจากจรจากนั้นนี่ไฉน
จึงรู้สึกหวิววาบซาบทรวงใน ตัดอาลัยได้ยากเรื่องจากจร.
จะตัดอื่นขืนตัดสลัดได้ ตัดอาลัยตัดยากตัดจากถอน
มีความห่วงหน่วงใจให้อาวรณ์ สะท้อนถอนท่วมอกวิตกเกิน.
ขึ้นเรือน้อยลอยมาหาความสุข พบแต่ทุกข์เทียบเท่าภูเขาเขิน
ขึ้นเรือใหญ่หมายจิตคิดเพลิดเพลิน เมื่อเรือเดินออกทะเลเหห่างไป.
ถึงทะเล เอ ! ประหลาดเรือฟาดคลื่น ชวนให้ตื่นชื่นจิตพิสมัย
ชมคลื่นใหญ่คลื่นน้อยคล้อยครรไล ชม-ชมไปมึนเมาไม่เข้าการ.
ผ่านทะเลสู่แม่น้ำสู้ทำเฉย ถูกลมเชยชวนใจให้สุงสิง
คลื่นน้อยน้อยซัดให้เรือไหวติง มิเรือวิ่งขวักไขว่ไม่รารอ.

อันตัวเราเท่าเรือเมื่อยามนี้
คงเป็นเรือไม่ประจักษ์ไร้หลักตอ
ยังไม่มีที่จอดทอดสมอ
จำต้องถ่อแจวพายไปตามแกน.

หากเรือล่มจมลงที่ตรงนี้
จะนึกถึงพึ่งอะไรให้ขาดแคลน
ยังไม่มีหลักใจไร้แบบแผน
คงยากแค้นเข็ญใจไปทุกอัน.

เรือผ่านป้อมปืนตั้งระวังเหตุ
หากข้าศึกโจมจู่ขู่โรมรัน
คอยสังเกตข้าศึกคึกแข็งขัน
คงยิงกันตึงตึงถึงบรรลัย.

แต่ปืนเก่าเหล่านี้แม้มีพิษ
เป็นวัตถุโบราณผ่านโชคชัย
ความเรืองฤทธิ์โรยราล้าสมัย
ศิวิไลซ์ก่อนกาลนมนานมา.

สมัยนี้ยุทธภัณฑ์น่าครั่นคร้าม
เกิดอาวุธเรืองฤทธิ์วิทยา
เมื่อสงครามครั้งใหญ่ไม่กังขา
ใช้เข่นฆ่าคนตายเป็นก่ายกอง.

ทั้งพื้นดินถิ่นฟ้าแผ่นอากาศ
ทุกทะเลเครื่องรบบรรจบครอง
กัมปนาทปรากฏสยดสยอง
นึกก็ต้องตกประหม่าอย่างน่ากลัว

แต่ศึกเสือเหนือใต้ใหญ่คับขัน
ต้องรบรับขับสู้รู้แก่ตัว
ไม่เทียมทันศึกใจที่ในหัว
น่าหวาดกลัวเกรงศึกคึกในใจ.

ต้องรบรับสัประยุทธ์ไม่หยุดหย่อน
ยืน, เดิน, นั่ง ตั้งรบจบเมื่อไร
ในที่นอนยังรบพบศึกใหญ่
แต่โชคชัยไม่เห็นเป็นของเรา.

อันศึกใจยืดเยื้อเหลือกำหนด
ถูกกิเลสแผลงศรร้อนไม่เบา
ไม่รู้หมดไหม้ใจยิ่งไฟเผา
ศึกนี้เล่ากลศึกลึกโอฬาร.

จะตีฝ่าหักแนวแล้วต้องยั้ง
จะตั้งรับน่าเบื่อเหลือรำคาญ
จะถอยหลังเหลือยากมากสถาน
ขืนรอนานพ่ายแพ้อย่างแน่นอน.

นึกถึงรบลมเชยรำเพยพัด
รบภายนอกนั้นใจไม่อาวรณ์
จิตกระหวัดวุ่นไปหทัยถอน
นึกถึงรอนรบในอกใจตัน.

อยู่เรือใหญ่ใช่ตนพ้นลำบาก
ต้องเมาคลื่นพื้นเสียอ่อนเพลียครัน
ความยุ่งยากมากมายหลายสิ่งสรรพ์
ต้องคอยหันเหเรือเหลือรำคาญ.

ขึ้นจากเรือรีบไปไม่ยั้งหยุด
ทั้งผู้ดีมีจนคนขอทาน
พบมนุษย์ร่วมใจในสงสาร
เท่าที่ผ่านพบมาก็น่าดู.

เห็นเศรษฐีมีทรัพย์นับเป็นถัง　มีทั้งวังทั้งบ้านตระหง่านหรู
รวยของกินสินทรัพย์นับเชิดชู　ความเป็นอยู่อย่างดีไม่มีจน.

ความร่ำรวยอวยโชคโฉลกนั้น　ข้อสำคัญคิดให้ดีมีเหตุผล
ในชาตินี้มีขยันหมั่นอดทน　หรือเป็นผลดลเองในเพรงกาล.

น่านิยมชมเขาเหล่าเศรษฐี　ซึ่งมั่งมีศรีสุขสนุกสนาน
ครองสมบัติสุจริตคิดกอปรการ　"พยาบาล" สร้างไว้ให้ปวงชน.

ธงกาชาดสะบัดพลิ้วปลิวไสว　เป็นธงชัยเชิดหน้ามหาผล
เหล่าเศรษฐีมีทรัพย์สำหรับตน　แผ่กุศลคนไข้ด้วยไมตรี.

ไม่เลือกชั้นวรรณชาติศาสนา　ใครป่วยมารับได้ไม่ถอยหนี
มีนายแพทย์, พยาบาลงานคลุกคลี　ต้อนรับดีเหมือนรักรู้จักกัน.

เมื่อสมเด็จสังฆราชอาพาธหนัก　ก็ประจักษ์แจ้งจริงเป็นมิ่งขวัญ
แม้พระโรคที่ประชวรล้วนฉกรรจ์　ถึงต้องศัลย์สองครั้งก็ยังคลาย.

บริการเช่นนี้ดีอย่างหนึ่ง　เป็นที่พึ่งปวงชนกุศลหลาย
ผู้มีทรัพย์นับเฉลี่ยไม่เสียดาย　ไม่ต้องทายถึงสวรรค์ทั้งนั้นเทียว.

เดินผ่านไปใจชื้นค่อยชื่นฉ่ำ　แต่เจ้ากรรมเกิดนึกรู้สึกเสียว
หนีโรคภัยไม่พ้นสักคนเดียว　หัวใจเหี่ยวเห็นโลกโศกอาดูร.

มีเกิดแก่เจ็บป่วยด้วยไม่เว้น　ร่างกายเป็นธรรมดาพาสิ้นสูญ
นึกถึงธรรมประจำใจไม่มากมูล　ไม่อาจทูนเทิดให้ได้พึ่งพิง.

จะหันหน้าหานิพพานก็นานถึง　ดูลึกซึ้งสุดไกลไปทุกสิ่ง
ยังไม่แน่นึกยากลำบากจริง　มิใช่สิ่งสมมุติสุดรำพัน.

พระนิพพานผ่านทุกข์สุขไม่สูญ　ตามเค้ามูลเช่นนี้ดีมหันต์
แต่การไปได้ยากมากอนันต์　จำต้องกลั่นกรองปัญญาหาหนทาง.

ต้องคิดทำกัมมัฏฐานเป็นงานใหญ่　หักอาลัยตัดห่วงบ่วงขัดขวาง
โลภโกรธหลงจงใจให้ละวาง　เดินแต่ทางบริสุทธิ์พุทธองค์.

เห็นแดนโลกโศกซึ้งซึ่งสาหัส　ทั้งคนสัตว์จัดได้ว่าใหลหลง
ประเดี๋ยวรักประเดี๋ยวชังนั่งงวยงง　โลกเป็นดงแดนป่าอันน่ากลัว.

มีเกิดแก่เจ็บตายไม่วายเว้น
เมื่อยังเป็นทุกข์ท้นจนท่วมหัว
เวลาแก่แย่ยับขยับตัว
ยิ่งน่ากลัวยามตายวายชีวัน.

ดวงชีวิตน้อยน้อยจะลอยขาด
น่าอนาถขาดวับเด็ดดับขันธ์
ไปผู้เดียวเปลี่ยวเปล่าเศร้าสำคัญ
เหมือนนอนฝันหลงทางอยู่กลางไพร.

ทั้งของรักของชังสิ้นทั้งนั้น
ขาดสะบั้นไม่รู้ไปอยู่ไหน
ทรัพย์สมบัติพลัดพรากจำจากไป
เหลือแต่ใจดวงเดียวเที่ยวตามกรรม.

อันโลกีย์มีสุขแม้สุกใส
คราวดีใจได้ชุบอุปถัมภ์
แต่ก็คงหลงยากหลงตรากตรำ
ยิ่งชอกช้ำยามยากเมื่อจากจร.

ส่วนนิพพานพบสุขทุกสมัย
สุขสดใสจำรัสประภัสสร
เป็นความสุขสบสันติ์อันบวร
นิรันดรแดนสุขไร้ทุกข์แล.

ความยากได้ไปนิพพานสำราญรื่น
จึงรีบตื่นนิราศร้างมาห่างแห
เฝ้าต่อสู้ชูใจมิให้แปร
ก็ไม่แน่มั่นคงลงได้จริง.

คงเป็นกรรมทำไว้ในชาติก่อน
เป็นนิวรณ์กวนใจให้สุงสิง
ยิ่งหวลนึกตรึกตราน่าประวิง
ยิ่งยุ่งยิ่งยากใจให้มึนชา.

เห็นจะเป็นเช่นนั้นนั่นก็ได้
คือพอใจนอนนั่งกระมังจ๋า
อันกุศลผลกรรมไม่นำพา
เที่ยวเฮฮาหาสุขทุกวันวาร.

มัวแต่เขลาเมารักหนักไม่สู้
ชอบเป็นอยู่อย่างสบายกายสังขาร
ไม่เข้าวัดหัดกุศลผลทาน
อันการงานส่วนรวมไม่ร่วมมือ.

พูดถึงบุญบุญอะไรไม่รู้จัก
มีคนทักเข้าหน่อยคอยหาหือ
"รู้ก็ชาม ไม่ก็ชาม" นามระบือ
จนมีชื่ออื้ออึงไปครึ่งเมือง.

ไม่เชื่อกรรมทำไว้ไม่อวยผล
คนซุกซนได้ชื่อลือกระเดื่อง
คนทำดีมียับอับผืดเคือง
ถือแต่เรื่องเห็นกันอยู่ทันตา.

อันกรรมเก่าเขามากไม่อยากนึก
ความรู้สึกสบเหมาะเฉพาะหน้า
ทำบัดนี้มีผลจะดลมา
แม้จักช้าผลกรรมจำต้องมี.

ดูพระเวสสันดรบวรสวัสดิ์
สารพัดเพิ่มพูนจำรูญศรี
ปางพระองค์ทรงหาบารมี
กับมัทรีศรีชายาก็ช้านาน.

เทวทัตหัดชั่วตัวตกต่ำ　　ก็เพราะกรรมทำไว้ให้ประหาร
ไม่มีใครในโลกโอฆกันดาร　　มิต้องพานผลกรรมที่ทำมา.
ถึงที่หนึ่งซึ่งสงัดได้จัดเลือก　　เย็นยะเยือกยามนี้ดีนักหนา
ในดวงจิตผลิตผลกุศลมา　　เกิดศรัทธาท่วมทั่วทั้งหัวใจ.
รู้สึกสุขซาบซึ้งดึงความคิด　　ให้แผกผิดเรื่องราวคราวสมัย
เมื่อครั้งก่อนร้อนเร่าเศร้าเกินไป　　พอเข้าใกล้ไม่ร้อนนครธรรม.
การทำดีได้ดีนี้เป็นหลัก　　เป็นเครื่องชักชูชุบอุปถัมภ์
ให้ดวงจิตคิดตรงจำนงทำ　　สร้างแต่กรรมกองดีไม่มีคาว
คนทำดีได้ดีมีสุขแน่　　ไยจะแส่ส่งตัวให้ชั่วฉาว
เหม็นก่อนตายไม่ดีมีเรื่องราว　　ราคีคาวคลุ้งโลกโอฆสาคร.
นึกถึงธรรมคำพุทธ์พิสุทธิ์ยิ่ง　　เป็นยอดมิ่งมวลธรรมคำสั่งสอน
จะหวังใดได้แท้อย่างแน่นอน　　ทรงสั่งสอนประโยชน์สามตามต้องการ.
ในโลกนี้บอกรวยให้ด้วยหลัก　　ใช่เที่ยวลักลวงเขาเอามาหาร
ให้ขยันหมั่นรักษาทุกอาการ　　และไม่ผลาญคบเพื่อนเที่ยวเชือนแช.
อันโลกหน้าศรัทธาศีลถวิลหวัง　　มีใจตั้งจาคะสละแน่
และปัญญารู้ทันความผันแปร　　เช่นนี้แลโลกหน้าพาพบจริง.
หวังปรมัตถธรรมอันล้ำลึก　　ต้องตรองตรึกไตรสิกขามาทุกสิ่ง
ศีล, สมาธิ, ปัญญา, มาอ้างอิง　　เป็นทางวิ่งสู่นิพพานสำราญรมย์.
นครธรรมมีธรรมประจำครบ　　ได้มาพบล้ำเลิศประเสริฐสม
หมู่มนุษย์พุทธธรรมนำนิยม　　ดูเหมาะสมสารพัดสวัสดี.
คนเมตตาฆ่าโกรธพิโรธดับ　　คนจ่ายทรัพย์ขับไสไล่ตระหนี่
คนทำผิดยกโทษโปรดปรานี　　ล้วนไมตรีต่อกันทั้งนั้นไป.
คนผู้ดีมีศักดิ์รักผู้น้อย　　คนต่ำต้อยเคารพนบผู้ใหญ่
คนเป็นเพื่อนเตือนกันหมั่นเอาใจ　　ช่างสดใสสามัคคีดีทั้งเมือง.
มีวัดวาอารามงามเพริศพริ้ง　　และมีมิ่งมวลสงฆ์ทรงผ้าเหลือง
เนื้อนาบุญหนุนใจให้ประเทือง　　ไม่มีเรื่องเคืองขัดเป็นอัตรา.

โลกเหลื่อมล้ำต่ำสูงหายุ่งไม่ ต่างอภัยไม่คิดริษยา
นึกถึงกรรมทำไว้แต่ไรมา บอกราคาค่าไว้ให้แก่คน.

นครธรรมเยือกเย็นเห็นประจักษ์ อยู่พร้อมพรักพูนเพิ่มเฉลิมผล
ประพฤติธรรมนำจิตติดกับตน จะล่วงพ้นผ่านทุกข์สุขนิรันดร์.

ทุกนครเขตแคว้นแดนพิภพ หาให้จบเจนไปไม่สบสันต์
แม้นครฮอลลี่วู้ดที่พูดกัน สุขอย่างนั้นผันไปไม่จีรัง.

นิราศเรื่องนครธรรมนำมากล่าว เฉพาะคราวครุ่นคิดพินิจหวัง
สนองคุณบุญงามตามกำลัง ขอเอวังไว้ทีเท่านี้เอย.

พระมหาแจ่ม อภิบาลศรี

๑๘ เม.ย. ๙๒

บวช ๖ สึก ๖

บวชตามประเพณี	สึกตามประเพณี
บวชหนีสงสาร	สึกหนีคำสอน
บวชผลาญข้าวสุก	สึกอุทรร้องจ๊อก
บวชสนุกตามเพื่อน	สึกออกเพลิดเพลิน
บวชเปื้อนศาสนา	สึกเจริญเพศสัมพันธ์
บวชรักษาสถาบัน	สึกคับขันครอบครัว

บวชตามประเพณี...

ประเอ๋ยประเพณี
คือการบวชบรรพไทยใฝ่คำนึง
เกิดเป็นชายชาติเชื้อเป็นเนื้อหน่อ
ทั้งคนรักร่วมใจไปด้วยกัน
ไทยเรามีดียิ่งอยู่สิ่งหนึ่ง
คิดลึกซึ้งถึงประโยชน์หลายโกฏิพัน
ทั้งแม่พ่อญาติกาพาใฝ่ฝัน
เพราะฉะนั้นตัดใจไปบวชเอย.

บวชหนีสงสาร...

สงเอ๋ยสงสาร
การเกิดแก่เจ็บตายไม่วายเลย
อันกิเลสกรรมวิบากพาลากหมุน
กลัวความทุกข์ภัยโรคโศกตรึงตรา
น่ารำคาญนานมาเจ้าข้าเอ๋ย
ต้องเสวยผลกรรมที่ทำมา.
หัวซุกซุนแสนยากมากนักหนา
จึงเงยหน้าบวชหนีเสียทีเอย.

บวชผลาญข้าวสุก . . .

ข้าวเอ๋ยข้าวสุก เมืองไทยชุกชุมนักเป็นหนักหนา
ทุกแห่งหนเห็นข้าวไม่เปล่าตา แสวงหากินได้ไม่กันดาร
ขี้เกียจนักหนักใจในธุระ บวชเป็นพระเบาสบายกายสังขาร
เมื่อบวชแล้วละธรรมเจ็ดตำนาน เลยบวชผลาญข้าวสุกทุกวันเอย.

บวชสนุกตามเพื่อน . . .

สะเอ๋ยสนุก ช่างเป็นสุขเสียยิ่งจริงจริงหนอ
เสียงฆ้องกลองก้องกึกคึกใจคอ เขาพะนอนาคน้อยผู้กลอยใจ
ทั้งหนุ่มสาวเฒ่าแก่แลหลายหลาก มาแห่นาคโห่กันออกหวั่นไหว
เห็นพระสงฆ์เอิบอิ่มยิ้มละไม สนุกใจตามเขาเข้าบวชเอย.

บวชเปื้อนศาสนา . . .

ศาสนาเอ๋ยศาสนา มีคุณค่าเหตุผลคนถือศีล
สมาธิ – ปัญญา – เป็นอาจิณ รวมทั้งสิ้น "ศีลธรรม" เป็นคำเดียว
หากผู้ใดได้บวชอวดเป็นพระ แต่ธรรมะ – วินัย – ไม่ข้องเกี่ยว
มิหนำซ้ำ – ทำผิด – คิดบิดเกลียว ชอบทำเบี้ยวศาสนาพาเปื้อนเอย.

บวชรักษาสถาบัน . . .

สะเอ๋ยสถาบัน สิ่งตั้งมั่นนานมาเจ้าข้าเอ๋ย
INSTITUTION สรรภิเปรย ออกเชยเชยพึงดูไม่รู้ดี
แต่ถือว่าศาสนามาตั้งมั่น เป็นสำคัญคนไทยได้สุขศรี
เพราะการบวชต่อกันนั้นยังมี ยิ่งบวชดี "สถาบัน" มั่นคงเอย.

หมายเหตุ : บวชเปื้อนศาสนา นับในกระบวนการบวชที่เลวที่สุด ในกระบวนการบวช ๖ อย่าง แต่กระบวนการสึก ๖ อย่าง จะว่าอย่างไหนเลวที่สุดก็ยังไม่ถนัด.

กรรมวิธีกินไข่ต้ม

ไข่เป็ดหรือไข่ไก่ที่ต้มสุกแล้ว ซึ่งยังมีเปลือก มีไข่ขาว และมีไข่แดง เมื่อจะกินต้องปอกเปลือกทิ้งแล้วกินไข่ขาว และไข่แดงโดยลำดับ...

ทำน้ำจิ้มด้วยน้ำปลาดี ปรุงด้วยหัวหอม พริก และมะนาวตามต้องการ

หุงข้าวร้อน ๆ ตักใส่จาน ควันขึ้นฉุย...

ปอกเปลือกไข่ทิ้งให้หมด (ห้ามกินทั้งเปลือก) แล้วกินไข่ขาวให้หมดก่อน จึงกินไข่แดงเป็นอันดับสุดท้าย อย่ากินสับสน คนไม่เดียงสาอาจกินทั้งเปลือก คนนึกว่าตัวฉลาดอาจกินไข่แดงก่อน กินตามลำดับย่อมได้โอชะสูงขึ้นโดยลำดับ...

การกินไข่ต้มตามแบบนี้ง่าย และอร่อย ยิ่งกินเวลาหิวยิ่งอร่อยมาก.

กรรมวิธีทำจิตใจให้ผ่องใส

อันดับแรกละอกุศลกรรมบถ ๑๐ คือทิ้งให้หมดไป เหมือนทิ้งเปลือกไข่ ความชั่วที่เรียกว่า อกุศลกรรมบถ คือ:

๑. ฆ่าสัตว์ ๒. ลักทรัพย์ ๓. ประพฤติผิดในกาม ๔. พูดเท็จ ๕. พูดส่อเสียด ๖. พูดคำหยาบ ๗. พูดเพ้อเจ้อ ๘. โลภอยากได้ของเขา ๙. พยาบาทปองร้ายเขา ๑๐. เห็นผิดจากคลองธรรม (เช่นเห็นว่าทำดีไม่ได้ดี ทำชั่วไม่ได้ชั่ว)...

อันดับต่อไปประกอบกุศลกรรมบถ ๑๐ คือ:

๑. เว้นฆ่าสัตว์ (มีเมตตากรุณา) ๒. เว้นลักทรัพย์ (มีการบริจาค) ๓. เว้นประพฤติผิดในกาม (มีกามสันโดษ) ๔. เว้นพูดเท็จ (มีคำสัตย์) ๕. เว้นพูดส่อเสียด (มีการพูดสมานสามัคคี) ๖. เว้นพูดคำหยาบ (มีคำพูดอ่อนหวาน) ๗. เว้นพูดเพ้อเจ้อ (มีพูดคำเป็นประโยชน์) ๘. เว้นโลภอยากได้ของเขา (มีความเห็นว่าเป็นของเขา) ๙. เว้นพยาบาทปองร้ายเขา (มีความเห็นว่าเมื่อยหัวใจเราเปล่า ๆ) ๑๐. เว้นความเห็นผิดจากคลองธรรม (เช่นเห็นว่าทำดีไม่ได้ดี ทำชั่วไม่ได้ชั่วเป็นต้น)

อันดับสุดท้ายทำจิตใจให้ผ่องใส ซึ่งเป็นยอดของการหาความสุขในโลกนี้ คือ ละหรือขจัดอกุศลมูล ๓ ได้แก่โลภะ โทสะ โมหะ โดยเด็ดขาด จนเป็นอโลภะ อโทสะ อโมหะที่แน่นอน

กรรมวิธีทำจิตใจให้ผ่องใสนี้ สรุปความว่า:

อันวิถีชีวิตลิขิตได้ ละความชั่วทิ้งไปให้สิ้นสูญ
ส่วนความดีมีไว้ให้เพิ่มพูน ขจัดมูลมลทินใจผ่องใสแล.

พระบรมราชานุเคราะห์
และ เจ้าภาพบำเพ็ญกุศลศพ
พระราชบัณฑิต (แช่ม ธมฺมสาโร)
ณ ศาลา ๑๕๐ ปี วัดบวรนิเวศวิหาร

๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๒๘ ถึง ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๒๘	ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานพระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรม ๗ คืน
๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๒๘	ทรงพระกรุณาโปรดบำเพ็ญพระราชกุศล ๗ วัน (สัตตมวารที่ ๑) เวลา ๑๐.๐๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูป สวดพระพุทธมนต์จบ มีพระธรรมเทศนากัณฑ์ ๑ แล้วพระสงฆ์ทั้งนั้นถวายพรพระ รับพระราชทานฉัน พระสงฆ์อีก ๑๐ รูป บังสุกุลเป็นเสร็จการ
๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๒๘	พระธรรมดิลก
๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๒๘	บริษัทวันชัยก่อสร้าง จำกัด – บริษัท รัตนวันก่อสร้าง จำกัด
๑ ธันวาคม ๒๕๒๘	พล. ต. อ. พจน์ – ม. ร. ว. สมปอง เภกะนันทน์
๒ ธันวาคม ๒๕๒๘	สมเด็จพระญาณสังวร ฯ และมูลนิธิส่งเสริมการปฏิบัติสมาธิทางพุทธศาสนา
๓ ธันวาคม ๒๕๒๘	คุณทวิช – รุ่งทิวา เตชะนาวากุล
๔ ธันวาคม ๒๕๒๘	คุณกิ่งแก้ว เลี้ยงประเสริฐ, คุณนับ เจียมศักดิ์ศิริ, ครอบครัว อุเทนสุต
๕ ธันวาคม ๒๕๒๘	หยุด ๑ วัน
๖ ธันวาคม ๒๕๒๘	วัดบวรนิเวศวิหาร (สัตตมวารที่ ๒) เวลา ๑๐.๐๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูป สวดพระพุทธมนต์จบ มีพระธรรมเทศนากัณฑ์ ๑ เวลา ๑๑.๐๐ น. ถวายภัตตาหารเพล

๖ ธันวาคม ๒๕๒๘	เวลา ๑๒.๐๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูป สวดมาติกาบังสุกุล
	เวลา ๑๙.๓๐ น. พระสงฆ์ ๔ รูป สวดพระอภิธรรม.
๗ ธันวาคม ๒๕๒๘	คุณวรณี – วรณา เลิศทระรัตน์
๘ ธันวาคม ๒๕๒๘	ครอบครัว รัตนเพียรธัมมะ
๙ ธันวาคม ๒๕๒๘	คณะศิษย์ขาบบวรทุกรุ่น และมูลนิธิส่งเสริมศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในพระบรมราชินูปถัมภ์
๑๐ ธันวาคม ๒๕๒๘	ครอบครัว มีสวรรค์ และ ญาติ
๑๑ ธันวาคม ๒๕๒๘	คุณลัดดา วัฒนหฤทัย
๑๒ ธันวาคม ๒๕๒๘	คุณสะอาด – มัลลิกา วัชราภัย – ร้านลิขิตไก่ย่าง
๑๓ ธันวาคม ๒๕๒๘	ร. ม. ช. ประชุม รัตนเพียร (สัตตมวารที่ ๓)
	เวลา ๑๐.๐๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูป สวดพระพุทธมนต์จบ มีพระธรรมเทศนากัณฑ์ ๑
	เวลา ๑๑.๐๐ น. ถวายภัตตาหารเพล
	เวลา ๑๒.๐๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูป สวดมาติกาบังสุกุล
	เวลา ๑๙.๓๐ น. พระสงฆ์ ๔ รูป สวดพระอภิธรรม
๑๔ ธันวาคม ๒๕๒๘	คณะศาสตรพงศ์ – คณะอนุศาสตรพงศ์
๑๕ ธันวาคม ๒๕๒๘	นวกภิกษุ ๒๕๒๘
๑๖ ธันวาคม ๒๕๒๘	คุณกิ่งแก้ว เลี้ยงประเสริฐ และ คุณจินตนา - นิตยา อุเทนสุต
๑๗ ธันวาคม ๒๕๒๘	บริษัท ซีเอชโอโตพาร์ต จำกัด และ หจก. ช. วัฒนายนต์
๑๘ ธันวาคม ๒๕๒๘	บริษัท แอ๊ดดี้ จำกัด และ เฟรนชิปค๊อฟฟี่ช๊อป
๑๙ ธันวาคม ๒๕๒๘	น. อ. แสวง บุญยัง รน., คุณชวน ทรงสถาพร และ ญาติมิตร
๒๐ ธันวาคม ๒๕๒๘	คณะสงฆ์ธรรมยุต จังหวัดจันทบุรี – ตราด (สัตตมวารที่ ๔)
	เวลา ๑๐.๐๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูป สวดพระพุทธมนต์จบ มีพระธรรมเทศนากัณฑ์ ๑
	เวลา ๑๑.๐๐ น. ถวายภัตตาหารเพล
	เวลา ๑๒.๐๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูป สวดมาติกาบังสุกุล
	เวลา ๑๙.๓๐ น. พระสงฆ์ ๔ รูป สวดพระอภิธรรม

๒๑ ธันวาคม ๒๕๒๘	นวกภิกษุ ๒๕๒๖
๒๒ ธันวาคม ๒๕๒๘	นวกภิกษุ ๒๕๑๘
๒๓ ธันวาคม ๒๕๒๘	คณะอุบาสก – อุบาสิกา วัดบวรนิเวศวิหาร
๒๔ ธันวาคม ๒๕๒๘	คุณหญิงปุ๋ย ชัยนาม
๒๕ ธันวาคม ๒๕๒๘	คุณหญิงลำภู สิทธิสยามการ และ คุณหญิงสาวิตรี ศรีวิสารวาจา โอสถานุเคราะห์
๒๖ ธันวาคม ๒๕๒๘	ครอบครัว คงสิริ
๒๗ ธันวาคม ๒๕๒๘	คณะห้องกระจกวัดบวรนิเวศวิหาร (สัตตมวารที่ ๕)
	เวลา ๑๐.๐๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูป สวดพระพุทธมนต์จบ มีพระธรรมเทศนากัณฑ์ ๑
	เวลา ๑๑.๐๐ น. ถวายภัตตาหารเพล
	เวลา ๑๒.๐๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูป สวดมาติกาบังสุกุล
	เวลา ๑๙.๓๐ น. พระสงฆ์ ๔ รูป สวดพระอภิธรรม
๒๘ ธันวาคม ๒๕๒๘	คณะอุบาสิกาหน้าวัดบวรฯ
	เวลา ๑๐.๓๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูป สวดพระพุทธมนต์
	เวลา ๑๑.๐๐ น. ถวายภัตตาหารเพล
	เวลา ๑๙.๓๐ น. พระสงฆ์ ๔ รูป สวดพระอภิธรรม
๒๙ ธันวาคม ๒๕๒๘	คุณสมชาย อัศวนุภาพ และ ครอบครัว
๓๐ ธันวาคม ๒๕๒๘	คุณผจญ สุขสโมสร และ ครอบครัว
๓๑ ธันวาคม ๒๕๒๘	ครอบครัว ศรีสัจจะเลิศวาจา
๑ มกราคม ๒๕๒๙	คุณมงคล มีจุล และครอบครัว
๒ มกราคม ๒๕๒๙	คุณเสรี และครอบครัว, คุณหญิงสาวิตรี ศรีวิสารวาจา โอสถานุเคราะห์ คุณเอกน้อย ประดิษฐ์สุวรรณ และ คุณภาสุรี โอสถานุเคราะห์
๓ มกราคม ๒๕๒๙	ศจ. ดร. วิเชียร จีรวงส์ และ ญาติมิตร (สัตตมวารที่ ๖)
	เวลา ๑๐.๐๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูป สวดพระพุทธมนต์จบ มีพระธรรมเทศนากัณฑ์ ๑
	เวลา ๑๑.๐๐ น. ถวายภัตตาหารเพล

๓ มกราคม ๒๕๒๙	เวลา ๑๙.๓๐ น. พระสงฆ์ ๔ รูป สวดพระอภิธรรม
๔ มกราคม ๒๕๒๙	คณะศาสตรพงศ์ – คณะอนุศาสตรพงศ์
	เวลา ๑๐.๓๐ น. พระสงฆ์ ๗ รูป สวดพระพุทธมนต์
	เวลา ๑๑.๐๐ น. ถวายภัตตาหารเพล
๔ มกราคม ๒๕๒๙	คุณสลัก รักษานาเวศ และคุณดิเรก เจริญผล
๕ มกราคม ๒๕๒๙	คุณเอี่ยมจิตต์ ประสารราชกิจ
๖ มกราคม ๒๕๒๙	พ. ต. ท. บรรจบ – ทัศนีพร สุดใจ และ ครอบครัว
๗ มกราคม ๒๕๒๙	ครอบครัว พระเจริญโภคสมบูรณ์ (พุฒ บียัมปุตระ)
๘ มกราคม ๒๕๒๙	คุณกัลยาณี ขัตติโยทัยวงศ์ และ ครอบครัว
๙ มกราคม ๒๕๒๙	มล. คัมภีรพจน์ – คุณศรีเกษม เกษมศรี และนวกภิกษุ ๒๕๒๔
๑๐ มกราคม ๒๕๒๙	ทรงพระกรุณาโปรดบำเพ็ญพระราชกุศล ๕๐ วัน (สัตตมวารที่ ๗)
	เวลา ๑๐.๐๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูป สวดพระพุทธมนต์จบ มีพระธรรมเทศนากัณฑ์ ๑ แล้วพระสงฆ์ทั้งนั้นถวายพรพระ รับพระราชทานฉัน พระสงฆ์อีก ๑๐ รูป บังสุกุล
	เวลา ๑๙.๓๐ น. พระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรม
๑๑ มกราคม ๒๕๒๙	คณะศาสตรพงศ์ – คณะอนุศาสตรพงศ์
	เวลา ๑๐.๓๐ น. พระสงฆ์ ๗ รูป สวดพระพุทธมนต์
	เวลา ๑๑.๐๐ น. ถวายภัตตาหารเพล
๑๑ มกราคม ๒๕๒๙	คุณเจียม – พาศรี สมประกิจ และครอบครัว
๑๒ มกราคม ๒๕๒๙	ร้านศรีสมบุญ
๑๓ มกราคม ๒๕๒๙	วัดตรีทศเทพ
๑๔ มกราคม ๒๕๒๙	วัดมกุฏกษัตริยาราม และ มูลนิธิ ก. ศ. ม.
	เวลา ๑๙.๐๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูป สวดพระพุทธมนต์
	เวลา ๑๙.๓๐ น. พระสงฆ์ ๔ รูป สวดพระอภิธรรม
๑๕ มกราคม ๒๕๒๙	พล ท. เฟื่องเฉลย อนิรุทธเทวา และครอบครัว

๑๖ มกราคม ๒๕๒๙	คุณไข่ขวัญ เบี้ยเจริญ และลูก ๆ
๑๗ มกราคม ๒๕๒๙	คุณกวี บุญชัย และ อ. จ. เจษฎ์ ปรีชานนท์ (สัตตมวารที่ ๘)
	เวลา ๑๐.๐๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูป สวดพระพุทธมนต์จบ มีพระธรรมเทศนากัณฑ์ ๑
	เวลา ๑๑.๐๐ น. ถวายภัตตาหารเพล
	เวลา ๑๒.๐๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูป สวดมาติกาบังสุกุล
	เวลา ๑๙.๓๐ น. พระสงฆ์ ๔ รูป สวดพระอภิธรรม
๑๘ มกราคม ๒๕๒๙	ร้านบั๋พพัชชากีนาคาร
๑๙ มกราคม ๒๕๒๙	พระเทพญาณกวี (วัดเขมาภิรตาราม)
๒๐ มกราคม ๒๕๒๙	คณะสงฆ์วัดธาตุทอง
๒๑ มกราคม ๒๕๒๙	คุณจิรายุ กุลศรีรัตนารมณ์ และ คณะ
๒๒ มกราคม ๒๕๒๙	คุณอุทัย เดชคำภู
๒๓ มกราคม ๒๕๒๙	สกุล อจลภูติ
๒๔ มกราคม ๒๕๒๙	ภิกษุสามเณร และศิษย์ คณะเขียว – ขาบบวร (สัตตมวารที่ ๙)
	เวลา ๑๐.๐๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูป สวดพระพุทธมนต์จบ มีพระธรรมเทศนากัณฑ์ ๑
	เวลา ๑๑.๐๐ น. ถวายภัตตาหารเพล
	เวลา ๑๒.๐๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูป สวดมาติกาบังสุกุล
๒๔ มกราคม ๒๕๒๙	คณะครู อาจารย์ และนักเรียน โรงเรียนวัดบวรนิเวศ
๒๕ มกราคม ๒๕๒๙	คณะศาสตรพงศ์ – คณะอนุศาสตรพงศ์
	เวลา ๑๐.๓๐ น. พระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์
	เวลา ๑๑.๐๐ น. ถวายภัตตาหารเพล
๒๕ มกราคม ๒๕๒๙	สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง
๒๖ มกราคม ๒๕๒๙	คุณภาสุรี โอสถานุเคราะห์
๒๗ มกราคม ๒๕๒๙	ทรงพระกรุณาโปรดบำเพ็ญพระราชกุศลในการออกเมรุ
	เวลา ๑๖.๓๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูป สวดพระพุทธมนต์จบ มี

๒๗ มกราคม ๒๕๒๙		พระธรรมเทศนากัณฑ์ ๑ พระ ๔ รูป สวดธรรมคาถา
	เวลา ๑๙.๓๐ น.	พระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรม
๒๘ มกราคม ๒๕๒๙	เวลา ๑๐.๔๕ น.	พระสงฆ์ ๑๐ รูป ที่สวดพระพุทธมนต์แต่วันก่อนถวายพรพระ แล้วรับพระราชทานฉัน
	เวลา ๑๔.๓๐ น.	พระสงฆ์ ๑๐ รูป บังสุกุล เชิญหีบศพขึ้นรถยนต์วอประเทียบ จากวัดบวรนิเวศวิหารไปยังวัดมกุฏกษัตริยาราม กรุงเทพมหานคร
	เวลา ๑๗.๐๐ น.	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินพระราชทานเพลิงศพ
๒๙ มกราคม ๒๕๒๙	เวลา ๗.๐๐ น.	พระราชทานผ้าไตร และภัตตาหาร ๓ หาบ ในการเก็บอัฐิ
	เวลา ๑๐.๐๐ น.	พระสงฆ์ ๑๐ รูป สวดพระพุทธมนต์จบ มีพระธรรมเทศนากัณฑ์ ๑ แล้วพระสงฆ์ทั้งนั้นถวายพรพระ รับพระราชทานฉัน พระสงฆ์อีก ๑๐ รูป บังสุกุล เป็นเสร็จการ

ตึกละออ หลิมเซ่งท่าย
โดยเสด็จพระราชกุศล

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย หน้าวัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพฯ
นายเฉลียว โพธิเกษม ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา โทร. 281-7790